

HANNA RAUTAJOKI

Hyvät “kanssalaiset”!

Yhteiskunnallistamisen strategiat
televisiokeskustelun vuorovaikutuksessa

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA
Esitetään Tampereen yliopiston
yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön johtokunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi Tampereen yliopiston
päärakennuksen luentosalissa A1, Kalevantie 4, Tampere,
30. päivänä elokuuta 2014 klo 12.

TAMPEREEN YLIOPISTO

HANNA RAUTAJOKI

Hyvät “kanssalaiset”!

Yhteiskunnallistamisen strategiat
televisiokeskustelun vuorovaikutuksessa

English abstract

Acta Universitatis Tamperensis 1960
Tampere University Press
Tampere 2014

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla
Tampereen yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti.

Copyright ©2014 Tampere University Press ja tekijä

Kannen suunnittelu
Mikko Reinikka

Myynti:
kirjamyynti@juvenes.fi
<http://granum.uta.fi>

Acta Universitatis Tamperensis 1960
ISBN 978-951-44-9532-8 (nid.)
ISSN-L 1455-1616
ISSN 1455-1616

Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1445
ISBN 978-951-44-9533-5 (pdf)
ISSN 1456-954X
<http://tampub.uta.fi>

Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print
Tampere 2014

Abstract

This dissertation studies socio-political television discussions from the perspective of a concretized public sphere, as a processual accomplishment of mutual relations between parties of a political organization. Live multiparty television discussions represent a long-established program format in the schedule of public service broadcasting. They set out to foster argumentation on current affairs. As such, they belong to the margins of current media publicity, where the act of gathering up for discussion about issues on political agenda is getting rare. The research is about finding out, how participation and the related positions and identifications are organized in the interaction of these programs. The data consists of three Finnish discussion programs, which were all sent within three weeks after the 9/11 terrorist attacks in USA in 2001. Three discussions, that are thematically parallel but yet quite different in composition, provide for the opportunity to make comparisons on the variety of journalistic strategies to address audience, cast participants and constitute public spaces in political current affairs discussions. A central theoretical framework in the study is ethnomethodology, which explores social action as sequentially unfolding mutual accomplishment of the participants. From this angle, the idea of a public sphere as well is approached as something that must be realized by participants in situated action. Membership categorization, institutional interaction and multimodal action will be used as methods, which serve to explicate what kind of interactional measures participants use to achieve this. The dissertation shows, how television discussions address, define and set norms to the "citizens of ours" in democracy, as well as create conditions for inclusive political engagement and the ultimate legitimacy of the surrounding societal structure.

The dissertation consists of four original articles and a summary. The analytic work intertwines with the concept of participation framework and its applications, explicating the positions and identities ascribed for the speaker and the recipient in interaction. As a public space television discussions are defined by dispersed participation framework where talk is primarily addressed to a third party: the television audience. Prior research repeats the thought of audience at the center of broadcast talk, but the actual participant role of television audience has had little

empirical attention. This dissertation wants to shed light on the way journalists interactionally manage participant roles in general and position audience in particular. Starting from the immediate facial encounter, the analytic focus reaches to political processes beyond the studio. The point is not so much on what is said, as on what is being done while saying it. The concept of "societization" refers to gradual interaction process, by which participants act out their mutual binding and belonging to a shared society. Same kind of processual emphasis is on the term "publicization" which consequently means joining a form of action where current affairs are discussed. In modern mass society public discussion is for the most part transmitted by media. Being in the position of audience is a common way to connect with society. In this regard, mass media does not happen in society but society happens in mass media. The processual investigation of situated activity frameworks aims to capture society as it happens here and now, in the state of becoming alive. However, the micro level of action, built on intersubjective understandings, always anticipates macro level classifications and categorizations as its reference point. Society is talked into being through the collaboration of active actors, but this dissertation wants to keep sight on the dimension of structural continuance. Society is maintained and renewed across time and space: this structural continuity is the inevitable baseline of the ethnomethodological principle on the recognizability of action as well.

If society is about interactions and interaction is about relating to the other in certain way, one central aspect in societization will be the mutual positioning and hierarchies between actors. In the field of political engagement, societization can be perceived as intentional, strategic action. The analysis concentrates on the turns of the journalists managing the conversation. The start and the end of the program extensively characterize the discussion, along with its casting and goals. For that reason more attention is given to the opening and the closing of programs. The omni-relevant participation framework in television discussions is triangular. Activity frameworks are formed by the situated identities and the mutual relations between journalists, studio guests and audience. In the four empirical articles questions are set on, how audience is addressed, by which means roles are cast for the discussants and how the journalists identify themselves.

The article *Facing the Public* analyses the multimodal means of the journalists and program makers to formulate the anticipated recipient in the opening of the program. Spatial, embodied and verbal resources are used to invite and obligate the viewer to join solving acute societal dilemmas. All programs take an engaging contact to the viewer at the entrance and introduce the topic in the way that

stresses the shared background knowledge, the prevailing contradictions and the incompleteness of situation. These epistemic, problematizing and temporal strategies relate the viewer to the shared moral and political community, activate the need for action, and invite the viewer to take a stance on the matter of acute unresolved questions. In addition, emotional communication is used in designing the anticipated recipient. However, the tone of emotional messages is very different in the three programs. In specific, the facial expression and the long look towards the camera after the verbal presenting can vary in emphasizing moral indignation, settled worry or the good spirit of juxtaposition. Facial expressions draw resources from different kinds of theories on democracy, yet each of them are expressing journalistic responsibility. They pursue certain kind of emotional response from the viewer to the preceding verbal presenting, while at the same time suggesting related ideals on citizenship. In addition to program opening, audience is engaged and identified in the way the journalist design the questions, for example by using inclusive we-rhetoric and by bringing the topic home, thus framing it relevant for Finland and the Finnish public sphere.

The articles *Membership Categorization as a Tool for Moral Casting in TV Discussion* and *Epistemic Rights in Television Discussions* focus on casting the studio guests in terms of knowledge and responsibility. By question design, the journalist manage the premises, the end result and the unfolding of the discussion. In the first article, they cast the guests by deploying the cultural power of membership categories. Guests are introduced as members of particular national category. They are signaled out as exceptional members individually, yet they are obligated to give accounts on behalf of the rest of their fellow members and their leader. The guests stay within the category ascribed to them and reply in the expected fashion. Using categorization strategy allows turning the interview of four ordinary people (i.e. not politicians, celebrities or experts) into a setting in which public accountability can be called for and the journalists can express institutional responsibility in guarding the use of power and other potential wrong doings. The other article investigates a discussion composed of five experts. First, the journalists use target questions, which name the respondent before placing the question. Privileging certain expert in responding manifests this respondent's supreme knowledge in the matter, which in turn establishes thematically divided epistemic hierarchies between the discussants. Target questions organize knowledge into epistemic territories, which are further strengthened by the discussants themselves as they make territorial corrections and self-categorizations related to different areas of knowledge. However, in a multiparty current affairs discussion expertise is not of absolute

value. Journalists get the territories to collide with the help of equalizing round questions, whereby all experts are obliged to answer a politically sensitive issue. They use the ascribed expert status, and the responsibility to respond that goes with it, as a resource in soothing the worries of the viewers and in finding resolutions in societal dilemmas. Contrasting knowledge among the guests and the lack of knowledge among the audience serves as a strategy that allows journalists, by pushing responding and responsibility, to step forth as information providers and as the spokespersons of the public.

The last article *Staging Public Discussion* explores the ways discussion are brought to an end. Unexpectedly, the set of three distinctive discussions are closed in very similar fashion. Journalists upgrade the institutional roles of questioner and respondent in the end and make an all-inclusive round question on current unresolved opinion-dividing topic. This journalistic strategy can be called as task-related identification. In answering the question each studio guest must take a stance on acute societal dilemma, activating categories related to active citizenship and accountable expertise. Simultaneously the set task makes evident the institutional goal of television discussions: staging diverse public discussion and forming opinions in the process. Structuring a nice complete program product for the viewers, tempts the journalists to elevate one view above others in the conclusions part. Journalists must navigate in the riptide of democratic and productional pressures. They offer loci of identification for the audience on the one hand by mobilizing a shared moral and political community and on the other hand by selling an image of good program product to consume. One more way of building relation to the viewers is the use of journalistic we-rhetoric. Journalistic self-assertion in the end strengthens the position of the program at the center of democratic system and its communicative processes.

In the summary, it is argued that the formation of participation in discussion programs is not covered by relations between the journalists and the guests in the studio. The field of action in television discussions is significantly and thoroughly structured by building relations to the viewer as well. In the context of participants' orientations in television discussions, "participation framework" might be better replaced by the concept "participation field". Participation field, consisting of several stratified activities, describes the orientations of the active participants into the foregone and upcoming, micro and macro level processes, in front of imagined big audience and a broader stream of discussion that the argumentation relates to. The concept also emphasizes the historicity of the accomplished formation of participation. The field takes the form of certain power relations, restrictions and

opportunities. Activities in television discussions form a field, whose identifications and practices (paradoxically in Foucauldian reading) connect to engagements in the apparatus of political law-making power. The recognizability and the mind of the choices for action stem from orientations that reach beyond the immediate assembly at hand. They reach a social imaginary that becomes actualized as a result of that common action. Social imaginary is a common widely shared understanding of social existence. It is a way of imagining, how people fit together with others and how things are organized between them. The forms of action and address in television discussion actualize the modern understanding of impersonal common space for public activity and political communication between innumerable amount of non-assembled strangers. As a strategic formation their draw a picture on society which works to legitimize the position of public service broadcasting as the mainstay of mass democracy.

Journalistically pre-structured television discussions do not represent the ideal of a public sphere defined in terms of equal and free use of reason. Discussion programs can easily be criticized for their rigidity, fragmentariness and a normatively narrow, one-dimensional definition on citizenship. Yet, a strategic formation is always an apparatus of relations that facilitates action as much as restricts it. Television discussions are an arena in the margins of current media publicity. It is somewhat shattering to see, how unfashionable appears a program format, which in any case realizes functions that are vital for the operations and legitimacy of democracy in mass society. They provoke discussion among people under the rule of binding legislative and governmental system. Television discussion provide a ritualistic channel for the individual-community relationship that facilitates comprehensive political engagement. They lift up competing political perspectives, support dialogical connection between smaller partial public spheres and materialize a lived experience on political belonging in shared society formed by different kinds of people.

Key words: democracy, field of action, institutional interaction, participation framework, public service media, public sphere, societization, television discussion

Tiivistelmä

Väitöskirjassa tutkitaan yhteiskunnallis-poliittisia televisiokeskusteluja konkretisoituna julkisena tilana ja vaiheittain aikaansaatuskeskinäisten suhteiden muodostelmana poliittisen järjestelmän "kanssalaisten" kesken. Suorat monenkeskiset televisiokeskustelut ovat julkisen palvelun ohjelmistoon vakiintunut formaatti ajankohtaisten asioiden argumentatiiviselle käsittelylle. Sellaisena ne kuuluvat vielä siihen poliittisen mediajulkisuuden marginaaliin, jossa erilaiset tahot kokoontuvat keskustelemaan poliittisista asioista yhdessä. Tutkimuksessa kysytään, kuinka osallistumista asennetaan ja identifioidaan näiden ohjelmien vuorovaikutuksessa jäsenetään. Työn aineisto koostuu kolmesta suomalaisesta keskusteluohjelmasta, jotka on kaikki lähetetty kolmen viikon sisällä syyskuun 11:n terrori-iskuista USA:ssa vuonna 2001. Kolme temaattisesti rinnakkaista mutta kokonpanoltaan varsin erilaista keskustelua samasta aiheesta tarjoaa mahdollisuuden vertailla toimittajien erilaisia strategioita yleisön puhutteluun, osallistujien roolittamiseen ja julkisen tilan konstituointiin poliittisessa ajankohtaiskeskustelussa. Työn keskeinen teoreettinen viitekehys on etnometodologia, joka tutkii sosiaalista toimintaa osallistujien vaihe vaiheelta etenevänä yhteisenä aikaansaannoksena. Myös julkisen tilan ideaa lähestytään tällöin kulttuurin jäsenten tilanteisesti toteuttamana ilmiönä. Jäsenyyskategorisointi, institutionaalinen vuorovaikutus ja multimodaalinen toiminta ovat metodeita, jotka auttavat erittelemään, millaisia vuorovaikutuskeinoja osallistujat tähän käyttävät. Väitöskirjassa kuvataan, kuinka televisiokeskusteluissa puhutellaan, määritetään ja normitetaan demokratian "kanssalaisuutta" sekä luodaan samalla ehtoja kattavalle poliittiselle osallisuudelle ja vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän legitimitetille.

Väitöskirja koostuu neljästä artikkelista sekä yhteenvetoluvusta. Työssä sovelletaan osallistumiskehikon käsitettä, joka erittelee puhujalle sekä vastaanottajalle vuorovaikutuksessa rakennettavia asemia ja identiteettejä. Julkisen tilana televisiokeskusteluista määrittää hajautunut osallistumiskehikko, jossa puhe on koko ajan suunnattu pääasiallisesti kolmannelle osapuolelle: televisioyleisölle. Aiempi tutkimus toistaa ajatuksen yleisön keskeisyydestä televisiopuheessa, mutta on jättänyt televisioyleisön osallistujaroolin empiirisen tutkimisen vähälle huomiolle. Tässä väitöskirjassa halutaan valottaa, kuinka toimittajat hallinnoivat

osallistujarooleja ja erityisesti asemoivat yleisöä vuorovaikutustoiminnassa. Kasvokkaisen keskustelun tilanteisen organisoitumisen lisäksi huomio on siis myös studiotilan ulkopuolelle ulottuvissa poliittisissa prosesseissa. Keskeistä ei tästä näkökulmasta ole niinkään se, mitä sanotaan, vaan se, mitä puhujat tekevät sanoessaan, mitä sanovat. "Yhteiskunnallistuminen" viittaa tutkimuksessa prosessuaaliseen vuorovaikutustoimintaan, jonka puitteissa osallistujat aktualisoivat keskinäistä sidoksellisuuttaan ja yhteenkuuluvuuttaan yhteiskunnan jäseninä. Samanlaista prosessuaalisuutta korostava "julkisoutuminen" merkitsee vastaavasti ajankohtaisasioita pohtivaan keskustelulliseen toimintamuotoon liittymistä. Modernissa massamittaisessa yhteiskunnassa julkinen keskustelu on suurelta osin median välittämää. Yleisöys on keskeinen tapa olla yhteydessä yhteiskuntaan. Joukkoviestintä ei näin ajatellen tapahdu yhteiskunnassa, vaan yhteiskunta tapahtuu joukkoviestinnässä. Prosessuaalinen tilanteisten toimintakehysten tarkastelu yrittää tavoittaa yhteiskunnan sellaisena kuin se on toimijoille tässä ja nyt, syntyisensä tilassa. Keskinäisen ymmärryksen varaan rakennettu toiminnan mikrotaso edellyttää kuitenkin aina makrotason luokitteluja ja jäsenyyksiä viitepisteekseen. Yhteiskunta puhutaan eläväksi aktiivisten toimijoiden yhteistyössä, mutta väitöskirjassa halutaan pitää näkyvillä myös rakenteellisen jatkuvuuden ulottuvuus. Yhteiskunta uusiutuu ajasta ja tilasta toiseen ja tämä toisteisuuden varaan nojautuu väistämättä myös etnometodologian ydinajatus toiminnan tunnistettavuudesta.

Jos yhteiskunta on vuorovaikutusta ja vuorovaikutus tuottaa suhteita, on yhteiskunnallistumisen yksi keskeinen aspekti toimijoiden keskinäinen asemoituminen ja hierarkiat. Poliittisen osallisuuden toimintakentällä yhteiskunnallistaminen on intentionaalista strategista toimintaa. Analyysin keskiössä ovatkin keskustelua hallinnoivien toimittajien vuorot. Ohjelman aloitus ja lopetus suuntaavat merkittävällä tavalla keskustelun luonnetta, roolituksia ja päämääriä, joten olen keskittynyt muuta keskustelua tarkemmin ohjelman avaamisen ja päättämiseen. Televisiokeskusteluiden kauttaaltaan relevantti osallistumiskehikko on muodoltaan triangulaarinen. Toimintakehykset muodostuvat toimittajien, keskusteluvieraiden ja yleisön tilanteisista identiteeteistä ja keskinäisistä suhteista. Neljässä artikkelissani kysyn, kuinka yleisöä puhutellaan, millaisten keinojen avulla keskustelijoita roolitetaan ja miten toimittajat itse toimijana identifioituvat.

Artikkelissani *Kasvokkain julkison kanssa* analysoin ohjelmantekijöiden ja toimittajien multimodaalisia keinoja vastaanottajan muotoilemiseksi ohjelman avauksessa. Tilallisen, kehollisen ja verbaalisen viestinnän avulla katsojaa kutsutaan ja velvoitetaan mukaan avointen akuuttien yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseen. Kaikki ohjelmat ottavat katsojaan osallistavan kontaktin ja

esittelevät aiheen tavalla, joka korostaa jaettua taustatietämystä, vallitsevia ristiriitoja ja tilanteen keskeneräisyyttä. Nämä episteemiset, ongelmallistavat ja temporaaliset strategiat liittävät katsojan jaettuun poliittiseen ja moraaliseen yhteisöön, aktivoivat toiminnan tarpeen ja kutsuvat katsojaa muodostamaan kannan ajankohtaisiin avoimiin kysymyksiin. Vastaanottajan muotoilussa käytetään myös emotionaalista viestintää, joka on eri ohjelmissa kuitenkin hyvin erilaista. Erityisesti loppujuonnon päättävät kasvonieme ja katsekontakti katsojaan voivat korostaa yhtäältä moraalista närkästystä, toisaalta pidättynyttä huolestuneisuutta tai kolmanneksi rajun vastakkainasettelun hyvää henkeä. Ilmeet viestittävät, erilaista demokratian teorioista ammentaen, kukin journalistista vastuullisuutta, kutsuvat katsojalta tietynlaista responsia edellä esitettyyn juontoon ja ehdottavat samalla vastaavia ihanteita vastuullisesta kansalaisuudesta. Aloituksen lisäksi yleisöä osallistetaan ja identifioidaan myös toimittajien kysymysmuotoiluissa, esimerkiksi käyttämällä inklusiivisen me-retoriikan strategiaa sekä kansallista kotoperäistämistä, jolloin kansainvälinen aihe kehystetään Suomen tilanteeseen ja julkiseen keskusteluun liittyväksi.

Artikkelit *Membership Categorization as a Tool for Moral Casting in TV Discussion* ja *Tietämisoikeudet televisiokeskustelun vuorovaikutuksessa* keskittyvät keskusteluvieraiden roolittamiseen tietämisen ja vastuun näkökulmasta. Niissä toimittajat kysymysmuotoiluillaan hallinnoivat keskustelun lähtökohtia, kulkua ja lopputulosta. Ensimmäisessä artikkelissa käytetään jäsenyyskategorioiden kulttuurista voimaa keskustelijoiden roolittamiseen. Vieraat esitellään tiettyyn kansallisuuskategoriaan kuuluviksi ja yksilöidään sitten poikkeukselliseksi jäseniksi, mutta asetetaan kuitenkin selontekovelvolliseksi kaikkien muiden kategoriaan kuuluvien puolesta. Vieraat pysyvät osoitetun kategorian sisällä ja vastaavat odotetulla tavalla. Kategorisoimisstrategian avulla myös neljän tavallisen ihmisten (eli ei poliitikon, julkiksen tai asiantuntijan) haastattelusta voi saada sellaisen, jossa vaaditaan julkisia selontekoja ja jossa toimittajat voivat työstää omaa vastuullisuuttaan vallankäytön ja vääryyksien vartijana. Toisen artikkelin asiantuntijoista koostuvassa keskustelussa toimittajat osoittavat ensiksi, vastaajan nimeävien kohdekysymysten avulla, keskustelijoiden keskinäisen tiedollisen hierarkian eli tietyn studiovieraan etuoikeuden tietää tietyn alueen kysymykseen paras vastaus. Tietäminen jäsenyytensä kohdekysymysten avulla tiedolliseksi reviiereiksi, joita keskustelijat tuottavat myös itse reviiirikorjausten ja itsekategorisointien muodossa. Asiantuntijuus ei ohjelmissa ole kuitenkaan itseoikeutettua, vaan toimittajat törmäyttävät reviiirit kierroskysymysten avulla ja käyttävät näin tietäjyyttä sekä siihen sisältyvää vastuuta resurssina yleisön huoliin ja epäselviin yhteiskunnallisiin ongelmiin vastaamisessa.

Keskustelijoiden tietämisen ja yleisön tiedonpuutteen vastakkain asettaminen toimii ohjelmassa strategiana, jonka avulla toimittajat, vastaamiseen painostaen ja vastuuta vaatiin, voivat nousta esiin kansan edusmiehenä ja ajankohtaisen tiedon tarjoajina.

Viimeisessä artikkelissa *Staging Public Discussion* tutkitaan sitä, kuinka keskustelut tuodaan päätökseen. Kolmen erilaisen keskustelun sarja päätetään yllättäen hyvin samaan tapaan. Toimittajat korostavat lopussa institutionaalista kysyjä-vastaaja roolijakoa ja tekevät kaikkia keskustelijoita yhtäläisesti velvoittavan kierroskysymyksen keskeiseen ajankohtaiseen epäselvyyteen liittyen. Toimittajien strategiaa voi kutsua tehtäväperustaiseksi identifikaatioksi. Vastatessaan kysymykseen kukin studiovieras joutuu samalla muodostamaan kannan akuuttiin yhteiskunnalliseen ongelmaan eli kierroskysymyksen avulla aktivoidaan kulttuurisia kategorioita, jotka liittyvät esimerkiksi aktiiviseen kansalaisuuteen tai vastuulliseen asiantuntijuuteen. Samalla asetettu tehtävä tekee näkyväksi sen institutionaalisen päämäärän, johon televisiokeskustelut pyrkivät: monipuolisen julkisen keskustelun näyttämöimiseen ja mielipiteen muodostamiseen keskustelun pohjalta. Eheän ohjelmakokonaisuuden korostaminen saa toimittajat lopussa jopa nostamaan yhden kannan muiden yläpuolelle loppupäätelmän muodossa. Toimittajat joutuvat luovimaan demokraattisen ja tuotannollisen kontekstin ristipaineessa ja luovat identifioitumisen paikkoja yleisölle yhtäältä mobilisoimalla jaetun poliittisen ja moraalisen yhteisön avoimien ongelmien sekä toisaalta tarjoamalla katsojille mielikuvan eheästä ohjelmatuotteesta kulutettavaksi. Lisäksi suhdetta katsojaan luodaan käyttämällä journalistista me-retoriikkaa. Journalistinen itsekorostus lopussa vahvistaa oman ohjelman asemaa kansanvallan tukijana, demokraattisten prosessien keskiössä.

Yhteenvetoluvussa esitän, että keskusteluohjelmien osallistuminen ei muotoudu vain studiossa kohtaavien toimittajien ja keskustelijoiden keskinäisestä suhdetyöstä, vaan televisiokeskusteluiden toimintakentässä rakennetaan kautta linjan olennaisella tavalla suhdetta myös katsojaan. Osallistumiskehikkoa paremmin televisiokeskusteluiden toimintaorientaatiota kuvaakin osallistumiskentän käsite. Erilaisista toimintakerroksista muodostuva osallistumiskenttä kuvaa aktiivisten toimijoiden orientoitumista mikro- ja makrotason menneisiin ja tuleviin prosesseihin kuvitellun ison yleisön ja laajemman julkisen keskustelun äärellä. Käsite myös korostaa aikaansaadun osallistumismuodostelman historiallisuutta tietynlaisena voimasuhteiden, rajoitusten ja mahdollisuuksien kenttänä. Televisiokeskustelujen toiminnassa on kyse kentästä, jonka identifikaatioiden ja käytäntöjen kohteena on (foucault'laisittain vinkeästi) osallisuus nimenomaan poliittisen lainsäädäntövallan laitteistossa. Toimintavalintojen tunnistettavuus ja

mieli syntyy välittömän tilanteen ulkopuolelle ulottuvasta orientaatiosta: sosiaalisesta kuvitelmaperästä, joka tehdään todeksi yhteisen keskustelutoiminnan tuloksena. Sosiaalinen kuvitelma on yleisesti jaettu käsitys siitä, kuinka ihmiset jäsentävät sosiaalista olemassaoloaan: sitä, miten ihmiset liittyvät toisiinsa ja miten asiat heidän välillään hoidetaan. Televisiokeskustelun toimintavalinnoissa ja puhutteluissa aktualisoidaan modernin ajan ymmärrystä personoimattomasta julkisen toiminnan ja poliittisen kommunikaation tilasta lukuisten tuntemattomien ihmisten kesken. Strategisena muodostelmana ne esittävät yhteiskunnan ja demokratian tavalla, joka legitimoit julkisen palvelun paikan kansanvallan keskeisenä tukipilarina.

Journalistisesti strukturoidut televisiokeskustelut eivät edusta ideaalia julkisesta tilasta, jonka pyrkimyksiä määrittää tasa-arvoinen ja vapaa järjen ohjailu. Keskusteluohjelmia on helppo kritisoida jäykkyydestä, katkonaisuudesta ja kapeasta, yksisuuntaisesta, valmiiksi normitetusta kansalaisuuden määritelmästä. Strateginen muodostelma on kuitenkin aina paitsi rajoittava myös toimintaa mahdollistava suhteiden laitteisto. Televisiokeskustelut ovat areena, joka sijaitsee nykyisen mediajulkisuuden marginaalissa. On vavahduttavaa, kuinka epämuodikkaana näyttäytyy ohjelmatyyppi, joka toteuttaa kuitenkin demokraattisen massayhteiskunnan toimintakyvylle ja legitimitetille elintärkeitä tehtäviä. Ne keskusteluttavat ihmisiä, jotka kuuluvat tietyn lainsäädäntö- ja hallintovallan alaisuuteen. Televisiokeskustelut tarjoavat yksilön ja yhteisön suhdetta ritualisoivan kanavan kattavalle poliittiselle osallisuudelle. Ne nostavat näkyviin kilpailevia poliittisia perspektiivejä, tukevat keskusteluyhteyttä erilaisten osajulkisuuksien välillä ja materialisoivat eletyn kokemuksen poliittisesta kuulumisesta erilaisten ihmisten muodostamaan yhteiskuntaan.

Avainsanat: demokratia, institutionaalinen vuorovaikutus, julkinen tila, julkisen palvelun media, osallistumiskehikko, televisiokeskustelu, toimintakenttä, yhteiskunnallistuminen

KIITOKSET

Työ on tehty. Matkan varrelle on mahtunut monenlaisia vaiheita, innostuksesta tympääntymiseen, eksymiseen ja uuden tien löytämiseen, karvaista pettymyksistä riemuun, elähdyttäviä yhdessä tekemisen hetkiä ja yksinäistä puurtamista. Kaikki vastaavat tuntemukset tietenkin kuuluvat tämän tyyppisen projektin luonteeseen. Välillä ollaan nousukiidossa ja välillä törmätään vuoreen. Etenkin työn loppuvaiheessa on aika vetäytyä siihen kuuluisaan tutkijan kammioon, ajatusten painisaliin, tietokonenäppäimistön tatamille, punnertamaan liki kymmenen vuotta sitten aloitettu tutkimuspuuhastelu kirjaksi kansien väliin. Kirjan kannessa lukee tekijä, joka työtään pystypäin sitten puolustaa. Kuva on sikäli harhaanjohtava, että yksikään akateeminen väitöskirja ei synny yhden ihmisen voimin. Myös tämän käsillä olevan kirjan tekemiseen, sen sisältöihin, teksteihin, näkökulmiin ja resursointiin on osallistunut lukuisa joukko ihmisiä, jotka ansaitsevat lämpimät kiitokset.

Ensinnäkin haluan kiittää ohjaajiani: Ilkka Armista ja Mikko Lehtosta sekä osan aikaa työtä ohjannutta Johanna Ruusuvoorta. Ilman teitä tämä tätä työtä ei olisi koskaan syntynyt, ehkei edes tätä tutkijaa. Yhteinen historiani Johannan kanssa ulottuu aina ammoisiin opiskeluaikoihin Attilan punaisessa tiilirakennuksessa, jossa sain ensikosketuksen keskusteluanalyysiin Johannan luotsaamalla erinomaisella metodikurssilla. Johanna ohjasi graduni, otti minut projektiinsa, ensimmäiseen akateemiseen työsuhteeseeni, työharjoittelijaksi ja neuvoi minulle käytännön knopit tutkijan uran alkuun saattamiseksi. Johanna suostui heti myös väitöskirjani ohjaajaksi ja kommentoi sen tekstejä ja aihioita jämäkän tarkkanäköisellä mutta aina produktiivisella ja kannustavalla otteellaan siihen asti, kunnes siirtyi toisiin työtehtäviin Helsinkiin. Minulla on ollut ilo palata Johannan vaikuttavan osaamisen ja hurtin huumorin pariin taas kuluneena vuonna datasessioissa, joissa sain kiitollisena käydä säännöllisesti sivistymässä sekä vaihtamassa väikkäriahdistusuurteet naururyppyihin. Kenties aloituskerran höpsöttelykiellon vuoksi kokoontumisissa olikin aivan erityisen hauskaa. Erityinen kiitos myös, että suostuit empimättä loikkaamaan oppialarajan yli kustokseksi väitöstilaisuuteeni. Olen iloinen, että siinä istuu yksikön professoreista juurikin sinä.

Mikko Lehtosta saan kiittää siitä, että otit minut avosylin mukaan projektisuunnitelmiisi jatko-opintoja vasta varovasti harkitessani ja rohkaisit minua jatkamaan graduvaiheessa heränneiden omien kiinnostuksen kohteideni seuraamista. Vaikka suunniteltu iso monitieteinen projekti sellaisenaan ei loppujen lopuksi saanut tuulta purjeisiin, olen saanut etuoikeuden nauttia viiltävän älyllisestä ja kunnioitettavan avomielisestä kulttuurintutkimuksellisesta katseestasi mediakulttuurin opintojen ja tutkimusseminaarien parissa. Ihailen yliopistossa harvinaista tapaasi uskaltaa ajatella ääneen ja prosessoida ajatuksia yhteistuumin pallotellen. Se on todellinen tie tieteellisiin innovaatioihin. Teoreettisilta ja metodologisilta painotuksiltaan väitöskirjani siirtyi vuosien mittaan enemmän vuorovaikutustutkimuksen suuntaan. Annankin suuren arvon sille, että jatkoit silti ohjaajanani. En koskaan poistunut tapaamisistamme ilman hyviä neuvoja ja arvokkaita kirjallisuusvihjeitä. Aina on asenteesi ollut kannustava. Alusta loppuun minulla säilyi tunne siitä, että sinä olet minun tukenani tässä työssä aina, kun sitä tarvitsen.

Ykkösohjaajani Ilkka Arminen on, haluamattaan tai ei, selvästi eniten vaikuttanut tämän väitöskirjan sisältöihin ja lopputulokseen. Työn empiiriset osiot ovat kaikki saaneet ydinajatuksensa Ilkan luetuttamista kirjoista ja artikkeleista. Toisaalta Ilkalta saadut opit ja ajatuksen siemenet näkyvät myös työn teoreettisissa jäsenyksissä. Ilkan ohjauksellisessa seurassa on ollut helppo tehdä töitä ja viihtyä. Hän on hauska tyyppi, kriittinen ja tarkka mutta myös vastaanottavainen ajattelija ja keskustelija, innostava opettaja ja loistava pienryhmänvetäjä, joka onnistuu loihtimaan seminaariin kollegiaalisen tunnelman sekä terästetyn glögin avustuksella että ilman sitä. Ilkan kanssa on ollut hyvä harjoitella milloin mistäkin aiheesta väittelemistä, tietäen että erimielisyydet ovat vain asioita eikä niihin liity henkilökohtaista tärkeyttä. Suuri kiitos sinulle menneiden vuosien hyvin sujuneesta yhteistyöstä. Ohjaussuhteemme ei nykyvaatimusten ja yksityiskohtaisten ohjaussuunnitelmien valossa ehkä ole ollut sanomattoman intensiivinen, mutta olen aina voinut luottaa siihen, että kerrot kyllä sitten, jos jokin kohta alkaa mennä pahasti pieleen. Kiitos siitä, että annoit minulle tilaa etsiä oman polkunani ja kiitos siitä työtä merkittävällä tavalla siivittäneestä tunteesta, että tuiki tarpeellisten kriittisten huomioiden ohessa minuun pohjimmiltaan luotetaan siinä, mitä teen. Vastuun lopputuloksesta kannan tietenkin itse.

Kiitokset kuuluvat myös Jörg Bergmannille, joka ohjasi työtäni tehdessäni tutkimusvierailun Saksan Bielefeldiin projektin alkuvaiheilla. Kiitos mahtavalle paikalliselle CA-tiimille, jolta sain monia arvokkaita kommentteja aineistooni, ja kiitos Jörgille viisaista, tiivistävistä neuvoista ja lausahduksista, jotka ovat vuodesta

toiseen palautuneet mieleen ja kantaneet hedelmää työn kiperissä kohdissa. Työn esitarkastajia, Pirkko Nuolijärveä ja Vilma Hännistä, kiitän kauniista sanoistanne ja rakentavista kommentteistanne työn parantamiseksi. Ja kiitos Pirkko Nuolijärvi, että suostuit vastaväittäjäkseni! Kiitos lisäksi artikkeleita kommentoineille anonyymeille vertaisarvioitsijoille, sekä kiitos Richard Fitzgeraldille opettavaisesta yhteistyöstä kansainvälisen kirjaprojektin parissa. Innostuin tuolloin huomaamaan, että maailmallahan on ihmisiä, jotka todella tekevät tiedettä samantyyppisistä asioista – ja vielä pienemmällä aineistolla – kuin mistä itse olen kiinnostunut.

Työn monitieteisten lähtökohtien ja ohjaussuhteiden vuoksi väitöskirjan tekstejä on kierrätetty ja kommentoitu useissa erilaisissa tutkimusseminaareissa. Mediakulttuurin Metku-seminaarissa sain oppia vuosien varrella paljon erilaisista kiinnostavista mediatutkimuksista ja pääsin avartamaan analyyttistä näkökantaani puolustaessani työni perusteita uusista yllättävistä suunnista tulleita huomautuksia vastaan. Opin noissa seminaareissa myös arvokkaan taidon tehdä kriittinen silmäys tieteelliseen tekstiin aiheesta tai oppialasta riippumatta. Kiitos siis moninlaiselle joukolle osallistujia Metkussa. Omalla silloisella laitoksellani kokoontui tuolloin Vuorovaikutuksen ja kulttuurintutkimuksen seminaari, jonka puolivuositteiset kokoontumiset oli tapana järjestää päivän tai parin mittaisen intensiiviseminaarin muodossa. Artturin kokoustilaisissa meillä oli monta hauskaa vetäytymispäivää aivan mahtavalla porukalla, joka otti hienosti vastuuta toinen toistensa töiden eteenpäin viemisestä ja oli juuri sopivalla tavalla kannustava, kriittinen ja hultaton. Kiitos seminaarilaisille kaikista kommentteistanne ja mukavista muistoista yhteisten illallisten ja pikkujoulujen parissa.

Seminaarien lisäksi väitöskirjan analyyseihin on vaikuttanut moninaiset datasesion nimellä kulkevat muodostelmat praktikumista aineistoriin. Ajatus moisista analyysikokoontumisista on joskus herättänyt hilpeyttä vuorovaikutusmetodologian ulkopuolelta tulevien ihmisten keskuudessa. Ajan myötä olen kuitenkin oppinut arvostamaan tuota työskentelytapaa aina vain enemmän. On tavattoman opettavaista kuulla muiden analyyttiset ajatukset ja puhua omansa julki, sekä testata omaa analyyttistä osaamistaan mitä erilaisimmissa vuorovaikutusaineistoissa. Kiitos kaikille teille, jotka jaoitte kanssani terävät huomionne, sekä sen ainutlaatuinen luovan askartelutunnelman ja monen monta makeaa naurua näissä sessioissa.

Väitöskirjani merkittävin rahoittaja on ollut Sovakon valtakunnallinen tohtorikoulutusohjelma ja sen alaisuudessa sain osallistua Anssi Peräkylän luotsaamaan Kielen, toiminnan ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tutkijakouluun (taas piti luntata nimi). Sovakon säännöllisten tapaamisten puitteissa olen päässyt

työskentelemään helsinkiläisten vuorovaikutustutkimuksen huippuosaajien kanssa – jotka ovat kaikki sitä paitsi huippupersoonia. Sovakon alakoulun kaikkienensa huikkea tohtorikoulutettavien porukka on ollut minun akateeminen sisarusparveni tällä tutkimusmatkalla. Kiitos tamperelaista Sovako-osaamista edustaneet Sanni, Jenni-Mari ja pitkällinen työhuonetoiverini Inka, jonka ponnekasta puhelinreippautta yhä vaan jään tänne kaipaamaan. Kiitos Melisa, Elina, Mika, Timo, Mikko ja Anssi. Erityinen kiitos vielä yhdelle Sovakon kasvatille, kiistattomalle huippututkijalle ja rakkaalle vanhalle (keski-ikäiselle) ystävälleni Liisa Voutilaiselle, joka opetit minulle, ettei tieteen aina tarvitse olla niin kovin vakavaa. En varmaankaan lopun elämäni voi olla tirskahtamatta ääneen muistelllessani niitä nauruun tikahtumisen kertoja leirikeskusten sängyn pohjalla, kun vedet silmissä teimme viiltävä luonneperustaisia luokitelmia Sovakon opettajakunnan toiminnallisista rooleista, milloin uimahallissa, milloin rippikoulukontekstissa. Onneksi kuitenkin jälleen seuraavana päivänä ruuaksi tarjoiltu läskisoosi taltutti naurun.

Tampereella on jo mainittujen lisäksi lukuisa joukko ystäviä ja kollegoita, joita kiitän opeista, tuesta ja hyvästä seurasta tämän väitöskirjaprojektin varrella. Kiitos jatko-opiskelijoiden remmille, joiden kanssa istuimme Tamcessin kursseilla, pidimme pirskeitä, lounastimme ja kokeilimme kansanvallanomaista liikehdintää jatko-opintojen alkuvuosina. Kiitos kaikille rakkaille kollegoille, joiden ihanassa seurassa olen viimeisimmän vuoden lounastreffeillä saanut virkistäytyä ja purkaa loppurutistukseen sun kaiken maailman muuhun elämään liittyviä huoliani. Kiitos kollegoille, joiden kanssa sain työskennellä neljä opettavaista vuotta Tampereen yliopiston tieteen tekijöiden hallituksessa. Kiitos kaikille teille, joiden kanssa olen tehnyt yhteistyötä opetuksen tai artikkeliseminaarien parissa. Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikköä kiitän työtilan tarjoamisesta apurahakausina ja kiitos saattorahasta sekä hyvästä tsempestä työn loppuun saattamiseksi. Kiitos kannustavasta asenteesta myös nykyisille työhuonenaapureilleni. Väitöskirjan surutyötä ja irti päästämistä on helpottanut mahdollisuuteni työskennellä keväällä kahden EU-projektihakemuksen parissa. Kiitos työtovereilleni näissä projekteissa ja erityinen kiitos projektien managerille, Hannele Palukalle, joka kutsui minut mukaan. Kiitos luottavaisuudestasi sekä monista hauskoista hetkistä uuden alun kynnyksellä. Hakuprosessit ovat tarjonneet minulle ainutlaatuisen oppimiskokemuksen ja suunnan kohti tulevaa.

Väitöskirjatyötä ovat rahoittaneet Yleisradion 75-vuotisjuhlarahasto, Sovako, Suomen Kulttuurirahasto, Tampereen yliopiston tukisäätiö sekä Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen kaupungin tiederahasto on tukenut työn julkaisemista.

Viimeiseksi haluan vielä kiittää ihmisiä akateemisen maailman ulkopuolella. Kiitokset äidilleni, isälleni ja molemmille siskoilleni puolisoineen sekä appivanhemmilleni ja molemmille natoilleni puolisoineen. Olette kukin omilla tavoillanne tukeneet ja kannustaneet työn valmistumista sekä tarjonneet arvokasta apua edeltävän intensiivisen vuoden lastenhoitojärjestelyissä. Kiitos kaikille ystävilleni, jotka ovat jaksaneet kuunnella valitusta työn solmukohdista ja iloisella seurallaan piristäneet harmaita tai väsymyksen vaivaamia päiviä.

Graduni esipuheessa kiitin erästä henkilöä siitä, että sain opetella hänen kanssaan elämää gradunteon lomassa. Silloisesta poikaystävästä on tämän väitöskirjaprojektin aikana tullut elämäkumppanini, aviopuolisoni ja kahden lapseni isä. Elämän opettelusta on siirrytty tositoimiin keskelle lapsiperheen arkea vekselöidyssä rivitalonpäädyssä. Kiitos Mikko, että olet kulkenut rinnallani tämän matkan. Luulen, että ilman sinua myös väitöskirjani olisi valmistunut puolta lyhemässä ajassa. Saat anteeksi. Olet tehnyt minusta hirvittävän onnellisen.

Omistan tämän kirjan kahdelle elämäni tärkeimmälle projektille:
Elsalle ja Teemulle.

Helteen hellimällä Tampereella syntymäpäivänäni 28.7.2014

Hanna Rautajoki

LISTA ALKUPERÄISISTÄ ARTIKKELEISTA

- I Rautajoki, Hanna (tulossa 2014) Kasvokkain julkison kanssa. Vastaanottajan multimodaalinen muotoilu televisiokeskustelun aloituksissa. *Media & viestintä* 37: 3, x–xx.
- II Rautajoki, Hanna (2009) Staging Public Discussion: Mobilizing Political Community in Closing Discussion Programmes. Teoksessa Richard Fitzgerald & William Housley (toim.) *Media, Policy and Interaction*. Farnham: Ashgate, 73–93.
- III Rautajoki, Hanna (2010) Tietämisoikeudet televisiokeskustelun vuorovaikutuksessa: Asiantuntijareviirit poliittisella areenalla. *Sosiologia* 47: 1, 24–40.
- IV Rautajoki, Hanna (2012) Membership Categorization as a Tool for Moral Casting in TV Discussion: The Dramaturgical Consequentiality of Guest Introductions. *Discourse Studies* 14: 2, 243–260.

Sisällys

KIITOKSET	13
LISTA ALKUPERÄISISTÄ ARTIKKELEISTA	18
1 JOHDANTO: POLIITTINEN JULKISUUS.....	22
1.1 Julkisen tilan vuorovaikutuksellinen konstituutio.....	27
2 POLIITTINEN PUHE TELEVISIOSSA.....	31
2.1 Televisio mediumina.....	31
2.2 Televisiopuhe vuorovaikutuksena.....	34
2.3 Vuorovaikutus poliittisissa keskusteluohjelmissa	36
3 TUTKIMUSONGELMA.....	42
3.1 Tutkimuskysymykset.....	43
4 METODOLOGIA.....	45
4.1 Aineiston niukkuus ja runsaus.....	45
4.2 Toiminnan etnometodologinen rakenteistuminen	47
4.2.1 Sosiaalisen järjestyksen ongelma.....	48
4.2.2 Sosiaalisten suhteiden rakenteistuminen	50

4.3	Analyttiset välineet.....	53
4.3.1	Jäsenyysskategoriat	53
4.3.2	Keskusteluanalyysi	55
4.3.3	Institutionaalinen vuorovaikutus	56
4.3.4	Multimodaalinen vuorovaikutus	58
5	TUTKIMUSTULOKSET.....	60
5.1	Ohjelma-avaukset multimodaalisena vastuuttamistoimintana	60
5.2	Vieraiden roolittaminen, vastuut ja veloitteet.....	62
5.2.1	Kategorisointi ja tavallisuus käsikirjoituksen projektina.....	63
5.2.2	Asiantuntijat episteemisillä reviiireillä vastaamisveloitteen alaisina	65
5.3	Toimittajan kelpoisuus ja toiminnalliset identiteetit.....	67
5.4	Yleisö yhteisöjen jäsenenä.....	69
5.5	Televisiokeskustelun päättäminen poliittisena toimijamuodostelmana...	71
6	TEOREETTISIA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ: OSALLISTUMISKEHIKOSTA OSALLISTUMISKENTTÄÄN.....	74
6.1	Aktiivinen yksilö ja samanaikaiset tilat.....	75
6.2	Modernin arvojärjestykset ja kuviteltu yleisö.....	77
6.3	Osallistumiskentän muotoutuminen ja voimasuhteet.....	79
7	POHDINTAA TUTKIMUKSEN ALASTA SEKÄ YLEISTETTÄVYYDESTÄ	82

7.1	Tieto sosiologin silmin.....	82
7.2	Kriisin valossa.....	84
7.3	Tulosten yleistettävyys.....	85
7.4	Televisiokeskustelut eilen, tänään ja huomenna.....	87
KIRJALLISUUS.....		90
LIITE 1 / OHJELMATIEDOT JA OSALLISTUJAT.....		105
LIITE 2 / LITTEROINTIMERKIT.....		106
ALKUPERÄISET ARTIKKELIT.....		107

1 JOHDANTO: POLIITTINEN JULKISUUS

On demokratia, on media, on instituutioita ja on yksilöitä. Tässä väitöskirjassa tutkitaan, kuinka demokraattinen poliittinen järjestelmä ja joukkoviestinnällinen julkisuuden areena kytkeytyvät yhteen journalistisesti hallinnoiduissa suorissa ajankohtaiskeskusteluissa erilaisten osallistujien kesken. Tutkimusmatkan varrella käy ilmi, että televisiokeskustelujen kohtaamisissa ei ole kyse vain aktiivisista kansalaisista perusteltuine mielipiteineen, vaan toimintatilanteen puhuttelut työstävät monin tavoin puhujien ja kuulolla olevien keskinäistä "kansalaisuutta" tietynlaisen poliittisen yhteisön jäsenenä. Henrik Stenius (1999) on kiinnittänyt huomiota tähän muista kielistä poikkeavaan kansalaisuuden etymologiaan suomen kielessä. Kansalaisen käsitteen runko viittaa kaupunkimaisen elämänmuodon sijaan (vrt. esim. englannin citizen, ruotsin medborgare, saksan Bürger) ajatukseen kansasta, yhteenkuuluvuudesta ja sidoksellisuudesta: "kansalaisuudesta" (Jääsaari et al. 2010). Seuraava tutkimus kertoo siitä, kuinka käsitys yhteiskunnasta vilkkaan keskustelun tiimellyksessä rakentuu ja millaisin keinoin toimittajat sidoksellisuutta osallistujien kesken tuottavat.

Massamittaisessa yhteiskunnassa demokratia ja media kulkevat käsikkäin. Demokraattinen poliittinen järjestelmä tarvitsee mediaa välittämään suhdetta hallitsevien ja hallittujen välillä ja itsenäinen sanavapaa media tarvitsee demokratiaa takaamaan toimintaehtonsa (Trappel 2010, 42). Nykyisin mediakenttää hallitsevat trendit, kuten kaupallistuminen, sääntelyjen purkaminen, kansainvälistyminen, isot mediakeskittymät ja pirstaleinen käyttäjäperustainen verkkomaailma, laajentavat kuitenkin kuilua medialogiikan ja poliittisen logiikan välillä. Isot alati vahvistuvat mediayritykset pystyvät huoletta ottamaan etäisyyttä niin demokraattisista valtarakenteista kuin poliittisista kansalaisista. Kaupallistumisen ja pirstaloitumisen paineessa on julkisen palvelun median merkitys poliittisten prosessien ja keskustelujen välittäjänä noussut entistä tärkeämmäksi. (Emt. 39.) Median kytkös demokraattiseen järjestelmään ei ole vain rakenteellinen: media muovaa olennaisella tavalla niitä prosesseja, joissa "me" yhteiskunnan jäsenenä muodostuu (emt. 49; Koivunen & Lehtonen 2005). Kun kaupallista mediaa hallitsee kilpailun ideologia, julkisen palvelun mediassa hallitseva sosiaalisen suhteen muoto on yhteistyö (Splichal 2007). Julkisen palvelun ihanteisiin kuuluu lähtökohtaisesti universaali

saatavuus, riippumattomuus, moniarvoisuuden vaaliminen, vähemmistöjen huomioon ottaminen ja kansanvallan tukeminen. Mutta kuinka nämä ihanteet asettuvat tilanteessa, jossa poliittista kulttuuria vaivaa erilainen mielettömyyksen sekamelska ja julkinen elämä uhkaa latistua yksilöllisiksi tunnustuksiksi ja moraaliseksi ajolahdeiksi? Mitkä ovat legitiimin demokratian mahdollisuudet sellaisessa asenneilmapiirissä, jota kansalaisten aktiivisen osallistumisen sijaan määrittää välinpitämätön kyynisyys poliittisia asialistoja kohtaan?

Politiikan ja subjektiviteetin suhdetta pohtinut Zygmunt Bauman (2002) pitää modernin yhteiskunnan keskeisenä tavamerkkinä yhteiskunnan jäsenten sovittamista yksilön rooliin. Yksilöllistyminen on toimintaa, johon ryhdytään päivittäin. Tämä loputtomasti toistuva yksilöllistymisen toiminta on samalla yhteiskunnaksi kutsuttujen keskinäisten sidosten verkoston päivittäistä uudelleen sopimista ja muotoilemista, ja se saa uusia muotoja modernin historiallisten vaiheiden edetessä. Nykyisen modernisaatiovaiheen yksilöllistyminen koostuu siitä, ettei ihmisen identiteettiä pidetä enää sosiaalisesti määräytyneenä, vaan se mielletään väistämättömäksi pakonomaiseksi tehtäväksi, josta suoriutumista ja jonka seuraamuksista vastuun kantaa ihminen itse. (Emt. 41–43.) Riippumattomuus merkitsee vapautumista vanhasta, mutta tämän vapauden hintana on epävarmuus, omilleen jääminen, loputon keskeneräisyys - ja kyvyttömyys. Kansalaisuuteen perustuvalla politiikalla kiihtyvä yksilöllistyminen ja yksityistyminen tietävät ongelmia. Julkisuudessa puidaan enenevässä määrin yksilönä esiintyvien yksilöiden huolia ja edesottamuksia, keskiössä on henkilökohtainen elämänhallinta ja yksityisten tunteiden julkiset tunnustukset, ja yleinen etu tyypistyy uteliaisuudeksi julkisten henkilöiden yksityiselämää kohtaan. Yksilöt de jure ovat koko ajan kauempana mahdollisuuksistaan tulla yksilöiksi de facto eli sellaisiksi, jotka määräävät itse kohtalostaan ja tekevät haluamiaan valintoja. Ammottavan kuilun ylittämiseen tarvitaan politiikkaa isolla P:llä: keskustelua, jossa yksityiset huolet käännetään julkisten kysymysten kielelle ja yksityisille huolille etsitään, neuvotellaan ja sovitellaan ratkaisuja. Tällainen poliittinen julkisuus on kuitenkin jäämässä erilaisten elämänpolitiikan kysymysten varjoon, ja yksilöt viitoitetaan selviytymään arjen ongelmista kukin omilla tahoillaan. Kriittisen teorian akuutein ongelma ei Baumanin mukaan enää olekaan yksityisen yksilöelämän puolustaminen julkiselta sfääriltä, vaan valveutuneista kansalaisista ja vallasta autioituneen julkisuuden puolustaminen ja kansoittaminen uudelleen. (Emt. 49–52.) Yksityinen on vaarassa kolonisoida julkisen.

Valta on notkean modernin aikakaudella huolestuttavasti vetäytynyt pois kaduilta ja toreilta, kokoushuoneista, parlamenteista ja hallituksista, ja paennut

kansalaisten tavoittamattomiin elektronisiin verkkoihin (emt. 52). Bauman nimittää tätä aika panoptikonin jälkeiseksi ajaksi ja puhuu keskinäisen osallisuuden päättymisestä. Valvojat ja valvottavat, pääoma ja työ, johtajat ja heidän kannattajansa tai keskenään sotivat armeijat eivät enää kohtaa toisiaan. Kun varhaista modernia määritti ajassa tapahtuva mittelo tilan valloittamiseksi ja suuren tilan hallinta oli vallan symboli, tila näyttäytyy tässä ajassa rasitteena. Vallan tärkein menetelmä on nyt pakeneminen, lymyäminen ja vältteleminen. Tila on jotakin, johon ei haluta sitoutua, koska siihen sisältyy vaivalloinen järjestyksen rakentaminen, sen ylläpito ja vastuu seurauksista, samoin kuin pakko kustantaa tuo kaikki. (Emt. 19.) Vallan nykyinen perusta piilee pääoman kyvyssä liikkua nopeasti ja kevyesti paikasta piittaamatta. Työelämän keskinäinen riippuvaisuus on tämän seurauksena vaihtunut työnantajien yksipuoliseksi sitoutumattomuudeksi. Pääoman riippumattomuus paikasta merkitsee jatkuvaa epävarmuutta ja se riittää pakotteeksi poliittiselle hallinnolle antautua sen vaatimuksiin. Poliitiikka pitää sopeuttaa kaikkein tärkeimpään tavoitteeseen: siihen ettei sijoittajien mielenkiinto lopahda. (Emt. 179–180.) Pääomaa miellyttävät joustavat työmarkkinat, mikä merkitsee määräaikaisuuksia, pätkätöitä, irtisanomisia ja yleistä ennakoimattomuutta. Hahmotettavan tulevaisuuden lyheneminen ja samanaikainen otteen höltyminen nykyhetkestä, merkitsee joutsenlaulua myös edistysuskolle. Usko edistykseen on itseluottamusta kykyyn vaikuttaa ja tehdä maailma ajan kanssa paremmaksi. Kun politiikalta riistetään valta tehdä asioita, myös moderni valtio on vaarassa uupua. Modernisaatiosta keskeneräisenä projektina, joka vaatii alati ponnistuksia kohti parempaa, on tullut kunkin yksilöllinen ja yksityinen projekti. (Emt. 160–162.)

Tultaessa tilanteeseen, jossa yhteisistä eduista ja yhteisestä kohtalosta neuvottelu lakkaa ja ”yhteisestä hyvästä” tai ”hyvästä yhteiskunnasta” puhuminen leimataan epäilyttäväksi tai hölmöksi, yhteisten etujen yhdessä sopimisen korvaa helposti turvan hakeminen yhteisestä identiteetistä. Yksilöt liittoutuvat meidän samankaltaisten kanssa niitä toisenlaisia vastaan. Tällainen kollektiiviyhteisöllisyys on oikeastaan rationaalinen reaktio aitoon julkisen tilan kriisiin. Jos politiikan alue kaventuu julkiseksi tunnustuksiksi, yksityisten asioiden ruotimiseksi, yksilöllisten hyveiden ja paheiden penkomiseksi tai julkisten henkilöiden uskottavuuden spekuloinniseksi ja jos visio hyvästä ja oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta on kokonaan poissa poliittisesta diskurssista, ei ihme, että ihmisistä tulee politiikan spektaakkelin passiivisia katsojia, jotka vakuuttuvat identiteetin ensisijaisuudesta sen sijaan, että pohtisivat keskinäisiä intressejään tai vaatisivat poliitikoilta konkreettisia tekoja. (Emt. 131–133; ks. myös Sennett 1974.) Bauman (2002, 51) toteaa, että notkean modernin epävarmuus ja yksilökeskeisyys on syntipukkien luvattua aikaa.

Omien pelkojen heijastuspinnaksi kelpaavat edesvastuuttomat poliitikot, karmivat rikolliset tai epäilyttävät ulkomaalaiset. Syntipukit tarjoavat aihion, jonka äärelle yksilöt voivat hetkeksi kokoontua päivittelemään ja purkamaan patoutuneita tunteitaan hajaantuakseen taas kukin sitten omille teilleen.

Baumanin kuvaama julkisen tilan kriisi on kytköksissä myös journalismin ja poliittisen kampanjoinnin muuttumiseen (Kantola 2011a). Poliittisen mielenkiinnon latistuminen näkyy poliittisesti sitoutumattoman keskiluokan määrän kasvuna. Puolueet taistelevat äänestäjistä julkisen näkyvyyden, imagojen ja markkinoinnin avulla (ks. myös Karvonen 1999). Poliitiikka on henkilöitynyt, mikä luo kasvualustaa median tehtäville skandaaleille, joista onkin tullut poliittisen julkisuuden näkyvin osa-alue. Journalistisen auktoriteetin keskeisenä kulmakivenä on nykyisin moralisoivien julkisuuden draamojen rakentelu (Kunelius 2009, 343). Skandaalit ovat yhteinen sosiaalinen draama, jonka avulla yhteiskunnassa määritellään julkista moraalia. Ne voivat edesauttaa avoimutta, mutta myös suunnata huomion yksittäisiin ihmisiin ja yksityisiin asioihin yhteiskunnallisen keskustelun sijasta. (Kantola 2011a, 30–31.) Journalistisiin valintoihin vaikuttaa mediatoimijoiden kiihtyvä keskinäinen kilpailu kiinnostavimman sisällön tuottamisesta, mutta suuntaa niille antavat myös muuttuneet eettiset vakaumukset. Moni journalisti mieltää tärkeimmäksi tehtäväkseen nimenomaan salattujen tietojen paljastamisen. Puoluepolitiikasta etäänntyneet toimittajat eivät kirjoita siitä, millaista politiikkaa hallituksen pitäisi tehdä, vaan kilpailevat siitä, kuka onnistuu paljastamaan kulisseyssä käydyt valtataistelut ja suhmuroinnit. (Kantola 2011b, 138–139). Notkeaa modernia karakterisoiva jatkuva uhanalaisuus ja epävarmuus määrittävät myös journalistin ammatti-identiteettiä. Suuri kansallinen julkisuus suurine tiedotusvälineineen on ohentunut ja pirstoutunut sosiaalisen median osajulkisuuksiksi (Kantola 2011a, 27–28). Journalistit joutuvat nyt uudella tavalla taistelemaan asemastaan ja olemassa olonsa oikeutuksesta mielipiteiden tarjoajina ja välittäjinä.

Julkisuuden muuttuminen ei toki merkitse vain yksiviivaista rappeutumista. Kylmän sodan jäykät poliittiset asetelmat ovat murtuneet, suurten medioiden valta on heikentynyt, ja politiikan toimintatila on kaikille vapaampi ja avoimempi (Kantola 2011c, 179). Omien mielipiteiden julkituominen on nykyisellä verkkoaikakaudella vaivattomampaa kuin koskaan aikaisemmin ja monet kansalaiset ovatkin tällä saralla aktivoituneet (Väliverronen 2011). Kuluttajavetoinen julkinen ympäristö on pakottanut sekä journalismin että politiikan huomioimaan kansalaisten halut aiempaa tarkemmin ja tässä suhteessa kansalaisen asema julkisuuden kentällä on vahvistunut. Valitettavasti aktiivinen mielipiteiden

ilmaiseminen tai tavallisen ihmisen puhuttelu ei kuitenkaan ratkaise Baumanin mainitsemaa erillisyyden ja irrallisuuden ongelmaa julkisessa elämässä. Mieliapteen ilmaiseminen ei merkitse samaa kuin poliittinen osallistuminen. (Emt. 161–162.) Kirjoittelu, joka tapahtuu hajallaan ja etäällä päivänpoliittisista prosesseista, ei tuo ihmisiä lähemmäs politiikkaa eikä myöskään lisää kansalaisten painoarvoa poliittisessa keskustelussa. Verkkokeskustelua määrittää usein myös temaattinen rajoittuneisuus ja keskustelun urautuminen syviin poteroihin, joissa samanhenkiset ihmiset ilmaisevat tuotumustaan. Horjutetusta asemastaan huolimatta ammatillisella journalismilla voidaan siis edelleen ajatella olevan tärkeä tehtävä poliittisen keskustelun yhteenkokoajana, dialogisuuden lisääjänä ja osapuoltenkeskusteluyhteyden palauttajana. (Hatakka 2013, 150–151.) Erilaisuuksien kohdakkain asettaminen avaa horisontin mahdollisuudelle päästä yksimielisyyteen neuvottelun ja sovittelun avulla. Baumanille (2002, 212) saavutettu yksimielisyys, joka erilaisuuden kieltämisen tai tukahduttamisen sijaan perustuu jaettuun elämään, on ainoa mahdollinen ja realistinen yhdessä olemisen kaava notkean modernin aikakaudella.

Yhteistä keskustelua korostavan deliberatiivisen politiikan mallissa demokratia on hallintojärjestelmä, jonka legitimitetti nojautuu perustuslain institutionalisoimiin kansalaisten oikeuksiin (Habermas 1996, 298–299). Lait turvaavat sekä yksilöllisiä vapauksia että poliittiseen osallistumisen oikeuksia, mutta ne yksin eivät riitä takaamaan järjestelmän perustaa, vaan legitiimin eli kansalaisten kannalta hyväksymisenarvoisen hallintovallan edellytyksenä on kansalaisten riittävä osallistaminen päätöksentekoprosesseihin julkisen keskustelun välityksellä (emt. 315–316). Erityisesti kriisitilanteissa paineet vallan kiertokulkuun kasvavat ja julkinen huomio sekä kommunikaatio lisääntyvät: ongelmatilanteet edellyttävät ratkaisuja ja julkista mielipiteenmuodostusta (emt. 357). Julkisuustutkimusta hallitseva julkisen tilan -käsite juontaa juurensa Jürgen Habermasin (1991) teoretisointiin 1800-luvun ihanteellisesta porvarillisesta julkisuudesta. Julkinen tila merkitsee tässä yksilöiden vapaista kokoontumisista ja sanomalehdistön kirjoittelusta koostuvaa kriittis-rationaalista keskustelua, joka pui ajankohtaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä, välittää kansalaisyhteiskunnan ja valtion suhdetta ja tähtää argumentaation avulla saavutettuun yksimielisyyteen. Habermasin (1991; 163–165, 180) kuvauksessa sähköinen massamedia rappeuttaa julkisen tilan institutionaalisesti säädellyksi, karnevalistiseksi ja viihteellistyneeksi äänestäjien kosiskeluksi. Myöhemmät tutkijat ovat pitäneet Habermasin teoretisointia yli-idealisoituna ja epärealistisena (ks. esim. Calhoun 1992, Dahlgren 1995, Thompson 1995). Modernissa yhteiskunnassa keskinäinen läsnäolo isossa mittakaavassa on

mahdollista vain median välityksellä ja erityisesti televisiolla on ollut tärkeä merkitys kattavan julkisen areenan tarjoajana. Tämän huomioiden on harhaanjohtavaa ajatella, että institutionaalisuus rajoituksineen tekee tyhjäksi televisioareenan merkityksen poliittisena tapahtumapaikkana (Dahlgren 1995, 7–9). Hedelmällisempi lähtökohta onkin ottaa julkisen tilan käsite heuristiseksi lähtökohdaksi ja tarkastella televisiokeskusteluiden julkista tilaa konkretisoidusti dynaamisina vuorovaikutusprosesseina, joihin toimittajilla on suuri vaikutusvalta (vrt. Ridell 2004).

1.1 Julkisen tilan vuorovaikutuksellinen konstituutio

Väitöskirjassa tutkitaan yhteiskunnallis-poliittisia televisiokeskusteluja konkretisoituna julkisena tilana syyskuun 11:n terrori-iskujen jälkeen. Suorat monenkeskiset televisiokeskustelut on julkisen palvelun ohjelmistoon vakiintunut formaatti ajankohtaisten asioiden argumentatiiviselle käsittelylle. USA:ssa vuonna 2001 tehdyt terrori-iskut saivat koko kansainvälisen julkisuuden myllerryksiin. Iskuista puhuttiin pitkään ja monella eri areenalla. Myös kaikki Suomen televisio-ohjelmistoon kuuluvat ajankohtaiskeskustelut ottivat uutisen puheenaiheekseen. Tutkimuksen aineisto koostuu kolmesta suorasta monenkeskisestä televisiokeskustelusta, jotka on kaikki lähetetty kolmen viikon sisällä terrori-iskuista. Kolme temaattisesti rinnakkaista mutta kokoonpanoltaan erilaista keskustelua samasta aiheesta tarjoaa mahdollisuuden vertailla toimittajien erilaisia strategioita yleisön puhutteluun ja julkisen tilan konstituomiseen. Työn keskeinen teoreettinen viitekehys on etnometodologia (Garfinkel 1967), joka tutkii sosiaalista toimintaa osallistujien vaihe vaiheelta etenevänä keskinäisenä aikaansaannoksena. Myös julkisen tilan ideaa lähestytään tällöin kulttuurin jäsenten omana ilmiönä. Ollakseen todellista sen on oltava jotakin, johon jäsenet itse toimintavalinnoissaan orientoituvat ja jonka he itse tietyillä tunnistettavilla vuorovaikutusmenetelmillä keskenään toteuttavat. Jäsenyysskategorisointi, institutionaalinen vuorovaikutus ja multimodaalinen toiminta ovat metodeita, jotka auttavat erittelemään millaisia välineitä osallistajat tähän käyttävät.

Etnometodologinen tiedonintressi liittyy perustavaan sosiologiseen kysymykseen: kuinka selittää se järjestäytynyt ja itseään uusintava ilmiö, jota kutsumme yhteiskunnaksi (Tolson 2006, 25). Yhteiskuntatieteissä yhteiskunta otetaan usein annettuna, eikä käsitteen referenttiä pyritä sen tarkemmin määrittelemään (K. Pietilä 1999). Klassikkososiologi Georg Simmel tekee tässä

poikkeuksen. Simmelille (1999, 20–21) yhteiskunta on laveimmalta määritelmältään siellä, missä yksilöt ryhtyvät keskenään vuorovaikutukseen. Erilaiset ihmisten väliset sidostusmuodot eivät sijaitse yhteiskunnassa, vaan ne ovat se: jos ne poistetaan, yhteiskuntaa ei jää jäljelle (emt 26). Simmel korostaakin yhteiskunnan prosessuaalisuutta ja puhuu yhteiskunnallistamisesta. Yhteiskunta ei ole mikään konkreettinen substanssi vaan tapahtumista, joka nojaa keskinäisen vaikuttamisen ja vaikutetuksi tulemisen dynamiikkaan. Yhteiskunnallistuminen taukoamatta solmiutuu ja purkautuu ja solmiutuu uudelleen ihmisten välillä. Yhteiskunnan jäsenenä meitä sitovat lakkaamatta yhteen erilaiset hetkelliset tai kestävät, tietoiset tai tiedostamattomat, jälkiä jättämättömät tai seuraamukselliset suhteet. Sosiologian tehtävänä onkin Simmelin mukaan, institutionaalisten ja rakenteellisten jäsenysten sijaan, tarkastella yhteiskuntaa tässä ”syntymisensä tilassa”, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Keskeistä tässä on tarkasteluetaisyys. Läheltä katsottuna erottuvat yksilösubjektit ajatuksineen ja kokemuksineen, mutta siirryttäessä etäämmälle tulee näkyviin yhteiskunta kollektiivisten subjektien muodostelmana. (Emt. 76–80.) Jokaisen yksilölliseen olemiseen liittyy samaan aikaan sekä itseys muista erillisenä persoonana että yhteiskunnallinen asenne, jonka mukaan tiedämme olevamme hetkestä hetkeen kootut vuorovaikutussuhteistamme toisiin (emt 60–62). Yhteiskunta ei ole olemassa tarkastelijastaan riippumatta. Sen ykseys perustuu ainoastaan yksilöiden tietoisuuteen siitä, että muodostaa toisten kanssa ykseyden. Yhteiskunta on suhteita, tunnetta ja tietoa siitä, että määrittää toisia ja on heidän määrittämänsä. (Emt. 47–48.) Myös yhteiskunnan suuriksi elimiksi objektivoituneet makroskooppiset muodostumat esineistyvät järjestelmiksi vasta lukuisissa niiden väliin lomittuvissa mikroskooppisissa vuorovaikutuksissa. Nämä ihmismateriaalin molekulaariset prosessit ovat yhteiskuntaelämän sitkeyden, joustavuuden, kirjavuuden ja yhtenäisyyden salaisuus. (Emt. 35–38.)

Simmelin sosiologiassa yhteiskunta ei edellytä yhteistä arvopohjaa, mutta yhteiskunnan voi nähdä arvona itsessään. Näkemys mukaillee Tönniesin (1922, 39) määritelmää Gesellschaftista vastakohtana Gemeinschaftille. Gemeinschaftissa ihmiset muodostavat eroistaan huolimatta arvoperustaisen yhtenäisyyden. Gesellschaftissa taas ihmiset ovat keskinäisistä kytkennöistään huolimatta erillisiä. Näistä jälkimmäinen vastaa paremmin niitä olosuhteita, joissa modernit ihmiset nykyään elävät (K. Pietilä 2011, 46). Simmelille yhteiskunta on regulatiivinen periaate, jossa on normatiivista velvoittavaa voimaa (emt. 84). Joukko yksilöitä voi olla yhteiskunta enemmän tai vähemmän. Yhteiseen tekemiseen liittyminen ja yhteinen tunteminen tai ajattelemisen tekee ryhmästä yhteiskunnan enemmän kuin se oli sitä ennen. (Simmel 1999, 27.) Joukkoviestintä on yksi yhteiskunnallisen

vuorovaikutuksen muoto, joka kytkee meidät muihin ihmisiin ja muut meihin (K. Pietilä 2011, 108). Näin katsottuna joukkoviestintä ei ole yhteiskunnassa, vaan yhteiskunta on joukkoviestinnässä (K. Pietilä 1999, 9). Sosiologian tehtäväksi jää tällöin tuttujen arkisten käytäntöjen tulkkaminen yhteiskunnallistumisen operaatioiksi (K. Pietilä 2011, 81). Huomion keskipisteessä on siis jossakin, jolloinkin, jotenkin tapahtuvat todelliset kohtaamiset (emt. 59–60): ei niinkään ”todellisuuden sosiaalinen rakentuminen” (the social construction of reality) vaan ”yhteiskunnan todellinen rakentuminen” (the real construction of society) (emt. 66).

Tällainen kiinnostuksen kohde on huomattavan yhteneväinen Harold Garfinkelin intressien kanssa. Garfinkelin sosiologia tähtää sosiaalisen järjestyksen jäsentämiseen tilanteisena aikaansaannoksena, jota osallistujat pienten arkisista yksityiskohtien avulla toteuttavat (Rawls 2006, 6). Garfinkelin mukaan mikään sosiaalinen ryhmittymä (esimerkiksi yhteiskunta) ei vain ”ole olemassa” vaan se on ”tarkoitettu” (it doesn't exist, it is meant) (Garfinkel 2006, 13). Toimijat rakentavat sosiaalisen ryhmittymän merkityksen keskinäisessä tulkintatyössään. Anthony Giddensin (1984) rakenteistumisen teoria puolestaan tarjoaa yhteiskunnallistumisen tarkastelulle viitekehyksen, joka selittää yhteiskunnallisten suhteiden ja käytäntöjen jatkuvuutta ajasta ja tilasta toiseen. Giddens tunnustaa rakenteellisen tason jatkuvuuden, mutta asettaa teorian keskiöön silti tietäväisen, tavoitteellisen, reflektiivisen toimijan. Strateginen toiminnan analyysi viittaa Giddensillä niihin tapoihin, joilla toimijat institutionaalisessa tilanteessa ammentavat yhteiskunnan rakenteellisista ominaisuuksista muodostaessaan kyseisen toimintaympäristön sosiaalisia suhteita (emt. 288). Strategisen toiminnan käsite esiintyy myös vuorovaikutustutkimuksessa. Siinä strategisella toiminnalla tarkoitetaan toimijan epäsuoria keinoja saada vuorovaikutuksen toinen osapuoli toimimaan tavalla, joka palvelee omia tarkoituksia (Arminen 2005, 135). Käsillä olevassa tutkimuksessa yhteiskunnallistamisen strategiat viittaavat määritelmällisesti näiden kahden ajatteluperinteen yhdistelmään eli prosesseihin, jotka ovat intentionaalisia ja tuottavia mutta eivät yksilöiden välisiä, vaan saavat merkityksensä osana keskinäisistä suhteista muodostuvaa laajempaa toimintakenttää (vrt. Foucault 1998, 70–71). Lähden tarkastelemaan televisiokeskusteluissa aktualisoituvaa suhdematriisia osallistumiskehikon käsitteen avulla.

Osallistumiskehikko on Erving Goffmanin (1981) kehittämä ja vuorovaikutustutkijoiden (Goodwin 1987, Levinson 1988, Goodwin & M.H. Goodwin 1990) jatkojalostama käsite, joka erittelee puhujalle sekä vastaanottajalle vuorovaikutuksessa rakennettavia asemia ja identiteettejä. Julkisena tilana

televisiokeskusteluita määrittää hajautunut osallistumiskehikko, jossa puhe on koko ajan suunnattu pääasiallisesti kolmannelle osapuolelle: televisioyleisölle (Heritage 1985). Aiempi tutkimus toistaa tämän "tupla-artikulaation" (Scannell 1991) keskeisyyttä televisiopuheessa, mutta on jättänyt yleisön osallistujaroolin empiirisen tutkimisen vähälle huomiolle. Tässä väitöskirjassa halutaan valottaa, kuinka toimittajat hallinnoivat osallistujarooleja ja erityisesti asemoivat yleisöä vuorovaikutustoiminnassa. Kasvokkaisen keskustelun tilanteisen organisoitumisen lisäksi huomio on siis myös studiotilan ulkopuolelle ulottuvissa poliittisissa prosesseissa. Tutkimuksessa käytetään käsitettä julkiso (Pietilä & Ridell 1998, Pietilä 1999) viittaamaan julkista keskustelua käyvien kansalaisten muodostumaan. Kyse ei ole valmiiksi rajatusta joukosta, vaan lähestyn julkisosa diskursiivista teoriaperinnettä mukailien keskustelun osallistujien tuottamana, prosessuaalisena toimintamuotona (Price 1992, Pietilä 2006). Osallistumiskehikon osana yleisö ei tällöin määrity vain "ratifioiduksi sivustakuulijaksi" (vrt. Clayman 2012), vaan sillä on keskeinen asema poliittisen toimintatilanteen rakentamisessa. Yhteiskunnallistuminen ja julkisoutuminen ovat tilanteisia yhteenkuuluvuutta korostavia suhteita, joita toimijat aktiivisesti työstävät yli läsnä ja etäällä olon rajojen, puhutellen, määritellen ja normittaen samalla tietynlaista poliittisen järjestelmän "kansalaisuutta". Osallistumiskehikosta astutaan väitöskirjan päätteeksi osallistumiskentälle.

2 POLIITTINEN PUHE TELEVISIOSSA

2.1 Televisio mediumina

Televisio on viestintävälineenä juuri modernille teollisuusyhteiskunnalle luonteenomainen tuote. Se on meille niin tuttu ja niin keskeinen osa arkea, että elämää ilman sitä on vaikea kuvitella. Televisiolla onkin valtava merkitys siinä, miten maailmassa oleminen ja maailman kokeminen tänä päivänä jäsentyvät. (Fiske & Hartley 1978, 14–16.) Tullessaan televisio muutti paitsi mediamaisemaa, myös sosiaalisten suhteiden instituutioita ja muotoja. Televisio kehitettiin vastaamaan uudenlaisen laajamittaisen ja monimutkaisen atomisoituneen yhteiskunnan tarpeisiin, erityisesti suhteessa keskitettyyn viihteeseen ja keskitettyyn mielipiteiden ja käyttäytymistyylien muodostamiseen. (Williams 1990, 11–12.) Televisiosta tuli aikakone ja leirituli, joka avasi näkymän muihin aikoihin ja muihin paikkoihin ja jonka kulttuuristen tarinoiden ympärille yhteiskunnan jäsenet voivat säännöllisesti keskenään kokoontua (Hietala 1996, 60). Television funktioita on verrattu traditionaalisen yhteisön myytteihin ja rituaaleihin (Fiske 1989, 107; Kellner 1998, 269). Se identifioi jäsenyyksiä, määrittää arvoja, organisoii identiteettejä ja muovaa ajattelua - usein epämuodollisella ja standardoimattomalla tavalla. Televisiokulttuuri on osa sitä dynamiikkaa, jolla sosiaaliset rakenteet jatkuvien tuottamisen ja uusintamisen prosessien kautta pitävät itseään yllä (Fiske 1989). Rituaalisena välineenä televisiota määrittää kuitenkin jatkuva kahtalaisuus. Ollessaan paikkoja, joissa ihmiset aktiivisesti osallistuvat kulttuurin merkityksellistämiseen ja toteuttamiseen, televisio-ohjelmat ovat samalla myös kapitalistisen markkinatalouden kulutushyödykkeitä (emt. 1).

Kulutustuotteena televisio tähtää suuriin yleisöihin, ei välttämättä enää nykyisin yhteen valtakunnalliseen massaan, mutta kuitenkin heterogeenisestä joukosta koostuvaan maksimiyleisöön. Tavoittaakseen katsojia erilaisista sosiaalisista ryhmistä televisuaalisen tekstin tulee olla tarpeeksi monimerkityksistä ja joustavaa (Fiske 1989, 15–17). John Fiske (emt. 94–96) kutsuu televisiota yhteistuumin tuotettavaksi tekstiksi. Television suullinen muoto ja tämänhetkisyys luottavat katsojan diskursiiviseen kompetenssiin ja kutsuvat tämän mukaan merkitysten työstämiseen. Televisio on tyypillisesti myös narratiivinen kerrontamuoto

henkilöhahmoineen, konflikteineen ja loppuratkaisuineen, mutta - esimerkiksi novelleista tai elokuvista poiketen - sen tarinat ovat muodoltaan avoimia, paloitetuja, keskeytettyjä ja vuorovaikutteisia (emt. 144–147). Suuri osa television populaarista vetovoimasta liittyy sen kykyyn kommunikoida helposti ja kattavasti (Williams 1990, 132). Televisiotekstiin on periaatteessa pääsy jokaisella, joka ymmärtää puhetta. Vaikka televisiolla on keskeinen rooli vallitsevan kulttuurin määrittelyssä ja tätä asemaa on historian saatossa yritetty käyttää myös propagandan välineenä, television suullinen ilmaisumuoto sekä tähän liittyvä avoimuus ja moniäänisyys toimivat samalla vastavoimana merkitysten homogenisoimiselle (Fiske 1989, 324–326). Katselukokemuksena televisuaalisuus on jo itsessään aiempiin mediuimeihin verrattuna uudenlainen esteettinen elämys (Williams 1990, 76–77). Nopea rytmi, liikkuvuus, kuvakulmat ja fokuksen vaihtelu kuuluvat televisiolle ominaiseen tapaan antautua katsottavaksi. John Ellis (2000) korostaa television kapasiteettia päästää meidät todistajiksi muualla ja muulloin meneillään oleviin tapahtumiin omissa kotioloissa. Todistajuus liittyy informaation audiovisuaaliseen ylitarjontaan: viestissä on aina enemmän informaatiota kuin sen sanoma edellyttää (emt. 10–13). Esimerkiksi valokuvasta, elokuvasta, puhelimesta ja gramofonista poiketen, broadcast-radio ja erityisesti televisio tuovat tähän kokemukseen vielä ”yhdessä eletyn todistamisen” elementin, joka viittaa tuntemukseen suorasta lähetyksestä, välittömyydestä ja yleisön keskinäisestä läsnäolosta (emt. 31–33).

Televisioyleisöstä puhutaan usein homogeenisena massana, mutta Ien Ang (1991) huomauttaa, ettei tällaista massaa ole varsinaisesti olemassa. Objektivoitu yleisö on televisiotuottajien diskursiivinen rakennelma, jonka avulla he pyrkivät kontrolloimaan ohjelmatuotantoa ja television käyttöä, mutta joka ei kuitenkaan ikinä onnistu tavoittamaan katsomiskäytäntöjen moninaisuutta (emt. 7–8). Toisaalta Ang myöntää, että katsojien haaliminen ja sumputtaminen katsojaluvuiksi on osa televisioyhtiöiden nykyistä eloonjäämiskamppailua (emt. 154). Julkisen palvelun yhtiöille yleisö on merkinnyt vielä monimutkaisempaa ongelmaa, koska määrän lisäksi yleisön on laadultaan pitänyt sopia julkisen palvelun ideologiaan (emt. 29–30). Kiihtyvän kansainvälistymisen ja kaupallistumisen paineissa myös julkisen palvelun yleisöpolitiikka on kuitenkin alkanut korostaa määriä ja kuluttajuutta normatiivisten laatukriteerien sijaan (emt. 101–104). Keskeinen työväline televisioyleisön, tuottajien ja televisiotekstien suhteen luomisessa, on ohjelmatyyppin eli genren käsite (Fiske 1989, 109–111). Genreluokituksiin perustuvat rutiini, toisto ja sarjallisuus palvelevat sekä yleisön preferenssejä että

tuottajien intressejä saada houkuteltua ihmiset säännöllisesti ruudun ääreen (emt. 310–311).

Jokaisella mediaesityksellä on aina jokin tuotantokonteksti, joka vaikuttaa sisältöjen muotoutumiseen (Herkman 2002, 9–10). Televisiokeskusteluiden taustalta löytyvää julkisen palvelun organisaatiota ideologioineen voi pitää yhtenä tärkeimpänä sosiaalisen modernisaation välineenä 1900-luvulla (Ang 1996, 33). Sen alkuperäinen missio oli puolustaa kulttuuripolitiikkaa taloudellisia voimia vastaan sekä kehittää vastavoima passivoivalle viihdeohjelmistolle (Ang 1991, 101; Ellis 2000, 48–49). Valtakunnallinen broadcasting loi uudenlaisen voimakkaan sosiaalisen integraation ja kontrollin välineen (Williams 1990, 23). Suomessa yleisradioyhtiön systeemiksi tuli monopolin sijaan kuitenkin erityislaatuinen duopoli (Hujanen 2002). 1990-luvun isoon kanavaudistukseen asti kaupallisen ohjelmayhtiön tuottama viihteellinen sisältö sijoitettiin Ylen kanaville ohjelma-aikavuokraa vastaan. Kun kaupallinen yhtiö sai oman kanavan vuonna 1993, Ylen ohjelmistoon jäi paljon tyhjiä paikkoja, joita yhtiö alkoi täyttää uuden ohjelmakaaviosuunnittelun avulla. Tällöin Yle myös muutti sisältönsä kaikista ohjelmatyypeistä muodostuvaksi täyden palvelun ohjelmistoksi. Kilpailutilanteen muutos toi mukanaan uudenlaisen yleisöorientaation, tehokkuusajattelun, selontekovelvollisuuden ja läpinäkyvyyden. (Emt. 12–14, 19–20.) Vuosituhannen vaihteen jälkeen mediakulttuurin voimakenttä on saanut hyvin toisenlaisen ilmeen kuin julkisen palvelun kulta-aikana 1900-luvulla: kaupalliset toimijat ovat saaneet etulyöntiaseman ja television uudeksi hallitsevaksi ideologiaksi on tullut hedonismi (vrt. Ang 1996, 33–34). Jälkimodernin oloissa totaliteetin tavoittelun on korvannut kulttuuristen ristiriitaisuuksien voimistuminen ja myös television käytännöt muistuttavat loputonta hallinnoimatonta erojen leikkiä (emt. 173–174). Voidaan kysyä, onko julkisen palvelun televisiolla tällaisissa oloissa enää tulevaisuutta?

John Ellis (2000) on optimistinen ja sanoo että on. Nykyisessä valtavassa informaatiotulvassa ja epävarmuuksien maailmassa tarvitaan paikkoja, jossa tietoa voidaan ”työstää läpi” jaetussa nykyhetkessä. Universaali eli kaikkien saatavissa oleva julkisen palvelun televisio tarjoaa monipuolisia näkökulmia, selittäviä kehyksiä ja eletyn tuntemuksen yhteydestä toisiin. Tällainen tarve ymmärtää modernia maailmaa sekä tarve luoda ja tuntea sosiaalista koheesiota ovat tuskin ainakaan vähenemässä. (Ellis 2000, 176–177.) Samasta syystä lienee epätodennäköistä, että julkinen palvelu jatkuisi tulevaisuudessa pelkän tilauspalvelun tai kapeiden erityisyleisöjen muodossa. Universaalisuus yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuorovaikutuksen mahdollistajana on elimellinen osa julkisen palvelun ideologiaa ja

toiminnan oikeutusta (Hujanen 2002, 162). Näin ollen universaalisuuden voi tulevaisuudessakin ennustaa jatkavan myyttisen tarinankerronnan paikalla artikuloimassa perustavanlaatuisista epävarmaa suhdetta yksilön ja sosiaalisen kollektiivin välillä (vrt. Fiske 1989, 137). Kuten todettua, jälkimodernissa yhteiskunnassa yksilönä oleminen on saanut hallitsevan muodon suhteessa yhteisöön (Bauman 2002). Erojen, identiteettien ja jatkuvan muutoksen myyminen ovat olennainen osa kapitalistisen talouden logiikkaa ja valtasuhteita (Ang 1996, 177–179). Paradoksaalisesti kaaos on helpommin hallittavissa kuin järjestys. Juha Herkman (2002, 205–206) toteaa, että median merkitys sosiaalisen todellisuuden muodostamisessa on valtava ja sen vaikutukset liittyvät ennen kaikkea vallan mikrotasolle, identiteettipoliittikaan. Universaali televisio on toki identiteettimarkkinoiden basaari, mutta samalla se tarjoaa julkisen areenan keskinäisille kohtaamisille – myös sellaisille, jolla on makropoliittista relevanssia (Dahlgren 1995, 9). Television välityksellä tuotetaan sekä yksilöllisiä että kollektiivisia subjektiviteetteja. Poliittisen järjestelmän kansalaisuus on yksi identiteetti, jonka määrittelyyn ja toimintaedellytysten luomiseen televisio välineenä osallistuu. (Emt. 22–23.)

2.2 Televisiopuhe vuorovaikutuksena

Varhaisvaiheen televisiotutkimus lähestyi televisiota Stuart Hallin (1980) encoding-decoding -mallia soveltaen tekstinä, joka välittää ideologisesti latautuneita viestejä paikasta toiseen ja jonka merkitykset neuvotellaan kussakin vastaanottotilanteessa tuottajan ehdottaman luennan ja vastaanottajan suosiman luennan välillä. Viestien välityksen lisäksi televisio merkitsee kuitenkin myös ilmaisutapaa ja kommunikaatiota: sitä miten asiat sanotaan, miksi ne sanotaan ja millaisin vaikutuksin. Tällaisena televisiopuhe on omanlaisensa vuorovaikutusmuoto, joka voidaan ottaa tutkimuskohteeksi itsessään. (Scannell 1991, 10–11.) Broadcast talk -perinnettä kiinnostavat erityisesti ohjelmat, jotka sisältävät käsikirjoittamatonta spontaania puhetta, jonka lähetysmuotona tai orientaationa on live-lähetys ja jossa on puhujina muitakin kuin joukkoviestinnän ammattilaisia (Hutchby 2006, 1-2). Tällaista keskustelullista mediaohjelmistoa on tutkittu mm. kriittisen diskurssianalyysin (Fairclough 1997), dirskurssianalyysin (Scannell 1991, Livingstone & Lunt 1994, Tolson 2001, 2006) ja keskustelunanalyysin (Hutchby 1996, 2006) välinein. Tutkimusperinne korostaa ideologisen kriittisyyden sijaan broadcast-puheen potentiaalia kommunikatiivisten

suhteiden rakentajana (Scannell 1989). Mediapuhe on paitsi representaatioita todellisuudesta myös jatkuvaa identiteettien tuottamista sekä osallisten ja osallistujien välisten suhteiden määrittelyä (Fairclough 1997, 14). Televisio juttelee meille kaiken aikaa. Silloinkin, kun osapuolet keskustelevat keskenään televisiossa, puhe on suunniteltu siten, kuin katsojat tai kuulijat olisivat vuorovaikutuksessa mukana (Tolson 2006, 3). Television puhetta voikin luonnehtia kolmella osallistavalla erityispiirteellä: performatiivisuus, interaktiivisuus ja livemäisyys (emt. 9).

Televisiopuheen ensisijaisena vastaanottajana kohdellaan "kuulolla olevaa" yleisöä, mikä näkyy esimerkiksi toimittajien tavassa ottaa haastateltavan vastaus vastaan minimaalisesti ilman arviota (Heritage 1985). Puheen "tupla-artikulaatio" (Scannell 1991) viittaa tähän tapaan keskustella siten, että kyse on puheen julkisesta esittämisestä yleisölle. Yleisö ei oikeastaan ole vain kuulolla, vaan sitä puhutellaan koko ajan inklusiivisesti ja yhteisöllisesti puheen "hajautettuna vastaanottajana" (Hutchby 2006, 14–15). Televisio pyrkii luomaan yleisöön läheisyyttä implikoivan parasosiaalisen suhteen (Horton & Wohl 1956). John Thompson (1995, 84–85) puhuu medioidusta kvasi-interaktiivisesta vuorovaikutuksesta, viitaten asetelmaltaan monologiseen kommunikaatioprosessiin, joka kuitenkin yhdistää lukemattoman määrän yksilöitä ajan ja tilan halki. Televisiossa tilallinen ja ajallinen etäisyys sekoittuu audiovisuaaliseen läsnäoloon (emt. 98). Livemäisyys (liveness) on television tapa puhua katsojille välittömästi suoraan ikään kuin nämä olisivat tilanteessa läsnä (Ellis 2000, 33). Tämä kommunikointitapa toistuu myös sellaisissa ohjelmissa, jotka ovat todellisuudessa nauhoitettu. Toimittajat simuloivat vuorovaikutusta katsojan kanssa katsomalla kameraan, tervehtimällä, mainitsemalla katsojat, elehtimällä sekä tuttavallisella esiintymistyyllillä (Isotalus 1996, 154–155). Katsojille pyritään antamaan vaikutelma yhteisestä aika-tila-kokemuksesta (emt. 158).

Toimittajat ovat televisiossa hoitamassa institutionaalista tehtävää, joka laveimmalta määritelmältään tähtää tietojen kokoamiseen ja neutralistiseen välittämiseen yleisölle (Heritage & Greatbatch 1991, 130). Välittäjän asemassa toimiminen pitää sisällään monenlaista vaikutusvaltaa. Toimittajilla on keskeinen merkitys sen puhetilan muodostamisessa, jossa joukkoviestintä tapahtuu, erityisesti studiossa tuotetuissa ohjelmissa (Scannell 1991). Studio on julkinen diskursiivinen tila, jonka sisällä ja josta käsin institutionaalista auktoriteettia osoitetaan ja pidetään yllä. Joukkoviestinnän valta nojautuu tähän kykyyn määrätä sosiaalisen vuorovaikutuksen ehdot omalla alueellaan jakamalla ennalta sosiaalisia rooleja ja statuksia sekä kontrolloimalla tapahtumiensa sisältöjä, tyyliä ja kestoja. Kontrolli jää

kuitenkin aina puolittaiseksi: ohjelmien vastaanottotilannetta toimittajat eivät pysty määrittämään. Kun esimerkiksi teatterissa yleisö mukautuu tilanteen vaatimaan käyttäytymiseen, televisiossa kommunikaation on sopeuduttava yleisön olosuhteisiin. Televisiopuheen tuttavallisuus, ystävällisyys ja epämuodollisuus kertovat juuri tästä television luonteesta kotiloissa kulutettavana ja muiden vapaa-ajan toimintojen kanssa kilpailevana välineenä. (Emt. 2–3.) Kaikilla ohjelmilla on ”yleisöön orientoitunut kommunikatiivinen tarkoitusperä” (emt. 11). Televisiopuhetta motivoi tapahtumapaikan pienimpiä yksityiskohtia myöten pyrkimys tuottaa päätelmiä siitä, mitä sanotaan, sen perustella, kuinka se on sanottu. Pienet yksityiskohdat ovat huomionarvoisen tärkeitä myös puhetilanteen valta-asetelmien tutkimisessa. Yksityiskohtia tarkastelemalla voidaan saada tarkkoja erittelyjä siitä, miten valta institutionaalisessa vuorovaikutuksessa näyttäytyy ja kuinka sitä käytetään (Hutchby 2006, 33).

Broadcasting siis puhuu meille keskustelullisella tavalla, joka kutsuu meiltä responsia (Tolson 2006). Tässä prosessissa yleisö omaksuu paitsi läheisen suhteen etäällä sijaiseviin puhujiin myös erilaisia ryhmäidentiteetin muotoja, jotka perustuvat kokemukseen tiettyjen toisten kanssa jaetusta hetkestä. Yleisölle määritellään identiteettejä puhuttelemalla heitä tietyllä tapaa (esimerkiksi kansakuntana, perheenä, sukupuolena). (Emt. 15–16.) Vuorovaikutuksena televisio puhe on puolittaista: sille ei voi vastata takaisin, tai ainakaan vastaanottajien todellisiin responsseihin ei ole pääsyä. Silti puheen medioitua ja hajautettua muotoa voi tutkia empiirisesti. Broadcast-tutkimuksen tehtävänä on selvittää, kuinka toimittajat muotoilevat sanotun julkiseksi puheeksi, joka suhtautuu yleisöihinsä inklusiivisesti ja yhteistoiminnallisesti (Hutchby 2006, 11). Live-puheen vuorovaikutusdynamikka on kaikenlaisen broadcast-ohjelmiston perusta ja sen organisoitumisen tarkka erittely tarjoaa arvokasta uudenlaista tietoa joukkoviestinnän käytännöistä (emt. 165–166). Se avaa näkymän niihin prosesseihin, joilla medioitu julkinen tila vuorovaikutteisesti tuotetaan.

2.3 Vuorovaikutus poliittisissa keskusteluohjelmissä

Peter Dahlgren (1995, 11) jäsentää medioitua julkista tilaa neljän eri ulottuvuuden kautta: mediainstituutio (organisaatio, rahoitus, lakisäädökset), mediarepresentaatio (mitä esitetään ja miten), sosiaaliset rakenteet (kytkökset muihin sosiaalisen, poliittisen ja talouden alueisiin) ja sosiokulttuurinen vuorovaikutus. Näistä viimeinen aspekti korostaa, että median luoma tila julkiselle

keskustelulle on paitsi representaatioita todellisuudesta myös kulttuurisia käytäntöjä ihmisten välisille kohtaamisille, keskusteluille ja kollektiiviselle järjelle. Näissä vuorovaikutussuhteissa ei ole kyse vain siitä, mitä ihmiset sanovat keskenään, vaan myös intersubjektiivisuuden ja identifioinnin prosesseista, jotka muovaavat tuntemuksen kuulumisesta sekä kapasiteetista osallistua yhteiskuntaan. Perimmältäänhan koko demokratian idea perustuu ajatukseen kansalaisista, jotka ryhtyvät keskusteluun keskenään. (Emt. 18–19.) Median jatkuvasti muovatessa ja merkityksellistäessä identiteettejämme, voi kysyä, millaista visiota kansalaisuudesta, demokratiasta ja osallistumisesta se meille ehdottaa. Nähdäänkö kansalainen konsumeristisesti valintaa tekevänä äänestäjänä vai hahmotetaanko poliittinen osallistuminen laajempaan ilmioon? (Emt. 23.)

Median vastaanottajille ehdottamat identiteetit kytkeytyvät erilaisiin demokratian teorioihin (ks. esim. Strömbäck 2005, Vesa 2010). Karkean luokittelun mukaan eliittidemokratiassa kansalaisen tehtävänä on äänestää ja valvoa valtaa pitäviä äänestysten välillä. Osallistuvassa demokratiassa tärkeää on kansalaisen omakohtainen osallistuminen poliittiseen toimintaan. Deliberatiivisessa demokratiassa korostetaan julkisen keskustelun merkitystä poliittisten prosessien osana, jolloin myös kansalainen kutsutaan mukaan perusteltujen argumenttien puntaroimiseen ja julkisen mielipiteen muodostamiseen. Moniääninen harkinta voi tähdätä yksimielisen ratkaisun löytymiseen, mutta se voi radikaalidemokratian teorian valossa palvella myös arjen moninaisuuden ja ristiriitojen esiintuojana. (Vesa 2010, 51–52.) Aiempaa tutkimusta poliittisten radio- ja televisiokeskustelujen vuorovaikutuksesta voidaan jaotella tämän karkean luokituksen mukaisesti. Tutkimusta on tehty uutishaastatteluista, yleisön osallistumisohjelmista ja monenkeskisistä ajankohtaiskeskusteluista. Tässä väitöskirjassa olen kiinnostunut nimenomaan politiikan arkipäivästä eli sellaisista ohjelmista, joilla ei ole suoraa kytköstä vaaleihin ja poliittisten puolueiden mittelöön äänestäjistä. Yhteiskunnallispoliittiset televisiokeskustelut lukeutuvat näistä selkeimmin kolmanteen kategoriaan, jossa keskeistä on yhden ajankohtaisen teeman ja siihen liittyvän poliittisen problematiikan moniääninen pohtiminen. Mutta koska rajat ovat häilyviä ja mainitut tutkimuskentät löydöksineen ovat ennemminkin toisiaan tukevia kuin pois sulkevia, käyn lyhyesti läpi kaikki tutkimusperinteet.

Vuorovaikutus uutishaastattelussa on ollut yksi varhaisia aluevaltauksia institutionaalisen puheen tutkimuksessa, joka tähtää institutionaalisten tehtävien, rajoitusten ja roolien dynamiikan purkamiseen (Heritage & Greatbatch 1991). Uutishaastattelut on ohjelmatyyppi, jossa toimittaja haastattelee julkista hahmoa (poliitikkoa, viranomaista, asiantuntijaa) poliittisesti ajankohtaisesta aiheesta ja

pyrkii aktivoimaan tämän julkisen selontekovelvollisuuden. Uutishaastattelun järjestyminen kysymys-vastaus sekvensseiksi toimittajan toimiessa kysyjänä ja vieraan vastaajana tähtää kahteen institutionaaliseen päämäärään: puheen tuottamiseen kuulolla olevalle yleisölle sekä neutralistisen asenteen säilyttämiseen haastateltavan kannanottoihin (emt. 107). Yleisö merkitään puheen ensisijaiseksi vastaanottajaksi esimerkiksi pidättäytymällä arvioivista vuoroista vastauksen jälkeen (Heritage 1985). Neutralistinen positio on haastattelijan ja haastateltavan yhteistuotos, ja haastateltava voi halutessaan kyseenalaistaa toimittajan puolueettomuuden ja uhata samalla tämän institutionaalista kelvollisuutta. Toimittaja pyrkii hallinnoimaan selontekoja ja neutralismia esimerkiksi käyttämällä kysymysmuotoilussa viittauksia kolmannen henkilön esittämiin vastakkaisiin kannanottoihin (Clayman 1992). Yleinen trendi on, että toimittajan asenne haastateltavaa kohtaan on muuttunut entistä kriittisemmäksi: tiedon tiedustelemisen ohelle on tullut painotus vastuuttaa vastuullinen antamaan selityksiä toiminnastaan (Clayman & Heritage 2002). Silti uutishaastattelujen normatiivisena konventiona on kohdella toimittajan haastavia kysymyksiä puolueettomana institutionaalisena toimintana, joihin vastataan kansan edun nimissä ja joiden konfrontatiivisuutta ei vuorovaikutuksessa nosteta puheen aiheeksi (emt 148).

Ihanteellisen toimittajan on oltava yhtä aikaa kriittinen vallan vahtikoira ja puolueeton tiedon välittäjä, mikä asettaa toimittajan huolellista tasapainoilua vaativan haasteen eteen (Clayman & Heritage 2002, 300). Erityisesti poliitikkojen haastatteluihin liittyy paljon syytöksiä ja epäilyksiä (Berg 2003). Poliitikko käsittelee näitä haasteita esimerkiksi väistämällä, kiistämällä kysymyksen ennako-oletukset tai kehystämällä topiikin episteemisesti uudelleen itselleen edullisella tavalla (emt.; ks. myös Koskela 2011). Uutishaastattelun normatiivisten odotusten valossa on kiintoisaa, että silloinkin, kun kysymyksen haastavuus huomioidaan sisällöllisesti tai kysymykseen kieltäydytään jopa vastaamasta, tullilinjalle ei joudu toimittaja, vaan molemmat osapuolet orientoituvat haastaviin kysymyksiin ja selontekoihin instituution ominaispiirteinä (Rendle-Short 2007, Ekström 2009). Normit ovat kuitenkin aina neuvottelunvaraisia, joten niitä on mahdollista rikkoa joko harkitusti, kuten asettamalla jo lähtökohtaisesti toimittaja yhdeksi keskustelijoista (Hutchby 2011, Rautkorpi 2011), tai toiminnallisesti tematisoimalla toimittajan puolueellisuus (Schegloff 1988) tai jopa kieltäytymällä kokonaan haastatteluasetelmasta ja kävelemällä ulos studiosta (Llewellyn & Butler 2011). Poliitiikon haastatteluille tyypillistä on tämän tekemien ratkaisujen kyseenalaistaminen ja epäily (Berg 2001), mutta uutishaastattelussa voidaan haastatella myös asiantuntijaa tai tavallista ihmistä. Asiantuntijuutta voidaan korostaa kysymysmuotoilussa esimerkiksi

vilpittömillä hakukysymyksillä, tiedustelemalla arvioita ja selityksiä (Nylund 2000), kun taas tavallisten ihmisten kontribuutio uutisaiheeseen kehystetään usein henkilökohtaisten kokemusten ja tuntemusten selostamiseksi (Montgomery 2010). Raja ei tosin ole ehdoton vaan myös tavallisten ihmisten kokemusperäisen haastattelun voi muotoilla selontekovelvolliseksi (Thornborrow 2010).

Toinen iso tutkimusperinne on keskittynyt niin sanottuihin yleisöosallistumisohjelmiin (audience access and participation programmes), joissa keskeistä on tavallisten ihmisten pääsy julkisen keskustelun areenalle omalla äänellään. Radiossa on tutkittu valtakunnallisia soitto-ohjelmia (phone-in programmes): mm. ohjelman organisoimista, topiikin esittämistä kahden vastakohtaisuuden muodossa, joihin soittajan tulee sovittaa kantansa, soittajien esittelyä ja kategorisointia puheenaiheen kannalta relevantiksi sekä esitettyihin mielipiteisiin vastaamista siten, että syntyy lisää väittelyä (Hester & Fitzgerald 1999). Toimittajan toisen position vuoro suo tälle argumentatiivista valtaa haastaa soittajan argumentin pätevyys (Hutchby 1996). Soittajat puolestaan tyypillisesti vankentavat argumenttiaan vetoamalla omaan ensikäden tietoon ja omakohtaisiin kokemuksiin asiasta (Hutchby 2001). Soittajan identiteetti mielipiteen esittäjänä muotoutuu vuorovaikutuksen kulussa sekventiaalisten toimintojen ja monikerroksisten kategorisointien yhteistuotoksena (Fitzgerald & Housley 2002). Näillä mikrotason yksityiskohdilla on yhteys makrotason yhteiskunnallisiin käsityksiin poliittisesta keskustelusta ja demokraattisesta toiminnasta: ne avaavat näkymän tilanteisesti tuotettuihin järkeistyksiin sosiaalisesta rakenteesta arvoineen ja normeineen (emt. 599). Demokraattinen yhteiskuntamuoto ei sijaitse vuorovaikutusvälineistön ulkopuolella vaan se saadaan aikaan julkista osallistumista kehystävissä diskursiivisissa tiloissa, hetkissä ja kerrostumissa (Housley & Fitzgerald 2007).

Samaan tutkimusalueeseen kuuluvat myös ohjelmat, joissa tavallisille ihmisille annetaan ääni televisiostudiossa. Talk show -tyyppisiä yleisöosallistumisohjelmia, joissa tavalliset ihmiset tuovat esiin arjessa kohtaamiaan ongelmia ja tarjoavat ne asiantuntijoiden kommentoitavaksi, on tutkittu dramatisoituna ja viihteellistettynä mutta autenttisia elettyjä kokemuksia välittävänä keskustelumutona (Livingstone & Lunt 1994). Ohjelmien ansiona on pidetty asetelmaa, jossa valtaa pitävä rationalisoitu asiantuntijalogiikka joutuu koetun elämismaailman haastamaksi, mikä luo mahdollisuuksia kriittisen tiedon tuottamiseen (emt. 180). Jo arkiongelmien esiintuomista, emotionaalista ilmaisua ja pohdittavaksi asettamista on pidetty julkista osallistumista tervehdyttävinä piirteinä (Lunt & Stenner 2005). Tavallisten ihmisten osallistumisoikeudet poliittisella areenalla ovat perinteisesti olleet rajalliset. Tyypillisin institutionaalisesti relevantti osallistumismuoto on kysymyksen

esittäminen (Kajanne 2001). Oman mielipiteen ilmaiseminen vaatii yleisöosallistujalta retorisia strategioita tiivistää kantansa vakuuttavalla tavalla yhteen tarjolla olevaan vuoroon (Hutchby 1999). Tosin silloinkin, kun tavalliset ihmiset ovat yhtenä keskustelijana muiden joukossa, heidät kaikessa autenttisuudessaankin usein roolitetaan vain yhden attribuutin tai henkilökohtaisen kokemuksen kantajiksi (Hamo 2006; Carpentier & Hannot 2009).

Monenkeskiset ajankohtaiskeskustelut keskittyvät tietyn ajankohtaisen poliittisen teeman moniääniseen pohtimiseen. Ne eivät pääasiallisesti tähtää kansanläheiseen käsittelytapaan, vaan arkista näkökulmaa enemmän korostuvat monenlaiset näkökulmat aiheeseen. Monenkeskisten keskustelujen vuorovaikutuksen tutkimuksessa on korostunut moninaisuuden ja erimielisyyden hallinnoiminen. Toimittajajohtoinen keskustelu institutionaalisesti säädeltyjen roolien puitteissa tarjoaa turvallisen ympäristön erimielisyyden ilmaisulle ja väittelylle (Greatbatch 1992). Erimielisyyttä kutsutaan ja sitä osoitetaan kerkeämmin kuin arkikeskustelussa, tosin loivennetusti toimittajan välityksellä. Toisaalta myös erimielisyyden eskaloituessa toimittaja pystyy koordinoimaan ulospääsyn tilanteesta esimerkiksi keskeyttämällä puheenvuoron, antamalla vuoron toisaalle tai vaihtamalla puheenaihetta. Monenkeskisessä keskustelussa keskustelijoiden asettaminen vastakkain on yksi tapa, jolla toimittaja voi työstää omaa neutraaliuttaan ja jättää syyttämisen ja kannanotot keskustelijoiden keskinäiseksi toiminnaksi (Clayman & Heritage 2002). Vastakkaisuudet lisäävät keskustelun kiinnostavuutta ja viihdyttävyyttä, ja usein vastapuolet rakennetaan keskusteluun jo ensihetkestä alkaen (Bovet 2009). Väittelyn voi myös rakentaa semi-institutionaaliselta pohjalta, jolloin toimittaja esiintyy yhtenä keskustelijoista, eikä puhe organisoidukaan kysymys-vastaus-formaatin mukaan (Guillot 2007). Vuorovaikutuksen vapauttaminen toimittajan ohjauksesta kääntyy erimielisessä tilanteessa kuitenkin helposti kaoottisuudeksi (emt. 201). Yksi tärkeä työväline keskustelun kokonaisrakenteen hallinnoimisessa on ennalta laadittu käsikirjoitus eli agenda (Nuolijärvi ja Tiittula 2000). Agenda viitoittaa sitä, mistä puhutaan, mitä kysytään, kuka puhuu ja missä järjestyksessä edetään (emt. 215–217). Tässä mielessä televisiokeskustelun vuorovaikutus on näyttämöityä (Nylund 2000). Journalismilla on paljon valtaa vaikuttaa julkisen keskustelutilanteen määrittelyyn ja ohjailuun: kulku käsikirjoitetaan, tila rakennetaan tietynlaiseksi, keskustelijat roolitetaan ja jopa puheenvuoroja ja vastareaktioita pyritään ennakoimaan (emt. 230–231). Lopullista suunnitelmaa agenda ei kuitenkaan pysty takaamaan: ohjelmatyypinä keskusteluohjelmiin jää aina ripaus jännittävää avoimuutta ja spontaaniutta (Clayman & Heritage 2002, 6).

Viimeisenä tutkimushaaranä voi mainita vielä televisiokeskustelujen tuotantoon ja tekniseen toteutukseen liittyvän tutkimustyön. Erityisesti suorassa monenkeskisessä keskustelussa tuotantotiimin, studio-ohjaamon ja kuvausryhmän pitää pystyä toimimaan yhteistyössä hyvin monimutkaisessa teknologiavälitteisessä ympäristössä, jonka keskeisenä yhteisymmärryksen referenttinä toimii yhteisesti jaettu huomiotila rajallisesti nähdystä ja kuullusta studiotilasta (Broth 2008). Ohjaamo hyödyntää erilaisia multimodaalisia resursseja saadakseen studiotilan tapahtumat haltuun ja välittääkseen yleisölle mielekkään kuvauksen keskustelun etenemisestä ja osallistujien välisistä suhteista (Broth 2009). Vanhana ja vakiintuneena ohjelmaformaattina televisiokeskusteluiden tuotantoon ja esitystapaan on juurtunut konventioita, joita voi olla vaikea purkaa silloinkin, kun rajoja kokeiluluonteisesti lähdetään rikkomaan (Rautkorpi 2011). Erityisesti toimittajan rooli keskustelun keskiössä on vakiintunut tapoihin välittää keskustelua kameroilla yleisölle.

3 TUTKIMUSONGELMA

Monenkeskiset televisiokeskustelut ovat ohjelmatyyppi, joka aktualisoi monia demokratian teorioita. Niissä on piirteitä ajankohtaisen ongelman moniäänisestä pohtimisesta, julkisen selontekovelvollisuuden aktivoimisesta, näkökulmien törmäyttämisestä sekä yleisön äänen kanavoimisesta julkiselle areenalle. Joka tapauksessa ne ovat broadcast-vuorovaikutusta, politiikan arkipäivässä, vaalikampanjoinnin ja välittömän äänestyspäätöksen ulkopuolella, ajankohtaisesta yhteiskunnallisesta aiheesta, jota on kokoonnuttu käsittelemään monenlaisten keskustelijoiden kesken. Tämän tutkimuksen tavoitteiden kannalta olennaista ei ole niinkään teoreettinen lokerointi, vaan työn lähtökohtana on meneillään olevan julkisen keskustelutilanteen empiirinen tarkastelu.

Lähestyn televisiokeskusteluiden julkista tilaa ”jäsenten ilmiönä”, jonka ominaispiirteet tehdään relevanteiksi ja aktualisoidaan osallistujien vuoro vuorolta etenevässä yhteistoiminnassa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, keitä nämä osallistujat oikeastaan ovat ja miten heidät liitetään toisiinsa. Apuna tarkastelussa käytän osallistumiskehikon käsitettä, participation framework (Goffman 1981, Seppänen 1997) (olen toisaalla viitannut samaan ilmiöön myös osallistumiskehityksen ja osallistujakehityksen käsitteillä), sekä siitä jalostettuja sovelluksia. Sovelluksista etenkin Charles Goodwinin (1987) huomiot siitä, kuinka sosiokulttuuriset identiteetit kietoutuvat tilanteisiin osallisuuden kysymyksiin, eli puhujan sekä vastaanottajan asemoimiseen ja identifioimiseen vuorovaikutustoiminnassa, nousevat työssä keskeiseksi. Kohdennan kiinnostukseni televisioyleisön osallistujaroolin muotoutumiseen, jonka analyttinen erittely on aiemmassa tutkimuksessa jäänyt hieman toimittajan institutionaalisen roolityön ja keskustelun kulun hallinnoimisen varjoon.

Institutionaaliselle keskustelutilanteelle tyypillisiä ovat tietyt omnirelevantit kategoriat eli identiteetit, joiden merkityksellisyyteen toimijat kauttaaltaan kohtaamisessa orientoituvat (Sacks 1995, 313–314). Televisiokeskusteluiden omnirelevantti institutionaalinen osallistumiskehikko on rakenteeltaan triangulaarinen: toimittajien, keskusteluvieraiden sekä yleisön tilanteiset identiteetit muodostavat keskenään kolmion. Noiden identiteettien välille syntyvät suhteet kiinnittyvät erilaisiin jatkuvuuksiin, jotka ulottuvat poliittisiin rakenteisiin ja

prosesseihin myös välittömän studiotilan ulkopuolella. Tällaiset yhteiskunnalliseen suhdetyöhön liittyvät prosessit eivät ole puheenaiheeseen sidottuja, vaan ne soljuvat huomaamatta erilaisten ajankohtaiskeskusteluiden virrassa ja aktualisoivat käsityksiä keskinäisestä yhteenkuuluvuudesta. Puhuttelut jäävät totunnaisuudessaan helposti sisältöjen varjoon ja siksi olen tässä työssä halunnut vakioida puheenaiheen ja aion analysoida toimijoiden kommunikatiivisia strategioita kolmessa erilaisessa keskustelussa samasta kohahduttavasta uutistapahtumasta.

Kameravälitteisessä keskustelussa kommunikoidaan monenlaisten multimodaalisten resurssien avulla, ja samalla kuvaruudun tuotos on aina rajallinen kuvaus siitä, mitä kasvokkaisessa studiotilanteessa tapahtuu. Tutkimuksessa ei kuitenkaan yritetä päästä käsiksi televisioruudun ulkopuolelle jääviin tapahtumiin, vaan tutkimuskohteena on ohjelman lopputuote sellaisena kuin se välittyy katsojille. Tuotannollinen konteksti pyritään työssä huomioimaan aineistolähtöisesti. Televisiokeskusteluilla ei ole varsinaista institutionaalista vuorovaikutusideologiaa (vrt. Peräkylä & Vehviläinen 1999), mutta julkisen palvelun ajankohtaisohjelmistona ne operoivat tietyn joukkoviestinnällisen organisaation ja ideologian kentällä. Julkisen palvelun ideologiaa ei voi suoraan olettaa keskustelun jäsentäjäksi, mutta työssä tarkkaillaan ja eksplikoidaan sen pintautumista tilanteeseen vuorovaikutukseen (vrt. Arminen 2005, 57).

Toimittajilla on suurin valta keskustelun konstituioimisessa. Fokusoin empiirisen analyysini nimenomaan toimittajien vuoroihin, joihin keskusteluvieraiden responssit pitkin matkaa suhteutuvat. Sosiaalisen tilanteen määrittelyssä erityinen painoarvo on kohtaamisen aloittamisella ja lopettamisella (Goffman 1974, 254–257). Aloitus ja lopetus merkitsevät tilanteen rajat ja kehystävät sen tietynlaiseksi toiminnaksi. Myös poliittisen mediakeskustelun aloitus ja lopetus raamittavat merkittäväällä tavalla keskustelun luonnetta ja viitoittavat vastaanottajan tulkintoja siitä, mitä tilanteessa on meneillään ja mihin se pyrkii (Nylund 2000, 87). Aloitukset ovat merkittäviä myös keskustelun osallistumisroolien määrittelyssä (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 347). Kiinnitän tästä syystä erityistä huomiota ohjelmien avaamiseen ja päättämiseen.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää toimittajien strategioita triangulaarisen osallistumiskehikon hallinnoimiseen suomalaisissa, monenkeskisissä, suorissa,

yhteiskunnallis-poliittisissa televisiokeskusteluissa sekä analysoida syntyneitä toimintakehyksiä yhteiskunnallisina jatkuvuuksina, jotka aktualisoivat tietynlaisen poliittisen järjestelmän. Ongelma jakautuu viiteen alakysymykseen:

- Miten ohjelmat avataan ja millaisia suhteita osallistujien välille nämä avaukset implikoivat?
- Millaisten vuorovaikutuskeinojen avulla toimittajat roolittavat vieraita ja työstävät näihin kohdistuneita moraalisia velvoitteita?
- Miten toimittajat työstävät omaa institutionaalista identiteettiään ja kuinka tämä roolityö suhteutuu julkisen palvelun ihanteisiin?
- Kuinka yleisöä ohjelmissa puhutellaan ja identifioidaan?
- Kuinka ohjelmat päätetään ja mitä lopettamistavat kertovat meneillään olevan toiminnan luonteesta ja päämääristä?

Osallistujaroolien ja yhteiskunnallisten toimintakehysten empiirisen analyysin kautta pyrin lopuksi erittelemään televisiokeskustelujen luonnetta julkisena tilana ja pohtimaan niiden paikkaa modernin yhteiskunnan poliittisessa julkisuudessa.

4 METODOLOGIA

4.1 Aineiston niukkuus ja runsaus

Tutkimuksen aineistona on kolme keskusteluohjelmaa syyskuun 11. terrori-iskuista. Vuonna 2001 Yhdysvalloissa tehtiin liki 3 000 uhria vaatinut lentokonekaappausten sarja, jossa kaksi matkustajakonetta lennettiin päin World Trade Centerin kaksoistorneja New Yorkissa ja yksi päin Pentagonin puolustusministeriötä Washingtonissa, ja yksi kone putosi matkustajien vastarinnan ansiosta maahan Pennsylvaniassa. WTC-pilvenpiirtäjät sortuivat törmäyksessä syntyneiden tulipalojen kuumuuden seurauksena. Speaktaakkelimainen sortuminen näytettiin suorana kuvanvälityksenä ympäri maailmaa.

Otos on poimittu lähempään tarkasteluun laajemmasta aineistosta erilaisia järkyttäviä ajankohtaistapahtumia käsitteleviä televisiokeskusteluita. Aloitin aineistonkeruun kokoamalla yhteen aiheita, jotka jollakin tapaa ravisuttavat päivittäistä arkielämää (syyskuun 11., Myyrmannin pommi-isku Vantaalla, tsunami-katastrofi Aasiassa). Olin kiinnostunut siitä, kuinka arjen järkkyminen aktivoi tarpeen pyrkiä kohti totuttua sosiaalista järjestystä, minkä oletin tuovan ympäröivän yhteiskunnan ominaispiirteitä tavallista selkeämmin esiin. Näin epäilemättä käy kaikissa kokoelman ohjelmissa, mutta analyttisen katseeni vangitsi kolmen rinnakkaisen keskustelun sarja, jossa merkittäväksi yhteiskunnallista puhuttelua määrittäväksi tekijäksi nousee se asetelma ja tilallinen muoto, jolla keskustelua käydään.

Syyskuun 11. on uutistapahtuma, jonka sanottiin pysäyttäneen koko maailman. Tapausta puitiin pitkään mediassa, ja poliittisena siirtona terrori-iskut saivat aikaan vastatoimia, joiden kertomus jatkuu yhä tänä päivänä. Uutisaiheen hedelmällisyys tutkimusaineistona piilee siinä kattavuudessa ja kestossa, jolla sitä mediassa käsiteltiin. Kaikki oman aikansa yhteiskunnallis-poliittiset keskusteluohjelmat ottivat aiheen käsittelyyn. Aineistoni koostuu kolmesta suorasta monenkeskisestä televisiokeskustelusta, jotka on kaikki lähetetty prime time -aikaan Ylen TV1 ja TV2 -kanavilla. Kutakin keskustelua vetää kaksi toimittajaa, mies ja nainen, ja keskustelijoiden määrä vaihtelee viidestä kahteenkymmeneenkahteen (ks. Liite 1). Vieraiden joukossa on niin poliitikkoja, viranomaisia, asiantuntijoita kuin tavallisia

ihmisiäkin. Studioyleisöä ei ole. Kaikki kolme keskustelua on lähetetty kolmen viikon sisällä tapahtuneista terrori-iskuista ja ne ovat aihepiiriltään hyvin samantyyppisiä. Keskusteluissa pohditaan mahdollisia syyllisiä, todistusvelvollisuutta, sotaretoriikkaa, iskuja selittäviä tekijöitä, USA:n mahdollisia vastatoimia ja koston kierrettä. Ohjelmat paikantuvat siis samaan uutiskaaren vaiheeseen (ks. Kallio 2002), jossa syyllisistä on julkisuudessa esitetty vasta arvioita ilman todisteita, eikä vastatoimia ole vielä pantu toimeen. Yhteisestä aihepiiristä huolimatta keskusteluiden kokoonpanot ja lähestymistavat poikkeavat merkittäväällä tavalla toisistaan.

Samana temaattisen sisällön erilaiset käsittelytavat tuovat havainnollisesti esiin muodon merkityksen ajankohtaisaiheen käsittelyssä. Ohjelmat tarjoavat näin ollen ihanteellisen aineiston toimittajien erilaisten puhuttelustrategioiden tarkasteluun ja keskinäiseen vertailuun. Samasta puheenaiheesta on muodostettu hyvin erilaisia julkisen keskustelun konstellatioita. Analyttinen fokukseni on nimenomaan toimittajien tavoissa puhutella katsojia ja hallinnoida keskustelun parametreja omissa vuoroissaan. Toimittajien puhetapoja televisiossa määrittää tietty tuttuus ja tavanomaisuus. Olemme niin tottuneet televisio-ohjelmien jatkuvasti toistuvaan tapaan puhutella katsojia, että se menee meiltä ohi miltei huomaamatta (Tolson 2006, 22). Tämä korostuu erityisesti poikkeuksellisen ja järkyttävän uutisaiheen kohdalla. Huomio kiinnittyy siihen, mitä sanotaan, jolloin puhuttelutavat jäävät helposti näkymättömiksi. Kun kolme erilaista puhuttelustrategiaa samasta puheenaiheesta asetetaan rinnakkain, päästään oivallisesti käsiksi siihen, mitä toimittajat todellisuudessa tekevät sanoessaan sen, mitä sanovat (vrt. emt.).

Aineistoni kolme ohjelmaa ovat Tervo ja Päivärinta (55 min), A-Talk (60 min) ja Ajankohtaisen kakkosen teemailta (120 min), joista kaksi jälkimmäistä kuuluu edelleen vuonna 2014 Ylen ohjelmistoon. Keskusteluista ensimmäinen on lähetetty kuusi päivää iskujen jälkeen, toinen kahdeksan päivää iskujen jälkeen ja kolmas kolme viikkoa iskujen jälkeen. Kahdessa ensimmäisessä ohjelmassa studiovieraita on viisi ja viimeisessä isossa teemakeskustelussa 22 (ks. Liite 1). Aineiston ollessa julkista olen yhtä artikkelia lukuun ottamatta säilyttänyt puhujien tunnistetiedot entisellään. Olen litteroinut kaikki ohjelmat keskusteluanalyttistä merkintätapaa noudattaen (yhteensä 300 sivua dataa). Matkan varrella olen saanut joitakin kommentteja siitä, ettei näin yksityiskohtainen litterointitarkkuus kaikkien argumenttien osalta ole ollut välttämätöntä. Litteraatteja onkin artikkeleissa näiltä osin yksinkertaistettu. Kuitenkin monille havainnoistani hienovarainen yksityiskohtaisuus on ollut tarpeen, ja olen kokenut tärkeäksi siirtää puhe kirjoitettuun raakamateriaaliin mahdollisimman tarkkaan siinä muodossa kuin se on

jäsentynyt ja kuulostanut osallistujille itse ohjelmissa. Analyysissa olen koko ajan käyttänyt tukena myös alkuperäistä videomateriaalia ja siitä siepattuja still-kuvia.

Aineiston kaikki keskustelut kuuluvat Yleisradion ajankohtaisohjelmistoon. Kansainvälisten julkaisujen kohdalla olen joutunut katsomaan tätä suomalaiselle lukijalle itsestään selvänä näyttäytyvää taustaa etäämmältä ja avaamaan sitä erilaisista mediakulttuureista saapuville ihmisille. Yleisradio on Suomen julkisen palvelun ohjelmayhtiö, jonka ideologiaan kuuluu taata kaikille suomalaisille yhtäläinen pääsy ohjelmiston äärelle, tukea kansalaisuutta ja demokratiaa, kehittää kansallista kulttuuria, tarjota ohjelmistoa myös vähemmistöryhmille sekä jakaa mahdollisuuksia saada tietoa, elämyksiä, viihdettä ja sivistystä (<http://yle.fi/yleisradio/>). Nettisivuillaan Yle mainostaa tarjoavansa paikan yhteiskunnalliselle keskustelulle, journalismille ja kulttuurille niin televisiossa, radiossa kuin verkossakin. Toimintaa on rahoitettu vuoteen 2013 asti erilaisilla lupamaksuilla ja nyt käytössä on julkinen Yle-vero. Julkisen palvelun medially on ollut vahva asema suomalaisessa mediahistoriassa, ja on selvää, että sen ihanteet vaikuttavat myös tutkiini keskusteluohjelmiin. Olen kuitenkin halunnut lähteä liikkeelle toisesta suunnasta ja katsoa, kuinka keskusteluiden osallistajat mainittuihin ihanteisiin itse tilanteisesti orientoituvat ja kuinka he niitä omista toimintavalinnoissaan mahdollisesti ilmentävät.

4.2 Toiminnan etnometodologinen rakenteistuminen

Tutkimuksen teoreettisena orientaationa on sosiaalisen toiminnan etnometodologinen tarkastelu (Garfinkel 1967), jota täydennän Anthony Giddensin (1984) ajatuksilla yhteiskunnan rakenteistumisesta. Etnometodologia tutkii arkitoimintojen ja arki-ilmausten tunnistettavaa järjestäytyneisyyttä, jonka osallistajat omilla reflektiivisillä toimintavalinnoillaan saavat yhdessä aikaiseksi. Sosiaalinen todellisuus ei ole olemassa annettuna, vaan se syntyy kulttuurin jäsenten tilanteisten menetelmien tuloksena. Tapahtumapaikan mielekkyys, faktisuus, objektiivisuus ja tuttuus ovat kaikki jäsenten taidokkaita mutta tavallisina ja ongelmattomina näyttäytyviä aikaansaannoksia. Jäsenten keskinäiset menetelmät toimintojen tuottamiseen ovat näkyviä, rationaalisia ja selontekovelvollisuuden alaisia, mikä takaa niiden empiirisen analysoitavuuden. (Garfinkel 1967, 9–11.) Jäsenet tulkitsevat toimintatilanteita tiettyjen taustaodotusten valossa, jotka jatkuvasti suuntaavat meneillään olevaa toimintaa mutta tulevat näkyville vasta silloin, kun järjestys rikkoutuu. (Emt. 37–38). Etnometodologia korostaa siis

aktiivista ajattelevaa toimijaa vastalauseena 1900-luvun parsonsilaisen valtasosiologian "kulttuurisille hölmöille", jotka vain tuottavat yhteiskunnan vakaita piirteitä toimimalla suostuvaisesti, kuten kulttuurin vakiintuneet säännöt ohjeistavat (Heritage 1996, 39). Toimijat pitävät omia ja toistensa toimia tietävien subjektien ymmärrettävinä tuotteina ja uskovat olevansa todellisten toiminnallisten valintatilanteiden keskellä, jolloin valinnan tekevää pidetään vastuullisena ja selontekovelvollisena toiminnastaan (emt. 132). Toimintatilanteet kohdataan aina ikään kuin "jälleen ensimmäistä kertaa" (Garfinkel 1967, 9): tunnistettavina mutta tilanteisesti aikaan saatuina.

Toimijuus etnometodologiassa merkitsee siis kulttuurisesti kompetenttien jäsenten kykyä reflektoida, tunnistaa ja hetki hetkeltä yhdessä tuottaa meneillään olevan toimintatilanteen parametreja keskinäisessä kanssakäymisessä (Rawls 2006, 27–28). Tämä on Garfinkelille sosiaalisen järjestyksen perusta. Järjestyneisyys tässä ja nyt saavutetaan konkreettisesti näistä käsillä olevista materiaaleista, näiden ihmisten kesken, tämän ajan sisällä (Rawls 2002, 38). Olennainen kysymys kuuluu, kuinka he tämän tekevät. Tähän kysymykseen vastaamiseksi on tarpeen perehtyä hieman tarkemmin etnometodologian juuriin, kilpaileviin oppisuuntiin ja joihinkin aukkoihin, joita etnometodologia jättää kysymykseen sosiaalisten identiteettien uusintamisesta ajasta ja tilasta toiseen.

4.2.1 Sosiaalisen järjestyksen ongelma

Harold Garfinkelin (2006) hiljattain julkaistu vuonna 1948 kirjoitettu käsikirjoitus on tekemättä jääneen väitöskirjan tutkimussuunnitelma, jossa etnometodologian oppi-isä rakentaa elinikäiseksi venyneen tutkimusohjelmansa perustan (Rawls 2006, 2). Garfinkelin kritiikki kohdistuu oppisuuntiin, jotka redusivat sosiaalisen elämän yksityiskohtaisuuden käsitteiksi, tyypittelyiksi ja malleiksi ja hukkaavat näin sosiaalisen ilmiön kokonaan. Sosiologinen uudelleen näkeminen merkitsee Garfinkelille yhteiskunnan ja sosiaalisen järjestyksen näkemistä yksityiskohdissaan, sellaisena kuin osallistajat sen reaaliajassa saavuttavat noita yksityiskohtia toteuttamalla. (Emt. 6.) Garfinkel hylkää siis parsonsilaisen toimintateorian normisäännöt ja schütziläisen fenomenologian mielensisäiset projektit sosiaalisen elämän selittäjinä ja kääntää katseensa kohti konkreettisia meneillään olevia yhteistoimintoja ja identiteettityötä (emt. 13). Abstraktista tieteellisestä kuvauksesta tulee pyrkiä kohti toimijan näkökulmaa ja lähestyä tilannetta sellaisena kuin se osallistujille "yhteisessä elävässä nykyhetkessä"

näyttäytyy (Garfinkel 2006, 181). Juuri tämän painotuksen osalta Garfinkel eroaa Erving Goffmanista, joka korostaa vuorovaikutustilanteiden merkityksellisyyttä sosiaalisen elämän rakenneosana mutta pitää vuorovaikutusjärjestystä tiettyjen motiivien ja normien ennalta määrättyinä irrallisena abstraktiona (Rawls 2006, 4). Toisaalta taas Garfinkel erottautuu myös fenomenologian sinänsä yksityiskohtaisesta sosiaalisen kokemuksen kuvaamisesta korostamalla toiminnan tilanteisuutta ja intersubjektiivisuutta. Sosiaalinen toiminta on ainutkertaisella tavalla vuorovaikutteista, refleksiivistä, sekventiaalisesti jäsentynyttä ja partikulaarissa tilanteessa todentuvaa. Toimintatilanteen mielekkyys ja merkitykset syntyvät intersubjektiivisesti osallistujien julkisen, näkyvän, vuoro vuorolta etenevän yhteistoiminnan tuloksena, mikä mahdollistaa myös yksityiskohtien empiirisen havainnoinnin. Fenomenologian edellyttämä päänsisäisten ajatusten lukeminen ei Garfinkelistä ollut kyllin sosiologista. Toimintakenttää ei määritä toimijoiden suuntautuminen projektien toteuttamiseen, vaan toimijat työstävät, usein ajattelematta, käytäntöjä, joiden avulla he aikaansaavat tunnistettavia tilanteita ja identiteettejä projektiansa mahdollistamiseksi. (Emt. 27–29.)

Garfinkelin tutkimusorientaatio resonoi klassikkososiologi Emile Durkheimin metodisen ohjeen kanssa, mikäli tätä tulkitaan positivismiin sijaan konstruktionistisessa viitekehysessä. Durkheim nimesi ”sosiaalisten tosiasioiden objektiivisen todellisuuden” sosiologian keskeisimmäksi tutkittavaksi ilmiöksi. Garfinkel tosin ei usko objektiiviseen sosiaaliseen todellisuuteen sellaisenaan, mutta pitää konkreettisina havainnoitavina tosiasioina niitä ääniä ja liikkeitä ja osallistujien todistettavia toimia, joiden tunnistettavuudesta sosiaalisten prosessien koherenssi ja mielekkyys syntyy. (Rawls 2002, 20–21.) Garfinkel kiinnostui yksityiskohdista, muttei ollut luomassa hallitsevan makrososiologian varjossa viihtyvää, olemassa olevien oppisuuntausten virheitä paikkaavaa mikrososiologiaa. Hän pyrki luomaan uudenlaisen lähestymistavan sosiologian käsityksiin toiminnasta, toimijasta, ajasta, sosiaalisesta järjestyksestä ja merkityksen muodostumisesta, joka oli tarkoitettu ”isoksi sosiologiaksi” omana itsenään. (Rawls 2006, 18.)

Tutkimussuunnitelmassaan Garfinkel kuvaa projektinsa tavoitteeksi kääntää sosiaalinen suhde kommunikatiiviseksi pyrkimyksiksi toimijoiden välillä ja tutkia sitten tuon kommunikaation organisoitumista, logiikkaa ja taktiikoita (Garfinkel 2006, 99). Garfinkel ei hyväksynyt pragmatistien tapaa sijoittaa positioiden vaihtuminen (toisen roolin ottaminen) mielikuvitukseen tai tietoisuuteen, vaan korosti sosiaalisten identiteettien toiminnallisuutta ja uppoutumista tiettyyn identifioituun toimintaan. Arkielämän luonnollisessa asenteessa ei ole olemassa kokonaista minuutta erilaisine rooleineen, vaan toimiessaan toimija fokuoitiin aina

yhteen tilanteeseen ja yhteen toimintasysteemiin kerrallaan. (Rawls 2006, 71–72.) Sosiaalinen kommunikaatio tapahtuu identifioidun itsen ja identifioidun toisen välillä (Garfinkel 2006, 180). Tilanteinen toimija kohtaa sosiaalisen identiteetin todellisena objektina, johon päädytään induktiivisesti ja jonka merkitys löytyy toimintamuodoista. Sosiaalisina hahmoina identiteettejä ei näin muodoin "ole olemassa" vaan ne "on tarkoitettu". (Emt. 146–148.) Sosiaalinen suhde syntyy, kun "sinä toiminnallasi kerrot, kuka minä olen ja minä toiminnallani kerron, kuka sinä olet" (170). Ilman intersubjektiviivista toinen toisemme tunnistamista emme voi kiinnittyä merkityksellisiin sosiaalisiin suhteisiin keskenämme: emme voi kommunikoida (Rawls 2006, 20–21). Mutta mikä mahdollistaa tunnistamisen?

4.2.2 Sosiaalisten suhteiden rakenteistuminen

Garfinkelin kritiikin mukaan tutkimussuuntaukset, jotka lähestyvät sosiaalista elämää teoreettisina käsitteinä, kadottavat ilmiön. Toisaalta taas ne suuntaukset, jotka vastustaessaan tieteellistä sosiologiaa ottavat tutkimuksensa kohteeksi vain kielen ja käsitteet, heittävät romukoppaan sosiaalisen todellisuuden. Garfinkel pyrkii osoittamaan, että käytäntöjen paikalliset järjestykset ovat tutkimukselle olemassa konkreettisissa empiirisesti todistettavissa yksityiskohtissaan. (Rawls 2002, 50). Se yksityiskohtaisuus, jolla osallistujat havainnoivat toistensa liikkeitä ja ääniä, on perustavampaa kuin käsitteellinen taso. Havainnot eivät kuitenkaan ole välittömiä, vaan tunnistettavuutta välittävät toimintatilanteen sosiaaliset odotukset. Sosiaaliset odotukset tulevat ennen käsitteellistä tasoa, mikä näkyy hankaluudessa sanallistaa niitä jälkikäteen. Tutkittavaksi tilanteen tarjoavatkin erilaiset tallennusvälineet, videot ja nauhurit, jollaisista Durkheim ei omia ohjeistuksia tehdessään osannut vielä edes unelmoida. (Emt. 21.) Monenlaista tapahtuu sosiaalisessa kohtaamisessa, mutta nauhoitukset takaavat, että se mitä on nauhalla, on ainakin tapahtunut (Sacks 1984a, 26). Etnometodologian ohjelmassa on vahva tietoteoreettinen ambitio: se tähtää tietoon, joka on havainnoitavissa ja todistettavissa. Tällaisena se paikantuu yksilökeskeisen subjektivismiin (hermeneutiikka, fenomenologia) ja rakennekeskeisen objektivismiin (strukkturalismi, funktionalismi) välimaastoon tarkastelemaan, kuinka sosiaalinen järjestys prosessoituu osallistujien keskinäisessä merkityksentuotannossa paikan päällä toimintatilanteessa (Rawls 2002, 63). Etnometodologian oivalluksia eteenpäin kehitellyt rakenteistumisen teoria (Giddens 1984, xx) lähtee purkamaan samaista subjektivismiin ja objektivismiin kahtiajakoa ontologisesta näkökulmasta.

Rakenteistumisen teoria (Giddens 1984) ottaa etäisyyttä epistemologisiin kiistoihin isojen totaliteettien ja yksilöllisen kokemuksen välillä ja esittää kysymyksen yhteiskunnan jatkuvuudesta ajan ja tilan halki. Giddens lähestyy yhteiskunnan rakennetta kahtalaisuutena, joka tunnistaa sekä tilanteisen mikrotason että rakenteellisen makrotason olemassaolon ja korostaa niiden keskinäistä yhteenkietoutumista arjen vuorovaikutustilanteissa. Rakenne toistuvina säännönmukaisuuksina on ajan ja tilan ulkopuolella. Se säilyy muistijälkinä, mutta sitä määrittää subjektin poissaolo. Giddens puhuukin rakenteiden sijaan rakenteistumisesta. Sosiaalisilla systeemeillä on tämän mukaan pysyviä ominaisuuksia, jotka toistuvat jatkuvasti toiminnassa institutionaalisina sääntöinä ja resursseina ja luovat kiinteyttä ajasta ja tilasta toiseen. Sosiaalisten systeemien rakenteistumisen tutkiminen tarkoittaa niiden vuorovaikutuksessa tuotettujen ja uusinnettujen muotojen tutkimista, joilla systeemit kiinnittyvät tilanteisten toimijoiden harkittuihin ja tarkoituksillisiin toimintoihin. Rakenteelliset ominaisuudet ovat sekä rajoittavia että mahdollistavia: ne ovat sekä väline että lopputulos niissä sosiaalisissa käytännöissä, joita ne toistuvasti organisoivat. (Emt. 24–25.) Sosiaaliset toimijat eivät tee rakenteita vaan luovat niitä jatkuvasti uudelleen samalla, kun ilmaisevat itseään toimijana (emt. 2). Toiminnallaan toimijat siis tuottavat uudelleen ne olosuhteet, jotka tekevät nämä toiminnat mahdollisiksi.

Ihmistoimijoita määrittää tietäväisyys niistä sosiaalisista säännöistä, joiden avulla sosiaalisia käytäntöjä toteutetaan ja uusinnetaan. Säännöillä viitataan tässä sosiaalisen toiminnan tekniikoihin ja proseduureihin, jotka ovat määritelmällisesti metodologisia: ne eivät erittele kaikkia mahdollisia tilanteita vaan tarjoavat yleistetyn kapasiteetin vastata ja vaikuttaa lukemattomaan joukkoon sosiaalisia olosuhteita. Giddens nimittää tätä sanatonta kompetenssia toimia erilaisissa sosiaalisen elämän konteksteissa käytännölliseksi tietoisuudeksi. (Emt. 21–22.) Arkitoiminnan pysyvä piirre on oman ja muiden toiminnan jatkuva refleksiivinen monitorointi, ja toimijat myös rutiininomaisesti ylläpitävät jatkuvaa teoreettista, verbalisoitavissa olevaa, ymmärrystä toimintansa perusteista (emt. 4-5). Puhe toimijoiden rationaalisuudesta, refleksiivisyydestä, kompetenssista ja menetelmistä on yhteneväinen etnometodologian lähtökohtien kanssa. Tämän lisäksi rakenteistumisen teoria korostaa, että ne säännöt ja resurssit, jotka muodostuvat tilanteisen toiminnan tuottamisessa ja uusintamisessa, ovat samalla keinoja sosiaalisen systeemin uusintamiseen (emt. 19). Tilanteisuus on keskenään mielekkään kommunikaation tuottamista tietyissä ajallisissa ja tilallisissa raameissa, mutta tuotetuilla institutionaalisilla järjestyksillä on samaan aikaan tiettyä kiinteyttä ja muuttumattomuutta ajasta ja paikasta toiseen (emt. 332).

Rakenteistumisen teoriassa sosiaalisen järjestyksen ongelmaa lähestytään kysymällä, kuinka sosiaaliset systeemit sitovat aikaa ja tilaa yhdistäen ja yhtenäistäen läsnä olevaa ja poissa olevaa (emt. 181). Kaikki sosiaalisten sistemien rakenteelliset ominaisuudet ovat tilanteiden toimijoiden toiminnan väline ja lopputulos, ja samalla sekä tilanteisen toiminnan olosuhteet että lopputulokset ulottuvat kauas noiden tilanteiden ulkopuolelle (emt. 191). Giddens tekee eron sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen välillä. Sosiaalinen vuorovaikutus viittaa kohtaamisiin, joissa yksilöt kiinnittyvät keskinäisen läsnäolon tilanteisiin. Läsnäolon tilanteissa toimijat integroivat toimintaansa sosiaalisesti ja tulevat näin artikuloineeksi sosiaalisen systeemin instituutioita. Sosiaaliset suhteet taas osallistuvat toki vuorovaikutuksen rakentumiseen, mutta ne ovat myös työvälineitä siinä, kuinka instituutioita artikuloidaan vuorostaan systeemitason jatkuvuuteen. Kun sosiaalinen vuorovaikutus on yksilöiden asemoitumista toiminnan aikatilakontekstissa, sosiaaliset suhteet liittyvät yksilön asemoitumiseen symbolisten kategorioiden ja sidosten sosiaalisessa tilassa. (Emt. 89.) Sosiaaliset identiteetit oikeuksineen ja velvoitteineen ovat merkkejä tästä systeemisestä jatkuvuudesta (emt. 282). Rakenteen voi näin ajatella olevan suhteiden virtuaalista järjestystä ajan ja tilan ulkopuolella, joka on kuitenkin olemassa vain toteutuksessaan paikantuneiden ihmistoimijoiden tietäväisen toiminnan tuloksena (emt. 304).

Rakenteita ja rakenteellisia ominaisuuksia on olemassa, mikäli sosiaalisessa uusintamisessa on jatkuvuutta ajasta ja tilasta toiseen. Ja kuitenkin tämä jatkuvuus on löydettävissä vain tilanteiden toimijoiden refleksiivisesti monitoroidusta toiminnasta tahallisine ja tahattomine seurauksineen (emt. 212). Makroprosessit eivät ole mikrotilanteiden vuorovaikutuksen tulosta, eivätkä sosiaaliset instituutiot palaudu vain mikrotilanteiksi sekalaisena kokemusten rykelmänä. Mikään vuorovaikutus, edes tilallisesti ja ajallisesti sulkeistettu, ei ole ymmärrettävissä täysin yksinään, vaan valtaosa vuorovaikutuksen aspekteista on kerrostunutta ajallisesti ja ne ovat mielekkäitä vain, kun huomioidaan niiden rutinisoitunut toistuva luonne. Rakenteistumisen teoria ehdottaa, ettei mikroya makroya ole mielekästä erottaa tasoina toisistaan, vaan rakenteen ja toiminnan problematiikkaa tulee tutkia kahtalaisuutena vuorovaikutuksen todellisissa konteksteissa (emt. 219). Tällä Giddens ei pyri rakentamaan uutta puhdasoppisuutta vanhojen tilalle vaan kutsuu pohtimaan yhteiskunnan ontologiaa tutkijan teoreettisesta tai metodologisesta orientaatiosta huolimatta. Teorian käsitteet on tarkoitettu herkistämistävälineiksi, joiden avulla voi jäsentää tutkimusongelmaa tai tulkita tuloksia (emt. 326–327).

Heuristisena kokonaiskuvana se toimii myös tässä tutkimuksessa. Erityisesti tunnistettavuuden ja sosiaalisten odotusten käsitteet jäävät etnometodologiassa ilmaan. Se jatkuvuus, jota tunnistettavuus ja sosiaaliset odotukset epäilemättä tilasta ja ajasta toiseen ilmentävät, selittyy vain ajattelemalla toimijoiden kompetenssia pysyvälouenteisena virtuaalisena resurssipankkina, joka partikulaarissa tilassa ja ajassa sitten aktualisoidaan havaittaviksi toiminnoiksi.

4.3 Analyyttiset välineet

Tutkimuksen keskeisin analyttinen väline osallistumiskehikon erittelyssä on ajatus arkijärkeä ja arkitoimintaa jäsentävistä kulttuurisista kategorioista (Sacks 1972a, 1972b). Tutkin kategorioita osana sekventiaalisesti jäsentyneitä vuorovaikutustoimintoja institutionaalisessa toimintatilanteessa, joten välineistöni kuuluvat myös keskusteluanalyysi (Sacks et al. 1974) ja insititutionaalinen vuorovaikutustutkimus (Drew & Heritage 1992) sekä televisuaalisen kuvan analyysin osalta multimodaalinen vuorovaikutustutkimus (Goodwin 2000). Näitä kaikkia yhdistää etnometodologinen orientaatio sosiaalisen toiminnan järjestyneisyyden tutkimiseen. Vuorovaikutustutkimuksen pioneeri Harvey Sacks kehitti jäsenyyuskategoria-analyysia ja keskusteluanalyysia 1960-luvulla rinnakkain ja lomittain (Sacks 1995), mutta sen jälkeen metodit jakaantuivat kahteen osin eripuraiseen leiriin. Hiljattain metodien yhteensopivuuden puolesta on esitetty taas useita painokkaita puheenvuoroja (Watson 1997, Silverman 1998, Housley & Fitzgerald 2002, Schegloff 2007). Tässäkin tutkimuksessa vuorovaikutustilanteen järjestymistä ja ihmisten kategorisoimista erilaisiin jäsenyyksiin lähestytään saman ilmiön eri puolina: molemmissa työstetään tunnistettavuutta kulttuuristen menetelmien avulla.

4.3.1 Jäsenyyuskategoriat

Harvey Sacksin varhaisten kirjoitusten taustalla on ajatus arkijärjen organisoitumisesta jäsenyyuskategorioiksi (Schegloff 1995). Sacks (1972a, 1972b, 1995) pitää kulttuuria "päätelmientekokoneistona" (inference-making-machine), joka tulee näkyville siinä, kuinka kuvauksia hallinnoidaan ja käytetään arkisissa toimintatilanteissa. Kategorisointi tarjoaa kulttuurin jäsenille tavan järjeistää, merkityksellistää ja tunnistaa ihmisiä ja tapahtumia. Kuuluisan esimerkkinsä "The

baby cried. The mommy picked it up” lähtökohtana Sacks (1972b) käyttää omaa ja kanssakuulijoissaan heräävää ymmärrystä kategorisoitujen henkilöiden välisistä suhteista ja toiminnoista. Sacks kysyy, kuinka on mahdollista, että kuulemme äidin olevan kyseisen lapsen äiti ja toimivan tilanteessa kuten pitääkin. Sacksin vastaus tähän kysymykseen on jäsenyyuskategorisointiväline eli membership categorization device (MCD). Väline sisältää kokoelman ja sovellussäännöt. Kategoriat jäsentyvät kokoelmiksi ja kokoelma puolestaan sisältää vähintään yhden kategorian, jota voidaan soveltaa johonkin populaatioon, jossa on vähintään yksi jäsen. Esimerkiksi sukupuoli on kokoelma, joka sisältää kaksi kategoriaa, miehen ja naisen. Sovellussääntöihin kuuluvat taloudellisuus ja johdonmukaisuus sekä joitakin kuulijan ja näkijän maksimeja.

Kategorian valintaa ohjaa riittävän viittauksen periaate. Jo yksikin kategorisointi voi saavuttaa toimintoon nähden riittävän viittauksen. Ja jos ensimmäiseen henkilöön on viitattu käyttäen kategoriaa jostakin tietystä kokoelmasta, myös seuraavaan henkilöön voidaan viitata samaan kokoelmaan kuuluvalla kategorialla. Kuulijan maksimi ohjeistaa kuulemaan toisiaan seuraavat ja samaan kokoelmaan lukeutuvat kategoriat samaan kokoelmaan kuuluviksi. Toinen kuulijan maksimi neuvoo käyttämään toimintoja apuna monitulkintaisen kategorian kokoelman määrittelemisessä. Näkijän maksimin mukaan kategoriasidonnaisen toiminnon ja siihen sopivan henkilön näkeminen lukee henkilön tuohon kategoriaan kuuluvaksi. Kategorioihin liittyy siis tiettyjä odotuksenmukaisia toimintoja oikeuksineen ja velvoitteineen. Kategoriat muodostavat vakiintuneita pareja (esim. poliisi-roisto), ja lisäksi jotkin kokoelmat muodostavat yksikön eli tietystä kategorijoukosta ja näiden välisistä suhteista muodostuvan tiimin (esim. perhe). Yksikkö sisältää käsityksiä viranhaltioiden määrästä, vastuista, velvoitteista ja keskinäisistä toimista. Toinen näkijän maksimi kehottaakin näkemään yksikön jäsenten odotuksenmukaisen keskinäisen toiminnon mukautumisena normiin. (Sacks 1972b.)

Sacksille MCD on nimenomaan kulttuurin jäsenten, ei tutkijoiden, laitteisto (Silverman 1998). Jäsenet käyttävät säännöstöjä itse omassa toiminnassaan, kun tuottavat kulttuuria partikulaarissa tilanteessa ”tässä tämän kerran” (Hester & Eglin 1997). Kategorioissa on erityistä kulttuurista voimaa, joka pakenee yksilöllistämistä (Sacks 1995). Kategorioihin liitetyt piirteet pätevät silloinkin, kun kategoriaan kuuluva yksilö sattuu poikkeamaan niistä. Esimerkiksi aineistossani joukko amerikkalaisia asetetaan selontekovelvollisiksi muiden jäsenten puolesta, vaikka he ovat itse toimineet eri tavoin kuin maan enemmistö. Jäsenyyuskategoria-analyysin jatkokehittelmissä on huomautettu, että kulttuurissa on tiettyjä vakiintuneita

kategorioita tuttuine odotuksineen, mutta kategorisointityötä voi tehdä myös tilanteisilla kuvauksilla ja niihin liitetyillä ominaisuuksilla (Jayyusi 1984). Ihmisten kategorisoimiseen ja kuvailuun sisältyy vääjäämättä normatiivinen ulottuvuus, jonka avulla arjen moraalista järjestystä pidetään yllä (emt.; ks. myös Jokinen et al. 2012). Jäsenyysskategorisointia onkin haluttu laajentaa tutkimaan sosiaalisen rakenteen implikoitumista tilanteiseen toimintaan (Housley & Fitzgerald 2002). Sen mukaan myös laajemmat sosiaaliset rakenteet ja prosessit ovat paikannettavissa, havainnoitavissa ja kuvattavissa niissä tavoissa, joilla kategorioita toiminnassa käytetään. Yhteisesti jaettu suhteiden kenttä on kommunikatiivisen toiminnan edellytys, ja toiminta on tunnistettavaa vain siinä määrin kuin se nojautuu tuohon jaettuun kenttään (Lepper 2000, 140-141). Määritelmä muistuttaa Giddensin (1984, 304) kuvausta sosiaalisista suhteista virtuaalisina järjestyksinä, joita toimijat tietyissä ajoissa ja tiloissa reflektiivisesti uusintavat. Keskeistä metodin soveltamisessa on kuitenkin muistaa, että kategorisointien tulee ilmetä osallistujien omista orientaatioista (Schegloff 2007). Osallistajat tekevät kategorian relevantiksi meneillään olevassa toiminnassa tietyillä kulttuurisilla keinoilla.

4.3.2 Keskusteluanalyysi

Harvey Sacks työtovereineen kehitteli sosiaalisen vuorovaikutuksen järjestyneisyyttä tutkivaa keskusteluanalyysia 1960-luvulla kahden oppi-isän vaikutuksen alaisuudessa. Erving Goffmanilta keskusteluanalyysi on omaksunut ajatuksen kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta perustuvanlaatuisena sosiaalisena alueena, jota voidaan tutkia omana instituutionaan (Goffman 1983). Goffmanin kiinnostus kasvojen ja minuuden työstämiseen sosiaalisissa kohtaamisissa jättää kuitenkin huomiotta kysymyksen osallistujien keskinäisen ymmärryksen rakentumisesta. Harold Garfinkeliltä Sacks ottaakin ajatuksen osallistujien jaetuista järjelymetodeista, jotka implikoivat vuorovaikutustoimintojen keskinäisessä tuottamisessa ja tunnistamisessa. (Heritage & Clayman 2010, 662–663.) Sacks halusi lähteä teoreettisesti puhtaalta pöydältä, intressittömästä katseesta, ja tähdätä sosiaalisen järjestyneisyyden yksityiskohtaiseen ja systemaattiseen empiriseen tutkimiseen. Juuri systemaattisuus ja tiedollinen formaalius erottavat Sacksin puolestaan Garfinkelistä. Sacks (1984a) halusi tehdä sosiologiasta havaintoperustaisen luonnontieteen, joka työstää luonnollisista sosiaalisista tilanteista nauhoitettuja, litteroituja keskusteluita. Analyysi ei kohdistu kieleen tai keskusteluun sinänsä vaan siihen, kuinka arkijärki organisoituu käyttäytymiseksi ja

kuinka arkitoimintoja toteutetaan metodologisesti ja toisteisesti. (Schegloff 1995.) Sacks alkoi siis tutkia, mitä puheessa ja puheen keinoin saadaan aikaiseksi. Kaiken perustalla oli ajatus puheen vuorottelun tarkasta ja taidokkaasta organisoitumisesta.

Keskustelunanalyysin klassikkoartikkelissa (Sacks et al. 1974) esitellään arkikeskustelun vuoronvaihdon hienovarainen systematiikka. Osallistujat hallinnoivat vuorojen pituutta, järjestystä, jakamista ja siirtymistä tilanteisilla tekniikoilla, jotka ovat samaan aikaan kontekstivapaita ja kontekstisensitiivisiä. Ne ovat sovellettavissa mihin tahansa arkitilanteeseen ja muovautuvat tilanteen mukaan. Puhe jäsentyy sekventiaalisiksi toiminnoiksi, joiden perusmuotona on kahdesta vuorosta koostuva vieruspari (esim. kysymys-vastaus) (Schegloff & Sacks 1973). Vierusparin etujäsen rajaa jälkijäsenen valintaa ja lataa siihen tiettyjä normatiivisia odotuksia preferoidusta vastauksesta (Pomerantz 1978). Merkitysten ja ymmärryksen muodostumista sekä tutkijalle että osallistujille itselleen osoittaa seuraavan vuoron tulkinta edeltävästä vuorosta (next-turn-proof-procedure), ja vuorovaikutuksen ongelmia voidaan tarvittaessa oikaista korjauksin (Schegloff et al. 1977). Yksi puheen kontekstisensitiivisyyttä osoittava piirre on vastaanottajan muotoilu (recipient design). Se viittaa erilaisiin tapoihin ennakoida vastaanottajaa puheen muotoilussa. (Sacks et al. 1974.) Esimerkiksi odotuksenmukainen televisioyleisö voidaan tehdä tietyksi, tavoilla, joilla keskustelu avataan.

Keskustelunanalyysi edustaa tutkimuksessani eräänlaista lähtökohtaorientaatiota puheen toiminnallisuuden ja yksityiskohtaisen järjestyneisyyden tutkimiseen. Myös Giddensille (1984, 77) vuorottelu on yksi arkielämän kehollisuuden ja toisteisen sarjallisuuden ilmentymä ja siten suoraan yhteydessä kaikkeen sosiaaliseen uusintamiseen. Voidakseen kommunikoida kasvokkaisessa tilanteessa toimijoiden on rajattava puheensa etenemään vuoro kerrallaan, mikä tekee vuorovaikutuksesta sarjallista. Vuorottelu jatkuvasti toistaa itseään erilaisten puhetilanteiden kestossa. Puhetilanteena oma tyyppinsä on institutionaalinen vuorovaikutus.

4.3.3 Institutionaalinen vuorovaikutus

Institutionaalinen vuorovaikutustutkimus on keskustelunanalyttiseen metodiin pohjautuva tutkimussuuntaus, joka erittelee toimintojen rakentumista institutionaalisissa kohtaamisissa (Drew & Heritage 1992, Ruusuvuori et al. 2001, Arminen 2005, Heritage & Clayman 2010). Instituution voi terminä ymmärtää koskevan kaikkea sosiaaliseen elämään vakiintunutta säännönmukaisuutta (esim. perhe), mutta tässä tutkimussuuntauksessa sillä viitataan modernin yhteiskunnan

julkisiin toimintoihin ja palveluihin (Raevaara et al. 2001, 11–12). Institutionaalisen puheen erottavat arkikeskustelusta 1) orientoituminen tiettyyn institutionaaliseen tavoitteeseen, 2) vuorovaihtoon ja roolituksiin liittyvät rajoitukset sekä 3) erityiset päätelmientekotavat (Drew & Heritage 1992, 22). Kussakin institutionaaliossa ympäristössä nämä piirteet jäsentyvät eri tavalla, ja analyysin tehtävänä on purkaa osiin käytänteiden toteuttamiseen käytetyt strategiat ja menetelmät eli kuvata kuinka institutionaaliset tehtävät, identiteetit ja päätelmät saadaan aikaiseksi (Arminen 2005, 27).

Institutionaalista puhetta halkovat samat ehdot ja normatiiviset odotukset, joita kaikenlainen keskustelu ihmisten kesken noudattaa (Peräkylä 1997, 179). Myöskään institutionaalisen vuorovaikutuksen rakenteet eivät ole täysin uniikkeja arkikeskusteluun verrattuna, vaan olennaisempaa on eritellä kuinka tietty proseduuri toimii institutionaalisen tehtävän toteuttamisessa (Arminen 2005, 37). Institutionaalisuutta puheessa voivat osoittaa esimerkiksi sanavalinnat, vuoromuotoilu, vuorojen sekventiaalinen organisaatio tai keskustelun kokonaisrakenne. Nämä ulottuvuudet esiintyvät puheessa maatuskanuken tavoin sisäkkäin, mutta lisäksi institutionaalista puhetta läpäisevät kauttaaltaan erityinen vuorovaihtosysteemi sekä osallistujien keskinäinen asymmetria. Puheoikeudet ovat tyypillisesti rajatumpia kuin arjessa, osallistujien tilanteen tuntemus vaihtelee, tietämyksessä on eriarvoisuutta ja reaktiot ovat usein varovaistettuja. (Drew & Heritage 1992, Heritage 1997.) Vaikka tiedollinen asymmetria on ilmeisempää asiantuntijatilanteissa, myös arkipuheessa ihmiset jatkuvasti työstävästä episteemistä hierarkiaa ja keskinäisiä oikeuksiaan esittää puheenaiheesta arvioita (Heritage & Raymond 2005, Raymond & Heritage 2006). Omassa aineistossani syntyy tilanne, jossa kirjava joukko eri alojen asiantuntijoita on kutsuttu vieraaksi studioon. Myös monien rinnakkaisten asiantuntijoiden keskinäiset episteemiset oikeudet tulee neuvotella tilanteisesti.

Institutionaalisen vuorovaikutustutkimuksen keskeinen metodologinen kulmakivi on sen käsitys kontekstista (Arminen 2005, 56). Jokaista lausumaa pidetään kontekstin muovaamana ja kontekstia tuottavana (Heritage 1996, 237). Kontekstia ei tällöin nähdä ulkoisena tapahtumapaikkana, vaan se muotoutuu endogeenisesti, kun osallistujat vuoro vuorolta puhuvat instituution olemassa olevaksi (emt. 290). Institutionaalinen vuorovaikutus tarjoaa siis areenan, jolla ”laajempi sosiaalinen järjestys” ja tilanteinen vuorovaikutus leikkaavat toisensa (Arminen 2005, 32). Kontekstin proseduraalinen relevanssi (Schegloff 1991) viittaa elimelliseen kytkökseen sosiaalisen rakenteen ja puheen tapahtumien välillä. Proseduraalisen relevanssin mukaisesti sellaiset rakenteelliset taustatekijät, jotka

eivät ole seuraamuksellisia vuorovaikutukselle, jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Näin kaikista mahdollisista konteksteista käsittelyyn otetaan vain se, minkä osallistujat itse osoittavat puheessaan relevantiksi (Arminen 2005, 33). Instituutioiden puhuminen olemassa oleviksi ei tarkoita, että puhujat tekevät instituution tyhjästä, mutta se kuvaa, kuinka instituutiota toteutetaan toiminnan kuluissa (Heritage & Clayman 2010, 32). Tietty tapa puhua on tapa tehdä institutionaalinen rooli todeksi ja tunnistettavaksi.

Harvey Sacks puhui kauttaaltaan relevanteista kategorioista (omnirelevant categories) viitatessaan toiminnan paikantuneisuuteen ja joidenkin kategorioiden tilanteiseen keskeisyyteen (Schegloff 1995, xlviii). Esimerkiksi terapeutti ja potilas ovat kategorioita, joihin osallistujat terapiavuorovaikutuksessa kauttaaltaan relevantisti orientoituvat ja joiden puitteissa he pyrkivät toimimaan. Toiminnassa implikoituvat sekventiaaliset kategoriat ovatkin tiiviisti kytköksissä jäsenyyskategorioihin (Watson 1997). Kategorioita voidaan myös kerrostaa siten, että sekventiaalisesti relevantiksi tehdyn kategorian päälle liimataan kulttuurisia kategorioita, jotka on nekin valjastettu palvelemaan institutionaalisia tarkoituspäitä (Fitzgerald & Housley 2002). Esimerkiksi radion keskusteluohjelmaan soittava soittaja esitellään käsiteltävään puheenaiheeseen liittyvillä kategorioilla. Vastaavasti kansallisuuskategoria voi televisiokeskustelussa toimia käsikirjoituksen työkaluna, jonka avulla toimittajat ennakoivat ja ohjailevat keskustelun kulkua. Televisio tuo kategorisointiin ja vuorovaikutustoimintaan vielä oman audiovisuaalisen ulottuvuutensa.

4.3.4 Multimodaalinen vuorovaikutus

Multimodaalisen vuorovaikutuksen tutkimus tarkastelee vuorovaikutusta keskusteluanalyttiselta pohjalta, mutta ottaa kielen ja puheen lisäksi huomioon myös tavat käyttää kehoa, eleitä, esineitä ja ympäröivää tilaa meneillään olevassa viestinnässä (Haddington & Kääntä 2011). Keholliset ja materiaaliset resurssit ovat merkittävässä asemassa keskinäisen ymmärtämisen ja ymmärretyksi tulemisen rakentamisessa. Metodin tehtävänä on selvittää, kuinka näitä resursseja hyödynnetään yhteistoiminnan ja yhteisen osallistajuuden luomisessa (emt. 20). Tutkimussuuntausta pohjustavassa klassisessa artikkelissaan Charles Goodwin (2000) esittelee ajatuksen toimintatilanteen kontekstuaalisesta konfiguraatiosta. Käsite viittaa siihen, että relevantti konteksti on dynaaminen ajallisesti etenevä prosessi, jonka osallistujat saavat aikaan järjestämällä jatkuvasti uudelleen toimintaa

rakentavia havaittavia yksityiskohtia multimodaalisten semioottisten resurssien avulla. Tällaisia resursseja ovat puhe, kehollinen viestintä, esineet, tilat ja materiaalisen ympäristön erityispiirteet. Puheen ohella myös ei-kielellisestä resurssit jäsentyvät siis sekventiaalisesti osaksi jatkuvasti uudelleen muotoutuvaa kontekstia tunnistettavan toiminnan tuottamiseksi. (Emt. 1519–1520.)

Televisiokeskusteluiden kameratyössä keskeisiksi viestintävälineiksi nousevat tilallisen kerronnan lisäksi eleiden ja ilmeiden käyttö erilaisten emootioiden viestimisessä ja osallistujaroolien hallinnoimisessa (vrt. Peräkylä & Ruusuvuori 2012). Esimerkiksi toimittajan ja yleisön identiteettiä sekä keskinäistä suhdetta voidaan määrittää kasvonilmeiden avulla.

Kun kulttuurista kategorisoimista lähestytään multimodaalisesta perspektiivistä, Harvey Sacksin ajatuksia kategoriasidonnaisista toiminnoista (category-bound action) ja näkijän maksimista voidaan tulkita myös käänteisesti siten, että tietyn kategoriasidonnaisen toiminnan tunnistaminen vuorovaikutuksen virrassa tuottaa toimintaperustaisen identifikaation (action-bound identification) (Rautajoki 2009). Esimerkiksi ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen dilemmaan vastausta vaativa toimittaja asettaa vastaajan kantaa ottavan kansalaisen toimija-asemaan. Toiminnan ei-verbaalisen puolen korostaminen sopii yhteen Anthony Giddensin (1984) ajatusten kanssa. Kaikki sosiaalinen vuorovaikutus ilmaistaan kehollisen läsnäolon kautta (emt. 297). Sosiaalisten käytäntöjen toteuttaminen ja uusintaminen tapahtuu suurelta osin käytännöllisen tietoisuuden varassa: se on ei-verbaalista tietämystä siitä, mikä tiettyä sosiaalista tilannetta määrittää ja kuinka tilanteessa tulee toimia (emt. 21–22). Jokainen sosiaalinen toimija on näin ollen niiden tilanteiden metodien asiantuntija, joita tutkija pyrkii diskursiivisesti tieteellisessä tutkimuksessa erittelemään (emt. 26). Toisaalta myöskään tutkija ei pysty ulkoistamaan itseään tästä käytännöllisestä tietoisuudesta ja omasta kulttuurisesta kompetenssistaan. Relevanttien toimintojen ja identiteettien tunnistaminen edellyttää myös tutkijalta kontekstuaalista tietotaitoa tilanteeseen liittyvistä sosiaalisista odotuksista ja toimintatavoitteista (Arminen 2000; Arminen 2005, 35; ks. myös Levinson 2013). Giddensin peräänkuuluttama sosiaalisten käytäntöjen jatkuvuus ajasta ja tilasta toiseen kyseenalaistaa tutkijan mahdollisuuden lähestyä toimintatilannetta puhtaasti havainnoitavana luonnontieteellisenä objektina, jossa tutkija itse voi jäädä ulkopuoliseksi tarkkailijaksi. Tunnistettavuus kaikilla toiminnan tasoilla syntyy toimijan ja tulkitsijan ennalta jaetusta perustasta.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkiessani toimittajajohtoisia strategioita osallistumiskehityksen muotoilemiseen ja hallinnoimiseen televisiokeskusteluissa olen lähestynyt osallistujarooleja triangulaarisesta perspektiivistä. Televisiokeskustelussa omnirelevantteja eli tälle toimintatilanteelle kauttaaltaan relevantteja institutionaalisia kategorioita (Sacks 1995, 313–314) ovat toimittajan, studiovieraan ja yleisön kategoriat. Mikään kategorioista ei merkityksellisty irrallaan muista, vaan niiden välillä vallitsee keskinäisriippuvuus ja siksi havainnollisin tapa jäsentää ohjelmien institutionaalisia identifikaatioita on tarkastella niitä osallistujaroolien välisinä suhteina. Toisin kuin esimerkiksi persoonallisuuden käsite, sosiaaliset identiteetit ovat toimijalle todellisia objekteja, joiden merkitykset tuotetaan tilanteisessa toiminnassa ja joihin havainnoija päätyy induktiivisen päättelyn avulla (Garfinkel 2006, 145–148). Sosiaalisen toiminnan alueella identiteetit eivät ole valmiina olemassa, vaan niitä tehdään tarkoittamalla. Hetki hetkeltä etenevissä keskinäisissä kontakteissa toimijat jatkuvasti kysyvät toisiltaan ja vastaavat kysymykseen, miksi he toimivat tässä kohtaa näin. Toiminnan kulussa identifikaatiot edellyttävät myös vastavuoroisuutta. Metaforisesti tämän dialektisen prosessin voi kuvata sanoin: teoillasi kerrot, kuka minä olen ja teoillani kerron, kuka sinä olet. (Emt. 169–170.) Samantyyppiseen keskinäisriippuvuuteen perustuu myös Sacksin (1995, 45) ajatus kategorisoijan kategorisoimisesta, jonka mukaan kategorian esittäjä paljastaa kategorisoinnin tehdessään samalla jotain relevanttia omasta kategorijäsenyydestään. Esimerkiksi toimittajan asettamat tehtävät ja identifikaatiot ovat keinoja, joilla toimittaja toteuttaa samalla omia institutionaalisia velvoitteitaan. Sosiaalisina identiteetteinä televisiokeskustelun institutionaaliset roolit kytkeytyvät toisiinsa, ja tämän lisäksi niiden yhteenkuuluvuutta työstetään vielä erilaisia tiloja, arvojärjestelmiä ja toimintakenttiä aktualisoivilla vuorovaikutusstrategioilla.

5.1 Ohjelma-avaukset multimodaalisena vastuuttamistoimintana

Poliittisen broadcast-keskustelun avaukset on havaittu merkitykselliseksi paikoiksi viitoittaa tulevan keskustelun luonnetta ja osallistujarooleja (Clayman

1991, Nuolijärvi & Tiittula 2000, Nylund 2000, Clayman & Heritage 2002). Avaus ja lopetus merkitsevät keskustelun rajat institutionaalisen vuorovaikutustilanteena ja kuvaavat myös ohjelman geneeristä erityisyyttä tietyytyypisenä mediapuheena. Avauksen muotona on yleensä laajennettu monologi, jossa toimittaja puhuu suoraan yleisölle (Clayman & Heritage 2002, 58–59). Kuten kaiken broadcast-puheen, myös avauksen voi olettaa olevan pienintä yksityiskohtaa myöten ladattu kommunikatiivisella intentionaalisuudella, joka viestittää kuka puhuu ja kenelle (vrt. Scannell 1991, 11). Keskustelutilanteet on huolella valmisteltu ja suunniteltu mm. käsikirjoittamalla keskustelun kulku, valitsemalla ja roolittamalla studiovieraat ja rakentamalla keskustelutila fyysisesti tietynlaiseksi (Nylund 2000, 230–231). Lähestyn televisiokeskustelun avauksia vastaanottajasuuntautuneisuuden eli recipient design -käsitteen avulla (Sacks et al. 1974), fokusoiden erilaisiin multimodaalisiin (kehollisiin, tilallisiin, materiaalsiin ja verbaalsiin) semioottisiin resursseihin (Goodwin 2000), joiden keinoin vastaanottajan eli yleisön identiteettiä ohjelman avauksissa muotoillaan (Rautajoki, tulossa 2014). Kolmen ohjelman sisääntulo ja painotukset ovat keskenään erilaisia, mutta aiheen esittelyssä on myös huomattavia yhtäläisyyksiä keskusteluiden kesken.

Olen tarkastellut aineistoa kolmesta limittäisestä ja toisiaan täydentävästä näkökulmasta: tilallinen viestintä (tilan järjestely, kameran käyttö, kuvakulmat ja liikkuminen tilassa, materiaaliset artefaktit), keholliset eleet (toimittajien liikkuminen, katseet, ilmeet, eleet, tunneilmaukset) ja verbaalinen kommunikaatio. Havainnollistan näitä näkökulmia televisioruudusta napatuilla still-kuvilla. Toimintana ohjelma-avaus jakautuu kolmeen vaiheeseen: 1) sisäänmeno (kuvallinen materiaali ennen juonnon alkamista), 2) juonto, 3) merkitsevä loppukatse juonnon päättymisen jälkeen. Yhdessä nämä vaiheet luovat keskusteluille erilaisia moraalis-emotionaalisia kehyksiä, jotka osallistavat ja velvoittavat vastaanottajaa aiheen käsittelyyn ja kiinnittyvät eri suunnista julkista keskustelua käyvien kansalaisten eli julkison kategorioihin. Keskeisenä tekijänä puhuttelujen organisoimisessa on toimittajien emotionaalinen viestintä. Erityisesti juontoa seuraava merkitsevä loppukatse ovat ohjaamassa sanotun tulkitsemista, eksplikoimassa puhujan kantaa ja kutsumassa katsojalta affektiivista responsia (vrt. Peräkylä & Ruusuvoori 2012). Tutkimustulokset kontribuoivat keskusteluun, jossa julkista keskustelua pyritään jäsentämään myös muunlaisesta kuin järkipäisten argumenttien näkökulmasta (Koivunen 2008, Pietilä & Ridell 2008). Moraalinen närkästys, huoli ja solidaarisuus ovat kukin julkisoutumista virittäviä tunnelatauksia, jotka saadaan aikaan tilallista, kehollista ja verbaalista viestintää hyödyntävänä multimodaalisena konfiguraationa.

Erialaisten puhuttelujen synnyttämää identiteettien kirjoa erittelen tarkemmin yleisön ja toimittajien osallistujarooleja käsittelevissä kappaleissa.

Ohjelmilla on sama puheenaihe, syyskuun 11:n terrori-iskut ja USA:n mahdolliset vastaiskut Afganistaniin, mutta niiden kokoonpanot, tulokulmat ja käsittelytavat poikkeavat toisistaan. Topiikki ei siis määritä keskustelun asetelmaa, vaan esiin nousevat erilaiset strategiat ottaa uutisaihe haltuun. Katsojan puhuttelun ja ohjelmien geneerisen merkitsemisen kannalta kiinnostavaa kuitenkin on, että aloitusjuontojen välillä on myös paljon yhtäläisyyksiä. Uutishaastatteluille ja monenkeskisille televisiokeskusteluille tyypillisiin avauksen piirteisiin kuuluu agendan esittely tavalla, joka korostaa keskustelun yhteyttä uutisarvoiseen tapahtumaan puhetilanteen ulkopuolella sekä mainitsee jonkinlaisen ongelmatilanteen keskustelun lähtökohdaksi (Clayman 1991, Nylund 2000). Ohjelma kehystetään näin hyppyksi mukaan meneillään olevaan laajempaan keskusteluun aiheesta. Tämä toistuu myös tutkimassani aineistossa ja näillä piirteillä on implikaationsa yleisön puhutteluun. Kaikissa analysoimissani keskusteluissa korostettiin aiheen ajankohtaisuutta, jaettua taustatietämystä, tapahtumiin sisältyviä ristiriitoja ja tilanteen avoimuutta. Kun toimittajat ottavat katsojan inklusiivisesti vastaan ja luovat tähän osallistavan kontaktin emotionaalisen kommunikaation avulla, myös vastaanottajan episteeminen ja temporaalinen positiointi suhteessa akuuttiin yhteiskunnalliseen dilemmaan saa velvoittavan sävyn. Katsojaa kutsutaan jaetun tiedollisen julkisuuden piiriin, poliittisen yhteisön jäseneksi, pohtimaan ongelmaa ja muodostamaan oma kantansa yhteisesti merkittäviin ratkaisemattomiin kysymyksiin.

5.2 Vieraiden roolittaminen, vastuut ja velvoitteet

Uutishaastatteluiden tutkimuksessa ohjelmaavauksen seuraavaksi vaiheeksi on mainittu studiovieraiden esittely, joka tehdään usein kuvailevien sanojen avulla ja jonka pyrkimyksenä on osoittaa haastateltavan relevanssia ja kompetenssia aiheen käsittelyssä, esimerkiksi omakohtaisten kokemusten tai erityistietämyksen pohjalta (Clayman 1991, Clayman & Heritage 2002). Radion soitto-ohjelmissa on tutkittu soittajia esitteleviä kategorisoiteja keinona tehdä tavallisista ihmisistä relevantteja topiikin kannalta tavalla, joka korostaa mielipidekenttää kahteen kyllä- ja ei-osapuoleen jakautuneena (Hester & Fitzgerald 1999). Vastakkainasettelut ovat osa poliittista keskustelukulttuuria, mutta ne palvelevat myös median tuotannollisia intressejä. Ne ovat viihdyttävä tapa tehdä puheohjelmia ja siksi erityisesti

monenkeskisessä keskustelussa vieraat roolitetaan usein erimielisiksi (Claymann & Heritage 2002). Toimittajilla on merkittävä rooli julkisen keskustelun tilanteiden määrittelyssä, ennakkosuunnittelussa ja ohjailussa (Nylund 2000). Käsikirjoituksen toteuttaminen edellyttää kuitenkin keskustelijoiden suostuvaisuutta ehdotettuun rooliin ja identifikaation vahvistamista roolinmukaisen toiminnan avulla. Seuraavassa tarkastelen toimittajien strategioita vieraiden roolittamiseen kahdessa erilaisessa monenkeskisessä keskustelussa, joista toinen käydään tavallisten ihmisten ja toinen asiantuntijoiden kesken.

5.2.1 Kategorisointi ja tavallisuus käsikirjoituksen projektina

Tavallisuus on aiemmassa tutkimuksessa liitetty kokempohjaisiin haastatteluihin, kun taas asiantuntijahaastattelut perustuvat enemmän selontekovelvollisuuteen (Montgomery 2007). Kahtiajako ei kuitenkaan ole näin yksioikoinen, vaan myös kokempohjaiset kysymykset voidaan kääntää selontekoa vaativiksi (Thornborrow 2010). Tavallisuuden hallinnoiminen on haastavaa, koska tavallisiin ihmisiin ei liity samanlaista valmista roolijakoa kuin esimerkiksi toimittajan ja poliitikon suhteeseen syyttäjänä ja puolustautujana (Thornborrow 2001, Berg 2003). Suunnitellessaan keskustelua toimittaja joutuu ratkaisemaan ongelman: kuinka saa tavalliset ihmiset "näyttelemään osansa" käsikirjoituksen juonenkäänteiden mukaan. Artikkelissani (Rautajoki 2012) tutkin, kuinka kulttuurista jäsenkategoriaa voidaan käyttää tavallisista ihmisistä koostuvan keskustelujoukon (eli muiden kuin poliitikkojen, asiantuntijoiden tai julkkisten) roolittamiseen ja ohjaamiseen huolella suunnitellussa mutta toteutukseltaan lopulta ennalta arvaamattomassa mediakeskustelussa. Oikeudesta omistaa kokemus (Sacks 1984b) työstetään keskustelun kuluksa velvollisuus selittää muiden toimintaa.

Koostaessaan ajankohtaisen ja poliittisesti merkityksellisen keskustelun toisessa maassa tapahtuneista terrori-iskuista toimittajat valitsevat keskeiseksi käsikirjoitusta jäsentäväksi kategoriakokoelmaksi kansallisuuden ja kohdekategoriaksi terrori-iskujen uhreiksi joutuneet ja siihen uhmakkaasti suhtautuneet amerikkalaiset. Keskustelussa on mukana neljä amerikkalaissyntyistä Suomessa asuvaa ihmistä, kolme opettajaa ja yksi antropologi, sekä yksi afganistanilaissyntyinen ihmisoikeusaktivisti, joka liittyy keskusteluun vasta ohjelman puolivälissä. Vieraat esitellään yksitellen tietyn kansallisuuden edustajaksi (mainitsemalla esim. vieraan alkuperä, synnyinmaa tai kansalaisuus). Esittelykategorisoinnit tarjotaan kunkin vieraan vahvistettaviksi ja ne osoittautuvat seuraamuksellisiksi koko ohjelman

dramaturgiselle rakentamiselle. Kansalaisuus etualaistuu keskustelun relevantiksi kokoelmaksi jo perättäisten kategorisointien johdonmukaisuussäännön nojalla (Sacks 1972b), mutta lisäksi tätä relevanssi vahvistetaan vielä "kotimaan kohtaloa" ja ensikokemuksia tiedustelevilla kysymysmuotoiluilla sekä asettamalla amerikkalaiset vieraat kommentoimaan yhdessä presidenttinsä sanomisia, mikä mobilisoi kansalaisuuden lisäksi presidentistä ja kansalaisuuksista koostuvan poliittisen yksikön. Kategorijäsenyyksissä on kulttuurista voimaa, joka vastustaa induktiivista päättelyä ja velvoittaa yksittäisiä jäseniä silloinkin, kun he toimivat kategoriastaan poikkeavalla tavalla (Sacks 1995). Kun vieraiden jäsenyys kategoriassa on asetettu esille, heidät saatetaan tarjoamaan selontekoja vastuuttomien amerikkalaisten puolesta - kuitenkin niin, että läsnä olevien amerikkalaisten poikkeavuus tehdään selväksi yksilöintimenetelmällä (signalling-out procedure). Vieraat nimittäin suhtautuvat amerikkalaisten enemmistön ja johtajiston toimintaan enimmäkseen kriittisesti. Keskustelun moraaliseen roolittamiseen liittyy siis vieraiden yksittäinen armahtaminen ja samanaikainen jäsenyyteen perustuva syyttäminen. Kansallisuuden kokoelmaan ja nationalistiseen ideologiaan liittyvät odotukset täyttyvät, kun afganistanilaisen keskustelijan syytös amerikkalaisten poliittista yksikköä kohtaan aktivoi amerikkalaisen lojaliteetin ja saa tämän puolustamaan omaa kansallisuuskategoriaansa hyökkäystä vastaan.

Keskustelun kokoonpanossa on jotakin tuttua ja jotakin outoa. Isojen uutisten ja puheenaiheiden henkilöiminen on trendikästä (Thornborrow & Montgomery 2010). Tässä ei kuitenkaan olla niinkään ritualisoimassa omakohtaista kokemusta (Montgomery 2010), vaan keskiössä on kriittinen toimittaja, joka vaatii tavallisilta keskustelijoilta selontekoja suhteessa akuuttiin poliittiseen tilanteeseen. Mitä tällä asetelmalla saadaan aikaan? Keskustelun koostaminen näin ei liity niinkään tunnekokemuksen ritualisoimiseen vaan ennemminkin ohjelmagenren ja julkisen palvelun journalismin ritualistisiin piirteisiin. Monenkeskisen keskustelun painopiste on näkökulmien törmäyttämisessä ja poliittisten mielipiteiden muodostamisessa ilman välttämätöntä kytköstä äänestämiseen, valittuihin poliitikkoihin tai muihin oman maan valtaa pitäviin tahoihin. Moraalinen kehys sallii keskustelun käymisen myös eri maiden poliittisten järjestelmien rajojen yli. Ohjelmassa moraalinen toimijuus sijoitetaan eri tasoon poliittisen toimijuuden kanssa. Poliittiset ratkaisut sijoitetaan kansallisvaltion kehukseen, mutta vaihtoehtojen moraalinen pohdinta näyttäytyy kaikenlaisille osapuolille avoimena julkisen osallistumisen muotona.

5.2.2 Asiantuntijat episteemisillä reviiireillä vastaamisvelvoitteen alaisina

Asiantuntijan roolia mediakeskustelussa määrittää sertifiointi kommentoida tapahtumia ilman niihin liittyvää omakohtaista kokemusta (Clayman 1991). Asiantuntijuus liittyy erityistietämykseen, ja toimittajalla on suuri valta sen määrittelyssä, kuka esitetään tietäväksi (Nylund 2000). Olen tutkinut toimittajien keinoja tietäjyyden tekemiseen viidestä asiantuntijasta koostuvassa monenkeskisessä keskustelussa (Rautajoki 2010). Olennaista tutkimusongelmassa ei ole niinkään se, että asiantuntija tietää, vaan se, kuinka jokin henkilö tehdään tilanteessa tietäväksi ja millaisia oikeuksia ja velvoitteita tuohon tietämiseen kytkeytyy. Lähestyn ongelmaa osallistujien episteemisten suhteiden tilanteisena hallintana (Heritage & Raymond 2005, Raymond & Heritage 2006). Tutkimusten mukaan tietäminen tilanteessa kytkeytyy sosiaalisiin identiteetteihin ja sitä puolustetaan tarvittaessa vuorovaikutuksellisten reviiirikamppailujen muodossa. Monista rinnakkaisista tietäjistä koostuvassa keskustelutilanteessa territoriaalisuuden merkitys korostuu. Rinnastettuina asiantuntijat joutuvat jännitteeseen suhteeseen keskenään totuuskiksi lausuttujen, todellisuutta koskevien määritelmien tuottamisessa (vrt. Foucault 1980, 93–94). Tietäminen ei ole arvoneutraalia, ja yhteiskunnallisen tiedon normatiivisuus tulee erityisesti esille poliittisesti ristiriitaisen kysymyksen käsittelyssä (vrt. Habermas 1996, 351).

Televisiokeskusteluissa tietäminen jäsentyy erityistietämykseen perustuviksi hallinnallisiksi reviiireiksi, jotka konkretisoituvat vastaamiseen liittyvinä etuoikeuksina. Eniten valtaa vaikuttaa näiden reviiirien määrittelyyn on toimittajilla, mutta myös asiantuntijat työstävät reviiirejä institutionaalisten itsekategorisointien ja reviiirikorjausten muodossa. Tietämisen ja informaation keskeisyyttä keskustelussa tekee myös se piirre, että keskustelijoita ei varsinaisesti esitellä yleisölle. Vieraat eivät ole tulleet studioon henkilöinä vaan tietyn instituution edustajina, jolloin esittelyksi riittää televisioruudussa näkyvä teksti puhujan nimestä ja institutionaalista toimeksiantajasta. Toimittajien työkaluna asiantuntijareviirien osoittamisessa ovat kohdekysymykset. Ne ovat kysymyksiä, joissa toimittaja nimeää keskustelijoiden joukosta vastaajan ennen varsinaisen kysymyksen esittämistä, mikä varaa seuraavan vuoron mainitulle keskustelijalle. Etuoikeus vastata implikoi tämän keskustelijan kompetenssia tarjota kyseiseen kysymykseen paras tieto, jota muut keskustelijat voivat sitten vuoroa pyytämällä toissijaisesti kommentoida. Keskustelijat vahvistavat toimittajan ehdottaman identiteetin vastaamalla vilpittömiin hakukysymyksiin odotuksenmukaisella tavalla, tarjoten uutisaiheeseen liittyviä arvioita ja selityksiä (vrt. Nylund 2000, 194). Tosin paikka paikoin

erityistietämyksen allokoimista myös kritikoidaan, kun keskustelijat kommentoivat toimittajan kohdekysymystä väärälle vastaamisalueelle kohdennetuksi. Vastaamisen etuoikeus resonoi Michel Foucault'n (2005) huomioiden kanssa diskursiivisen muodostelman lausumistapojen ulottuvuudesta. Tiedon hallinnoimisessa keskeistä on se, kuka puhuu, kenellä puhuvista yksilöistä on lupa käyttää tällaista kieltä, kuka on pätevä, kuka saa puheelta arvovaltansa ja keneltä puhe saa oletetun totuutensa ellei peräti takuutaan (emt. 30). Kohdekysymykset ovat keino auktorisoida tietyn alan asiantuntija tiettyjen todellisuudesta esitettyjen toteamusten alueen hallitsijaksi.

Kohdekysymysten lisäksi keskustelussa on kuitenkin myös logikaltaan täysin päinvastaisia kysymysmuotoja, jotka vievät painopisteen tietoon liittyvistä vastaamisoikeuksista vastaamisvelvollisuuksiin. Jo vastaajaltaan avoimeksi jätetyt kysymykset jättävät tiedonalueen merkitsemättä, mutta erityisesti kaikkia asiantuntijoita yhtäläisesti velvoittavat kierroskysymykset tekevät näkyväksi tietämisen tilanteisuuden ja mahdollistavat erilaiset törmäykset keskustelijoiden välillä. Televisiokeskusteluiden poliittisella areenalla asiantuntijoiden on asetettava reviirinsä resurssiksi käsillä olevien yhteiskunnallisten epäselvyyksien ja ristiriitojen ratkaisemisessa. Kun vastaajiksi ohjelmaan on vielä valittu hallintovallan, tieteen, oikeuslaitoksen, poliisin ja sotavoimien edustajat, keskustelussa syntyy vaikutelma yksikkönä toimivasta rationaalisesta valtiosta (vrt. Weber 1978). Vuorollaan kierroskysymystä käsittelevät asiantuntijat säilyttävät oman instituutionsa näkökulman ja normatiivisen horisontin, mutta kierros tekee samalla näkyväksi tiedon suhteellisuuden. Asiantuntijoiden välille kehkeytyvä konfrontaatio kertoo, että myös tietäjät kohtelevat arvioitaan seuraamuksellisina siirtoina poliittisessa keskustelussa (vrt. Clayman & Heritage 2002, 25). Ohjelmaan lähetetyt yleisökysymykset ja toimittajan vastaajiin kohdistama painostus riittävän vastauksen saamiseksi korostavat puolestaan yleisön rooliin liittyviä tietämisoikeuksia. Myös yleisöllä on siis oikeuksia tiedon suhteen: oikeus saada tietoa arkea järkyttäneeseen epäselvään tilanteeseen. Lisäksi yleisöä kutsutaan identifioitumaan moraaliseen ja poliittiseen yhteisöön kysymysmuotoilun inklusiivisen me-retoriikan avulla. Asiantuntijakeskustelussa tietäminen, vastaaminen ja vastuu kulkevat käsikkäin. Yleisö roolitetaan kuuluvaksi julkisen keskustelun toimintakenttään, mutta sen osallistumisoikeudet rajataan kysymysten esittämiseen (vrt. Kajanne 2001). Toimittajan tehtäväksi jää toimia välittäjänä hätääntyneen yleisön ja rationaalisen asiantuntijakaartin välissä meitä kaikkia koskevan yhteiskunnallisen asian käsittelyssä.

Sekä tavallisia ihmisiä että asiantuntijoita roolittaville ohjelmille yhteistä on keskustelun kategorioiden ja sekventiaalisten sekä kulttuuristen identifikaatioiden

monikerroksisuus (vrt. Fitzgerald & Housley 2002, 586–587). Osanottajat ovat kysymyksiin vastaajia, studiovieraita, julkisia keskustelijoita, kansalaisia, kansallisuuksia, asiantuntijoita ja poliittisia toimijoita, kukin omine oikeuksineen ja velvoitteineen. Yhden normatiivisen viitepisteen keskusteluille tarjoaa seuraavassa kappaleessa käsiteltävä julkisen palvelun ideologia.

5.3 Toimittajan kelvollisuus ja toiminnalliset identiteetit

Toimittajien institutionaalista kunnollisuutta on aiemmassa tutkimuksessa kuvattu puolueettoman neutraalisuuden ja haastavan kriittisyyden tasapainoiluna (mm. Clayman 1992, Heritage & Clayman 2002, Berg 2003). Herää kysymys, mitä muuta hyvän toimittajan tulee tehdä ja kuinka hän noita ihanteita työstää. Koska toimittajilla on erityisasema kysymysten esittäjänä ja keskustelun ohjaajina, heidän oma osallistujarooliinsa ei altistu samalla tavalla verbaaliselle määrittelylle kuin keskusteluvieraiden. Siksi lähestyn toimittajan identiteettiä tiettyjen tunnistettavien toimintojen pohjalta syntyvänä identifikaationa (activity-bound-identification) (Rautajoki 2009). Kelvollista toimittajuutta arvioidaan tällöin norm-in-action -kehyksessä eli normien toiminnallistamisen näkökulmasta (vrt. Housley & Fitzgerald 2009), jonka mukaan tietyt toimintavalinnat tekevät relevantiksi tiettyjä arvoja ja tavoitteita. Vastaavasti toimittajan vuorovaikutussiirot ehdottavat myös vastapuolelle tiettyjä kompetensseja, vastuita ja toimintauria. Toimittajia ja yleisöä identifioivat strategiat kokoan seuraavassa kahdessa kappaleessa havainnoistani kaikkien neljän artikkelin pohjalta.

Toimittajien multimodaalinen tilallinen, kehollinen ja emotionaalinen viestintä keskustelun aloituksissa (Rautajoki, tulossa 2014) työstää hyvin erilaisia toimittajan identiteettejä, jotka kaikki silti mukailevat myös neutraaliuden ja kriittisyyden vaatimuksia. Triangulaarista kehikkoa hallinnoivana ja muiden puhetta näyttämöivänä osallistujana toimittajan rooli keskusteluiden rakentamisessa on kaikkein keskeisin ja se suhteutuu kaikkein selkeimmin erilaisiin demokratiakäsityksiin ja ihanteisiin. Esimerkiksi julkisia selontekoja vaativa kriittinen vallan vahtikoira pohjustaa keskustelun luomalla katsojaan ohjelma-aloituksen lähikuvassa henkilökohtaisen katsekontaktin, tuijottamalla tätä hetken vakavalla ilmeellä, esittelemällä aiheen kriittisesti suurvallan presidentin sanoihin viittaamalla ja päättämällä juonnon vielä vihaiseen kasvoniilmeeseen, joka kutsuu katsojan närkeästä moraalisesti kanssaan. Puolueettoman tietojen välittäjän roolia ohjelmantekijät voivat tuottaa johdattamalla katsoja viileästi alkujuonnon

aikana studiovieraiden muodostaman ringin sisään toimittajien pöydän ääreen, toimittajien seistessä vakavana studiovieraiden edessä kynät kädessään ja papereita edessään, esittelemällä aiheen etäännyttetyllä passiivimuotoisella kielenkäytöllä sekä luomalla katsojaan lopuksi vähäeleisen mutta huolestuneen pitkän katseen. Toisaalta katsoja voidaan myös kuljettaa studiotilaan ja muiden keskustelijoiden äärelle eteisestä kuljettamalla halki, keskustelijoiden istuessa puolikaarissa tulijoita vastassa ja toimittajien vasta sitten kävellessä sisään keskustelijoiden keskelle, jolloin katsojalle viestitetään tuntemusta paikalle kokoontuneiden keskustelijoiden joukkoon kuulumisesta. Solidaarisen mielipiteiden törmäyttäjän rooli tehdään esittelemällä aihe vastakohtaisuuksia ja erimielisyyttä korostaen mutta hyvässä hengessä, iloisesti ja kepeästi, toimittajien keskinäistä läheisyyttä viestittäen sekä toisilleen, studiovieraille ja lopussa vielä yleisölle hetki hymyillen. Kriittinen vallan vahtikoira, puolueeton tietojen välittäjä ja mielipiteiden solidaarinen törmäyttävä ovat kaikki hyvää, julkisen palvelun mukaista toimittajuutta. Kukin institutionaalinen identifikaatio vain ammentaa ratkaisevia piirteitä erilaisten demokratiateorioiden tarjoamasta liikkumatilasta.

Paitsi kansanvallan ja demokratian vahvistajana, julkisen palvelun toimittajan täytyy työskennellä myös erilaisten tuotannollisten paineiden alaisena. Toimittajien tulee vangita yleisön huomio ja puhutella sitä tavalla, joka tekee puheenaiheesta yleisölle kiinnostavan ja merkityksellisen (Rautajoki 2012). Kansainvälinen aihe voidaan esimerkiksi kotouttaa Suomeen ja suomalaiseen julkiseen tilaan sopivaksi (vrt. Hester 2002) kutsumalla studioon suomea puhuvia kohdemaan kansalaisia, jotka täyttävät sekä autenttisuuden että selontekovelvollisuuden ehdot. Ohjelman tulee muodostaa myös eheä mediatuote. Erityisesti ohjelman lopetuksissa (Rautajoki 2009) keskustelun "valmiiksi saattamisen" paineet kasvavat, mikä saa toimittajat nostamaan yhden poliittisen näkemyksen muita erimielisiä kantoja korkeammalle ikään kuin keskustelun johtopäätökseksi (vrt. Drew 1992) ja tinkimään julkisen keskustelun tasapuolisuuden ihanteesta. Lopetuksissa korostuu myös institutionaalinen me-retoriikka (Drew & Heritage 1992, 30) Journalistinen "me" tuottaa tällöin kuvaa institutionaalisesta erityisasemasta ja jatkuvuudesta sekä luo suhdetta katsojaan (vrt. Nylund 2000, 226-227). Televisiokeskusteluissa "me toimittajat" voi viitata esimerkiksi toimittajakaksikon henkilökohtaiseen kriittiseen valppauteen tilanteen seuraamisessa, oman ohjelman toimimiseen huolestuneiden katsojien edusmiehenä tai tiettyyn ohjelmaidentiteettiä rakentavaan demokratianmakaiseen ohjelmaosioon (käsiäänestys) (Rautajoki 2009). Kaikki nämä institutionaalisen meisyyden muodot vahvistavat mielikuvaa journalistisen instituution vakiintuneesta asemasta poliittisten prosessien koneistossa.

5.4 Yleisö yhteisöjen jäsenenä

Broadcast-kommunikaation osapuolena yleisöä pyritään puhuttelemaan tietyillä inklusiivisilla ja yhteistoiminnallisilla tavoilla, mikä samalla ehdottaa yleisölle tietynlaisia kollektiivisia identiteettejä (Livingstone & Lunt 1994, Dahlgren 1995, Hutchby 2006, Tolson 2006, Housley & Fitzgerald 2007). Poliittiselle argumentoinnille pyhitettyä julkista tilaa määrittää keskeisellä tavalla sosiokulttuurisen vuorovaikutuksen ulottuvuus (Dahlgren 1995). Vuorovaikutus kattaa sanottujen asioiden lisäksi prosesseja, jotka muovaavat identiteettejä, kuulumista ja osallistumista yhteiskuntaan. Kansalaisen identiteetin ankkuroituminen arjen jaettuihin arvoihin, tuntemuksiin ja elettyihin kokemuksiin on myös elävän demokratian ja toimivan julkisen tilan välttämätön edellytys. (Emt.) Televisiokeskustelun aloituksissa (Rautajoki, tulossa 2014) yleisöön luodaan inklusiivinen, osallistava ja velvoittava kontakti jaetun tiedollisen julkisuuden ja poliittisen yhteisön jäsenenä. Kontakti voi olla kahdenkeskinen emotionaalisesti latautunut suhde moraalisesti närkästyneen toimittajan ja närkästymään kutsutun katsojan välillä, jolloin puhuteltuna on itsellisesti ajatteleva ja vastuuntuntoinen kriittinen kansalainen. Toisaalta toimittaja voi päästää katsojan sisään tiedon sisäpiiriin ja kutsua äärelleen itseään valistavan, yhteisistä asioista perillä olevan ja toimintavaihtoehtoja laskelmoivan rationaalisen kansalaisen. Kolmannessa ohjelmassa katsoja taas otetaan vastaan vertaisuutta korostavalla kamera-ajolla, joka kulkee eteisaulasta studioon samaa reittiä kuin keskustelijat ovat hetkeä aiemmin saapuneet ja tätä puhutellaan ystävällisyyttä viestivien eleiden avulla erimielisen mutta hyvänhenkisen väittelyn ääreen saapuneena moniperspektiivisen demokratian ihanteita kannattavana kollektiivikansalaisena.

Mediatutkijat ovat olleet erimielisiä siitä, voidaanko ajankohtaiskeskustelun katsoja lukea kuuluvaksi julkison eli poliittista keskustelua käyvän ihmisryhmittymän piiriin (Livingstone & Lunt 1994, Dahlgren 1995) vai onko tällä asema ennemminkin mediaesitystä seuraavana kuluttajana (Price 1995, Pietilä 2006, Pietilä & Ridell 2008). Toimittajilla ei ole valtaa määritellä vastaanottotilannetta tai katsojien responsia, mutta he voivat puhutella ja identifioida katsojaa tavoilla, joka kutsuu tältä tietynlaisia reaktiota ja asemoitumista suhteessa keskeneräiseen poliittiseen tilanteeseen. Tällaisessa kansalaisuudessa on kyse rationaalista äänestyspäätöstä monisyisemmästä subjektipositioiden kombinaatiosta (vrt. Livingstone ja Lunt 1994). Ohjelmat tarjoavat sosiaalisen tilan keskustella yhteisesti tärkeästä aiheesta ja ehdottavat myös yleisölle paikkaa tämän julkisoutta määrittävän vuorovaikutus- ja käyttäytymismoodin jäsenenä (vrt. Pietilä 2006).

Poliittinen osallistumisen muoto tulee tällöin lähelle deliberatiivisen demokratian (Habermas 2009) viitekehyksessä määriteltyä, mielipiteen muodostamiseen tähtäävää, näkyvää, laajaa, perusteltua, pohtivaa julkista keskustelua moitteettomien poliittisten loppuratkaisujen saavuttamiseksi. Olennaista on nimenomaan keskustelun pohtivuus, joka mahdollistaa sekä päättäjille että kansalaisille omien kantojen muodostamisen ja tarvittaessa myös niiden harkinnan uudelleen (emt.).

Poliittisen yhteisön lisäksi yleisöä kutsutaan jäseneksi myös muihin kategoriisiin kokoelmiin. Katsojia puhutellaan monessa kohtaa suomalaisina, mikä ikään kuin kotouttaa kansainvälistä puheenaihetta ja tekee sen "relevantiksi meille" (vrt. Hester 2002). Puheen kokonaisvaltainen suuntaaminen liittyy myös julkisen palvelun median universalistisiin ihanteisiin ja sen pyrkimykseen puhua vastaanottajille kattavasti kansakuntana. On merkillepantavaa, että ohjelmien lopetuksissa myös keskusteluvieraat puhuttelevat yleisöä nimenomaan suomalaisten kategoriassa: suomalaisen julkisen tilan ja suomalaisen yhteiskuntasysteemin jäsenenä. Poliittiseksi toimijaksi ja me-he-erottelun viitepisteeksi määritellään kansakunta. Meisyyttä luodaan kysymyksissä ja vastauksissa erityisesti inklusiivisen me-retoriikan avulla. Se on yksi keino osallistaa yleisöä ja kutsua tätä ottamaan osaa kuviteltuun yhteisöön, jota yhdistää kategorioiden kuuleminen "itselle relevanteiksi" (vrt. Rendle-Short 2009). Esimerkiksi asiantuntijakeskustelussa (Rautajoki 2010) kysymysten avaaminen yhteiseen pohdintaan sekä niiden kehystäminen me-retoriikan avulla tuottaa yksikön, joka yhtäältä uusintaa modernin rationaalisen valtion asiantuntijavaltaa mutta samalla orientoituu ongelmanratkaisun yhteisöllisyyteen ja kansalaisten informoimiseen määrätyn demokraattisen systeemin sisällä. Yleisö identifioidaan näin yhtä aikaa sekä modernin valtion jäseneksi ja sen rationaalisen hallinnan alamaiseksi että vastarinnan mahdollisuuksia implikoivaan positioon, keskenään rinnastettujen tietämisten kriittiseksi arvioijaksi.

Läpituonevin puhuttelu kaikissa kolmessa ohjelmassa liittyy moraalisen yhteisön jäsenyyteen. Moraalinen "me" halkoo poliittisten järjestelmien rajoja, kansallisuuksia, päätäntävaltaa ja asiantuntijoiden tiedollisia oikeuksia. Määritelmällisesti poliittinen ja moraalinen eivät kuitenkaan sijoitu kovin kauaksi toisistaan. Jaetun moraalisen yhteisön mobilisoiminen kysymysten ja vastausten muotoilussa aktivoi arvokeskustelun, jota voidaan pitää politiikan toimintalogiikan peruslähtökohtana (ks. Weber 1978). Asiantilojen arvottaminen, epäkohtien nimeäminen ja tavoitteenasettelu liikkuvat siis poliittisen toimintamuodon ytimessä, vaikeivat poliittisten järjestelmien rajoja noudattaisikaan. Vastaanottajien moraalinen ja poliittinen puhuttelu on ohjelmissa vahvaa, mutta lopulta ohjelmissa on myös piirteitä, jotka puhuttelevat katsojia kuluttajina ja konsumeristisen

yhteisön jäseninä: ohjelmat kilpailevat keskenään katsojien houkuttelemisessa, palvelemisessa ja viihdyttämisessä. Vähintäänkin ohjelmantekijöiden tavoitteena on koostaa yleisölle eheä mediatuote kulutettavaksi, mikä tulee näkyville erityisesti tavoissa päättää keskustelu.

5.5 Televisiokeskustelun päättäminen poliittisena toimijamuodostelmana

Kaikenlainen keskustelu joutuu vastaamaan haasteeseen: kuinka lopettaa vuorovaikutus tunnistettavasti siten, että kaikki osapuolet lakkaavat puhumasta eikä hiljaisuutta kohdella vuorovaikutusongelmana (Schegloff & Sacks 1973). Institutionaalisenä puheena televisiokeskustelut organisoituvat tässä omalla tavallaan. Aiempi tutkimus mediakeskustelujen lopettamisesta on keskittynyt rajallisen aikakehyksen hallinnoimiseen (Clayman 1989, Clayman & Heritage 2002). Keskustelulle varattu ohjelmatila on rajallinen, ja erityisesti suorissa keskusteluissa toimittajan harteille jää saattaa keskustelu päätökseen tavalla, joka ei katkaise keskustelua keskeltä vaan muodostaa katsojalle eheän kokonaisuuden. Lopetus jäsenyyttä pääpiirteittäin esisulkeväksi eli loppua ennakoivaksi komponentiksi ja päättäväksi komponentiksi, joista tyypillisiä esimerkkejä uutishaastattelujen kohdalla ovat sanotun tiivistäminen, maininta lopun lähestymisestä tai viimeisestä kysymyksestä ja lopuksi keskustelijoiden kiittäminen (Clayman 1989). Keskustelijoiden kiittäminen lopputervehdyksen sijaan markkeeraa osallistujaroolien institutionaalisuutta ja orientoituu käsillä olevaan institutionaaliseen tehtävään (Clayman & Heritage 2002). Tapa organisoida mediakeskustelun lopetus on yhteydessä myös ohjelmatyyppien geneeriseen luonteeseen ja päämääriin sekä kuviteltuun yleisöön (Martinez 2003). Esimerkiksi viihdyttämään pyrkimässä talk showssa lopetus tehdään vahvemmin interpersoonallisessa kehityksessä, kiirehtimättä, vuorovaikutteisesti ja henkilöiden kesken. Uutishaastattelun lyhyt ja formaali kiitosten ilmaiseminen puolestaan asettaa painoarvon informaation välittämislle. (Emt.)

Olen tutkinut, kuinka ohjelmagenrelle relevantit identiteetit ja institutionaalinen päämäärä saadaan aikaan monenkeskisten televisiokeskusteluiden lopetuksissa ja millaista "meisyyttä" ne yleisön kanssa kommunikoiivat (Rautajoki 2009). Yksinkertaisimmillaan mediakeskusteluiden läpirelevantteihin institutionaalisiin rooleihin kuuluu toimittajan esiintyminen kysyjänä ja studiovieraan vastaajana (Clayman & Heritage 2002). Monikerroksisen kategorisoinnin käsitteen avulla

(Housley & Fitzgerald 2002) kysyn, mitä muita tehtävä-orientoituneita identiteettejä (task-related identities) lopetuksissa tuotetaan kuin kysyjän ja vastaajan. Millaisia vastaamistoimintoja keskustelijoilta odotetaan?

Televisiokeskusteluiden lopettamista valmisteleva jakso on kaikissa tutkimissani ohjelmissa niiden asetelmallisesta erilaisuudesta huolimatta hyvin samankaltainen. Viimeinen kysymys esitetään keskustelun keskiössä olevasta aiheesta (omnipresent topic) (vrt. Housley & Fitzgerald 2007) kaikkia keskustelijoita velvoittavan yhteiskysymyksen (all-inclusive question) muodossa. Kysymysmuotoilun temporaalisena strategiana on tulevaisuusorientaatio ja tapahtumien keskeneräisyyden korostaminen (vrt. Thornborrow & Fitzgerald 2004). Tulevaisuuteen suuntautuminen on yksi tapa valmistella keskustelun lopetusta (Clayman & Heritage 2002). Liikuttaessa poliittisen pohdinnan alueella tilanteen avoimuus ja siihen sisältyvien uhkien maalaaminen samalla myös maksimoivat tunnun poliittisesta osallistumisesta, toiminnan tarpeesta ja potentiaalisista vaikutusmahdollisuuksista. Kierroskysymys toimii tässä välineenä (topic-opinion device) (vrt. Fitzgerald & Housley 2002), jolla jokainen keskusteluvieraista veloitetaan keskustelun päätteeksi muodostamaan kanta keskeiseen ja keskeneräiseen yhteiskunnalliseen aiheeseen. Kysymyksen tehtäväorientaatio osoittaa ymmärrystä tietynlaisista poliittisen toiminnan muodoista ja mekanismeista ja tekee relevantiksi ohjelmien institutionaalisen suuntautumisen kohti demokraattisia mielipiteenmuodostusprosesseja jaetun poliittisen yhteisön sisällä. Toiminnan viitepisteeksi kehkeytyy tahoilleen hajautunut ”globaali me” (vrt. Knorr-Cetina & Bruegger 2002). Tilanteinen vuorovaikutus koordinoidaan tässä tavalla, joka toteuttaa julkisen keskustelun normatiivisen kehyksen kansanvallan tukipylväänä.

Kolmessa eri keskustelussa vastaamisen vastuualue on hieman erilainen, mikä tuottaa erilaisia identifikaatioita toimittajan, studiovieraiden ja yleisön kesken. Kierros voidaan muotoilla kutsumaan alhaalta ylös suuntautuvia kansalaisen mielipiteitä, ylhäältä alas suuntautuvia asiantuntija-arvioita tai tasapäistettyä äänestyspäätöstä päivänpoliittista toimintavalintaa koskevaan binaariseen kysymykseen. Viitepisteinä kaikissa keskusteluissa on kuitenkin toimijaroolien rakentaminen erilaisten demokraattisten ihanteiden varaan. Keskusteluiden päättävänä komponenttina on kaikissa ohjelmissa kuitenkin (tasapuolisuutta implikoivaan yhteiskysymykseen nähden paradoksaalinen) loppupäätelmä, joka nostaa yhden julkista moralisointia sisältävän näkökannan muiden yläpuolelle. Ensimmäisessä ohjelmassa sen tekevät toimittajat kommentoimalla ja kehumalla kierroksen viimeistä vastausta, toisessa ohjelmassa moralisoivat päätössanat saa

lausua ulkoministeri tälle myönnettyssä ylimääräisessä vuorossa ja kolmannessa ohjelmassa toimittajat tekevät didaktisen loppupäätelmän suoraan kameraan, jossa muotoilevat epäsuoran moraalisen arvion toisten käsiäänestäjien vastuuttomuudesta.

Ohjelman päätössanoissa on voimaa, koska ne tuottavat mielikuvan keskustelun tuloksena syntyneestä johtopäätöksestä (vrt. Drew 1992) - silloinkin kun itse keskustelu on ollut sisällöltään varsin erimielistä. Keskustelun eheys ja tuloksellisuus palvelevat yleisön tarpeita mediatuotteiden kuluttajina, ja lopun johtopäätelmä tuottaa myös laajempaan julkiseen keskusteluun ikään kuin tiivistetyn mielipiteen argumentoinnin tuoksinnasta. Yhden kannan etualaistaminen muiden kustannuksella horjuttaa kuitenkin medioidun julkisen tilan demokraattisia ihanteita erilaisten kantojen tasaveroisesta näyttämöimisestä. Ideologisten ja tuotannollisten paineiden ristiriita saa demokratian vaikuttamaan kakulta, jonka toimittajat yrittävät sekä syödä että säästää. Joka tapauksessa televisiokeskustelun päättämisessä aktivoituneet tehtävänasettelut mobilisoivat vastaajat inklusiivisesti toimijamuodostelmaksi demokraattisessa järjestelmässä, jonka merkittävänä osapuolena media jälleen näyttäytyy.

6 TEOREETTISIA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ: OSALLISTUMISKEHIKOSTA OSALLISTUMISKENTTÄÄN

Päästäkseen käsiksi ilmiöön etnometodologinen tutkimustraditio kehottaa tutkijaa intressittömään katseeseen eli tutkimaan ensin tarkasti, mitä toimintatilanteessa on meneillään ja pohtimaan vasta sitten, mistä toiminnoissa oikeastaan on kysymys ja mihin ongelmaan havainnot tuottavat vastauksen (Sacks 1984a). Tässä luvussa tarkastelen edellä esiteltyjä empiirisiä löydöksiäni ilmiöjoukkona, jonka keskeisimpiä piirteitä voisi kuvata osallistumiskehikkoa paremmin osallistumiskentän käsitteellä. Teoreettisena käsitteenä kenttä tavoittaa televisiokeskustelujen osallistumisen ja osallistamisen ilmiöinä, jotka aktualisoituvat tässä ja nyt mutta ulottuvat samalla toimintatilanteen ulkopuolelle: sekä siihen mitä on tapahtunut aiemmin että siihen mitä odotetaan tapahtuvan tilanteen jälkeen. Osallistumiskenttä on käsite, joka yhdistää aktiivisten toimijoiden mikro- ja makrotason toimintaorientaation ja joka osoittaa aikaansaadun muodostelman historiallisuuden tietynlaisena voimasuhteiden, rajoitusten ja mahdollisuuksien kenttänä.

Goffmanin (1981) osallistumiskehikon käsite (participation framework) kiinnitti aikanaan oivaltavasti huomion siihen, kuinka eri tavoin osallistujat voivat orientoitua puheeseen, suhtautua puheeseen ja olla puheeseen osallisena. Ennalta määritellyjä osallistumislukitteluja on sittemmin kritisoitu liian lukkiuttavaksi analyttiseksi välineeksi ja katse on haluttu kohdentaa osallistumiskehyksiin tilanteisena toimintana (frame-work), jossa toimijat jatkuvasti neuvottelevat osallistumisen asetelmista ja muutoksista keskenään (Rae 2001). Suhtautuminen ja kuulolla oleminen voidaan määrittää tällöin esimerkiksi osallistujien yhdessä koordinoimaksi keholliseksi huomiotilaksi (Goodwin 2007). Televisiokeskusteluissa osallistuminen jäsentyy eri tavoin kuin kasvokkaisessa tilanteessa. Puhetta esitetään yleisölle ja lisäksi se on vielä medioitua, joten sanat täytyy suunnata kuvitellulle vastaanottajalle (Goffman 2012, 276–277). Olen tässä tutkimuksessa halunnut pitää kiinni osallistumisen tilanteisen rakentumisen ajatuksesta, mutta samalla huomioida sen, mitä erityisen keskeisen osallistujaryhmän kuvittelu tekee

tilanteelle. Uutishaastattelujen vuorovaikutustutkimusta esittelevä tuore artikkeli kuvaa uutishaastatteluja areenaksi, joka välittää uutisia yleisölle, jolla toteutetaan journalistista professionalismia, jolla ilmaistaan mielipiteitä ja joka reflektoi ja konstituoii suhteita journalistien sekä hallitusvallan viranhaltijoiden ja muiden eliittien edustamien instituutioiden välillä (Clayman 2012, 630). Mutta missä on suhde keskustelun kolmanteen osapuoleen: yleisöön? Televisioitu vuorovaikutus on aina mitä olennaisimmalla tavalla suhteen konstituoimista myös etäällä olevaan vastaanottajajoukkoon. Olen edellä tarkastellut keskustelun kulkua hallinnoivien toimittajien keinoja määrittää osallistujarooleja ja niihin kietoutuvia sosiokulttuurisia identiteettejä. Osallistumista voi näistä lähtökohdista jäsentää tilallisenä ja tilanteisena suhdetyönä myös tietyn kulttuurisen ja historiallisen toimintakentän viitekehyksessä.

6.1 Aktiivinen yksilö ja samanaikaiset tilat

Televisiokeskusteluissa osallistujien identiteettejä aktivoidaan monessa limittäisessä kerroksessa sekventiaalisista rooleista kulttuurisiin kategorioihin (vrt. Fitzgerald & Housley 2002). Identiteetit saadaan aikaan toiminnassa, mutta niitä ei luoda tyhjästä vaan tietyssä toimintatilanteessa relevanteiksi tehdyt tunnistettavat jäsenyysskategoriat ammentavat muihin aikoihin ja muihin paikkoihin ulottuvista rakenteellisista jatkuvuuksista (vrt. Giddens 1984). Televisiokeskustelujen luonne julkisena tilana avautuukin paremmin, kun tila käsitteellistetään sosiaalisten suhteiden ilmaukseksi (vrt. Massey 2008). Tällöin tila, paikka ja yhteiskunta hahmotetaan relationaalisiksi toisiinsa kietoutuneiksi käsitteiksi. Tila ei ole yksi staattinen sijainti vaan sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen tuote, ja vastaavasti sosiaalisilla suhteilla on aina tilallinen muoto ja sisältö (emt. 57–58). Esimerkiksi televisiokeskusteluita hallinnoidessaan toimittaja tulee tuottaneeksi ainakin 1) vuorovaikutustilan itsen, keskustelijoiden ja näkymättömän katsojan välillä (vuorovaikutuksen kulkuun liittyvät sekventiaaliset roolit, kysyjä-vastaja, juontaja-katsoja), 2) julkisen palvelun toimintaympäristöön liittyvän institutionaalisen tilan (toimittaja-studiovieras-yleisö), 3) ohjelmaformaatin perinteitä seuraavan geneerisen tilan (ongelmallistaja-kannanottaja-mielipiteenmuodostaja), 4) puheena oleviin tapahtumiin liittyvän historiallisen tilan (uhrit-syyliset-liittolaiset), 5) julkisen keskustelun diskursiivisen tilan (argumentatiiviset leirit) sekä 6) yhteiskunnallisia kysymyksiä pohtivan poliittisen julkisuuden tilan (päättäjätiedonvälittäjä-asiantuntija-kansalainen), ja kaikki tämä

tapahtuu keskellä 7) tietyllä tavoin organisoitua ja tietynlaisia suhteita implikoivaa fyysistä studiotilaa.

Ajatus kategorisointien ja niiden synnyttämien sosiaalisten suhteiden monikerroksisuudesta soveltuu hyvin ajatukseen monista samanaikaisista tiloista. Näiden tilojen kokonaisuutta tulee tarkastella nimenomaan "tietyissä toimintatilanteissa olemisena". Sosiaalisessa elämässä eivät kohtaa kokonaisvaltaiset minuudet kaikkine rooleineen vaan tiettyyn toimintasysteemiin kerrallaan orientoituneet toimijat (vrt. Garfinkel 2006, 192). Kaikki sosiaalinen toiminta on järjestynyttä, mikä ilmenee vuorovaikutuksessa tekoina, jotka nojautuvat erilaisiin taustaodotuksiin tunnistettavan toiminnan kulusta ja relevanteista identiteeteistä (Rawls 2006, 56). Jos ajatellaan Simmelin määritelmää yhteiskunnallistumisesta, keskinäisen yhteenkuuluvuuden ja toinen toisiinsa kohdistettujen vuorovaikutusten erivahvaisina prosesseina, voidaan televisiokeskusteluissa nähdä joukko yksilöitä, joiden toimintaorientaatiot noudattavat yhteiskunnan regulatiivista periaatetta, eli yhteiseen tekemiseen liittymistä ja sitoutumista, suhteellisen voimakkaasti (vrt. Simmel 1999, 26–27). Osallistujat tekevät niissä yhteiskuntana olemista intentionaalisesti ja yhteistuumin. Televisiokeskustelut eivät näin ajateltuna tapahdu yhteiskunnassa vaan tarkoittavat ja toteuttavat yhteiskuntaa toiminnassaan (vrt. Garfinkel 2006, 191–192).

Erillisistä erilaisuuksista muodostuvassa modernissa yhteiskunnassa yhdessä toimimisen perustava arvopohja rakentuu eräänlaisen siviilimoraalin eli keskinäisen kanssakäymisen moraalien varaan (Rawls 2006, 9). Se ei edellytä jaettuja arvoja, vaan sen tausta-ajatuksena on, että tullakseen toimeen keskenään toimijat sitoutuvat keskinäisen ymmärryksen tuottamiseen missä tahansa sosiaalisessa kohtaamisessa. Tämän voi ajatella olevan Gesellschaft-muotoisen yhteiskunnan vuorovaikutuksen normatiivinen kivijalka, joka ei ole uhattuna, vaikka yhteisöllisyyden muodot (esimerkiksi kansallisvaltioajatukseen perustuva nationalismi) muuttuisivatkin (vrt. K. Pietilä 2011, 46). Yhteiskunta ei siis ole sama kuin kansakunta, vaikka nationalistinen ideologia näkyy edelleen yhtenä viitepisteenä yhteiskunnan konstituimisessa. Yhteiskunta kerroksittain liuskoittuneena yhteisen toiminnan systeeminä voi saada erilaisia muotoja, mutta se rakentuu joka tapauksessa erilaisista vuorovaikutussirroista dynaamisella toimintakentällä. Yhteiskunnallistumista ei voi tapahtua ilman aktiivisia, ajattelevia, vastuuntuntoisia yksilöitä, joka tilanteisella osallistumisellaan saavat tietyn yhteisömuodon aikaan.

6.2 Modernin arvojärjestykset ja kuvitelu yleisö

Moderni yhteiskunta on erityinen tapa järjestää yksilön ja yhteisön välinen suhde. Moderni olosuhde syntyy yhtäältä yksittäisten ihmisten epäsuorien kytkösten lisääntymisestä (plurality) ja toisaalta pyrkimyksistä tuottaa kuviteltuja yhteisöjä näitä yhdistämään (unity) (K. Pietilä 2011, 52). Esimerkiksi valtion jäsentämistä kansakunnaksi ja poliittisen hallinnon järjestämistä demokratiaksi voi pitää arvolutautuneina "rakenteellisina periaatteina" jotka määrittävät koko yhteiskunnan systeemitason rakentumista (Giddens 1984). Modernien sivilisaatioiden yksi tunnusomainen piirre on kollektiivien kasvaneet aika-tila-etäisyydet (emt. 241). Joukkoviestintäteknologian avulla populaatio voidaan mobilisoida ja voi mobilisoida aikoja ja tiloja lävistäen hyvin toisella tapaa kuin suullisissa kulttuureissa (emt. 261). Tähän ilmiöön Benedict Anderson (1991) viittaa puhuessaan kansakunnasta kuviteltuna yhteisönä. Puhe kuvittelusta saattaa tosin peittää näkyvistä sen tosiasian, että nämä modernin yhteisön muodot eivät sijaitse ihmisten päässä vaan materialisoituvat objekteiksi konkreettisissa käytännöissä (Olsen 2010). Televisiokeskusteluissakin osallistujat toteuttavat yhteisiä toimintatiloja, jotka konkretisoivat modernia olosuhdetta ja ympäröivän yhteiskunnan rakenteellisia periaatteita yhteisöllisine arvojärjestelmineen. Charles Taylor (2004) käyttää käsitettä "sosiaalinen kuvitelma" viittaamaan niihin tapoihin ja odotuksiin, joilla ihmiset kuvittelevat sosiaalista olemassa oloaan: sitä, miten liittyvät toisiin ihmisiin ja miten asiat heidän välillään hoidetaan (emt. 23). Kyse on nimenomaan koko yhteiskunnan, tai ainakin sen valtaosan, jakamasta yhteisestä ymmärryksestä, joka mahdollistaa yhteiset käytännöt sekä yleisen tuntemuksen legitimitetistä.

Kuvitelma etäältä seuraavasta isosta yleisöstä ja laajemmasta keskustelusta, johon argumentaatio kytkeytyy, on modernin yhteiskunnan kehitykseen kytkeytyvä ja nimenomaan modernille aikakaudelle ominainen sosiaalisen kuvitelman muoto (Taylor 2004). Sen uutuus perustuu ajatukseen määrittämättömästä yhteisestä tilasta keskenään tuntemattomien ihmisten kesken, jossa käsitellään yhteisiä asioita ja ollaan silti irrallaan politiikasta. Tässä tilassa tapahtuva mielipiteenmuodostus toimii poliittista hallintovaltaa valvoen, ohjeistaen ja legitimoiden. (Emt. 85–87.) Julkinen tila synnyttää uudenlaisen yhteenkuuluvuuden ja kollektiivisen toiminnan muodon, joka todentuu radikaalin horisontaalisesti, irrallaan transsendentaalisista uskonnollisista ym. toimintakehyksistä, täysin maallisessa ajassa, yhteisen tekemisen tuloksena, lähtökohtaisesti tasaveroisten yksilöiden kesken. Tila koskee potentiaalisesti kaikkia yhteisön jäseniä ja siihen on vastaavasti jokaisella jäsenellä

suora personoimaton pääsy. (Emt. 157–159.) Julkiseen keskusteluun liittyminen eli julkisoutuminen (vrt. Pietilä 2006, 50) on tästä näkökulmasta laajempi ilmiö kuin argumentin ilmaisu julkisella areenalla. Ilman ison etäältä seuraavan yleisön kuvittelua televisiokeskusteluiden toiminnalta putoaisi mieli. Yleisö on olennainen osa ajankohtaiskeskustelun toimintakontekstia ja tämä näkyy myös tavoissa, joilla tätä puheenvuoroissa puhutellaan. Keskusteluissa ei ole kyse yleisölle esitetystä näyttämötapahtumasta, vaan puhe on suunnattu sellaisille kuulijoille, joilta vaaditaan enemmän kuin näyttämövihteessä ja joiden oletetaan olevan sitoutuneempia siihen, mistä puhutaan (vrt. Goffman 2012, 278–279). Televisiokeskusteluiden osallistumiskenttä muodostuu horisontaalisesta yhtäaikaisuuden kuvitelmasta, joka ulottuu myös välittömän keskustelutilanteen ulkopuolelle.

Televisiokeskustelut eivät edusta muodollista elintä valtiollisissa poliittisissa prosesseissa, eivätkä voi suoraan vaikuttaa päätöksentekoon (vrt. Williams 1990, 52). Julkisen tilan materialisoituneena muotona sen puhuttelut ovat silti päämääräsuuntautunutta toimintaa, jonka voi ajatella muodostavan rituaalisen vuorovaikutuskanavan yksilön ja yhteisön välille. Puhuttelut kytkevät erillisiä yksilöitä toisiinsa ja sidostavat yksilöä jaetun yhteiskunnan osaksi (vrt. K. Pietilä 2011, 148–149). Tällaisena ne muistuttavat sosiaalisia rakenteita kannattelevia, arkisia kontaktirituaaleja yhteisön jäsenten kesken (vrt. Goffman 2012, 329). Televisiokeskusteluissa puhuteltu kansalaisuus ei liity niinkään yksilöllisiin äänestyspäätöksiin vaan kattavaan yhteisyyteen tietyn sosiopoliittisen kokonaisuuden osina ja sille merkityksellisinä toimijoina (vrt. Dahlgren 1995, 23). Mediassa tuotettu ”me” on aina myös kuulumisen, kelpoisuuden ja kunnollisuuden mittatikka (Lehtonen & Koivunen 2010, 240). Identiteetit tarjoillaan tiettyjen normatiivisten odotusten kera. Identifioidessaan ohjelman osallistujia televisiokeskustelut tulevat samalla tuottaneeksi määritelmiä siitä, millaisia ovat hyvät, kelvollisesti ajankohtaisiin aiheisiin orientoituneet kansalaiset.

Yhteisöllisten arvojärjestysten kannalta on huomionarvoisaa, että aineistoni puhutteluissa yhteiskunta sidotaan ”metodologisen nationalismin” puheenpartta muistuttaen nimenomaan kansallisvaltioon (vrt. Kettunen 2008, 17). Tällainen itsestään selvänä näyttäytyvä lähtökohta sijoittaa myös demokraattiset prosessit vankasti kansallisvaltion kehyksiin. Moraalista voidaan puhua yleismaailmallisesti, mutta poliittisena toimijana näyttäytyy kansakunta. Kuuluminen ja identifikaatiot eivät ole valmiita tiloja vaan strukturoitua toimintaa, jonka lähtökohtia tulee arvioida myös kriittisesti (Lehtonen 2013, 19–20). Käsitteellinen kriittisyys ja konkreettiset käytännöt on kuitenkin syytä pitää erillään. Tietyissä arkisessa

toimintatilanteessa kansakunta-aatteen vaikutukset voivat olla hyvin kouriintuntuvia ja todellisia, vaikka ne määritelmällisesti tuntuisivatkin jo vanhentuneilta ja keinotekoisilta. Arjen kontaktirituaalina kansakunta-aatteeseen tukeutuva arvoyhteisöllisyyden haikailu on tyypillinen tapa reagoida syyskuun 11:nneen kaltaiseen yhteiskunnalliseen kriisiin (K. Pietilä 2011, 48). Kansallisvaltion ja julkisen palvelun tiiviin historiallisen kytköksen huomioiden ei ole myöskään hämmästyttävää, että nationalismiin ja demokratian yhteisölliset arvojärjestykset kohtaavat juuri televisiokeskusteluiden julkisella areenalla (vrt. Dahlgren 1995, 13–14). Toimintakenttä on aina arvojen, käytäntöjen ja toimijasuhteiden historiallinen rakennelma.

6.3 Osallistumiskentän muotoutuminen ja voimasuhteet

Joukkoviestintä liittyy käsiteltyjen sisältöjen lisäksi aina myös sosiaalisten identiteettien ja valtasuhteiden ylläpitämiseen (Livingstone & Lunt 1994, 31). Michel Foucault'n ajatukset (1980, 1998) vallasta toimintakenttänä korostavat vallan muotoutumista toimijoiden keskinäisinä suhteina. Foucault'n (1998) käyttämä dispositiivin käsite tuo esiin vallan tuottavat vaikutukset. Valta ilmenee intentionaalisena, päämääräsuuntautuneena toiminnan suuntaamisena, muttei kuitenkaan ole seurausta yksilösubjektin valinnoista tai päätöksistä. Valta ei sijaitse instituutioissa, rakenteissa tai yksilön kyvyissä, vaan se on nimi, joka annetaan tietyssä yhteiskunnassa vallitseville monimutkaisille strategisille tilanteille. Valtaa on kaikkialla, missä ihmiset kohtaavat, sen mekanismit ovat liikkuvaisia ja ailahtelevia, ja näitä mekanismeja tulee analysoida keskinäisiä suhteita tuottavana laitteistona tietyllä voimasuhteiden kentällä. (Emt. 70–72.)

Dispositiivit ovat suhteiden laitteistoja, joihin me kulttuurin jäsenenä kuulumme ja joiden sisällä toimimme (Deleuze 1992). Ne luotaavat menneisiin säännönmukaisuuksiin, mutta määrittävät olennaisella tavalla myös tulevaa: sitä, joksi olemme toiminnassamme juuri tulossa. (emt. 345). Dispositiivin näkökulmasta vallan käyttäjää, jakautumista tai kohdentumista olennaisempi kysymys ovat vallan vaikutukset (Alhanen 2007, 128). Vakiintuneet valtasuhteet synnyttävät käytäntöjä, joiden puitteissa ihmisten toimintaa johdonmukaisesti ohjataan. Käytännöt puolestaan kytkeytyvät osaksi koko yhteiskuntaa ohjaavia hallinnan strategioita. Suhde on kahdensuuntainen: strategisia päämääriä pyritään toteuttamaan paikallisella tasolla ja paikallista hallintaa pyritään vahvistamaan liittämällä se osaksi strategioita. (Emt. 129–131.) On huomattava, että kriittisenä filosofina tunnettu

Foucault ei vastusta vallankäyttöä sinänsä, vaan hänen kritiikkinsä kärki kohdistuu ihmisyksilöiden normalisoivaan hallintaan (emt. 139). Dispositiivin käsitteellä Foucault pyrki alun alkaen tuottamaan paremman ymmärryksen vallan ilmenemistavoista ja konkreettishistoriallisista toimintatavoista modernissa yhteiskunnassa (Foucault 1998, 68).

Pohdittaessa vallan ilmenemismuotoja televisiokeskusteluissa valtaa ja institutionalisoituneita osallistumisoikeuksia ei tule nähdä vain rajoituksiksi, vaan valta myös mahdollistaa toimintaa (vrt. Giddens 1984, 173–174). Institutionaalisen suhdejärjestelmän yhdessä tuotettu todellisuus lataa puitteet, joiden varassa toimijuus voi aktualisoitua (emt. 331–332). Yhteiskunnallistamisen prosesseja tutkittaessa dispositiivin käsite auttaa näkemään televisiokeskusteluiden puhuttelut ja identifikaatiot konkreettishistoriallisena voimasuhteiden kenttänä. Televisiokeskustelut tarjoavat areenan ja kanavan poliittiselle osallisuudelle. Sellaisena ne ovat mielenkiintoinen esimerkki kentästä, jonka juuret johtavat suvereeniin valta-ajatteluun, kuninkaan valtaan, lakeihin ja oikeuksiin ja joka on pitämässä yllä valtiollista lainsäädäntö- ja edustusjärjestelmää, mutta jonka on silti toteutettava toimintaehtonsa identifikaatioiden välityksellä voimasuhteiden kamppailuna (vrt. Foucault 1998, 76). Osallistumiskentän käsite kuvaa osuvasti juuri tätä jännitteistä kahtalaisuutta suvereenin vallan laitteiston ja toimintasuhteiden paikallisen hallinnan välillä.

Osallistujakehikon muotoilu televisiokeskustelussa on keino hallinnoida tilanteista vuorovaikutusta, mutta samalla syntyneet toimijasuhteet konstituivat hierarkkisen osallistumiskentän, jonka vaikutukset kytkeytyvät laajempaan systeemitasoon kontekstiin. Toimittajajohtoiset, kansakunta-ajatteluun ja universalistisiin julkisen tilan puhutteluihin kytkeytyvät yhteiskunnallistamisen käytänteet eivät ole viattomia, vaan yhteiskuntaa toteutetaan televisiokeskusteluissa julkisen palvelun ideologian ja organisaatioiden toimintaehtoja kohta kohdalta vaalien. Ohjelmissa aktualisoituvia osallistujarooleja ja toimintavalintoja voidaan pitää strategisina journalistisina prosesseina. Konkreettishistorialliselle kulttuuriselle toimintakentälle asetettuna näissä yhteiskunnallistamisen prosesseissa ei ole kyse vain argumentatiivisen kehyksen tai puheoikeuksien ohjailusta, vaan ne tuottavat vastauksen kysymykseen: kuinka generoida sellaisia paikallistason toimintamalleja, jotka rakentavat demokratian julkisen palvelun vastuullisten toimittajien varaan. Ohjelmissa syntyneet vaikutukset eivät ole pakotettuja vaan muodostuvat tahoillaan toimivien osallistujien yhteistuotoksena. Paikalliset vuorovaikutustilanteet toimivat näin kokonaisjärjestelmän eli dispositiivisen vallan funktiona (ks. Muilu 2011). Tutkitut keskusteluohjelmat yhteiskunnallistamisen toimintoiheen ja

puhutteluineen ovat funktioita sillä voimasuhteiden kentällä, joka kiinnittyy rakenteellisiin jatkuvuuksiin ja legitimoii julkisen palvelun paikkaa modernin demokraattisen järjestelmän keskeisenä tukipilarina ja toimivuuden ehtona.

Televisiokeskusteluissa tuotetaan toimija-asetelmia, jotka takaavat julkisen palvelun journalismin keskeisen aseman poliittisen osallistumisen kentällä. Keskusteluiden kulussa toteutetut roolitukset ja puhuttelut näyttäytyvät näin kehämäisinä projekteina, jotka palautuvat kaikki institutionaaliseen itsekorostukseen. On kuitenkin syytä muistaa, että kentän dynamiikka pitää sisällään sekä rajoittavia että mahdollistavia tekijöitä. Allokoidessaan identiteettejä ja ehdottaessaan identifikaatioita televisiokeskustelut ovat myös yksi tapa kanavoida massamittaista poliittista toimijuutta. Journalismin ohjailusta vapautuminen ei tarkoita tällöin vain rajoitusten poistumista. Julkisen palvelun median muodostaman pilarin myötä uhkasi luhistua myös demokraattisen järjestelmän universalistinen näyttämöiminen. Yksilön ja yhteisön suhde koskettelee aina myös legitimitetin kysymyksiä. Kattavan yhteiskunnallisen osallistumiskanavan katkeaminen tai uudelleenorganisointi muuttaa koko poliittisen yhteisön muotoutumista sekä oikeutusta.

7 POHDINTAA TUTKIMUKSEN ALASTA SEKÄ YLEISTETTÄVYYDESTÄ

Tutkimus on tehty suhteellisen pienellä aineistolla, poikkeuksellisesta uutisaiheesta, kriisin keskellä. Mitä tällaisesta aineistosta voi ylipäättään sanoa? Ainakaan aineisto ei tarjoa vastausta kysymyksiin, millainen on tyypillinen televisiokeskustelu tai tyypillinen televisiokeskustelun toimittaja. Kolmessa eri ohjelmassa todentuu hyvin erilaisia järjestyksiä ja strategioita tilan ja osallistujaidentiteettien hallinnoimiseen. Toisaalta kriiseistä ei seuraa vain hajaannusta ja poikkeuksellisuutta. Hillitäkseen järkytystään kulttuurin jäsenet takertuvat kriisin keskellä jopa tavallista tiukemmin tuttuihin rutiineihin, lohduttaviin arvoihin ja totunnaisiin ajattelutapoihin (Lehtonen 2001, 67). Tämä tekee juuri kriisiaineistosta otollisen ikkunan siihen, keitä me olemme (emt. 12). Pohtiakseni, millaista sosiologista tietämystä ohjelmien pohjalta voidaan kartuttaa, käyn ensin läpi tutkimuksessa esiintyneiden oppi-isien toisistaan poikkeavia tulkintoja sosiologian määritelmästä ja sen tulosten yleistettävyydestä.

7.1 Tieto sosiologin silmin

Georg Simmel (1999) piti sosiologiaa yhteiskuntatieteiden äitinä, jonka tuli ottaa tutkimuskohteekseen vuorovaikutusmuodot puhtaana yhteiskunnallistumisen tosiasiana ja abstrahoida näiden pohjalta systemaattisia lainalaisuuksia yhteiskunnallistumisen voimista, suhteista ja muodoista (sellaisista kuten järjestyminen ylempiin ja alempiin asemiin, kilpaileminen, jäljittely, työnjako ja liittoutumat) (emt. 23). Yhteiskunnallistumisen muotoja voitiin vertailla "siellä ja silloin" tapahtuvissa vuorovaikutustilanteissa ja likimääräinen samanlaisuus vaihtelevien olosuhteiden välillä riittäisi siihen, että muotojen vastaavuutta voitaisiin pitää periaatteessa mahdollisena (emt. 30–31). Määritelmä on nykyisen vuorovaikutussosiologian näkökulmasta katsottuna liian formaali ja suurpiirteinen. Simmelin ajatusten varaan rakentava Kauko Pietilä (2011) lähtee sen sijaan liikkeelle Ferninand Tönniesin (1922) *Gemeinschaft* ja *Gesellschaft* jaottelusta. Edellinen viittaa yhteisöön, joka yhtenäistää ihmiset eroistaan huolimatta kokonaisuudeksi,

mm. jaettujen arvojen alaisiksi. Jälkimmäinen taas viittaa yhteiskuntaan, jossa ihmiset keskinäisistä yhteyksistään huolimatta ovat erillisiä. Pietilän mukaan sosiologinen tiedonintressi pitäisi rakentaa jälkimmäisen Gesellschaft ajattelun varaan. Tieteenteoreettisessa tarkastelussa yhteiskunta näyttäytyy paitsi ilmiönä myös käsitteenä. Yhteiskunta-käsitettä voi pitää sosiologien luomuksena, joka 1800–1900-luvun taitteessa pyrki ottamaan haltuun totunnaisten arvojen ja käytäntöjen hajoamisen seurauksena syntyneen modernin olosuhteen anomian ja työstämään siitä ennustettavamman, hallittavamman, oikeamielisemmän ja paremman (emt. 12–14). Käsitteen käyttöä on voimaakkaasti määrittänyt kaipuu aiemmankaltaiseen eheän arvoyhteisön tilaan (emt. 46). Kauko Pietilä kritisoi tätä haikailua ja muiden mukana myös Simmeliä sosiologiansa Gesellschaft-lähtökohdan hylkäämisestä ja esittää tämän kääntyneen kadotetun yhteisön haikailua harrastavaksi nationalistiksi ensimmäisen maailmansodan tiimellyksessä (emt. 97–99). Pietilä haluaa palauttaa sosiologian keskiöön ajatuksen yhteiskunnasta keskinäisistä vuorovaikutuksista muodostuvana itseisarvoisena pluraliteettina ja ehdottaa oppialan viitepisteeksi modernin olosuhteissa toimivia vuorovaikutusammattilaisia: yhteiskunnallistumisen harjoittajia (kuten talouden ja rahaliikenteen ammattilaiset, joukkoviestintäammattilaiset ja valtion hallinto) (emt. 123–125).

Kauko Pietilän ehdotus on kiinnostavasti rakennettu, mutta fokusoi aika etäälle Simmelin alkuperäisistä ajatuksista, jotka korostivat yhteiskunnan suurten objektivoituneiden elimien lomassa aktualisoituvia pieniä arkisia vuorovaikutuskohtauksia. Vasta ne varsinaisesti saavat aikaan yhteiskunnan sellaisena kuin me sen tunnemme (Simmel 1999, 35–36). Simmelin ajatus arkisten kohtaamisten merkittävydestä tulee sen sijaan lähelle Harold Garfinkelin sosiologiaa, joka perustuu vankasti ”siellä ja silloin” tapahtuviin vuorovaikutustilanteisiin – joskin Garfinkel kavahtaisi jyrkästi Simmelin ehdotusta formalisoida sosiaalinen elämä abstraktien mallien ja lakien muotoon! Garfinkelille sosiaalinen järjestys työstetään olemassa olevaksi pienillä yksityiskohdilla kulttuurin kompetenttien toimijoiden sekventiaalisesti etenevässä yhteistyössä (Rawls 2006, 6–7).

Myös Anthony Giddensin (1984) rakenteistumisen teoriassa sosiologia lähtee liikkeelle sosiaalisten toimijoiden tietäväisyydestä. Ihmistoimijoilla on kyky ymmärtää mitä tekevät, kun ovat sitä tekemässä, ja myös yhteiskunnan rakenteet todellistuvat vain toimijoiden arkipäiväisen tietäväisyyden välityksellä. Tietäväisyys kytkeytyy erityisesti ihmisten käytännölliseen tietoisuuteen, joka on sanatonta kykyä toimia erilaisissa sosiaalisen elämän konteksteissa. Yhteiskunnan kompetentit

jäsenet ovat siis eräänlaisia arjen eksperttejä niillä alueilla, joita sosiologia tutkii. (Emt. 26.) Arkitoimijoiden merkityksellinen sosiaalinen maailma sekä tieteen metakieli ovatkin merkityksellisiä, jotka jatkuvasti käytännöissä luiskahtavat toistensa lomaan. Tässä mielessä arjen käytännöllisen tietoisuuden tutkiminen tarkoittaa ikään kuin jo tiedetyn tarkastelua (emt. 328). Vastaavalla tavalla myös tutkimustulosten yleistettävyyden riippuu toimijoiden tietävyyden asteesta (emt. 343–346). Sosiaalitieteiden löydökset sekä refleктоivat että tuottavat ja uusintavat tutkimiaan kohteita (351). Käytännöllisen tietoisuuden erittely ja pukeminen diskursiiviseen muotoon voi joka tapauksessa olla toimijoille valaisevaa. Sosiologinen tieto ei näistä lähtökohdista voi olla samalla tavalla mullistavaa kuin luonnontieteessä, mutta toisaalta sillä on omintakeinen mahdollisuus vaikuttaa tutkittavaan käytäntöön. Löydökset voivat konkretisoida, selkiyttää ja korjata tutkimansa ilmiön vakiintuneita toimintakaavoja (vrt. Arminen 2005 81–82).

7.2 Kriisin valossa

Jos sosiologian tavoitteeksi asetetaan vakiintuneiden toimintakaavojen konkretisoiminen, ei sellainen vavahduttava uutistapahtuma kuin syyskuun 11. äkkiseltään tunnu tähän sopivalta aineistolta. Uutinen otettiin vastaan yhteiskunnallisena kriisinä, ja tämä poikkeuksellisuus heijastuu myös keskusteluohjelmien äänenpainoihin. Kriisitilanteelle tyypillisiä piirteitä (Forsberg & Pursiainen 2003) ovat tietty ainutkertaisuus, tarve tehdä nopeita päätöksiä, keskeisten valtiollisten päätöksentekoelementtien esiin nouseminen, tietojen saantiin ja tiedon kulkuun liittyvät haasteet ja rationaalisuusvaatimus kriisin hoidossa. Kriisi koettelee tyypillisesti koko kansakuntaa, mutta nykyisessä globaalien siviilikriisien maailmassa kehys on yhä useammin kansainvälinen. Kriisien tulkinta on aina konstruktio, johon vaikuttaa ennakoasenteiden ja vakiintuneiden tulkintakehysten lisäksi myös median keskeinen rooli kriisien vauhdittajana. (Emt.) Media toimii kulkuvälineenä, jota ilman kriisit eivät voisi saavuttaa nykyisiä muotojaan ja mittasuhteitaan.

Myös syyskuun 11. oli tapahtuma, jossa uudenlainen valpas mediaympäristö toi kaukaiset tapahtumat välittömästi keskelle suomalaista arkea sekä lisäsi paineita nopeisiin julkisesti perusteltaviin päätöksiin (Hellenberg & Pursiainen 2003). Tapahtuma tuli ilman minkäänlaista ennakkovaroitusta ja herätti maailmanlaajuisesti suuren kohun, vaikkakin sen tulkinta kriisiksi jakoi mielipiteitä. Tavalliset kansalaiset, päättäjät ja virkamiehet pitivät tilannetta uhkaavana kriisinä,

mutta poliisin, pelastustoimen ja puolustusvoimien näkökulmasta tilanne ei täyttänyt kriisin määritelmää. Tulkintoja hämmensi se, että kriisin konkreettiset seuraukset Suomelle olivat aluksi epäselviä. Joka tapauksessa Suomi oli päätöksissään kytköksissä EU:hun ja toimi sen kanssa samassa rintamassa. Virallinen suhtautuminen tapahtumiin oli varsin maltillista, mikä synnytti närää hätääntyneiden kansalaisten keskuudessa. Toisaalta myös valtiojohton keskinäiset kannanotot olivat osin ristiriitaisia, ja Suomen kannoista ja sitoumuksista oli maailmalla epäselvyyksiä. Keskeisin kysymys koski Suomen suhtautumista USA:n mahdollisiin kostotoimiin ja avunpyyntöihin näiden toteuttamisessa. (Emt.)

Voidaan hyvällä syyllä todeta, että väitöskirjassa tutkittujen televisiokeskusteluiden aihe on ollut kaikkien arkitotunnaisuuksien ulkopuolella. Temaattisesti ne edustavat arkisuuden sijasta omaa aikaansa käsiteltävien kysymyksien ja asetelmien. Kohun aiheuttamat paineet saattavat voimistaa joidenkin vuorovaikutusstrategioiden vaikutuksia ja keskustelut voivat näiltä osin olla tavallista latautuneempia. Mullistava uutinen ei kuitenkaan mullista tiedonvälitysorganisaatiota. Tieteellisen tiedon tuottamisen kannalta kiinnostavin aspekti liittyy aineistoryppään institutionaalisiin ja generisiin konventioihin. Kolmen rinnakkaisen kriisikeskustelun sarja osoittaa, ettei uutisaiheen järkyttävyyttä määritä aiheen käsittelytapaa. Pikemminkin keskusteluja yhdistävä kriisitilanne tuo käsittelytapojen kirjon tavallista peremmin esille. Ohjelmien institutionaaliset ja generiset konventiot muodostuvat erilaisista joustavista keinoista toimintatilanteen rakentamiseksi ja katsojan puhuttelemiseksi.

7.3 Tulosten yleistettävyys

Kolmen ohjelman aineisto-otos on määrällisesti pieni, mutta tämä pienuus mahdollistaa sellaisia havainnollistavia käsittelytapoja, joita iso aineistoryppäs ei salli. Tutkimusote tukeutuu keskusteluanalyysin selkärankana olevaan case-by-case-metodiin, joka tarkoittaa tiedon kartuttamista yksittäisten tapausten tarkalla analyysillä (Clayman & Heritage 2002, 19). Erona tietyn vuorovaikutusilmion systematiikan etsimiseen on tässä tutkimuksessa vain keskusteluiden temaattisen rinnakkaisuuden käyttäminen prismaattisena välineenä ohjelmien erojen ja samuuksien ja erilaisten puhuttelustrategioiden erittelyyn. Ohjelmia käsitellään kokonaisuuksina, joiden puhuttelut on huolella suunniteltu mobilisoimaan tiettyjä identiteettejä, toteuttamaan tiettyjä institutionaalisia tehtäviä ja palvelemaan tiettyjä yhteiskunnallisia funktioita. Kaiken keskiössä on ajatus toiminnan jokahetkisestä

järjestyneisyydestä, jonka osallistajat reflektiivisillä toimintavalinnoillaan vuorovaikutukseen tuottavat (Sacks 1984a). Ohjelmien julkiset, nauhoitetut ja havainnollistetut vuorovaikutustoiminnot ovat ainakin varmasti tapahtuneet (vrt. emt. 26), mutta kysymys kuuluu, miltä osin ne mahdollisesti tapahtuvat uudelleen vielä toisaalla.

Televisiokeskustelun jäsentäminen useina samanaikaisina tiloina auttaa hahmottamaan myös tutkimustulosten yleistettävyyttä alueina. Televisiokeskustelun kehollinen tapahtuminen, eteenpäin eletty vuorovaikutustila, käsiteltävien tapahtumien historiallinen tila sekä siihen liittyvien mielipiteiden argumentatiivinen tila ovat painotuksiltaan tapauskohtaisia ja täten ainutkertaisia. Jatkuvuutta ja toisteisia muotoja on sen sijaan löydettävissä televisiokeskusteluiden insitutionaalisesta tilasta, geneerisestä tilasta ja poliittisen julkisuuden tilasta. Genren käsite viittaa televisiotekstien väliseen horisontaaliseen samanlaisuuteen, joka luokittelee ohjelmia ja välittää samalla niiden suhdetta tuottajiin ja vastaanottajiin (Fiske 1989, 109–111). Kuhunkin genreen liittyy aina tietty esteettinen, rituaalinen ja ideologinen ulottuvuus (Herkman 2002, 110–111). Tutkimustulokset osoittavat erilaisia tunnistettavia tapoja toteuttaa julkisen palvelun journalismin hyveitä sekä rakentaa julkisen palvelun puhutteluille ihanteellisia vastaanottajia. Journalismin institutionaalista tasoa työstävät myös vieraiden roolituskeinot. Monenkeskisten keskustelujen jaetuksi tavoitteeksi tulosten perusteella määritty tietyin ajankohtaisen teeman moniperspektiivinen pohtiminen, mielipiteiden muodostaminen ja niiden omakohtainen ilmaiseminen ennen loppupäätelmiä. Näiden piirteiden voi olettaa liittyvän ohjelmatyypin geneeriseen tunnistettavuuteen ja toistuvan tämäntyyppisissä keskusteluissa aiheesta riippumatta. Erilaiset tavat kytkeä keskustelu osaksi osallistujien keskinäistä yhteenkuuluvuutta ja avointa akuuttia poliittista tilannetta kiinnittävät ohjelmat puolestaan rakenteellisiin jatkuvuuksiin, jotka uusintavat demokraattisia prosesseja ja julkisen palvelun paikkaa poliittisen järjestelmän osana.

Tutkimuksen löydökset konkretisoivat ja yksityiskohtaistavat niitä menetelmiä, joiden avulla journalismi kutsuu yhteiskunnan koolle television leiritulen ääreen. Tutkimus näyttää, millaisista institutionaalisista ja geneerisistä palikoista nuo yhteiskunnallistamisen hetket rakentuvat ja minkätyyppistä yhteenkuuluvuutta nuotioiden valo katsojille loimuttaa. Institutionaalisten, geneeristen ja rakenteellisten orientaatioiden osalta tutkittujen televisiokeskustelujen strategiat ovat löydettävissä median puhutteluista ja yhteiskunnallistamisen prosesseista myös tämän tapausaineiston ulkopuolelta.

7.4 Televisiokeskustelut eilen, tänään ja huomenna

Syyskuun 11. on yli kaksitoista vuotta vanha tapahtuma ja niin ovat myös niitä käsitelleet ajankohtaisohjelmat. A-Talk ja Ajankohtaisen Kakkosen teemaillat tosin pyörivät ohjelmistossa edelleen, mutta niiden toimintaympäristö on melkoisesti muuttunut. Internet ja sosiaalinen media ovat vapauttaneet ja pirstoneet julkisen keskustelun areenoita. Journalismi on menettänyt otettaan julkisen keskustelun säätelijänä ja joutunut puolustuskannalle omasta asemastaan (vrt. Kantola 2011a). Areenoiden pirstoutumisen ei kuitenkaan tarvitse merkitä ohjelmaformaatin vääjäämätöntä tuhoa. Monista tuomiopäivän ennustuksista huolimatta myöskään kansallinen televisio ei ole kukistunut, vaikka joutuukin nykyään jakamaan huomionsa yhä useampien medioiden kanssa. Televisio edustaa edelleen tuttua ja turvallista, kotoisaa ja ymmärrettävää vapaa-ajan käytön välinettä, joka on syvään juurtunut arkisiin tapoihin ja tottumuksiin (Straubhaar 2007). Tuttuudessaan ja kattavuudessaan se on yhä vahva kansallistava väline, mikä näkyy esimerkiksi kotimaisten sisältöjen suosion kasvuna ja kansainvälisten ohjelmaformaattien kansallisena kotoperäistämisenä (emt.).

Televisiotuotannon koventuneet katsojalukupaineet ovat osittain johtaneet televisiokeskusteluiden käsittelytapojen kansanomaistumiseen (vrt. Kantola 2011b). Esimerkiksi kuluneena vuonna 2013 isojen teemailtojen aiheena oli äitien työssäkäyminen, pihapiirejä uhkaavat sudet, islam Suomessa ja avioerot. Vastaavasti käsiäänestys siitä, onko studiokeskustelussa esiintynyt syrjintää tai pitäisikö äitiyspakkauksen nimi muuttua, on poliittisesti eri sarjaa kuin sen ilmaiseminen, onko Yhdysvalloilla oikeus tehdä sotilaallinen kostoisku Afganistaniin. Selkeimpänä uudistuksena ohjelmien rakenteessa näkyy yleisöosallistumisen muotojen moninaistuminen. Kirjeet ja puhelut korvanneet sähköpostikysymykset ja tekstiviestit ovat nyt saaneet rinnalleen internetin keskustelufoorumit, facebookin ja twitterin. Yleisölle tarjotun osallistumisroolin kapeus on ollut yksi julkisen palvelun tutkijoita mietityttänyt kritiikin kohde ja tulevaisuuden haaste (ks. Lowe 2010). Ehkä hiljattaisesta kaavojen murtumisesta sillä saralla kertoo jotakin se, että joulukuun lopulla esitetyn vuoden 2013 viimeisimmän teemaillan toimituskokous ja suunnittelu avattiin yleisön kommenteille viikkoa ennen varsinaista keskustelua. Yksi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe voisivat ollakin televisiokeskusteluiden ja ylipäätään joukkoviestinnällisen julkisen keskustelun

osallistumiskentillä tapahtuneet voimasuhteiden muutokset nyt kun niiden toimintakehykset limittyvät kauttaaltaan kansalaisten hallinnoimaan sosiaaliseen mediaan.

Television monenkeskiset ajankohtaiskeskustelut ovat täällä tänään, mutta mikä lienee niiden kohtalo tulevaisuuden mediamaisemassa. Mitä voidaan pitää niiden arvona ja mitä ne voisivat mahdollisesti mennessään? Televisiokeskusteluiden arvon pohtiminen palaa kysymykseen poliittisen osallistumisen ja toimijuuden määrittelystä. Kun kansalaisten poliittinen osallistuminen määritellään tiukasti esimerkiksi ammattiliitoissa, painostusryhmissä ja mielenosoituksissa toimimiseksi, siitä tulee paradoksaalisesti vähemmistöjen toimintaa. Osallistumisen diskursiivinen määritelmä sen sijaan ottaa laajan enemmistön mukaan poliittisen toimijuuden määritelmään puheen ja mielipiteen muodostamisen muodossa (Livingstone & Lunt 1994, 29). Osallistamisen kysymykset ovat tärkeitä demokraattisen järjestelmän legitimitetille (Habermas 1996). Mediamaailman ja poliittisen julkisuuden trendinä on asialistojen julkisen pohdinnan sijaan kuitenkin ollut politiikan yksityistyminen ja henkilöityminen (Bauman 2002). Myös viestintäpoliittista keskustelua käydään paljolti markkinanäkökulmasta ja kilpailuoikeuden kannalta, jolloin kansalaisen perusoikeudet jäävät paitsioon. Viestintäjärjestelmän ensimmäisenä tehtävänä tulisi perustuslain mukaan olla demokratian tukeminen ja kansalaisten yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen (Nieminen 2009, 60).

Median kyllästävässä yhteiskunnassa kansalaisuus on vain yksi strukturoitu mediasuhde muiden joukossa (Ridell 2006). Medioitu kansalaisuus ei vastaa julkisen tilan ihanteita välittömästi kasvokkaisesta argumentaatiosta ja vapaasta mielipiteen ilmaisusta, mutta oikeuttaa silti kysymään, mikä nykyisissä medioidun demokratian järjestelyissä on vaalimisen arvoista (Dahlgren 1995, 3). Yksittäinen ohjelma ei pysty täyttämään poliittisen pohdinnan autoitunutta agoraa, jos ihmiset kokevat politiikan itselleen merkityksettömäksi tai tyhjänpäiväiseksi (vrt. Bauman 2002, 53). Toisaalta median tavoilla puhutella kansalaisia on silti ratkaiseva merkitys sille, kuinka kollektiiviset identiteetit muodostuvat ja kuinka omat osallistumismahdollisuudet yhteisön jäsenenä koetaan (Trappel 2010). Arvo ei ole vain poliittisten asialistojen julkisessa käsittelyssä, vaan myös yhteiskunnallisten suhteiden välittämisessä ja sosiaalisten siteiden luomisessa (vrt. Hartman 2010).

Televisiokeskustelut suuntautuvat tarjoamaan eletyn kokemuksen demokraattisesta järjestelmästä ja sen kansalaisuudesta (vrt. Dahlgren 1995, 4). Broadcast-muotona ne tarjoavat valtakunnallisen areenan, johon liittyy yleisyyden, yleisen merkittävyyden ja julkisen näkyvyyden ulottuvuus (Ridell 2006, 240–241).

Kattavuus ja näkyvyys ovat siksi merkityksellisiä, että julkisen keskustelun rituaaliin liittyy olennaisesti paitsi äänien kuuluviin saaminen myös niiden vastaanottaminen. Esimerkiksi internetin keskustelupalstojen viikaskin mielipiteenvaihto uhkaa valua tyhjiin, jollei se saavuta kuin muutaman keskustelufoorumin keskustelijan. Julkisuuksien vapautuminen ja pirstoutuminen tuottaa paradoksin: levitessään laajemmalle julkisuuden ala samaan aikaan kapenee. Keskustelun poliittisen vaikuttavuuden kannalta osittainen merkitys on silläkin, keitä yleisön joukkoon lukeutuu. Valtakunnallisena mediatapahtumana mielipiteenvaihto kulkeutuu todennäköisemmin myös poliittisten päätöksentekijöiden korviin (vrt. Clayman & Heritage 2002, 342). Lisäksi televisiokeskusteluiden toimiminen journalistisena kokoavana areenana voi tarjota alustan sellaisille kohtaamisille ja keskusteluille, joita tuskin tapahtuisi spontaanisti (vrt. Livingstone & Lunt 1994, 32).

Toimintatilansa oikeutuksesta kamppaileva journalistinen instituutio pyrkii vahvistamaan toimintakenttää, joka korostaa julkisen palvelun instituution asemaa ja tärkeyttä demokraattisen toiminnan keskiössä. Tämä hierarkisoiva asetelma on osa televisiokeskusteluiden osallistumiskenttää. Toisaalta juuri keskusteluiden valtakunnallinen kattavuus tekee televisiokeskusteluista poliittista osallisuutta laajentavan kentän ja täten kansanvaltaa systeemitasolla vahvistavan areenan. Kokoavan areenan olemassaolo ei sulje pois kansalaisyhteiskunnan paikallista toimintaa omissa osajulkisuuksissaan. Niissä voidaan käydä keskusteluja ja muodostaa kantoja, jotka tuodaan sitten kohdakkain yhteiseen keskusteluun (Dahlgren 1995, 155–156). Valtakunnallisella kokoavalla areenalla voi vastakkain asetteluun sijaan ajatella olevan potentiaalia lujittaa kytköksiä kansalaisyhteiskunnan toimintamuotojen, valtion poliittisen hallinnon ja aktiivista kansalaisuutta vasta harkitsevien välillä. Tässä saattaa olla, niiden kritisoidusta sirpaleisuudesta, lyhytjänteisyydestä ja etenemisen jäykkyydestä huolimatta (vrt. Nuolijärvi & Tiittula 2000, 360), jotakin vaalimisen arvoista. Palauttaaksemme mieleen Baumanin huomion (2002) poliittista julkisuutta rappeuttavasta kiihtyvästä individualismista, massamedioitua demokraattista keskustelua voidaan pitää taktisena vastaliikkeenä nykyisen markkinoituneen ja atomisoivan yhteiskuntajärjestyksen kokonaisstrategiassa. Jos demokratiaa pitää tärkeänä poliittisen järjestelmän muotona, voi monenkeskisille televisiokeskusteluille antaa arvoa kattavaa osallisuutta ja yhteistä sitoutumista vaalivana poliittisten perspektiivien esiinnostajana.

KIRJALLISUUS

Alhanen, Kai (2007) Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault filosofiassa. Helsinki: Gaudeamus.

Anderson, Benedict (1991) *Imagined Communities*. London: Verso

Ang, Ien (1991) *Desperately Seeking the Audience*. London: Routledge.

Ang, Ien (1996) *Living Room Wars: rethinking media audiences for a postmodern world*. London: Routledge.

Arminen, Ilkka (2000) On the context sensitivity of institutional interaction. *Discourse Studies* 11:4, 435–358.

Arminen, Ilkka (2005) *Institutional Interaction: Studies of Talk at Work*. Aldershot: Ashgate.

Bauman, Zygmunt (2002) *Notkea moderni*. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.

Berg, Maarit (2001) Vallan vahtikoira haukkuu mutta ei pure. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Markku Haakana & Liisa Raevaara. Helsinki: SKS, 121–137.

Berg, Maarit (2003) Syytöksiä ja epäilyksiä. Toimittajan ja poliitikon vuorovaikutuksesta televisiokeskustelussa. Helsinki: SKS.

Bovet, Alain (2009) Configuring a television debate. Teoksessa R. Fitzgerald & W. Housley (toim.) *Media, Policy and Interaction*. Farnham: Ashgate, 27–48.

Broth, Matias (2008) The studio interaction as a contextual resource for TV-production. *Journal of Pragmatics* 40, 904–926.

Broth, Matias (2009) Seeing through screens, hearing through speakers. *Journal of Pragmatics* 41, 1998–2016.

Calhoun, Craig (1992) *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge (Mass): MIT press.

Carpentier, Nico & Hannot, Wim (2009) To be a common hero. *International Journal of Cultural Studies* 12: 6, 597–616.

Clayman, Steven (1989) The production of punctuality. *American journal of sociology* 95: 3, 659–691.

Clayman, Steven (1991) News interview openings. Teoksessa Paddy Scannel (toim.) *Broadcast talk*, 48–75.

Clayman, Steven (1992) Footing in the Achievement of Neutrality. Teoksessa Paul Drew & John Heritage (toim.) *Talk at Work*. Cambridge: Cambridge University Press, 163–198.

Clayman Steven (2012) *Conversation Analysis in the News Interview*. Teoksessa Jack Sidnell & Tanya Stivers (toim.) *The Handbook of Conversation Analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell, 630–656.

Clayman, Steven & Heritage, John (2002) *The News Interview: Journalists and Public Figures on the Air*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dahlgren, Peter (1995) *Television and the Public Sphere: Citizenship, Democracy and the Media*. London: Sage.

Deleuze, Gilles (1992) What is a Dispositif? Teoksessa T.J. Armstrong (toim.) *Michel Foucault Philosopher*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 159-168.

Drew, Paul (1992) Contested Evidence in Courtroom Cross-Examination. Teoksessa Paul Drew & John Heritage (toim.) *Talk at Work*. Cambridge: Cambridge University Press, 470–520.

Drew, Paul & Heritage, John (1992) *Analyzing talk at work: An introduction*. Teoksessa Paul Drew & John Heritage (toim.) *Talk at Work*. Cambridge: Cambridge University Press, 3–65.

Ekström, Mats (2009) Announced refusal to answer: a study of norms and accountability in broadcast political interviews. *Discourse Studies* 11: 6, 681-702.

Ellis, John (2000) *Seeing Things: Television in the Age of Uncertainty*. London: Tauris.

Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Suom. Virpi Blom & Kaarina Harard. Tampere: Vastapaino.

Fitzgerald, Richard & Housley, William (2002) Identity, categorisation and sequential organisation. *Discourse and Society* 13: 5, 579–602.

Fiske, John (1989) *Television Culture*. London: Routledge.

Fiske, John & Hartley, John (1978) *Reading Television*. London: Methuen.

Forsberg, Tuomas & Pursiainen Christer (2003) *Suomalainen kriisipäätöksenteko*. Teoksessa Tuomas Forsberg, Christer Pursiainen, Raimo Lintonen & Pekka Visuri (toim.) *Suomi ja kriisit*. Helsinki: Gaudeamus, 9–27.

Foucault, Michel (1980) *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972–1977*. Brighton: Harvester Press.

Foucault, Michel (1998) *Seksuaalisuuden historia*. Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.

Foucault, Michel (2005) *Tiedon arkeologia*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

Garfinkel, Harold (1967) *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Garfinkel, Harold (2006) *Seeing Sociologically*. Boulder (Colo.): Paradigm.

Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society*. Cambridge. Polity Press.

Goffman, Erving (1974) *Frame Analysis*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Goffman, Erving (1983) *The Interaction Order*. American Sociological Association, 1982 Presidential address. *American Sociological Review* 48: 1, 1–17.

Goffman, Erving (1981) *Forms of Talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Goffman, Erving (2012) *Vuorovaikutuksen sosiologia*. Suom. Kaisa Koskinen. Tampere: Vastapaino.

Goodwin, Charles (1987) Forgetfulness as an interactive resource. *Social Psychology Quarterly* 50: 2, 115–131.

Goodwin, Charles & Goodwin, Marjorie H. (1990) Context, activity and participation. Teoksessa Peter Auer & Aldo di Luzo (toim.) *The Contextualization of Language*. Amsterdam: John Benjamins, 79–99.

Goodwin, Charles (2000) Action and embodiment within situated human interaction. *Journal of Pragmatics* 32, 1489–1522.

Goodwin, Charles (2007) Participation, stance and affect in the organization of activities. *Discourse Studies* 18:1, 53–73.

Greatbatch, David (1992) On the Management of Disagreement Between News Interviewees. Teoksessa Paul Drew & John Heritage (toim.) *Talk at Work*. Cambridge: Cambridge University Press, 268–301.

Guillot, Marie-Noëlle (2007) Freedoms and constraints in semi-institutional television discussion. *Journal of Pragmatics* 40, 179–204.

Habermas, Jürgen (1991) *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Cambridge (MA): MIT Press.

- Habermas, Jürgen (1996) *Between Facts and Norms*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, Jürgen (2009) Poliittinen viestintä mediayhteiskunnassa. Suom. Veikko Pietilä. *Media & viestintä* 32: 3, 31–44.
- Haddington, Pentti & Kääntä, Leila (toim.) (2011) *Kieli, keho ja vuorovaikutus*. Helsinki: SKS.
- Hall, Stuart (1980) *Encoding/Decoding*. Teoksessa Stuart Hall, Dorothy Hobson, Andrew Lowe & Paul Willis (toim.) *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson, 128–138.
- Hamo, Michal (2006) Caught between freedom and control: an ordinary people's discursive positioning on an Israeli prime-time talk show. *Discourse & Society* 17: 4, 427–445.
- Hartmann, Benjamin, J. (2010) The Media Experience Environment for PSM. Teoksessa Gregory F. Lowe (toim.) *The Public in Public Service Media*. Göteborg: Nordicom, 101–117.
- Hatakka, Niko (2013) Ihan tavallisia nettimarinoita vai merkityksellistä yhteiskunnallista keskustelua? *Media & viestintä* 36: 1, 145–154.
- Hellenberg, Timo & Pursiainen Christer (2003) Terrori-iskut Yhdysvalloissa 2001. Teoksessa Tuomas Forsberg, Christer Pursiainen, Raimo Lintonen & Pekka Visuri (toim.) *Suomi ja kriisit*. Helsinki: Gaudeamus, 283-313.
- Heritage, John (1985) Analyzing news interviews. Teoksessa T. van Dijk (toim.) *Handbook of Discourse Analysis*, vol. 3. London: Academic Press, 95–119.
- Heritage, John (1996) Harold Garfinkel ja etnometodologia. Suom. Ilkka Arminen, Outi Paloposki, Sanna Vehviläinen ja Soile Veijola. Helsinki: Gaudeamus.
- Heritage, John (1997) Conversational analysis and institutional talk. Teoksessa David Silverman (toim.) *Qualitative Research*, 161–182. London: Sage.

Heritage John & Clayman Steven (2010) *Talk in Action: interactions, identities and institution*. Chichester : Wiley-Blackwell.

Heritage, John & Greatbatch, David (1991) On the institutional character of institutional talk. *Teoksessa D.Boden & R. Simmerman (toim.) Talk and Social Structure*, 93–137.

Heritage, John & Raymond, Geoffrey (2005) The terms of agreement. *Social Psychology Quarterly* 68: 1, 15–38.

Herkman, Juha (2002) *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

Hester, Stephen (2002) Bringing it all back home. *Teoksessa Language, Interaction and National Identity*, edited by S. Hester and W. Housley. Aldershot: Ashgate, 16–37.

Hester, Stephen & Eglin, Peter (1997) *Culture in action* Washington (D.C.): International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis.

Hester, Stephen & Fitzgerald, Richard (1999) Category, predicate and contrast. *Teoksessa P. L. Jalbert (toim.) Media Studies*. Lanham: University Press of America, 171–193.

Hietala, Veijo (1996) *Ruudun hurma*. Helsinki: YLE-opetuspalvelut.

Horton, Donald & Wohl, Richard (1956) Mass Communication as Para-Social Interaction: Observations of Intimacy at a Distance. *Psychiatry* 19: 3, 215–229.

Housley, William & Fitzgerald, Richard (2002) A reconsidered model of membership categorisation analysis. *Qualitative Research* 2(1), 59–84.

Housley, William & Fitzgerald, Richard (2007) Categorisation, interaction, policy and debate. *Critical Discourse Studies* 4: 2, 187–206.

Housley, William & Fitzgerald, Richard (2009) Membership categorization, culture and norms in action. *Discourse & Society* 20: 3, 345–362

Hujanen, Taisto (2002) *The Power of the Schedule*. Tampere: Tampere University Press.

Hutchby, Ian (1996) *Confrontation Talk: Arguments, Asymmetries and Power in Talk Radio*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Hutchby, Ian (1999) Rhetorical strategies in audience participation debates on radio and TV. *Research on Language and Social Interaction* 32, 243–267.

Hutchby, I. (2001) 'Witnessing': The use of first-hand knowledge in legitimating lay opinions on talk radio. *Discourse Studies* 3: 4, 481–497.

Hutchby, Ian (2006) *Media Talk. Conversation Analysis and the Study of Broadcasting*. New York: Open University Press.

Hutchby, Ian (2011) Non-neutrality and argument in the hybrid political interview. *Discourse Studies* 13: 3, 349–365.

Isotalus, Pekka (1996) *Toimittaja kuvaruudussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jayyusi, Lena (1984) *Categorization and the moral order*. London: Routledge.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen Eero (2012) *Kategoriat, kulttuuri & moraalit*. Tampere: Vastapaino.

Jääsaari, Johanna; Kivikuru, Ullamajja; Aslama, Minna & Juntunen, Laura (2010) Median tuottama kansalaisuus. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) *Valta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 210–228.

Kajanne, Milla (2001) *Kansalaiset kysyjinä*. Helsinki: SKS.

Kallio, Kirsi (2002) Draaman kaari sanomalehdistössä. Teoksessa Laitinen, Kari (toim.): *Valtapolitiikan ajattomuus? Maailmanpolitiikan tulkintoja 11.9 jälkeen*. Tampereen yliopisto: Poliitiikan tutkimuksen laitos, 15–29.

Kantola, Anu (2011a) Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt. Teoksessa Anu

Kantola (toim.) (2011) Hetken hallitsijat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 17–41.

Kantola, Anu (2011b) Notkean journalismin nousu. Teoksessa Anu Kantola (toim.) (2011) Hetken hallitsijat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 115–141.

Kantola, Anu (2011c) Tyhjää vai täyttä julkista elämää. Teoksessa Anu Kantola (toim.) (2011) Hetken hallitsijat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 164–179.

Karvonen, Erkki (1999) Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.

Kellner, Douglas (1998) Mediakulttuuri. Suom. Riitta Oittinen ja työryhmä. Tampere: Vastapaino.

Kettunen, Pauli (2008) Globalisaatio ja kansallinen me. Tampere: Vastapaino.

Knorr-Cetina, Karin & Bruegger, Urs (2002) Global microstructures. *The American Journal of Sociology* 107: 4, 905–950.

Koivunen, Anu (2008) Affektin paluu? *Tiedotustutkimus* 31: 3, 5–24.

Koivunen, Anu & Lehtonen, Mikko (2005) Joskus on kiva olla vähemmän aikuinen. *Tiedotustutkimus* 28: 2, 4–27.

Koskela, Heidi (2011) Constructing Knowledge: Epistemic practices in three television interview genres. *University of Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Humanities* 163.

Kunelius, Risto (2009) Journalism as robust secular drama. *Journalism: Theory, Practice & Criticism* 10: 3, 343–346.

Lehtonen, Mikko (2001) Syyskuun yhdenentoista merkitys. Tampere: Vastapaino.

Lehtonen (2013) Miten tutkia liikkuvaa maailmaa? Teoksessa Mikko Lehtonen (toim.) *Liikkuva maailma*. Helsinki: Vastapaino, 7–29.

Lehtonen, Mikko & Koivunen, Anu (2010) Kansalainen minä: Median ihannesubjektit suostumuksen tuottaminen. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) Valta Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 229–250.

Lepper, Georgia (2000) *Categories in Text and Talk*. London: Sage.

Levinson, Stephen (1988) Putting Linguistics on a Proper Footing. Teoksessa Paul Drew & Anthony Wootton (toim.) *Goffman: Exploring the Interaction Order*. Oxford: Polity Press, 161–227.

Levinson, Stephen (2013) Action Formation and Ascription. Teoksessa Jack Sidnell & Tanya Stivers (toim.) *The Handbook of Conversation Analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell, 103–130.

Llewellyn, N. & Butler, C. (2011) Walking out on Air. *Research on Language & Social Interaction*, 44: 1, 44–64.

Livingstone, Sonja & Lunt, Peter (1994) *Talk on Television*. London: Routledge.

Lowe, Gregory F. (toim.) (2010) *The Public in Public Service Media*. Göteborg: Nordicom.

Lunt, P & Stenner, P (2005) The Jerry Springer Show as an emotional public sphere. *Media, Culture & Society*, 27: 1, 59–81

Martinez, Esperanza R. (2003) Accomplishing closings in talk show interviews. *Discourse studies*.

Massey, Doreen (2008) Samanaikainen tila. Suom. Janne Rovio. Tampere: Vastapaino.

Montgomery, Martin (2007) *The Discourse of Broadcast News*. London: Routledge.

Montgomery, Martin (2010) Rituals of personal experience in television news interviews. *Discourse & Communication* (4), 185–211.

Muilu, Mikko (2011) Funktio, strategia ja vastarinta. Tutkiema dispositif-käsitteestä Michel Foucault'n valta-analytiikassa. Filosofian Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Nieminen, Hannu (2009) Demokratia ja media Suomessa. *Media & Viestintä* 32: 4-5, 60–73.

Nuolijärvi, Pirkko & Tiittula Liisa (2000) Televisiokeskustelun näyttämöllä. Helsinki: SKS.

Nylund, Mats (2000) *Iscensatt interaktion*. Helsingfors: Sveska litteratursällskapet i Finland.

Olsen, Bjørnar (2010) *In defence of things*. Lanham: Altamira Press.

Peräkylä, Anssi (1997) Institutionaalinen keskustelu. Teoksessa Liisa Tainio (toim.) *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 177–203.

Peräkylä, Anssi & Ruusuvoori, Johanna (2012) Facial expression and interactional regulation of emotion. Teoksessa Peräkylä, Anssi & Sorjonen Marja-Leena (toim.) *Emotion in Interaction*. Oxford: Oxford University Press, 64–91.

Peräkylä, Anssi & Vehviläinen Sanna (1999) Vuorovaikutustutkimus ja vuorovaikutusideologiat. *Psykologia* 34: 5–6, 329–342.

Pietilä, Kauko (1999) Kääntäjän esipuhe. Teoksessa Georg Simmel. *Pieni sosiologia*. Helsinki: Tutkijaliitto, 7–11.

Pietilä, Kauko (2011) *Reason of Sociology*. Los Angeles: Sage.

Pietilä, Veikko (1999) Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 22: 3, 4–13.

Pietilä, Veikko (2006) "Matti Matalaisen" julkea ehdotus ja vähän muutakin. *Tiedotustutkimus* 29: 4, 41–57.

Pietilä Veikko & Ridell Seija (1998) Julkea ehdotus. *Tiedotustutkimus* 21: 1, 95.

Pietilä, Veikko & Ridell, Seija (2008) Julkisosta – tunteella. *Tiedotustutkimus* 31: 4, 102–103.

Pomerantz, Anita (1978). Compliment responses: Notes on the co-operation of multiple constraints. Teoksessa J. Schenkein (toim.), *Studies in the Organization of Conversational Interaction*. New York: Academic Press, 79–112.

Price, Monroe (1995) *Television, the public sphere and national identity*. Oxford: Clarendon Press.

Price, Vincent (1992) *Communication concepts 4. Public Opinion*. Newbury Park CA: Sage.

Rae, John (2001) Organizing participation in interaction. *Research on Language and Social Interaction* 34: 2, 253–278.

Raevaara Liisa, Ruusuvuori Johanna, Haakana Markku (2001) Institutionaalinen vuorovaikutus ja sen tutkiminen. Teoksessa Ruusuvuori J, Haakana M, Raevaara L, (toim.) *Institutionaalinen vuorovaikutus*. Helsinki: SKS, 11–38.

Rautajoki, Hanna (2009) Staging Public Discussion. Teoksessa Richard Fitzgerald & William Housley (toim.) *Media, Policy and Interaction*. Farnham: Ashgate, 88–109.

Rautajoki, Hanna (2010) Tietämisoikeudet televisiokeskustelun vuorovaikutuksessa: *Sociologia* 47: 1, 24–40.

Rautajoki, Hanna (2012) Membership Categorization as a Tool for Moral Casting in TV Discussion. *Discourse Studies* 14: 2, 243–260.

Rautajoki, Hanna (tulossa 2014) Kasvokkain julkison kanssa. *Media & viestintä* 37: 3, x–xx.

Rautakorpi, Tiina (2011) *Televisiokeskustelu yhteiskehittelynä*. Tampere: Tampere University Press.

Raymond, Geoffrey & Heritage, John (2006) The Epistemics of Social Relations. *Language in Society*, 35: 5, 677–705.

Rawls, Anne (2002) Editor's introduction. Teoksessa Harold Garfinkel. *Ethnomethodology's program*. Lanham : Rowman & Littlefield Publishers, 1–64.

Rawls, Anne (2006) Respecifying the study of social order. Teoksessa Harold Garfinkel. *Seeing Sociologically*. Boulder (Colo.): Paradigm, 1–97

Rendle-Short Johanna (2007) Neutralism and adversarial challenges in the political news interview. *Discourse & Communication* November 2007 1: 387–406

Rendle-Short, Johanna (2009) 'Doing public policy' in the political news interview. Teoksessa Richard Fitzgerald & William Housley (toim.) *Media, Policy and Interaction*. Farnham: Ashgate, 95–114.

Ridell, Seija (2004) Median julkisuustiloja kartoittamassa. *Tiedotustutkimus* 27: 2, 4–24.

Ridell, Seija (2006) Yleisö. Teoksessa Seija Ridell, Pasi Väliäho & Tanja Sihvonen (toim.) *Mediaa käsittämässä*. Tampere: Vastapaino, 233-257.

Ruusuvuori, Johanna & Haakana Markku & Raevaara Liisa (toim.) (2001) *Institutionaalinen vuorovaikutus*. Helsinki: SKS.

Sacks, Harvey (1972a) An Initial Investigation of the Usability of Conversational Materials for Doing Sociology. Teoksessa D.N. Sudnow (toim) *Studies in Social Interaction*. New York: Free Press, 31–74.

Sacks, Harvey (1972b) On the analyzability of stories by children. Teoksessa J. Gumperz and D. Hymes (toim.) *Directions in Sociolinguistics*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 325–345.

Sacks, Harvey & Schegloff, E.A. & Jefferson, Gail (1974) A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language* 50: 696–735.

Sacks, Harvey (1984a) Notes on methodology. Teoksessa J.M. Atkinson & J. Heritage (toim.) Structures of Social Action. New York: Cambridge University Press, 21–27.

Sacks, Harvey (1984b) 'On doing 'being ordinary'. Teoksessa J.M. Atkinson & J. Heritage (toim.) Structures of Social Action. New York: Cambridge University Press, 413–429.

Sacks, Harvey (1995) Lectures on Conversation, volumes I and II. (toim.) G. Jefferson. Oxford: Blackwell.

Scannell, Paddy (1989) Public service broadcasting and modern public life. Media, Culture and Society 2: 2, 135–166.

Scannell, Paddy (toim.) (1991) Broadcast Talk. London: Sage.

Schegloff, Emanuel, A. (1988) From interview to confrontation. Research on Language and Social Interaction 22: 1-4, 215–240

Schegloff, Emanuel A. (1991) Reflections on talk and social structure. Teoksessa D.Boden & R. Simmerman (toim.) Talk and Social Structure, 44–70.

Schegloff, Emanuel A. (1995) Introduction. Teoksessa Harvey Sacks. Lectures on Conversation: volumes I & II. (toim.) Gail Jefferson. Oxford: Blackwell, ix–lxii.

Schegloff, Emanuel A. (2007) A tutorial on membership categorization. Journal of Pragmatics 39, 462–482.

Schegloff Emanuel A. & Sacks, Harvey (1973) Opening up closings. Semiotica 8: 4, 289–327.

Schegloff, Emanuel A., Jefferson, Gail & Sacks, Harvey (1977). The Preference for Self-Correction in the Organisation of Repair in Conversation. Language 53, 361–382.

Sennett, Richard (1974) The Fall of Public Man. Cambridge: Cambridge University Press.

Seppänen, Eeva-Leena (1997) Osallistumiskehikko. Teoksessa Liisa Tainio (toim.) Keskusteluanalyysin perusteet. Tampere: Vastapaino, 156–176.

Simmel, Georg (1999) Pieni sosiologia. Suom. Kauko Pietilä. Helsinki: Tutkijaliitto.

Silverman, David (1998) Harvey Sacks: Social Science and Conversation Analysis. Cambridge: Polity Press.

Splichal, Slavko (2007) Does history matter? Grasping the idea of public service media and its roots. Teoksessa Lowe, Gregory Ferrell & Bardoel, Jo (toim.) From public service broadcasting to public service media. Göteborg: Nordicom, 237–256.

Stenius, Henrik (1999) Kansalainen. Teoksessa Matti Hyvärinen, Jussi Kurunmäki, Kari Palonen, Tuija Pulkkinen & Henrik Stenius (toim.) Käsitteet liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 309–362.

Straubhaar, Joseph (2007) World Television. From Global to Local. Los Angeles: Sage Publications

Strömbäck, Jesper (2005) In Search of a Standard: Four Models of Democracy and Their Normative Implications for Journalism. *Journalism Studies* 6: 3, 331–345.

Taylor, Charles (2004) *Modern Social Imaginaries*. Durham: Duke University Press.

Thompson, John B. (1995) *The Media and Modernity*. Cambridge: Polity Press.

Thornborrow, Joanna (2001) Authenticating talk: building public identities in audience participation broadcasting. *Discourse Studies* 3:4, 459–479.

Thornborrow, Joanna (2010) 'Going public': constructing the personal in a television news interview. *Discourse & Communication*, 4: 2, 105–123.

Thornborrow, Joanna & Fitzgerald, Richard (2004) Storying the event. *Communication Review* 7: 4, 345–352.

Thornborrow, Joanna & Montgomery, Martin (2010) Special issue on personalization in the broadcast news interview. *Discourse & Communication* May 2010 4: 99–104

Tolson, Andrew (toim.) (2001) *Television Talk Shows: Discourse, Performance, Spectacle*. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Tolson, Andrew (2006) *Media Talk. Spoken Discourse on TV and Radio*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Trappel, Josef (2010) Public's choice. Teoksessa Gregory F. Lowe (toim.) *The Public in Public Service Media*. Göteborg: Nordicom, 39–51.

Tönnies, Ferdinand (1922) *Kritik der öffentlichen Meinung*, Berlin: Springer.

Vesa, Juho (2010) Verkkokeskustelijoiden arviot journalistisesta mediasta demokratiateorioiden valossa. *Media & viestintä* 33: 3, 50–75.

Väliverronen, Jari (2011) Kansalaisuus liikkeessä. Teoksessa Anu Kantola (toim.) *Hetken hallitsijat*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 142–163.

Watson, Rod (1997) Some general reflections on 'categorization' and 'sequence' in the analysis of conversation. Teoksessa Stephen Hester & Peter Eglin (toim.) *Culture in Action*. Lanham: University Press of America, 49–75.

Weber, Max (1978) *Economy and Society 2*. University of California Press, Berkeley.

Williams, Raymond (1990) *Television: technology and cultural form*. London: Routledge.

LIITE 1 / OHJELMATIEDOT JA OSALLISTUJAT

TERVO JA PÄIVÄRINTA / Sotaan terrorismia vastaan?

17.9.2001 klo 22.15 (kokonaiskesto 55 min)

* TOIMITTAJAT: Kari Tervo ja Susanne Päivärinta

* KESKUSTELIJAT: PETER RAPPORT (englannin & atk:n opettaja, amer.), NELY KEINÄNEN (englanninopettaja, amer.), EUGENE HOLMAN (englanninopettaja, amer.), JEREMY GOULD (kehitysmatutkija, amer.) & HAMED NORMAND (afganistanilaissyntyinen ihmisoikeusaktivisti)

A-TALK / Sota terrorismia vastaan

19.9.2001 klo 21.05 (kokonaiskesto 60 min)

* TOIMITTAJAT: Riikka Uosukainen ja Seppo Toivonen

* KESKUSTELIJAT: MARTTI KOSKENNIEMI (kansainvälisen oikeuden professori), ERKKI TUOMIOJA (ulkoministeri), HEIKKI PALVA (arabian kielen emeritusprofessori), PAAVO SELIN (Supon turvallisuuspäällikkö) & MIKA KERTTUNEN (majuri, Maanpuolustuskorkeakoulu)

AJANKOHTAINEN KAKKONEN / Maailmojen sota -ilta

2.10.2001 klo 21.00 (kokonaiskesto 120 min)

* TOIMITTAJAT: Helena Itkonen & Jan Andersson & Jaakko Valaskivi

* KESKUSTELIJAT: KHODOR CHEHAB (imaami), PERTTI MÄKI-HAKOLA (kansanedustaja), NELY KEINÄNEN (englanninopettaja) HAMED NORMAND (afganistanilainen ihmisoikeusaktivisti), LEENA KAARTINEN (Afganistanissa työskennellyt lääkäri), JYRKI KÄKÖNEN (kv-politiikan professori), OLLI KIVINEN (kolumnisti), TEIJA TIILIKAINEN (tutkimuspäällikkö), MATTI MYLLYKOSKI (teologian dosentti), SYLVIA AKAR (islaminuskon tuntija), RAIJA-LEENA PUNAMÄKI (kehityopsykologi), MUSTAFA KARA (muslimi), JAAKKO LAAKSO (kansanedustaja), PERTTI MULTANEN (kehitysmatutkija), OTSO KIVEKÄS (aktivisti), ERIKA WECKSTRÖM (aktivisti), ULLA KARVONEN (aktivisti), MIKKO KUUSTONEN (muusikko & YK:n lähettiläs), HEIKKI HULT (eversti), LIISA ERÄNEN (pelkotutkija), JUHA PIHKALA (piispa), MAIJA-LEENA PAJARI (lähetystyöntekijä)

LIITE 2 / LITTEROINTIMERKIT

.hhh	sisäänhengitys
hhh	uloshengitys
(.)	lyhyt tauko
(0.5)	tauon kesto sekunneissa
joo.	laskeva intonaatio
joo,	tasainen intonaatio
joo-o?	nouseva intonaatio
[]	päällekkäispuhunnan alku ja loppu
<u>ei</u> hän	äänteen painotus
>joo<	sanottu nopeammin
<joo>	sanottu hitaammin
ja=ja	sanottu ilman taukoa
=>	ryntäävä puhe
JOO	kovemmallalla äänellä
°joo°	hiljemmallalla äänellä
↑joo	korkeammalla äänellä
↓joo	matalammalla äänellä
jo-	katkeava intonaatio
ja::	venytetty äänne
£joo£	sanottu hymyillen
---	puhetta poistettu
()	epäselvästi kuultu jakso
(())	litteroijan kommentteja
	televisioruudussa näkyvä kamerakuva
* *	televisioruudussa näkyvä teksti
☒ ☒	televisioruudusta napattu still-kuva

ALKUPERÄISET ARTIKKELIT

Kasvokkain julkison kanssa: Vastaanottajan multimodaalinen muotoilu televisiokeskustelun aloituksissa¹

Artikkelissa tutkitaan ohjelmantekijöiden keinoja puhutella ja osallistaa televisiokatsojia ohjelman avauksessa. Aineistona on kolme suoraa Ylen keskusteluohjelmaa syyskuun 11:n terrori-iskuista vuodelta 2001. Sama puheenaihe voidaan avata hyvin erilaisten strategioiden avulla ja valitulla tyylillä on implikaationsa tietynlaisen katsojakonstruktion tuottamiseen. Verbaalisen kommunikaation lisäksi artikkelissa kiinnitetään huomiota myös tilallisten, kehollisten ja materiaalistien resurssien hyödyntämiseen vastaanottajan puhuttelussa. Keskeiset havainnot kutoutuvat julkison eli julkiseen keskusteluun osallistuvan kansalaisjoukon käsitteeseen. Aiempi keskustelu aiheesta on jakautunut sen suhteen, luetaanko ajankohtaiskeskustelua seuraava televisiokatsoja kuuluvaksi kuluttavan yleisön vai julkison piiriin. Artikkelissa esitetään, että ohjelmien puhuteltu vastaanottaja ei ole ensisijaisesti kutsuttu seuraamaan esitystä, vaan sitä puhutellaan ajankohtaisen, yhteiskunnallisesti merkittävän aiheen pohtimiseen osallistuvana toimijana. Aloituksissa toimittajat rakentavat katsojaan osallistavan kontaktin, operoivat yhteisöllisyyttä tuottavien epistemisten ja moraalisten positioiden varassa ja korostavat avointa poliittista toimintatilaa. Suhdetta vastaanottajaan ei tuoteta vain järkiperustaisten argumenttien avulla, vaan ohjelmien avaukset on ladattu erilaisin julkisoutta virittävin tunnetiloin.

Avainsanat:

julkinen palvelu, julkiso, multimodaaliset resurssit, televisiokeskustelu, vastaanottajan muotoilu

Media ei ole vain ohjelmasisältöjä vaan sen moninaiset areenat tarjoavat tilan erilaisiin julkisiin puhutteluihin (Koivunen & Lehtonen 2005). Tämän etnometodologisesti orientoituneen tutkimuksen tavoitteena on eritellä niitä vuorovaikutuksellisia välineitä, joiden avulla televisiokeskustelun ohjelmantekijät rakentavat katsojalle identifioitumisen paikkoja osana yhteiskunnallista keskustelua. Etnometodologia on tutkimusperinne, joka perustuu vuorovaikutuksessa meneillään olevien toimintojen tarkkaan kuvailuun ja tämän pohjalta tehtyihin johtopäätöksiin sosiaalisten käytäntöjen rakentumisesta osallistujien tilanteisena aikaansaannoksena (Garfinkel 1967). Kohdennan katseeni ohjelmien avaukseen, joka viitoittaa merkittävällä tavalla koko keskustelun sävyä ja roolituksia (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 347). Aloitukset ovat vastaanottajan puhuttelun kannalta erityisen kiinnostavia paikkoja myös siksi,

että niissä toimittajan puhe on suunnattu suoraan kameraan. Avaus esittelee aiheen ja ohjelman luonteen lisäksi myös sen fyysisen studiotilan, jossa keskustelu tapahtuu. Tutkimuksen ensimmäinen kysymys liittyy siihen, kenelle aloituksessa puhutaan. Vuorovaikutustutkimuksen recipient design -käsite korostaa, että keskustelutilanteessa puhe on aina suunnattu jollekin, ja se muotoillaan aina vastaanottajan mukaan (Sacks ym. 1974, 727). Puheen muotoiluista voidaan päätellä, millaisen vastaanottajan puhuja puheelleen olettaa. Televisioitu vuorovaikutus kameran välityksellä on yhtäältä rajatumpaa toisaalta resurssoidumpaa kuin kasvokkaisessa puhetilanteessa. Toimittajat eivät puhuessaan näe vastaanottajaa ja myös vastaanottaja on ruutuun välitetyn kuvan armoilla. Toisaalta ohjelmantekijät voivat vastaanottajaa muotoillessaan käyttää apunaan sellaisia teknisiä ja spatiaalisia tehokeinoja, joita kasvokkainen kohtaaminen ei mahdollista. Tähän liittyy tutkimuksen toinen ydinkysymys: kuinka puhuttelut saadaan aikaiseksi. Televisioruudun rajaukset, kuvakulmat ja kamera-ajot osallistuvat merkityksentuotantoon ja kertovat omaa tarinaansa meneillään olevan toiminnan luonteesta. Identifioitumisen paikkoja katsojalle ei tuoteta vain sanoin.

Aiempi tutkimus televisiokeskusteluiden vuorovaikutuksesta on keskittynyt tarkastelemaan mm. toimittajan institutionaalisen roolin säätelyä (Clayman 1992; Clayman & Heritage 2002), erimielisyyden hallinnointia (Greatbatch 1992), keskustelun käsikirjoitettua kokonaisrakennetta (Nuolijärvi & Tiittula 2000; Rautajoki 2006), monenkeskisen poliittisen keskustelun organisoimista (Nylund 2000; Rautajoki 2009) ja keskustelijoiden roolittamista (Berg 2003; Rautajoki 2010, 2012). Milla Kajanne (2001) on väitöskirjassaan tutkinut studioyleisön rajattua osallistumisoikeutta EU-jäsenyyttä käsittelevissä keskusteluissa. Itse television katsojien osallistujaroolin empiirinen tutkiminen on kuitenkin yllättävän vähäistä suhteessa siihen kaikissa edellä mainituissa tutkimuksissa korostettuun erityispiirteeseen, että televisiokeskustelun puheen ensisijainen vastaanottaja on kaiken aikaa kolmas osapuoli eli yleisö. Sonia Livingstonen ja Peter Luntin tutkimus (1994) mainitsee erilaiset yleisökonstruktiot, joita ohjelmaa tehdessä koko ajan rakennetaan. Samoin William Housley ja Richard Fitzgerald (2007) ovat omissa politiikan, median ja vuorovaikutuksen risteymiä tarkastelevissa analyyseissaan eritelleet meisyyden tuottamista ja erilaisia yleisölle tarjottavia identifioitumisen paikkoja. Oma tutkimukseni ammentaa näistä, mutta lisää tarkasteluun myös multimodaalisen aspektin, kysyen miten verbaalinen merkityksentuotanto kietoutuu visuaaliseen puhutteluun.

Tiina Rautakorpi (2011) tarkastelee väitöskirjassaan kameravälitteisen yleisösuhteen rakentumista keskusteluohjelmassa. Rautakorpi tutkii tuotantotavan organisoimiseen liittyviä ongelmakohtia

digitelevision syntyyn ajoittuvassa ohjelmakokeilussa, joka tähtäsi uudenlaisen osallistavan ja tasaveroisen yleisösuhteen muodostamiseen. Tuotantotiimin tavoitteita ja kahlitsevia työtapoja tutkitaan ohjelmantekijöiden haastatteluiden ja yhden havainnollistavan ohjelmaesimerkin avulla. Yleisösuhteen kuvallinen analyysi jää tutkimuksessa kuitenkin tuotannollisen kehittämispuheen varjoon. Myös Matias Broth (2009) on tutkinut televisiokeskustelujen visuaaliseen tuotantoon ja kompleksiseen teknologiavälitteiseen toimintaympäristöön liittyviä kysymyksiä. Hän analysoi, kuinka vuorovaikutus studion, ohjaamon ja kameramiesten kesken toimii, kun televisiokuvan on pystyttävä seuraamaan ja jopa ennakoimaan elävässä keskustelussa tapahtuvia käännteitä. Ohjelma-avauksiin ei samanlaista yllätyksellisyyttä liity, vaan ne on tarkkaan suunniteltu etukäteen. Tässä artikkelissa analyysin kohteena onkin kooperatiivisen taustatoiminnan sijaan ruudussa näkyvä lopputuote ja kameraan suunnattu yleisöpuhuttelu. Kolmesta rinnakkaisesta ohjelmasta koostuvan poikkeuksellisen kohahduttavan tapausaineiston rikkautena on mahdollisuus vertailla erilaisia puhuttelustrategioita samasta puheenaiheesta. Haluan siis selvittää, millaisin hienovaraisin välinein katsojaa keskusteluohjelmien aloituksissa osallistetaan ja millaisia identiteettejä tälle multimodaalisten keinojen avulla ehdotetaan.

Lähestyn televisiokuvaa monenlaisia semioottisia resursseja sisältävänä kontekstuaalisena konfiguraationa (Goodwin 2000). Käsite viittaa siihen, että tietyn toimintatilanteen merkitykset syntyvät usein monenlaisten merkkisysteemien toisiaan täydentävänä, ajallisesti jäsentyneenä yhdistelmänä. Fyysiseen tilaan, kehoon ja materiaaliin artefakteihin kytkeytyvä visuaalinen viestintä liittyy olennaisella tavalla ohjelmajakson verbaaliseen esittelyyn ja katsojalle ehdotetun identiteetin tuottamiseen. Analysoin katsojan puhuttelua kolmen toisiaan seuraavan toimintavaiheen kokonaisuutena: sisäänmeno, esittelyjuonto ja merkitsevä loppukatse. Esitän, että nämä puhuttelut mobilisoivat toimintamuodon, jota on kuvattu käsitteellä julkiso.

Teoreettinen taustakeskustelu

Julkiso viittaa ihmiskoostumaan, joka käy julkista keskustelua jostakin yhteisesti merkittävästä asiasta (Pietilä & Ridell 1998, Pietilä 1999). Joukkoviestinnän kentällä käsite pyrkii tekemään eron sellaiseen toimintaan, jota määrittää pääasiassa kuluttaminen esitystä seuraavana yleisönä. Julkisen keskustelun tutkimusta viitoittaa keskeisellä tavalla Jürgen Habermasin (2004) teoretisoima julkisen tilan käsite. Habermas kuvaa 1800-luvun porvarillista julkista tilaa kansalaisten vapaista kokoontumisista ja sanomalehdistön uutisoinnista muodostuvaksi kriittis-rationaaliseksi keskusteluksi, joka käsitteli ajankohtaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä ja välitti

suhdetta kansalaisyhteiskunnan ja valtion välillä. Massamedian myötä julkinen keskustelu on Habermasin mukaan rapautunut institutionaalisesti säädellyksi, karnevalistiseksi, laskelmoiduksi äänestäjien kosiskeluksi. Mediatutkijat ovat kritisoineet yli-idealisoitua julkisen tilan käsitettä epärealistiseksi ja hyödyttömäksi ja ehdottaneet sen sijaan julkisen tilan tarkastelua konkretisoidummin dynaamisina vuorovaikutusprosesseina, joihin toimittajilla on suuri vaikutusvalta (esim. Dahlgren 1995, Ridell 2004). Samaan keskusteluun on liittynyt käsitteellinen kiista mediaa seuraavien lukijoiden, katsojien ja kuulijoiden roolista julkisen keskustelun osallistujana. Ovatko median käyttäjät keskustelua seurattaessaan yleisöä vai julkisoa? Julkisen keskustelun käymisessä syntyvä 'julkiso' on terminä yhtäällä liitetty vain keskustelijoihin (Price 1995, Pietilä 2006) ja toisaalla myös sen seuraajiin (Livingstone & Lunt 1994, Dahlgren 1995). Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri (2010) ovat käsitelleet aihetta kattavassa kokoelmassaan, jonka teksteistä osa on tuttuja jo Tiedotustutkimus-lehden julkisoa käsittelevästä teemanumerosta vuodelta 1999. Teos esittelee Habermasista irrallisen, joukkopsykologiaan kytkeytyvän perinteen, joka määrittelee julkison valmiin ryhmittymän sijasta tietynlaiseksi toimintamuodoksi (Ridell 2010). Tällaiselle diskursiiviselle julkisokäsitykselle on luonut pohjaa erityisesti Robert E. Park ja tämän ajatuksia sattuvasti eteenpäin kehitellyt Herbert Blumer.

Herbert Blumerin (2010) mukaan julkiso lukeutuu massan ja joukon tavoin alkeistason spontaaneihin kollektiiviryhmittymiin siksi, ettei se synny suunnitelman tuloksena vaan reaktiona tietynlaiseen tilanteeseen. Julkiso ei ole olemassa vakiintuneena ryhmänä, vaan sen olemassaoloa määrää esillä oleva kysymys, ja julkisot vaihtelevat kysymyksen myötä. Kysymyksen esilläolo on puolestaan merkki sellaisen tilanteen olemassolosta, jota ei voida käsitellä kulttuurisen säännön pohjalta, vaan sen ratkaisu edellyttää kollektiivista keskustelua. Blumerin määritelmän mukaan julkiso on ihmisryhmä, joka on kasvokkain jonkin kysymyksen kanssa, joka on eri mieltä siitä kuinka sitä on käsiteltävä ja joka on antautunut keskustelemaan asiasta. Julkisoa luonnehtivat ristiriitaisuudet ja vastakkaiset näkemykset edistävät hyvin perusteltua järkipäistä pohdintaa. Julkiso koostuu tavallisesti erilaisista eturyhmistä ja puolueettomammista, asioita etäämpää seuraavista ihmisistä. Ajaessaan omaa asiaansa eturyhmät pyrkivät samalla saamaan näkökannalleen tukea ja kannatusta ulkopuolisilta puolueettomammilta ryhmiltä. Ne, jotka eivät kuulu välittömiin eturyhmiin, ovat siis strategisessa ja ratkaisevassa asemassa: argumentointi suuntautuu pääasiassa heille. Väittelystä kehkeytyvä julkinen mielipide ei ole yksimielinen vaan sitä voidaan pitää ennemminkin eräänlaisena yhdistelmämielipiteenä tai perustendenssinä, joka juontuu erilaisten mielipiteiden kamppailusta ja jota muovaavat niiden suhteellinen voima ja vastakkaisuuksien vaihtelu.

Ristiriidoistaan ja monijänteisyydestään huolimatta julkisen mielipiteen eetos on yhteisöllinen: se suuntautuu kohti yhteistä ratkaisua. (Emt. 125-128.)

Blumerin kuvaus julkisosta syttyvänä ja taas purkautuvana toimintamuotona ei varsinaisesti käsittele massamedioitua julkisuutta, mutta toiminnallisuuden korostaminen avaa näkökulman myös joukkoviestinten tuottamiin keskustelutiloihin (Ridell 2010, 8). Niiden puitteissa julkisuus, yleisöys ja kansalaisuus lomittuvat keskenään. Mediaesityksen vastaanottamiseenhan kuuluu lähtökohtaisesti yleisöyden elementti, mutta yleisönä olemista ei voi typistää vain kuluttajuuteen. Itse asiassa mediayleisöydestä on tullut keskeinen tapa, jolla ihmiset ylipäättään nivoutuvat yhteiskuntaan ja pitävät sitä yllä (Ridell 2006). Joukkoviestinnällisessä yleisöydessä on kyse julkisesta yleisyydestä, merkitysyhteisöjen jäsenyydestä, kollektiivisista identiteeteistä, julkisen toimijuuden normittamisesta sekä rakenteellisesta alisteisuudesta. Kiinnostavaksi kysymykseksi tältä pohjalta nousee se, millainen suhde mediaesityksen ja vastaanottajien välille kehkeytyy ja kuinka se rinnastuu muihin mahdollisiin mediasuhteisiin. (Emt. 251-253.). Peter Dahlgren (1995) on korostanut massamedioidun julkisen tilan kytköstä yhteiskunnan rakenteellisiin ominaispiirteisiin ja yhteiskunnan jäsenten väliseen sosiokulttuuriseen vuorovaikutukseen. Kommunikoimisen olosuhteet ovat toimivan demokratian keskeinen kriteeri. Kommunikaatio taas edellyttää sellaisia tiloja, joissa ihmisillä on kansalaisen roolissa pääsy yhteiskunnalliseen dialogiin yhteisesti tärkeistä kysymyksistä (emt. 9). Julkisessa tilassa ei ole kyse vain representaatioiden tuottamisesta, vaan se tarjoaa samalla paikan vuorovaikutukselle, joka muovaa sosiaalisia siteitä ja kollektiivista kuulumisen tunnetta (emt. 18-19). Tästä näkökulmasta keskustelemaan julkison piiriin liittyminen on osa kansalaisuuden toteuttamista eli elettyä kokemusta yhteiskuntaan osallistumisesta (135-136). Mainitun kaltaista julkista tilaa ei ole missään valmiina, vaan se jää aina erilaisten tilojen ja käytäntöjen paikallisesti neuvotelluksi aikaansaannokseksi (emt. 147).

Erittelen artikkelissani televisiokeskusteluiden ohjelma-avauksissa kiteytyviä keinoja vastaanottajan muotoilemiseksi ja havainnollistan syntyvien identifikaatioiden yhteyttä Blumerin diskursiivisen eli keskustelutilanteen kannatteleman julkison käsitteeseen. Analyttinen fokukseni ovat siis erilaiset strategiat, joilla ohjelmantekijät rakentavat suhdetta television katsojaan. Esitän, että ajankohtaiskeskustelun katsojaa ei identifioida niinkään esitystä seuraavaksi kuluttajaksi, vaan tapa, jolla sitä puhutellaan, ehdottaa sille kansalaisuuteen kytkeytyvää roolia osana julkisoa. Vastoin kriittisiä huomioita julkisen tilan jäsentämisestä yksipuolisesti järjen ehdoilla (Koivunen 2008), artikkelissa tutkitaan myös, kuinka ohjelma-

aloitusten puhuttelut operoivat erilaisilla tuntemuksilla. Aineisto tarjoaa mahdollisuuden tutkailla sitä vähälle huomiolle jäänyttä aluetta, millaista affektiivisuutta ja millaisia tunnelatauksia julkisouteen kytkyy (vrt. Pietilä & Ridell 2008).

Metodologiset välineet

Aineistona tutkimuksessa on kolme syyskuun 11:n terrori-isku ja niiden jälkeistä terrorismin vastaista sotaa käsittelevää televisiokeskustelua vuodelta 2001: A-Talk, Tervo & Päivärinta ja Ajankohtaisen kakkosen teemailta. Syyskuun 11. ei uutisena ole analyysin keskiössä, mutta tapahtumana se oli riittävän suuri herättämään vilkkaan ja pitkään kestävä julkisen keskustelun monella eri areenalla. Tutkimusaineisto sisältää kaikki aikakauden ohjelmistoon kuuluvat suorat monenkeskiset yhteiskunnallis-poliittiset keskusteluohjelmat. Analysoin kustakin ohjelmasta aloituksen eli suoraan kameraan ja katsojalle suunnatun alkujuonon. Sanallisen litteraation lisäksi havainnollistan studiotilaan, kuvakerrontaan, eleisiin ja ilmeisiin liittyvää viestintää still-kuvien avulla. Tutkimus paikantuu institutionaalisen vuorovaikutustutkimuksen perinteeseen (Drew & Heritage 1992, Arminen 2005), jossa tarkastellaan osallistujien tilanteisia menetelmiä institutionaalisten tehtävien ja identiteettien aikaansaamiseksi. Televisiokeskustelun aloitus on esitysmuodoltaan monologinen, joten siihen ei voi suoraan soveltaa menetelmää vuoro vuorolta etenevästä merkitysten muodostumisesta. Katsojan responsi ei ole saatavilla. Kuitenkin myös monologisesta puheesta voidaan tutkia sen sijaintia, sekventiaalista organisaatiota, seuraamuksia, oletettua vastaanottajaa ja osallistujien välistä roolijakoa (Arminen 2005, 117-118). Broadcast-puhe on omanlaisensa vuorovaikutuksen muoto, jonka erittelemisessä keskeistä on sanallisen merkitystuotannon sijaan tarkastella myös sanotun kommunikatiivista intentionaalisuutta eli sitä, *kuinka* asia on sanottu ja millaisia kommunikatiivisia tarkoituspäitä palvellen (Scannell 1991, 11). Yhtenä kommunikaation työvälineenä toimivat puheen emotionaaliset lataukset.

Tarkennan huomioni ohjelma-aloitusten recipient designiin eli puheen suuntaamiseen tietylle vastaanottajalle, jonka identiteettiä vuoronmuotoiluissa implikoidaan (Sacks et al. 1974). Televisuaalisen kuvan monikerroksisuuteen tartun multimodaalisen vuorovaikutuksen välinein (Haddington & Kääntä 2011). Erittelen siis vastaanottajan muotoilua erilaisten kehollisten, tilallisten, materiaalistien ja verbaalistien resurssien ajallisesti jäsentyneenä yhteistuotoksena (ks. Goodwin 2000). Tukena analyysissä käytän myös havaintoja toimittajien tyypillisestä televisioesiintymisestä (Isotalus 1996) sekä tutkimusta kasvoniilmeistä tunteiden viestittäjänä ja

vuorovaikutuksen säätelijänä (Ekman 1982, Peräkylä & Ruusuvuori 2012). Yleisöys voidaan käsitteellä kytkeä sekä kuluttajan että kansalaisen kulttuurisiin kategorioihin, ja näitä yleisöiden eri aspekteja työstän jäsenkategoria-analyysin sovelluksilla (Lepper 2000). Tunnistettavan kulttuurisen kategorian voi sanallisen kuvauksen lisäksi tuottaa myös se, mitä nähdään tapahtuvan (Sacks 1972). Näin ollen jo tietyn toiminnon aktivoiminen ja tähän liitettävissä oleva kategoria tuottavat identifikaation. Katsojan kategorisoimisessa käytetään apuna niin verbaalista kuin visuaalistakin viestintää, jotka yhdessä määrittävät ohjelman katsojalle ehdottamaa julkista toimijaroolia (vrt. Ridell 2006).

Katsojan osallistaminen ja identifioiminen

Analysoin aineistoa kolmesta limittäisestä ja toisiaan täydentävästä näkökulmasta: 1) tilallinen viestintä (sisäänmeno, kameran käyttö, tilan järjestely, materiaaliset artefaktit) 2) keholliset eleet (liikkuminen, katseet, ilmeet, eleet, tunneilmaukset) 3) verbaalinen kommunikaatio. Toiminnallisesti ohjelman aloitus jäsentyy kolmeen vaiheeseen: sisäänmenoon (kuvallinen materiaali ennen juonnon alkamista), juontoon, sekä juonnonjälkeiseen merkitsevään katseeseen ennen seuraavan ohjelmaosion alkamista. Yhdessä nämä vaiheet luovat keskusteluille erilaisia moraalisemotionaalisia kehyksiä, jotka aktivoivat julkison toimija-aseman. Sisäänmenossa vastaanottajan julkisouttaminen artikuloituu tavoissa ottaa katsoja vastaan. Juonnon aikana korostuu juontajien keskinäisen viestinnän, katseiden ja eleiden osuus julkisen tilan säätelyssä. Loppuilmeet puolestaan kommunikoivat erilaisia poliittisesti virittyneitä tunnetiloja, jotka verbaalisina taukoina lataavat erityisen tilan katsojan osallistamiselle ja katsojalta odotetulle vastareaktiolle (vrt. Peräkylä & Ruusuvuori 2012). Verbaalisen osuuden pituus vaihtelee ohjelmissa, vajaasta minuutista viiteentoista sekuntiin. Juonnoissa julkisoutta tuotetaan keskinäistä tietoa, vastuuta ja toimijuutta korostavilla puhutteluilla. Käsiteltävä tapahtuma merkitään uutisarvoiseksi ja yhteisesti tärkeäksi korostamalla sen ajankohtaisuutta ja dramaattisuutta. Keskeistä aiheen esittelyssä on yhteistä taustatietämystä merkitsevän episteemisen position ottaminen. Julkinen keskustelu aiheesta on jo meneillään, ja sen oletettu tuntemus luo suhteen toimittajan ja katsojan välille. Toinen merkittävä piirre juonnoissa on ristiriidan esiin tuominen, mikä herättää moraalisia kysymyksiä ja kutsuu pohtimaan näihin vastauksia. Ja kolmantena aspektina juonnoissa korostetaan toimintatilan avoimuutta ja epävarmuutta. Avoin tilanne edellyttää ratkaisuja ja samalla myös mahdollistaa poliittisten toimintavalintojen tekemisen, mikä kasvattaa painetta mielipiteen muodostamiseen.

Aineistoesimerkit havainnollistavat, kuinka eri tavoin tämä asetelma voidaan ohjelmissa rakentaa.

TERVO & PÄIVÄRINTA / ”SOTAAN TERRORISMIA VASTAAN?” 17.9.2001

* TOIMITTAJAT: Kari Tervo (T1) ja Susanne Päivärinta (T2)

(Intron kesto 15s)

1)

2)

1 □KUVA 1□ (1.0) (nostaa pään papereista) 3)

2 □KUVA 2□ (0.5)

3 T1: .hhhh wanted □KUVA 3□ (.) dead or
4 alive, (.) halutaan (.) elävänä

5 *KARI TERVO*

6 tai kuolleena, .hh ↑näin oli
7 tapana sanoa (.) yhdysvaltain
8 villissä lännessä aikanaan, (.)
9 näin sanoo yhdysvaltain

10 presidentti tänään. □KUVA 4□ (0.5)

11 □KUVA 5□ (1.0) (kääntää pään sivulle)

4)

5)

Keskustelu on lähetetty kuusi päivää tapahtuneiden terrori-iskujen jälkeen. Ohjelma alkaa suoraviivaisesti ruutuun ilmestyvällä puolilähikuvalla (kuva 1) toisesta toimittajasta (r. 1-2). Orientoitumistilana ja katsojan vastaanottajana toimii katseen nostaminen papereista ylös kameraan ja puolen sekunnin sanaton närkästynyt tuijotus kohti kameraa (leuka ylhäällä, kulmat vähän kurtussa, suupielet alaspäin) (kuva 2). Katseen nostaminen kohti katsojaa on painokas ele, joka tavoittelee tämän vastakatsetta voimakkaammin kuin aloitus, jossa toimittaja katsoisi kameraan alusta alkaen. Ele toimii tässä vastaanottajan huomion varmistavana haastavana kutsuna (summons) (ks. Schegloff 2007, 48-49), jonka painoarvoa lisää vielä odottava hiljaisuus ennen puheen alkamista. Toimittajan tuotunut ilme virittää avaukseen negatiivisen tunnetilan, joka pohjustaa tulevaa juontoa ja säilyy läpi ohjelma-avauksen (vrt. Kaukomaan ym. 2013). Toimittaja istuu lattialla kirkkaanpunaisen tuolin edessä, ja myös studion taustaseinä on punertava. Provokatiivinen väritys korostaa aloituksen affektiivisuutta.

Aiheen esittelevä juonto on lyhyt ja pelkistetty (r. 3-10). Kamerakuva pysyy koko juonnon ajan paikallaan, puolilähikuvana toimittajasta (kuva 3). Merkillepantavaa on, että toimittaja ei taustoita aihetta juuri yhtään. Juonto ottaa annettuna, että katsoja tietää, mitä on tapahtunut ja mistä puhutaan. Ainoa toimija, joka juonnossa mainitaan, on merkittävää valtaa pitävä Yhdysvaltain presidentti (r. 9-10). Puheessa korostetaan tapahtumien ajankohtaisuutta. Toimittaja tekee eron vanhan menneen ajan ja tämpäpäiväisten puheiden välille (r.6-10). Rinnastamalla presidentin sanomiset moraalisesti primitiiviseen villiin länteen toimittaja tuottaa samalla ristiriidan ajan kulumisen ja moraalikoodin muuttumattomuuden välille. Tilanne näyttäytyy sellaisena, joka vaatii pohdintaa. Presidentin sanoja ei raportoida imperfektissä, vaan niihin viitataan preesensissä. Juonnossa implikoidut tapahtumat esitetään näin keskeneräisinä ja presidentin sanojen seuraukset vielä avoimina. Tilanne vaatii reagointia, ja siihen on mahdollista vielä vaikuttaa.

Toimittajan tyly ja topakka äänenpaino ilmaisee, että suhtautuminen presidentin lausumaan on kriittinen. Tätä korostaa vielä vihainen ilme juonnon päättävässä loppukatseessa (kulmat kurtussa, silmät suurina, suu voimakkaasti mutrussa ja huulet yhteen puristettuna) (kuva 4). Toimittaja katsoo kameraan vihaisesti mutta ei ole vihainen vastaanottajalle. Katsojan huomion haastava katsekontakti kohti kameraa, alkuilmeen affektiivinen lataus, tiedollisen taustoituksen puuttuminen, implisiittinen arvostelma sekä juonnonjälkeinen merkitsevä katse paikantavat

vastaanottajan yhteisesti jaettuun episteemiseen ja moraaliseen positioon, jonka puitteissa toimittaja kutsuu katsojaa narkästymään kanssaan. Ohjelman avaus päättyy siihen, että toimittaja kääntää katseensa voimakkaasti yläviistoon (kuva 5) ja siirtää näin vuoron vieressä tuolilla istuvalle toiselle toimittajalle, joka alkaa sitten haastatella amerikkalaista keskusteluvierasta.

Toimittaja ja katsoja ovat ohjelman avauksessa ikään kuin silmätysten kahden kesken (vrt. Isotalus 1996, 40). Toimittajan vahva negatiivinen tunnekieli ja puheeseen jätetyt tiedolliset aukot ja moraalivihjeet puhuttelevat katsojaa henkilökohtaisesti tietyn tiedollisen ja poliittisen yhteisön jäsenenä ja vastuuttavat myös katsojan ottamaan moraalinen positio käsillä olevaan aiheeseen. Katsojan osallistaminen julkiseen keskusteluun tehdään korostetun affektiivisesti. Moraalisesti narkästynyt toimittaja näyttäytyy samalla vastuullisena kriittisenä vallan vahtikoirana.

A-TALK / ”SOTA TERRORISMIA VASTAAN” 19.9.2001

* TOIMITTAJAT: Riikka Uosukainen (T1) & Seppo Toivonen (T2)

(Intron kesto 52s)

1)

2)

- 1 T1: □KUVA 1□ .hhh
- 2 hyvää (.) keskiviikkoiltaa, (0.2)
- 3 .thhh nyt voi kai [sanoa] että (.)
- 4 [□KUVA 2□](zoomaa)
- 5 hh maailma pidättää hengitystään. hh
- 6 yhdysvallat (.) valmistelee (.)

7 vasta[iskua,] (.) .thh ja 3)
8 [KUVUVA 3] (zoomaa)
9 *RIIKKA UOSUKAINEN*
10 (.) nyt odotetaan hh minne hh (.)
11 [milloin] ja (.) miten.
12 [KUVUVA 4] (zoomaa)
13 (.)
4)

14 T1: .thh (.) mutta (.) ### >samaan
15 aikaan< (.) maailmalla on myös
16 (.) noussut kysymyksiä (0.2)
17 siitä (0.2) .thh missä ovat
18 todisteet bin ladena vastaan,
19 *www.yle.fi/a-talk*
20 (.) .thh ja (.) siitä (0.2)
21 johtaako tämä (.) kaikki (.) koston kierteeseen.
23 T2: .hh se askarruttaa myös länsi-euroopan <maita> jotka ovat antaneet
24 täyden (.) poliittisen tukensa (0.2) 5)
25 yhdysvalloille,
26 *SEPPO TOIVONEN*
27 =>ja miettivät nyt<
28 .hhh [minkä]laiseen sotaan
29 [KUVUVA 5]
30 terrorismia h vastaan ne ovat (.)
31 sitoutumassa, (0.5) .hhh ranskan (.)
32 chirac kävi juuri washingtonissa
33 hhhh öö britannian (.) blair on

6)

34 sinne menossa, (0.8) ↑tässä (0.2)
35 kirjeenvaihtajiemme (.) raportit
36 siitä, (0.5) öö'hh
37 minkälaisia ovat asenteet
38 kolmessa tärkeimmässä (.)
39 länsieuroopan maassa.=
40 =KUVUVA 6 (1.2)

Keskustelu on lähetetty kahdeksan päivää terrori-iskujen jälkeen. Juonto alkaa toimittajan sisäänhengityksellä välittömästi kun kuva studiosta tulee ruutuun (kuva 1). Varsinaista juontoa edeltävää orientoitumistilaa ei siis ole. Kaksi toimittajaa seisoo studion perällä korkean pöydän takana kynät kädessään ja irrallisia papereita edessään ja katsoo kohti kameraa. Studiovieraat on asetettu istumaan kaareen toimittajia kohden (kuva 2). Yhdessä toimittajat ja keskustelijat muodostavat ikään kuin ringin, jonka sisään katsoja johdatetaan zoomaamalla kuva hitaasti juonnon aikana studiovieraiden selkien välistä puolikuvaksi toimittajista pöydän ääressä (kuva 3). Taustaseinän sinivioletti kuva myötäilee sävyltään kameran viileää liikettä.

Juonto alkaa muodollisella tervehdyksellä (r. 2), joka muistuttaa uutisten aloitusta (vrt. Isotalus 1996, 134). Tervehdyksen avulla toimittaja ottaa katsojaan kvasi-interaktiivisen kontaktin ja korostaa samalla, että kyseessä on suora lähetys. Asiallinen ja etäännytetty sävy jatkuu toimittajien vuoronmuotoilussa. Ilmaukset ovat varovaistettuja ja passiivimuotoisia. Juonossa korostetaan aiheen dramaattisuutta mutta laimennetussa nollapersoonassa. Aihetta ei juurikaan taustoiteta, vaan toimittaja menee suoraan päivänpolttavien keskeneräisten tapahtumien pohdintaan. Juonto nostaa esille maailmalla heränneen epävarmuuden ja ristiriitaisuuksia ilmentävät avoimet kysymykset (r. 14-21). Rauhallisesti ja vähäeleisesti tuotetun juonnon aikana toimittajat katsovat tiiviisti joko papereita, kameraa tai äänessä olevaan puhujaa, mutta eivät kertaakaan vaihda katseita keskenään (kuvat 4 ja 5). Keskinäistä kontaktia vältetään, ja huomio on itse asiassa. Toimijoina mainitaan maailma, Yhdysvallat, Länsi-Euroopan maat sekä Ranskan ja Britannian johtajat. Lopuksi mennään omien kirjeenvaihtajien raportteihin ja videoinsertteihin ydin-Euroopan asenneilmastosta, Saksasta, Ranskasta sekä Britanniaista, mikä korostaa välitöntä tiedonsaantia ja isoa uutisorganisaatiota ohjelman taustalla.

Viimeinen ilme katsojille ennen inserttiä on suupieliä mutristava vakava katse (kuva 6). Toisistaan lievästi pois päin nojautuneet toimittajat eivät tuo itseään esiin, mutta kaikessa pidättyväisyydessäänkin näyttävät vakavilta ja huolestuneilta. Tässäkin ohjelma-aloituksessa meneillään oleviin tapahtumiin liittyy epäilyttäviä ristiriitoja, jotka edellyttävät yhteistä pohdintaa. Mutta tällä kertaa esitystapa on persoonaton ja etäännytetty. Katsojaa osallistetaan yhteiskunnallisen aiheen käsittelyyn rationaalisella tasolla, tarjoamalla tälle pääsyä tuoreen tiedon piiriin, ajankohtaisen informaation äärelle. Avaus puhuttelee valveutunutta katsojaa, joka haluaa ennen kaikkea tietää, missä mennään ja mitä maailmalla tapahtuu. Toimittaja puolestaan

asettuu neutraaliksi tiedolliseksi auktoriteetiksi, jonka välityksellä tieto kulkee ja joka seuraa tarkkaavaisesti myös maailman johtajien liikkeitä.

AJANKOHTAINEN KAKKONEN / ”MAILMOJEN SOTA” 2.10.2001

* TOIMITTAJAT: Helena Itkonen (T1) & Jan Andersson (T2) + kasvoton ääni (X)
(Intron kesto 59s)

1)

2)

1 □KUVA 1□ (lähetysvalo vilkkuu seinässä)

2 X: suora lähetys (.) TV kahden

3 studioilta □KUVA 2□ (kääntyy kohti keskustelijoita)

4 (.) tampereelta.

5 (6.0)

6 □KUVA 3□ (kääntyy kohti keskustelijoita)

7 □KUVA 4□ (zoomaa lähemmäs, toimittajat astelevat areenalle)

3)

4)

5)

8 (2.0) □KUVA 5□= (zoomaa lähemmäs)
9 T1: =koko (.) maailma pidättää henkeään
10 ja odottaa yhdysvaltain kosta kolmen
11 *HELENA ITKONEN*
12 viikon takaiseen >terrori<-iskuun,
13 .hhh nyt on jo alettu ihmetellä, (.)
14 miksi isku viipyy.

15 *JAN ANDERSSON*
16 T2: mt' sota terrorismia vastaan on jo
17 (.) käynnistynyt, yhdysvaltain
18 ympärille on syntynyt <epäpyhä>
19 liitto jossa yhtenä (.) tukipylväänä
20 on EU ja (.)sen mukana [suomi.
21

6)

22 T1: kun (.) suomi on mukana (.)
23 terrorismin vastaisessa taistelussa
24 .hh niin (.) minkä puolesta (.) suomi
25 taistelee. (0.5) onko (.) viha ja (.)
26 kosto oikeutettua, (.) .h onko
27 ↑koston kierre (.) välttämätön.

28 T2: onko nyt yy syntymässä uusi >rintama<
29 kristityt vastaan (.) muslimit,
30 .hhh mitä sanoo kristinusko, (.) mitä sanoo (.) islam tappamisesta,

7)

31 .hh keskustelijoina tänä iltana (.)
32 muslimeja [<ja>] kristittyjä,

33 [□KUVA 7□]
34 (.) asian>osaisia< ja (.)
35 asiantuntijoita.=

36 =□KUVA 8□ (0.5)

8)

Keskustelu on lähetetty kolme viikkoa tapahtuneiden terrori-iskujen jälkeen. Kahdesta edellisestä ohjelmasta on siis kulunut tässä kaksi viikkoa, mutta uutiskaaren vaihe on kuitenkin sikäli sama, että Yhdysvallat ei ole vielääkään toimeenpannut sotilaallisia vastatoimia, eikä syyllisistä ole edelleenkään tuotu näyttöjä julkisuuteen. Ohjelma lähtee liikkeelle yleiskuvalla kulissien takaa, studion eteisestä, jossa Lähetys-valo vilkkuu seinällä (kuva 1). Anonyymi miesääni (r. 2-4) mainitsee lähetyksen suoruuden ja tuotantopaikan, jonka jälkeen katsoja johdatetaan keskinäistä etäisyyttä purkavalla ja vertaisuutta korostavalla kamera-ajolla eteisestä kulissien halki, toisen kameran ohi studiotilaan studiovieraiden äärelle (kuvat 2 ja 3). Studiovieraat istuvat kahdessa rivissä ja kahdessa kaarissa toisiaan vastapäätä, kasvot viistosti kohti kameraa (kuva 4). Kaksi toimittajaa astuu esiin sermien takaa ja kävelee lähentyvää kamerakuvaa vastaan. Juonto alkaa toimittajien vasta kävellessä paikalleen (kuva 5). Puheen alkaessa kuva leikkautuu asteen lähemmäs ja pysähtyy sitten puolikuvaksi toimittajista, jotka asettuvat keskusteluvieraiden keskellä olevaan tilaan seisomaan. Katsoja otetaan tässä aloituksessa mukaan hyvin konkreettisesti viemällä tämä eteisestä studioon vierasjoukon äärelle. Katsoja saapuu paikalle juuri ennen toimittajia ja varsinaista aiheen esittelyä, mikä voimistaa tuntua paikalle kokoontuneiden ihmisten joukkoon kuulumisesta.

Juonto alkaa aiheen dramaattisuutta, ajankohtaisuutta ja keskeneräisyyttä korostavalla viittauksella meneillään oleviin tapahtumiin (r. 9-14). Taustoitus on jälleen hyvin pelkistetty. Alkuperäisen uutistapahtuman esittelyksi riittää pelkkä maininta, ja nyt keskitytään pohtimaan sen seuraamuksia. Toimijoina ovat maailma, EU, Suomi, kristinusko ja islam. Konfliktitilanne kotoperäistetään (vrt. Hester 2002, 26) koskemaan EU:n myötä myös Suomea (r. 16-20). Kansallinen 'me' on vahvasti tapahtumissa mukana tekemässä moraalisia toimintavalintoja (r. 22-27). Toimittajien esittämät moraalikysymykset implikoivat tilanteeseen sisältyviä ristiriitoja, jotka juonto virittää keskustelun pohdittavaksi. Aikamuoto muuttuu samalla (r. 22) raporttoivasta perfektistä preesensiksi, mikä korostaa tapahtumien avoimuutta ja tuottaa ratkaisuja vaativan toimintatilan. Aiheen esitetään jakautuvan rintamalinjaksi, jonka osapuolten kerrotaan olevan edustettuina keskustelussa (r. 28-32). Fraasi 'asianosaisia ja asiantuntijoita' viittaa keskustelijajoukon laajuuteen ja sekalaisuuteen (r. 34-35). Läsä on monenlaisia näkökulmia. Provokaatiota lisää vielä toimittajien taustalla näkyvä ohjelman otsikko 'Maailmojen sota -ilta'.

Toimittajien elekieli eroaa selvästi edellisistä ohjelmista. Toimittajat seisovat avotilassa kädessään lehtiä, jota he välillä vilkaisevat ja seuraavat. Fyysinen liikkuminen studiotilassa tuo

rooliin dynaamisuutta ja inhimillisyyttä. Ohjat ovat toimittajilla, mutta nämä toimivat ikään kuin maan tasolla, studiovieraiden keskuudessa. Toimittajat projisoivat puheenvuoron vaihtumista katseen vaihdolla keskenään ja hymyilevät toinen toisilleen (kuva 6), mikä tuottaa kollegiaalisuutta ja yhteishenkeä toimittajien välille. Juonnon viitatessa läsnäoleviin vastakkaisiin osapuoliin toinen toimittajista vilkaisee vierasjoukkoa ja hymyilee myös heille (kuva 7). Tuttavallisilla eleillä studiossa toimittajat rakentavat läheisyyttä katsojan kanssa (Isotalus 1996, 155). Keskusteluvieraiden katsominen juonnon aikana ottaa keskustelijat mukaan toimittajan ja katsojan välille syntyvään suhteeseen. Asian äärellä ollaan kaikki yhdessä. Hymyllä toimittajat viestittävät, että rintamalinjaa ja erimielisyyttä pedatessaankin keskusteluun lähdetään hyvässä hengessä.

Myös ohjelma-avauksen viimeinen ilme katsojille on ystävällinen hymy (leuat sopuisasti alhaalla, toimittajat aavistuksen toisiaan kohti kääntyneenä) (kuva 8). Ohjelma jatkuu tunnusmusiikin soidessa kameraleikkauksella ruutuun, jossa lukee illan otsikko, ja siitä hidastettuun videoinserttiin WTC-torniin törmäävästä lentokoneesta. Toimittajien elekielen ristiriitaisuus sotaan, rintamalinjoihin ja tappamiseen nähden on ilmeinen. Kolmen viikon aikaperspektiivin voi osaltaan ajatella keventävän tunnelmaa, mutta väitän eleille olevan myös tarkoituksenmukaisempi funktio. Iloisuus, läheisyys ja ystävällisyys ovat tässä pehmentämässä provosoitua erimielisyyttä ja kahtiajakoja. Niillä luodaan yhteisyyttä ja yhteisöllisyyttä moniperspektiivisen keskustelun pohjaksi. Julkiso rakentuu tässä ohjelmassa nimenomaan keskinäisen erimielisyyden aspektin varaa. Katsoja osallistetaan solidaarisessa hengessä mukaan 'erimielisen mutta keskusteluun antautuvan' julkison joukkoon ja vastuutetaan näin pohtimaan yhteistä yhteiskunnallista dilemmaa eri osapuolten näkökulmasta. Toimittajat näyttävät monipuolisen kansalaiskeskustelun fasilitaattoreina ja hyvänhenkisen väittelyn erotuomareina.

Julkisen tilan-teen prosessuaalisuus

Esitellessäni video-otteita ohjelma-aloituksista datasessioissa ja seminaareissa ne ovat herättäneet hilpeyttä. Kari Tervon vihainen mulkoilu tai hengityksen pidättely viikkotolkulla naurattaa, kun uutisaiheen synnyttämä kohu on hälvennyt. Simuloidessaan vuorovaikutusta katsojien kanssa televisiotoimittajat pyrkivät antamaan vaikutelman yhteisestä tila-aika kokemuksesta (vrt. Isotalus 1996, 158). Suorassa ajankohtaiskeskustelussa tämä ominaisuus korostuu. Mukaan kutumisessa on kyse tuntumisesta, samaistumisesta ja eletystä osallisuudesta (vrt. Lehtonen & Koivunen 2011). Kun määritellään julkista keskustelua käyvän ihmisjoukon

ideaalia, on pidettävä mielessä modernin yhteiskunnan reunaehdot kansalaisten poliittiseen osallistumiseen. Yhteinen keskustelu porvarillisen julkisuuden mielessä ei näin suuressa kollektiivisessa muodostelmassa enää tule kysymykseen (Pietilä 2008, 284). Kansalaisten kasvokkaisten osallistumistilojen tilalle ovat tulleet viestinten diskursiiviset julkisuustilat (Ridell 2004, 10). Demokraattisen järjestelmän toimivuuden kannalta julkisen tilan ei kuitenkaan pitäisi pelkistyä vain mediailmiöksi, vaan kansalaisuuden on tultava todeksi elettyä kokemuksena ja identiteettinä, johon liittyy yhteisöllisyyden, kuulumisen ja osallistumisen ulottuvuus (Dahlgren 1995, 135). Tuntemus kansalaisuudesta on vahvasti kytköksissä medioitujen julkisten tilojen puhutteluihin.

Yhteisöllisenä puhutteluna ajankohtaiskeskustelut eivät näyttäytyä niinkään tilana vaan tilanteena ja prosessina. Kolme erilaista televisiokeskustelua painottavat ohjelma-avauksissaan huomattavan samanlaisia aspekteja, mikä tuo näkyviin monenkeskisten keskusteluohjelmien geneerisen yhtäläisyyden. Kaikissa ohjelmissa korostetaan ajankohtaisuutta, jaettua tietämystä, tilanteeseen sisältyviä ristiriitoja sekä tapahtumien keskeneräisyyttä tavalla, joka voimistaa vastaanottajan poliittisen kuuluvuuden ja osallisuuden tunnetta. Esitetyt ristiriidat rekonstruoivat käsillä olevan kysymyksen, jota keskusteluun on kokoonnuttu yhdessä pohtimaan. Yhteisesti jaettu episteeminen positio tuottaa osapuolille jäsenyyden osana diskursiivisen julkisuuden muodostamaa tiedollista yhteisöä. Keskeneräisyydellä motivoidaan puolestaan poliittista toimijuutta. Ristiriitaisten tapahtumien avoimuus synnyttää ratkaisuja vaativan ja mahdollistavan toimintatilan. Asetelma mobilisoi toimijaryhmän, jonka tunnusmerkit viittaavat määritelmällisesti ajankohtaiskeskustelua käyvään diskursiiviseen julkisoon. Television katsojaa ei tässä jätetä pelkäksi sivusta seuraajaksi, vaan ohjelma-avaukset lataavat tälle inklusiivisen, osallistavan ja jopa velvoittavan toimijaroolin kysymyksen käsittelyssä. Velvoittavuus syntyy rationaalisten ja affektiivisten puhuttelujen yhteistuotoksena. Erityisesti juonnonjälkeinen äänetön loppukatse luo moraalisesti ja emotionaalisesti latautuneen tilan vastaanottajan odotuksenmukaiselle reaktiolle (vrt. Peräkylä & Ruusuvuori 2012, 88). Närkästynyt, huolestunut ja ystävällinen loppuilme toimivat kukin edeltävän juonnon tunneviritystä voimistaen, avauksessa aktivoituja osallistujarooleja selkeyttäen ja katsojan identiteettiä yhteiskunnallisen keskustelun osallisena säädellen.

Julkiseen keskusteluun osallistuminen on kansalaisen roolissa toimimista (Dahlgren 1995, 120-121). Ohjelmien erot osoittavat, että kansalaisuuteen ja toimittajuuteen kytkeytyviä ihanteita voidaan erilaisten demokratian teorioiden pohjalta työstää monin eri tavoin (vrt. Vesa 2010).

Ensimmäisessä ohjelmassa katsojaan luotu kontakti on korostetun henkilökohtainen. Toimittajan vastaanottajaan kohdistama vihastunut katse ja vallanpitäjää kritisoiva juonto kutsuvat katsojan reagoimaan tunnetasolla voimakkaaseen moraaliseen närkästykseen ajankohtaisessa yhteiskunnallisessa kysymyksessä. Ohjelma puhuttelee itsellisesti ajattelevaa ja vastuuntuntoista kriittistä kansalaista. Toisessa ohjelmassa pääosassa on informaation välittäminen ja toimintavaihtoehtojen rationaalinen pohdinta. Avauksessa katsoja johdatetaan ajankohtaisen tiedon piiriin toimittajien pöydän äärelle. Tunnelatauksena vähäeleisten toimittajien muodollisessa käyttäytymisessä on vakavuus, uhka ja huolestuneisuus. Katsojaksi muotoillaan itseään valistava, aikaansa seuraava, yhteisistä asioista perillä oleva kansalainen. Kolmannessa ohjelmassa studio muodostaa ikään kuin areenan, jonka keskelle maanläheiset toimittajat astelevat esittelemään aihetta. Katsojaa ei kuitenkaan kutsuta yleisöksi esitykseen, vaan tämä tuodaan vertaistavan kamera-ajon mukana eteisestä kulissien halki keskustelijoiden joukkoon. Läheisyyttä, yhteisyyttä ja ystävällisyyttä korostavilla katseilla toisiinsa, keskustelijoihin ja kameraan toimittavat petaavat solidaarisen pohjan korostetun erimieliseen monenkirjavaan väittelyyn akuutista yhteiskunnallisesta dilemmasta. Katsojaa puhutellaan tässä aktiivista kansalaisyhteiskuntaa ja moniperspektiivisen demokratian ihanteita kannattavana kollektiivikansalaisena.

Televisiokeskustelujen toimintakentässä närkästyminen, huoli ja solidaarisuus ovat emootioita, jotka operoivat relationaalisesti eli osallistuvat arkipäiväistyneiden sosiaalisten identiteettien ja valtasuhteiden tuottamiseen (vrt. Hardin & Pribram 2004, 3-4). Emootiot toimivat ohjelma-avauksissa institutionaalisten tehtävien palveluksessa. Ne vahvistavat kukin erilaisia versioita ihanteellisesta toimittajuudesta: kriittisen vallan vahtikoiran, neutraalin tiedonvälittäjän ja moniperspektiivisen kansalaiskeskustelun fasilitaattorin. Samalla nämä toimittajien identifikaatiot affekteineen koko ajan projisoivat katsojien ja keskusteluvieraiden institutionaalisia rooleja ja ehdottavat näille identiteettejä. On selvää, ettei joukkoviestinnällinen, journalistinen keskusteluohjelma voi korvata Habermasin (2004) teoretisoimaa porvarillista julkisoa. Voimakkaasti toimittajajohtoinen, käsikirjoitettu, katsojalukuja tavoitteleva, kärjistetty ja eheäksi ohjelmakokonaisuudeksi paketoitu keskustelu on väistämättä sidoksissa median institutionaaliin, taloudellisiin ja poliittisiin reunaehtoihin. Mediayleisön näkökulmasta joukkoviestinnän puhuttelut sisältävät aina rakenteellisen alisteisuuden (Ridell 2006, 251). Kommunikaation asetelma on jo lähtökohtaisesti vinoutunut suhteellisen harvojen puheeksi ja valtaosan kuuntelijuudeksi (Pietilä 2008). Äänettömäksi jääminen ei kuitenkaan mielestäni mitätöi ajankohtaiskeskustelun seuraajan osallistumista poliittiseen keskusteluun. Ei edes silloin

kun katsoja jättää käyttämättä nykyisin tarjolla olevan mahdollisuuden kommentoida keskustelua online ohjelman verkkosivuilla.

Julkison ja yleisön suoraviivainen vastinpariksi asettaminen on ongelmallista. Julkisuus, kansalaisten julkinen toimeliaisuus, määritellään tällöin vastakohtana yleisöydelle eli kuluttamiselle, seuraamiselle ja vastaanottamiselle (Pietilä & Ridell 2008, 102). Kun keskeiseksi julkisena olemisen kriteeriksi nostetaan puheenvuorojen tuottaminen (Pietilä & Ridell 2010, 342), on luonnollista, ettei ajankohtaiskeskustelun televisiokatsojaa lueta julkison piiriin. Julkisesti äänessä oleminen ei määritelmänä kuitenkaan nähdäkseni tavoita julkisoksi kutsuttua joukkomuodostumaa. Varmasti jo 1800-luvun kahviloissa on ollut niin, ettei jokainen paikalla olija aina käytä suunvuoroa. Ennemminkin voisi ajatella, että hiljentyminen vuorollaan vastaanottamaan toisten puheenvuoroja on aidon dialogisuuden edellytys. Onkin vaikeaa ymmärtää, miksi vastaanottajan rooli on tulkittu passiivisuudeksi. Onko Ajankohtaisen kakkosen ja Pikku kakkosen yleisöys todella rinnastettavissa yhdeksi ja samaksi kuluttajuudeksi? Vastaanottamisen ulossulkevasta määritelmästä puuttuu se julkison puolueettomampi etäämpää seuraava osa (Blumer 2010, 128), jota keskustelijat yrittävät argumenteillaan vakuuttaa. Ison yleisön läsnäolo on keskeinen osa modernin ajan poliittista mielikuvitusta (Taylor 2004, 85-87). Julkinen keskustelu olisi mieletöntä ilman oletusta sitä seuraavasta yleisöstä ja isommasta keskustelun virrasta, johon argumentit suhteutuvat. Tässä mielessä televisiokatsojat ovat yleisön asemassa. Mutta korostettakoon, että televisiokeskustelun puhuttelut rakentavat yleisöön suhteen, joka on enemmän kuin mikä tahansa mediayleisö.

Televisiokeskustelu ei tarjoa kaikille sen ääreen kokoontuneille mahdollisuutta käyttää suunvuoroa, mutta se aktivoi sellaista poliittista toimijuutta, joka mukailee deliberatiivisen demokratian ihanteita (Habermas 2009). Deliberatiivisen demokratiakäsityksen keskiössä on mielipiteen muodostus pohtivan keskustelun kautta. Pohtivalta keskustelulta edellytetään tällöin julkisuutta, näkyvyyttä, laajaa ja yhtäläistä osallistumismahdollisuutta sekä hyvin perusteltuja kantoja (emt. 32). Demokraattisen prosessin osana pohtivan keskustelun on määrä nostaa esiin tärkeitä kysymyksiä ja tarvittavaa tietoa, täsmentää tulkintoja ja synnyttää järkipäisesti motivoituja kyllä tai ei asenteita, jotka suuntatuvat moitteettomiin loppuratkaisuihin. Olennaista menettelyssä on nimenomaan pohtivuus, jonka myötävaikutuksella sekä päättäjät että kansalaiset voivat muodostaa kannan julkisiin mielipiteisiin ja harkita niitä uudestaan. (Emt. 36-37.) Televisiokeskustelun avaukset kutsuvat vastaanottajan pohtimaan ratkaisuja jaetun tiedollisen ja poliittisen yhteisön avoimiin ristiriitoihin, mikä osallistaa myös katsojan 'julkisoutumaan' esillä

olevan kysymyksen äärelle (vrt. Pietilä 2006, 50). Puhuttelut haastavat vastaanottajaa muodostamaan kannan akuuttiin yhteiseen puheenaiheeseen ja aktivoivat näin passiivisen kuluttajuuden sijaan nimenomaan poliittisesti toimeliaan kansalaisen kategorian. Kategorisointi on vastaanottajaa valtaistava, mutta sisältää samalla paradoksaalisen normittavan elementin. Julkison toimija-asema siivilöityy esiin yleisestä televisioyleisöydestä tai kuluttajuudesta juuri niissä tavoissa, joilla kukin ohjelma tulee avauksen puhutteluissa määritelleeksi tietynlaisen ihanteen aktiivisesta kansalaisuudesta, jonka ehdoilla se katsojaa äärelleen kutsuu.

Vapaan tasaveroisen keskustelun ideaaliin verrattuna joukkoviestinnällinen journalistinen arena on keskustelutilana aina insitutionaalisten raja-aitojen strukturoima. Intressiryhmien pienten osajulkisuuksien tai esimerkiksi verkkokeskusteluiden yksipuolisten hajajulkisuuksien rinnalla sillä voi kuitenkin ajatella olevan roolinsa poliittisen keskustelun yhteen kokoajana ja osapuolten keskusteluyhteyden ylläpitäjänä (ks. Dahlgren 1995, Hatakka 2013). Journalistinen valtajulkisuus kykenee yksinoikeutetulla tavalla myös edesauttamaan yhteiskunnallisen toimijuuden tuottamista ja ihmisten julkisoiksi tunnistautumista (Ridell 2004, Trappel 2010). Televisiokeskustelut muodostavat julkisen tilanteen, jonka identifikaatiot suuntautuvat tuottamaan sidoksellisuutta ja yhteenkuuluvuutta poliittisen järjestelmän ”kansalaisten” kesken (vrt. Jääsaari ym. 2010). Jollei kommunikaatiomuoto pääsekään eroon suhteellisesta monologisuudesta, niin asetelma on ainakin monilooginen: monenkeskiset televisiokeskustelut kutsuvat vastaanottajan erilaisten näkökantojen pohjalta pohtimaan, miten meidän täällä tänään pitäisi toimia.

Viitteet

- 1 Artikkelini on osa laajempaa väitöskirjatutkimusta. Kiitän työn tukemisesta Suomen Kulttuurirahastoa sekä Tampereen Yliopiston Tukisäätiötä.

Kirjallisuus

Arminen, Ilkka (2005) *Institutional interaction*. Aldershot: Ashgate.

Berg, Maarit (2003) *Syytöksiä ja epäilyksiä*. Helsinki: SKS.

Blumer, Herbert (1999) Joukko, massa ja julkiso. *Tiedotustutkimus* 22:3, 14-26.

Broth, Matias (2009) Seeing through screens, hearing through speakers. *Journal of Pragmatics* 41:

- Hanna Rautajoki (tulossa 2014) – Media & viestintä 37(3), x-xx
10, 1998-2016.
- Clayman, Steven E. (1992) Footing in the achievement of neutrality. Teoksessa Drew, Paul & Heritage, John (toim.) *Talk at work*. Cambridge University Press, Cambridge, 163-198.
- Dahlgren, Peter (1995) *Television and the public sphere*. London: Sage.
- Drew, Paul & Heritage, John (toim.) (1992) *Talk at work*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ekman, Paul (toim.) (1982) *Emotion in the human face*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Garfinkel, Harold (1967) *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Goodwin, Charles (2000) Action and embodiment within situated human interaction. *Journal of Pragmatics* 32: 10, 1489-1522.
- Greatbatch, David (1992) On the management of disagreement between news interviewees. Teoksessa Drew, Paul & Heritage, John (toim.) *Talk at work*. Cambridge: Cambridge University Press, 268-301.
- Habermas, Jürgen (2004) *Julkisuuden rakennemuutos*. Tampere: Vastapaino.
- Habermas, Jürgen (2009) Poliittinen viestintä mediayhteiskunnassa. *Media & viestintä* 32: 3, 31-44.
- Haddington, Pentti & Kääntä, Leila (toim.) (2011) *Kieli, keho ja vuorovaikutus*. Helsinki: SKS.
- Hardin, Jennifer & Pribram, Deidre (2009) *Emotions*. London & New York: Routledge.
- Hatakka, Niko (2013) Ihan tavallisia nettimarinoita vai merkityksellistä yhteiskunnallista keskustelua? *Media & viestintä* 36: 1, 145-154.
- Hester, Stephen (2002) Bringing it all back home. Teoksessa Hester, Stephen & Housley, William (toim.) *Language, interaction and national identity*, 16-37. Aldershot: Ashgate.
- Housley, William & Fitzgerald, Richard 2007. Categorisation, interaction, policy and debate. *Critical Discourse Studies* 4:2, 187–206.
- Isotalus, Pekka (1996) *Toimittaja kuvaruudussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jääsaari, Johanna; Kivikuru, Ullamaija; Aslama, Minna & Juntunen, Laura (2010) Median tuottama kansalaisuus. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) *Valta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 210-228.
- Kajanne, Milla (2001) *Kansalaiset kysyjinä*. Helsinki: SKS.
- Kaukomaa, Timo & Peräkylä, Anssi & Ruusuvuori, Johanna (2013) Turn-opening smiles. *Journal of Pragmatics* 55, 21-42.
- Koivunen, Anu (2008) Affektin paluu? *Tiedotustutkimus* 31: 3, 5-24.

- Hanna Rautajoki (tulossa 2014) – Media & viestintä 37(3), x-xx
- Koivunen, Anu & Lehtonen, Mikko (2005) Joskus on kiva olla vähemmän aikuinen. *Tiedotustutkimus* 28:2, 4-27.
- Lehtonen, Mikko & Koivunen, Anu (2011) Miltä tuntuu todella? Teoksessa Koivunen, Anu & Lehtonen, Mikko (toim.) *Kuinka meitä kutsutaan?* Tampere: Vastapaino, 7-39.
- Lepper, Georgia (2000) *Categories in text and talk*. London: Sage.
- Livingstone, Sonja & Lunt, Peter (1994) *Talk on television*. London: Routledge.
- Nuolijärvi & Tiittula (2000) *Televisiokeskustelun näyttämöllä*. Helsinki: SKS.
- Nylund, Mats (2000) *Iscensatt interaktion*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Peräkylä, Anssi & Ruusuvuori, Johanna (2012) Facial expression and interactional regulation of emotion. Teoksessa Peräkylä, Anssi & Sorjonen Marja-Leena (toim.) *Emotion in interaction*. Oxford: Oxford University Press, 64-91.
- Pietilä, Kauko (2008) Pro yleisö. *Tiedotustutkimus* 31: 1, 38-52.
- Pietilä, Veikko (1999) Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 22: 3, 4-13.
- Pietilä, Veikko (2006) ”Matti Matalaisen” julkea ehdotus ja vähän muutakin. *Tiedotustutkimus* 29: 4, 41-57.
- Pietilä, Veikko (2010) *Julkisot, yleisöt, media*. Tampere: Tampere University Press.
- Pietilä Veikko & Ridell Seija (1998) Julkea ehdotus. *Tiedotustutkimus* 21: 1, 95.
- Pietilä, Veikko & Ridell, Seija (2008) Julkisosta – tunteella. *Tiedotustutkimus* 31: 4, 102-103.
- Pietilä, Veikko & Ridell, Seija (2010) Yleisöt yhtenä jos toisenakin. Teoksessa Pietilä, Veikko (toim.) *Julkisot, yleisöt ja media*. Tampere: Tampere University Press, 321-352.
- Price, Monroe (1995) *Television, the public sphere and national identity*. Oxford: Clarendon Press.
- Rautajoki, Hanna (2006) Televisiokeskustelun agendan moraaliset ulottuvuudet. *Tiedotustutkimus* 29:3, 52-70.
- Rautajoki, Hanna (2009) Staging public discussion. Teoksessa Fitzgerald, Richard & Housley, William (toim.) *Media, policy and interaction*. Farnham: Ashgate, 88-109.
- Rautajoki, Hanna (2010) Tietämisoikeudet televisiokeskustelun vuorovaikutuksessa. *Sosiologia* 47:1, 24-40.
- Rautajoki, Hanna (2012) Membership categorization as a tool for moral casting in TV discussion. *Discourse Studies*, 14:2 243-260.
- Rautakorpi, Tiina (2011) *Televisiokeskustelu yhteiskehittelynä*. Tampere: Tampere University Press.
- Ridell, Seija (2004) Median julkisuustiloja kartoittamassa. *Tiedotustutkimus* 27: 2, 4-24.

Hanna Rautajoki (tulossa 2014) – Media & viestintä 37(3), x-xx

Ridell, Seija (2006) Yleisö. Teoksessa Ridell, Seija; Väliaho, Pasi & Sihvonen Tanja (toim.) *Mediaa käsittämässä*. Tampere: Vastapaino.

Ridell, Seija (2010) Johdannoksi teokseen. Teoksessa Veikko Pietilä, *Julkisot, yleisöt, media*. Tampere: Tampere University Press, 7-31.

Sacks, Harvey (1972) “On the analyzability of stories by children” Teoksessa J. Gumberz & D. Hymes (toim.) *Directions in sociolinguistics*. Holt, Rinehart and Winston, New York, 325-345.

Sacks, Harvey; Schegloff, Emanuel A. & Jefferson, Gail (1974) A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language* 50: 696-735.

Scannell, Paddy (toim.) (1991) *Broadcast Talk*. London: Sage.

Schegloff, Emanuel A. (2007) *Sequence organization in interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Taylor, Charles (2004) *Modern social imaginaries*. Durham: Duke University Press.

Trappel, Josef (2010) Public’s choice. Teoksessa Lowe, Gregory F. (toim.) *The public in public service media*. Göteborg: Nordicom, 39-51.

Vesa, Juho (2010) Verkkokeskustelijoiden arviot journalistisesta mediasta demokratiateorioiden valossa. *Media & viestintä* 33: 3, 50-75.

Liite 1 / Litterointimerkit

.hhh	sisäänhengitys
hhh	uloshengitys
(.)	lyhyt tauko
(0.5)	tauon kesto sekunneissa
joo.	laskeva intonaatio
joo,	tasainen intonaatio
[]	päällekkäisen toiminnan alku ja loppu
<u>eihän</u>	äänteen painotus
↑joo	sanaa korostettu nostamalla äänenkorkeutta
>joo<	sanottu nopeammin
<joo>	sanottu hitaammin
=	sanottu ilman taukoa
* *	televisioruudussa näkyvä teksti
□ □	televisioruudusta otettu still-kuva

Membership categorization as a tool for moral casting in TV discussion: The dramaturgical consequentiality of guest introductions

Discourse Studies

14(2) 243–260

© The Author(s) 2012

Reprints and permission: sagepub.co.uk/journalsPermissions.nav

DOI: 10.1177/1461445611433637

dis.sagepub.com

SAGE

Hanna Rautajoki

University of Tampere, Finland

Abstract

This article shows how journalists deploy membership categorization in managing conversational drama among ordinary individuals in live television discussion. The scripted agenda for the discussion is analyzed as an interactional project, being prosecuted by the hosting journalists. The case in focus is a Finnish discussion program broadcast six days after the 9/11 terrorist attacks in the USA in 2001. Five guests are invited to the studio and introduced to the audience. The membership categories that are activated at the beginning of each entrance are consequential to the way the interactional activities unfold in the rest of the discussion, leading from experiential entitlement to accountability and accusation. Introductory identifications are utilized in the question formulation to push moral accounts from the category members and to build an institutionally proper identity for the journalists. The collaboration in realizing the moral casting vividly illustrates the cultural power of the categorization device in action.

Keywords

Guest introductions, institutional interaction, journalistic power, membership categorization, moral casting, ordinary people, public accountability, script, television discussion

Corresponding author:

Hanna Rautajoki, School of Social Sciences and Humanities, LINNA/YKY/h.6053, 33014 University of Tampere, Finland.

Email: hanna.rautajoki@uta.fi

The arena of public discussion is increasingly regulated by journalistic procedures. This article examines the journalistic use of membership categorization devices in managing conversational drama in a television discussion among ordinary individuals.¹ Live multi-party television discussions on current socio-political topics represent a long-established program format in the Finnish media. Previous research on the format has demonstrated that television discussions are carefully pre-structured by the journalists. A scripted agenda is used as a method of securing an interesting, flowing, informative discussion on the topic (Nuolijärvi and Tiittula, 2000). The hosting journalists aim to elicit a lively yet ordered exchange of opinions between the participants. This task is challenging. As with any talk program, the popularity and fascination of the programs lies in the inevitable unpredictability of the progress and outcome of the conversation (Clayman and Heritage, 2002). The hosting journalists have substantial control over topics, roles and turns in the discussion, and can even anticipate certain types of answer, but they can never determine the ultimate contribution of the studio guests beforehand. This article is intrigued by the question of how to handle the discrepancy between the pre-structured plotline and the openness of the guests' talk in ongoing interaction. How is the scripted agenda actualized by the journalists? How are the guests made to play their part?

The article presents a case study of a Finnish discussion program called *Tervo & Päivärinta*, in particular its episode entitled 'To war against terrorism?' broadcast six days after the 9/11 terrorist attacks in the USA in 2001. The program-makers have invited five guests to the studio. Guests enter the studio one at a time and each is introduced to the audience before joining the discussion, which has its 'preliminary contours drawn in advance' (see Clayman, 1995; Nylund, 2003). I intend to investigate how guest introductions are made use of by the journalists in guiding the discussion in the intended direction. The line of questioning turns out to be challenging, yet this is realized in a way that evades transgressing the normative boundaries of a news interview (Ekström, 2009; Hutchby, 2011; Llewellyn and Butler, 2011). The research provides an illuminating example of the cultural power and applicability of membership categorization in the domain of institutional interaction. It illustrates how categorization and particularization can function as complementary institutional resources in question formulation, not only to cast the guests in the roles anticipated for them, but also to rewire binding moral identifications which guide the interactional moves throughout the discussion.

I will analyze the discussion using tools from conversation analysis (Sacks et al., 1974) and membership categorization analysis (Sacks, 1972a, 1972b), taking it that the sequential organization and the categorizations serve as the two sides of the same coin in accomplishing social order in interaction (Fitzgerald and Housley, 2002; Schegloff, 2007a; Silverman, 1998; Stokoe, 2010; Watson, 1997). The membership categories that are activated at the beginning of each entrance are indeed consequential to the way the interactional activities unfold in the rest of the discussion. I will approach the scripted agenda as an 'interactional project' which transcends the boundaries of a sequence, yet is an orderly interactional feature that shapes what goes on in interaction and is demonstrably oriented to by the participants (Schegloff, 2007b: 244). The agenda is first managed by the journalists by attaching a which-type collection 'nationality' (see Sacks, 1995, Lecture 6) to the guests, identifying them as 'Americans', and then by deploying this membership to push accounts from them. In the end, it is not only the moral identity of the guests but of the journalists as well that gets shaped in the process.

Membership categorization in broadcast political discussion

Some of the first examples Harvey Sacks used in introducing membership categorization as an analytic approach derived from institutional interaction. He scrutinized calls to a suicide prevention centre and adolescent therapy sessions (Sacks, 1972a, 1979), making observations on the way the parameters of institutional roles are defined in interaction and on the cultural members' methods of managing ingroup–outgroup relations. He also launched the concept of omnirelevant categories, referring to situated institutional roles which can effectively be activated at any point in interaction, for example, the therapist–patient pair (Sacks, 1995, Lecture 14). Since the early days, membership categorization analysis has been applied to study a vast range of institutional domains, journalism and broadcast political discussions included.

One line of research has investigated membership categorization and the practices of normalization in newspaper articles on exceptional crimes (e.g. Eglin and Hester, 1999; Nikunen, 2006; Stetson, 1999). Journalistic descriptions draw from common-sense conceptions in articulating the moral order of categories in the news text. While the focus of this article is on situated interaction, the studies on broadcast political discussions on radio or television come closer to its interests. The scene of situated interaction allows for a better grasp of the workings of categorization and cultural conceptions as continuous negotiation in the reciprocal moves of the participants (Antaki and Widdicombe, 1998).

Studies on category work in televised discussion programs feature categorization as an active accomplishment and a strategic tool. Using the ways of describing a nation or a political enemy, the discussants produce identifications that serve to warrant their own future actions and prejudiced attitudes (Leudar and Nekvapil, 2000; Leudar et al., 2004). Categorization can also function as a tool for the program-makers. Alan Bovet (2009) has studied how the setting for a televised bipolar debate is constituted through introductory categories. Stephen Hester and Richard Fitzgerald (1999) have done research on how the host makes use of guest introductions in conducting the conversation in radio phone-in programs. Introductory categories relate callers to the show's topic, casting them as believable contributors and making them a relevant part of the program. Thus categorization is utilized in turning telephone calls into political entertainment on the radio.

Related to the intersection between the media, politics and public discussion, there has been a suggestion for a reconsidered paradigm for membership categorization analysis to cover the broader relevancies of democracy-in-action (Housley and Fitzgerald, 2002, 2007, 2009). It is a suggestion that facilitates exploring program formats such as television discussions. The organization of interaction in Finnish socio-political discussion programs has been studied from several perspectives: pre-structure, goals, strategies, audience participation and accusations in political interviews (Berg, 2003; Kajanne, 2001; Nuolijärvi and Tiittula, 2000; Nylund, 2000). Membership categorization does not appear as an analytic tool in any of these studies. I claim, however, that membership categorization matters in conducting opinion exchange on television, providing a manageable grid of roles for the journalists who take advantage of moral orders, and cultural conventions in casting roles for the co-present participants.

In my study, I will take a cross-sequential look into the institutional use of categorization in a televised socio-political discussion. I investigate guest introductions as an interactional project, which is not only oriented to making guests relevant to the topic, but which is designed to carry through the whole one-hour discussion. This journalistic procedure involves a heavy dose of cultural commonsense. The cultural power of the categorization device becomes evident in the ways the journalists manipulate the identifications of respondents and use them to cast and direct the discussion according to a pre-structured plotline. To achieve the intended plotline, the sequential roles of a questioner and a respondent are layered with structurally informed morally binding cultural categories (see Fitzgerald and Housley, 2002). Adding contextual details in the questioning serves as a means of control for the journalists (Clayman and Heritage, 2002). By looking at the Finnish program format in terms of cultural categories, I aim to point out what membership categorization analysis can bring to explicating the organization of institutional actions in the case of television discussions.

Data and method

YLE, The Finnish Public Service Broadcasting Company, has broadcast live socio-political discussion programs on Finnish television for five decades. And the story goes on. YLE is a publicly financed media company committed to public service ideals such as supporting the democratic process and political equality, creating and developing domestic culture, securing equal nationwide access to its content, offering programming for minority groups and furthering enlightenment and education (Hujanen, 2002). These inclusive, educative, democratic ideals guide the mission of a multi-party current affairs discussion. In empirical inspection, it is of course a question of whether and how the participants act out these ideals in their own orientations.

I will take a closer look at a Finnish discussion program called *Tervo & Päivärinta* (1999–2002), a weekly one-hour discussion, led by two established journalists, Kari Tervo and Susanne Päivärinta. The particular episode, ‘To War against Terrorism?’, was telecast on 17 September 2001. It handles the 9/11 terrorist attacks that had taken place in the USA six days earlier. The discussion was broadcast live and uncut from the studio. There is no studio audience for the program, but for each episode the program-makers invite guests to the studio for a joint discussion and debate on a current topic. In the episode in question, there are five guests, all of whom are ordinary people; that is, no politicians, authorities or celebrities. Four of the guests have their roots in the United States and one in Afghanistan. All of them speak Finnish. The guests join the discussion one at a time and each is introduced and briefly interviewed as they come in. These introduction sequences are highly relevant in the management of the institutional task at hand.

Studies on institutional interaction seek to explicate the methods that are used in bringing the goal, identities and constraints of a given institutional situation to life (Drew and Heritage, 1992). They lean on an ethnomethodological framework (Garfinkel, 1967) according to which social practices are accomplished collaboratively by participants in social interaction. The relevant context for action becomes apparent at the surface of the

turn-by-turn unfolding talk (Heritage, 1984). Accordingly, for an institution to emerge in talk, it is taken to be procedurally consequential to the way the talk gets organized (Schegloff, 1991). An analyst is set out to reverse-engineer the cultural members' techniques, methods and procedures through which any given institutional reality is reflexively constituted. This is not about revealing a unique interactional practice as such, but rather displaying its reflexive tie to the context and the institutional identities it makes relevant (Arminen, 2005). One of the means of accomplishing the institutional goals in television discussions is provided by categorization.

Harvey Sacks, the innovator in the analysis of interaction, paid attention to the use of membership categories in talk (1972a, 1972b). He observed the way cultural members work on recognizability, maintain social order and control social relations in describing and identifying people. Sacks's insights on the organization and the application rules of this cultural device ground the methodology that has come to be known as membership categorization analysis (Hester and Eglin, 1997). Sacks claimed that any competent member of the culture is capable of using the categorization device in everyday actions and understandings. Membership categorizations (such as male–female) are grouped together in collections (e.g. sex) and may form relational pairs (e.g. husband–wife) and units (such as mother–father–child, a family). In verbal actions, categories are used economically and consistently. One single category may be adequate for recognition and successive categorizations are heard as belonging to the same collection (Sacks, 1972b). Thus, in the case of ambiguity, the relevance of the first categorization (e.g. baby) is further exemplified by following categorizations: for example, honey (love affair) versus toddler (stage of life) versus mother (family). The ultimate meaning of categories is only constituted in their use, actualizing culture in action here and now 'this time through' (Hester and Eglin, 1997: 20).

Categories are bound up with expectable activities and features, and this allows cultural members to identify actors and evaluate their performance (Sacks, 1972b). There are also normative expectations regulating the relations between the incumbents of a unit or a standardized pair (Sacks, 1972a). Membership categorization work is always embedded in a moral order (Jayyusi, 1984). Lena Jayyusi's (1984) elaborations on Sacks's findings grasp the occasioned nature of categorizations. Properties and features of a category may also be situatedly generated to serve the activity at hand. The inferences people make about what is happening is, for Sacks, the basis of the moment-by-moment produced social order (Lepper, 2000). Categorization facilitates these inferential operations. Jayyusi (1984) highlights that everyday language is impregnated with moral judgments that take the form of practical descriptions and evaluations. There are plenty of moral activities taking place in seemingly neutral institutional contexts as well (Bergmann, 1998). Television discussions make no exception (Rautajoki, 2006). They indeed provide a platform for normative regulation of cultural identities in the public domain (see Housley and Fitzgerald, 2009). In my data, the news story is covered by the journalists through the category 'American'. Mobilizing a membership category and ascribing morally implicative features and actions to it serves to support institutional purposes, actually putting the play with categories and moral orders to institutional use quite effectively.

Casting the guests

The empirical analysis is divided into three parts: 1) staging experience; 2) gathering a unit; 3) managing accusation. Each part is illustrated by transcribed data extracts. As with any interactional project, the action of ‘following [a] scripted agenda’ does not fit neatly into a sequence, which makes the introduction of the findings a bit more complicated. In this empirical section, I will use the strategy of examining several extracts that imply the diverse lines or projects being prosecuted by some current bit of talk and constitute a kind of thread surfacing now and again as a persistent theme or project of the talk (Schegloff, 2007b).

Staging national experience

The first extract is from the very beginning of the program, right after the opening line – the slot where the first guest joins in and is introduced to the audience. The translation from Finnish to English is mine. I have altered the names of the guests.

* DATA EXTRACT 1 - *Tervo & Päivärinta* 17.9.2001 [0:00:15]

(J2: journalist, JRO: guest, John Roberts)

- 1 J2: wellcome to the live broadcast <teacher John Roberts>,
 2 JRO: =>thank you<.
 3 J2: .hhh ↑you are a citizen of the United States and you have
 4 lived in Finland since the year eighty nine.
 5 JRO: mm-m.
 6 J2: .hhh ↑last Tuesday hh h the whole world stopped.
 7 JRO: ↓yeah,
 8 (0.5)
 9 J2: your (.) homeland (.) was exposed to (.) shocking (.)
 10 unbelievable (.) .h >terrorist attacks<, (.) .h ↑what
 11 were (.) your own first thoughts when you hh <heard>
 12 (.) and later on saw (0.5) [what-]
 13 ((J2 is nodding her head encouragingly))
 14 JRO: [mt' .h]h [h h h h h] h
 15 J2: [happened.]
 16 JRO: yeah, hh it was the same as for many people,=it
 17 was a shock. (.) it just (0.2) a total (.) <shock>. ---

The journalist introduces the guest by his occupation, name, origin and current residence, and the guest confirms these descriptions (line 5). Following the economy rule, the introductory categories (teacher, citizen of the United States, Finnish resident) can be heard as topic-relevant. The relevance hierarchy between these categories is demonstrated by the first question formulation, which is fishing for individual experience concerning the respondent’s homeland (lines 10–15). According to the consistency rule, one can hear that this formulation elevates the relevance of the citizen category

and together with it provides for the collection nationality. A citizen is pictured as an ordinary person with an ordinary occupation who is making a onetime visit to the studio and accounting for his experiences and feelings in the turmoil of a news event (see Hamo, 2006). As it happens, he is answering them in Finnish from within Finland. The journalist phrases her question very provocatively (lines 6–10). The question preface creates an experiential context that invites a negative affective response to the question (see Clayman and Heritage, 2002), which the answer delivers. Having first-hand knowledge of the topic is a common predicate of a lay participant in broadcast discussion (Hutchby, 2001). However, besides granting entitlement to evaluate the news, mobilizing the ownership of an experience (see Sacks, 1984) draws the respondent deeper into a category membership which starts to oblige him in the discursive turns of the discussion. The following question comes at the end of the interview section before the second guest comes in.

* DATA EXTRACT 2 - *Tervo ja Päivärinta* 17.9.2001 [0:02:46]

1 J2: .h you said tha:t (.) #that# (.) you're not all that
 2 angry anymore but sad, .hh[hhh]
 3 JRO: [no, it] passed ↑by.
 4 J2: ↑wh- (.) why (.)↑why is it that (.) nevertheless (.)
 5 over there in your home country it feels that the
 6 anger won't pass by. (.) =>there< (.) it seems that
 7 (.) sorrow (.) still [isn't]
 8 JRO: [yeah,]
 9 (.) .h >fr'nstance ↑according to the polls< the
 10 uppermost feeling but still the uppermost feeling
 11 [is-]
 12 JRO: [amon]g people is [still] anger.
 13 J2: [anger.]
 14 (0.2)
 15 JRO: mt'.hhhh (.) wellhh t' (.) I have (.) suspected that
 16 it is the (.) media. ---

The journalist formulates a question preface which suggests that the respondent has turned from feeling angry to feeling sad, and the respondent confirms this (lines 1–3). This trajectory of emotions then turns out to be an exception to a whole bunch of people, namely, the majority of his national fellow members. By this signaling-out procedure, the journalist excuses the respondent personally. The individual action is then contrasted with the rest of the category to which the respondent belongs. Using an accusatory why-question (see Clayman and Heritage, 2002), the journalist puts the guest in the position of answering and accounting on behalf of the whole population (lines 4–6). Demanding an explanation for the prolonged anger marks the behavior of the Americans as morally dubious (see Antaki, 1994). As a category member, the guest is taken to have access to the mentality of that national experience. Generalized accountability, which is protected against induction (see Sacks, 1995, Lecture 8), demonstrates that the predicate 'American' is not an innocent description in the program. It activates a membership categorization device. This is further confirmed by the introduction of the second guest.

* DATA EXTRACT 3 - *Tervo ja Päivärinta* 17.9.2001 [0:03:33]

(J1: journalist, MNI: guest, Mary Nieminen)

- 1 J1: =yes, ↑ also welcome to the broadcast Mary Nieminen,=
 2 MNI: =thank you.=
 3 J1: =you are an English lecturer from the University of
 4 Helsinki isn't that right and from >Chigago<,
 5 MNI: from Chicago?
 6 J1: originally.
 7 MNI: mm-↑m,
 8 J1: that's right? (.) .mhh well (0.5) did it arouse as
 9 much (.) anger
 10 (0.5)
 11 MNI: .hh[hh]
 12 J1: [as] in John.
 13 MNI: hhh (0.5) the same as (.) John,=my first reaction was
 14 that (0.2) this can't be happening, .hhh bu'I must say
 15 that my ↑second reaction (.) was .hhh ↑how
 16 can we forgive this act.---

Basically, the second guest could be anybody related to the subject. Instead, this extract shows how the topical identity of the respondent builds on that of the first guest by placing them in the same membership category. The second guest is welcomed to the studio and introduced to the audience by her name. The journalist then describes her occupation, workplace and origin (lines 3–4). The origin is offered to the guest to confirm, which she does by repetition and confirmation token (lines 4–7). Occupational field might in fact be the thing that links the two guests together. However, the following question formulation foregrounds the relevance of origin (lines 8–12). Comparative question design parallels the respondent with the first guest, standing in the same experiential landscape as him, reflecting upon feelings aroused by events in their homeland. Guests can then be heard as belonging to the same collection, nationality, and being members of the same category, Americans.

The categorization device has now been mobilized. One manifestation of the device in operation is the use of the inferential term 'we' in the response (line 16). 'We' is used categorically here (see Sacks, 1995, Lecture 8). It does not refer to 'us' talking here or 'we' guests in the studio, but to co-members of the category of Americans. It thus differs markedly from the formulation that the first guest made in relating his feelings to others, since he used 'many people' as his reference point. The later guest then again not only assigns agency to the category, but also treats the category as being under moral scrutiny, displaying her understanding of the locus of accountability in the situation.

Gathering a national unit

The two next guests are introduced to the audience in a similar way to the second one, by mentioning their origin and asking about their first thoughts and feelings, and thus bringing forth their nationality and their co-membership of the same category as the previous guests. In the next extract, the collection nationality is further elaborated by

mobilizing a unit ‘nation state’ which gathers all the four guests together in relation to their leader.

* DATA EXTRACT 4 - *Tervo ja Päivärinta* 17.9.2001 [0:24:56]

- 1 J2: -- a question to all of you (.) ↑what do you think
 2 about this- your President .hh George Bush has said
 3 <that> the United States (.) has been exposed (.)
 4 to a military operation, .hhh he says that (.) the
 5 nation is at war (.) in which the enemy is subjected
 6 to fierce (.) long term (.) and effective strikes.
 7 (0.3)
 8 J1: <dead or alive>.
 9 J2: ↑wha- what do you think about [that.]
 10 JRO: [.hhh]h George Bush
 11 wants one (.) thing- (.) he wants (0.2) the next
 12 four years,
 13 J1: n(hh), ((laughs))
 14 MNI: °hi-hi-hi-hih°

The journalist first marks an all-inclusive question (line 1), which states that every one of the guests is responsible for answering it (see Rautajoki, 2009). Answering as a group, the guests are taken to have something in common. There is a categorical use of the inferential term ‘your’ in the question formulation (line 2). The thing that the guests share is a president. The journalist makes a third-person reference to the words of ‘your president’ and then asks the guests to give their opinion on them (lines 2–9). Addressing co-members of a nationality, describing their president and obliging guests to comment on what he said activates a political unit, a nation-state. The unit consists of two relational incumbents, the president and the citizens. While journalists have typically appeared as using a third-person footing to elicit disagreement and secure journalistic neutrality (Clayman, 1992), it is used quite differently here. The third person is the leader of the categorical unit which the guests belong to and the guests are expected to explain for him under the pressure of an alert and critical journalist. Asking for opinions further emphasizes the category of citizen, as formulating opinions is an action which is bound to being a citizen. The question is open, but it presupposes taking a side. Expressing thoughts and opinions is impossible without taking a stance either for or against the topic (see Fitzgerald and Housley, 2002). The guests will not offer their sympathy for the president, but this does not save the rest of the category of Americans.

The immediate response maintains the categorical agenda. The unit is confirmed by making a joke about future elections (lines 10–12). A citizen is the one doing the voting in the elections. The joke and the aligning laughter (line 14) express the fact that citizens are indeed politically tied to their president through elections, but the speakers distance themselves morally from the words quoted. Even though the joke turns the spotlight on

the ego of the power-hungry president, it presupposes that there are many people in the USA who would agree with the president and who offer him their support. Only the guests are excluded from that group. A little later in the discussion, the journalist puts this exceptionality into words.

* DATA EXTRACT 5 - *Tervo ja Päivärinta* 17.9.2001 [0:32:59]

1 J1: what interests me as a kind of b- bi- broader
 2 question ↓to which I hope to have short answers though
 3 .hhh ↑do you think different- rently than Americans
 4 living in America.
 5 (0.3)
 6 J2: as you have b- been in Finland .h for that long
 7 then- d- ↑are you more like <peace-minded>.
 8 JRO: heh-heh- [heh
 9 ((shared laughter))
 10 J2: [America[n cri]tical.
 11 J1: [yeah.]

A member deviating from the predicates of the category arouses a need for explanation (Sacks, 1995, Lecture 11). This is what the journalists are doing here in asking whether the guests are profoundly dissimilar to their category (lines 3–4). The question is designed to favour positive acknowledgment (Clayman and Heritage, 2002). After a short pause, the other journalist adds a suggestion explaining the difference: being more peace-minded because of living in Finland for so long (lines 6–7). This add-on has interesting aspects.

First, it entails an embedded presupposition (see Clayman and Heritage, 2002) of the unexplicated American mentality, which is contrary to the Finnish peace-orientation. Thus, explanation assigns morally implicative collective attributes to the Americans (see Jayyusi, 1984). Second, it conceals that the unit under moral investigation is indeed a nation. The categorical equivalent of American nationality is Finnish nationality. Third, the inference on the impact of Finnish culture provides a locus for identification for the television viewers (see Housley and Fitzgerald, 2007), virtuous Finns being contrasted with dubious Americans. This might be one reason for the laughter after the question (line 9). Despite the correction from peace-minded to American-critical, the question can be heard to state dispreferred self-praise by the Finnish journalists. Moreover, it invites the guests to directly praise themselves in relation to their fellow members. The answers emphasize that there might be some difference but America is not a block of one opinion. Loyalty starts to arise.

Managing an outer accusation

When the program is two-thirds over, there is a plot twist. Someone from outside the focused category membership is invited into the studio. This fifth guest enters after a video insert criticizing the idea of potential counter strikes in Afghanistan.

* DATA EXTRACT 6 - *Tervo ja Päivärinta* 17.9.2001 [0:36:21]

(J2: journalist, RHA: guest, Rahmat Hassir)

1 J2: .thh indeed, it was asked there what the United
 2 States could gain by bombing, .hhh ↑welcome to the discussion
 3 the discussion Rahmat Hassir,
 4 RHA: mt' (.) thank y[ou.]
 5 J2: [.h]h ↑you are a vice-chairman
 6 of an Afghan human rights association and here
 7 in Helsinki an employee in a cultural centre.
 8 (0.3)
 4
 9 J2: .thh
 10 RHA: that's right,
 11 J2: .hh ↑how (.)↑how do you feel, hh you were >were<
 12 born in Kabul,=now hhh the accusing fingers (.) of the
 13 world (.) >at the< moment >without< any evidence, .hh
 14 are pointing .h at Afghanistan, (0.3) at bin Laden
 15 who is (.) >likely< hiding there .h somewhere in the
 16 ↑mountains,

The moral challenge of the discussion is intensified by bringing an Afghan, a party from the oppositional side of the conflict, into the discussion. It also allows the journalists to step back and leave claims-making for the parties (Greatbatch, 1992). In the question preface, the journalist again mentions the origin of the guest, provokes affectivity and stresses the ordinariness of a living and feeling individual (lines 11–12), which puts him on the same level as the other guests. There is a shift in membership but not in agenda. While introducing and interviewing a non-American guest, the journalist stills puts the emphasis on the Americans and their ill-founded accusations and military plans (lines 12–14). In the next extract, the journalist manages to provoke a direct accusation from the Afghan guest.

* DATA EXTRACT 7 - *Tervo ja Päivärinta* 17.9.2001 [0:40:39]

1 J1: mm.=.h so now the Americans feel so much anger <that>
 2 they then again think ↑the other way >around<, (0.2)
 3 if (0.5) they will tell themselves that they now have
 4 the right [to do it.]
 5 RHA: [.thh]
 6 RHA: I will say (.) to them <that> (.) now (.) let's have
 7 a look, (.) .thh in the whole world every year (.)
 8 .thh there are peop- (.) people dying (0.2) through
 9 Americ- (.) cans? ↑weapons, (0.2) .thh (.) >↑how
 10 did this happen<, (.) .hh did you- (.) #ee# do you
 11 know Americans (.) by (.) .hh that- (.) every-
 12 ((shows that Samuel and Mary are nodding))
 13 in Africa (.) Asia .hh South-America .thh >in the
 14 ((shows John and Michael listening))
 15 ↑whole< (.) Southern- (.) Europe .hh in the ↑whole

16 (0.5) world (.) ↑every year millions of people die,
 17 (.) .hh <and> (0.5) America? (0.2) American state?
 18 (.) because there is a democratic state? (.) it- (.)
 19 I say the Americans, .thh get .hh one bill:ion
 20 dollars? (.) in the arms ↑trade every year, (0.3)
 21 .thh is this (0.2).thh >good<. ---

The Afghan guest takes the journalist's follow-up question as a suggestion for justification, which triggers an accusation about the ruthless power politics and the avaricious arms trade of the American state. The accusation is directed at the nation as a whole, citizens included, as they are responsible for their democratic state (lines 18–19). Accusing the Americans as a whole is surely facilitated by the national unit which has been constructed in the previous discussion – only this time the signaling-out procedure is missing. The turn is then appointed to the rest of the guests.

* DATA EXTRACT 8 - *Tervo ja Päivärinta 17.9.2001 [0:42:34]*

(J1: journalist, MSI: guest, Michael Silver, MNI: guest, Mary Nieminen)

1 J1: so.=.h ↑how- how do you react to Rahmat's
 2 talk,=can this matter be app- (.) >in your opinion< (.)
 3 >is that the right to way< to approach this matter.
 4 (0.3)
 5 MSI: mh .hh
 6 (0.5)
 7 MSI: <well:> (0.5) .hhhhhhhh (0.5) now fir- first of all
 8 ((smiles and looks quickly at Rahmat))
 9 it's it's it's I guess quite clear that uhm (.) <that>
 10 bhh (0.5) that th- (.) the America (.) that treats (.)
 11 the world violently (.) is not our America,
 12 it is not (.) Mary's and John's and (.) Sam's and m-
 13 (.) and mine.
 14 (0.2)
 15 MSI: it [is-]
 16 J1: [bult, ((Samuel is nodding))
 17 MSI: it is (.) .h the big corp- (.) #e# big corporations'? .hh
 18 <and> (.) and (.) and theirs #er# (.) I mean this #er#
 19 .h @military-industrial comple[x@,]
 20 ((pronounced with an American accent))
 21 MNI: ['pl]ex. [he-heh]
 22 MSI: [as] (.)
 23 [as] Eisenho[werc]e .hh once put it,
 24 J1: [mt'] [may I-]
 25 (.) so, .h it is (.) it is its (.) America <and> (.)
 26 and of course in this (.) .h in this kind of (.) #eer#
 27 attack #m# terror act the >sort of< dreadfulness lies in

28 the fact that it is targeted at .hh ↑civilians. (.) <and>
 29 ((shows that Mary and J1 are nodding))
 30 (.) at us (.) at our (.) >at our kind of people<,
 31 =>we #e# any one of us could have (.) been (.) one
 32 (.) of those five thousand.

By handing the turn over for the Americans to comment (lines 1–2), the journalist executes his institutional duty to secure a balance between opposing views in the discussion (see Clayman and Heritage, 2002). With this discursive gesture, he also accentuates the contrast and marks the co-present Americans as the target of the accusation. Offense triggers personalized defense in the respondent. The moral challenge is dealt with by creating a persuasive two-class set (see Sacks, 1995, Lecture 6), whereby the respondent reformulates the category American, splitting it into two, a good and a bad America, and positioning himself among the innocent ones (see also Stokoe, 2010). He first makes a summative we-list (see Sacks, 1995, Lecture 11) of the co-present Americans (lines 12–13) and then identifies the felon: the military–industrial complex (lines 17–19). Besides controlling the moral status of the listed individuals, this personalized formulation puts the moral challenge that the American guests have had to face during the whole discussion out in the open: being an exception but being accused. There has been a constant contradiction between being a good (deviant) individual and a good (loyal) category member. When the question does not suggest the deviance of the co-present Americans, the respondent must pursue it himself.

Even though the response demonstrates resistance and criticism of the holistic way of targeting indignation in the accusation, there is a strong engagement in the established category membership. Reference to the words of a former president (line 23) pronounced with an American accent (lines 19–20) marks loyalty to the unit and also draws a line between political institutions and big corporations, as the latter fall beyond the reach and responsibility of ordinary citizens, which the accusation was about. The respondent won't leave the defense there but sticks to the turn and identifies himself with the American civilians (lines 28–32), displaying personal commitment to the membership assigned for him by the script. Big corporations remain distant cross-members of the collection American, while the actual co-membership is attached to the innocent vulnerable civilians (see Sacks, 1995, Lecture 14). This reformulation shifts the locus of attention from America the offender to America the victim (see also Stetson, 1999). Activity itself, defending one's nation under external threat, underscores and ultimately redeems the collection nationality that the whole program is based on.

Conclusions

Unlike public figures such as politicians, experts and celebrities, an ordinary individual does not possess a presupposed public role to inform an encounter with a journalist (see Rautajoki, 2010; Thornborrow, 2001). This poses a challenge for a journalist wanting to structure and manage a live discussion program on television. The cultural membership categorization device can be used as an institutional tool to cast enduring

roles for discussants and to encourage a particular anticipated plotline, as in the case presented, facilitating the trajectory from identifications to accountability, collective attributions, accusation and defensive loyalty. These discursive turns form another example of 'the experiential and the accountability interview' (Montgomery, 2007) being mixed in journalistic endeavors (see Thornborrow, 2010). An operative moral casting is conditioned by a clear affirmation of membership (public identification and its acceptance) at the beginning of the encounter. It is hard to resist being introduced by a seemingly innocent Pn-adequate which-type collection (see Sacks, 1995, Lecture 6) such as nationality because everybody belongs to some category within that collection. Furthermore, in the aftermath of a crisis concerning the topical category, an ordinary person is easy to tempt into committing him or herself further to the membership by inviting a first-hand description of experiences related to the shattering event. The entitlement to own an experience (Sacks, 1984) can then be turned into category-bound obligations. Once the membership and the commitment to it are on display, they can be deployed to put pressure on and push moral accounts from the member on behalf of the population.

In the institutional framework of news interviews, the journalist is obliged to refrain from direct attacks on the interviewee and the interviewee is obligated to treat negative questioning with tact (Clayman and Heritage, 2002). These standards also function in my data on television discussions. Journalists control the interrogation and the consent for it by a signaling-out procedure which plays the anti-inductive feature of categorization. Membership is taken to override individual actions. This allows journalists to let the respondents off the hook personally, yet oblige them to explain for the rest of the nation. Thus, category members are expected to account for their national fellow members and their president even though they themselves have acted otherwise. And they do. The willingness to stay within the category and defend it even under serious moral accusations reproduces the normative parameters of the device nation as a cultural tool. Loyalty to the population, especially under external threat, is commonly associated with national membership. The identifications and their uptake in the program work to realize the national identity in operation (see also Butler and Fitzgerald, 2010), invoking the ideological underpinnings of banal nationalism (see Billig, 1995). In the end, the signaling-out device paradoxically serves to support building national stereotypes.

As the participant structure in television discussion is triangular, no action or identification can be considered one-dimensional (Rautajoki, 2009). The identity of the guests is tied to the identity of the journalists and the anticipated audience. Sacks talks about 'categorizing the categorizer' in referring to the fact that by uttering an identification of someone else the speaker also occasionally discloses something relevant about himself (see Sacks, 1995, Lecture 6). What is achieved by the methods that the program-makers apply in this discussion?

The design of the program is set out to answer at least three kinds of question. How does one achieve the mission of the program format and yet differentiate it from its competitors (capturing the audience)? How does one cover an international news event happening in another country within the Finnish public sphere (addressing the audience)? How does one build a platform for being a good reporter and exercising

journalistic ideals (serving the audience)? The membership categorization device allows the program-makers to achieve a current, contrastive, personal and yet morally obligating discussion on a matter of common concern. By inviting categorical representatives into the studio, the international topic is brought home to the Finnish public (see Hester, 2002). The end result is entertaining (affective, authentic, contrastive), educative (perspectives, details, moral implications) and democratic (handling current affairs under alert and critical journalism). The omnipresent audience is even flattered by reconstructing a virtuous Finnish national identity on the side of the Americans. For the journalists, the device is used to build up an institutionally proper identity project. Witty categorization enables journalists to turn the discussion into an occasioned public sphere setting in which critical surveillance and public accountability can be exercised (see Housley and Fitzgerald, 2007).

At a time of crisis, the broader field of relations which journalism is interfering in and fuelling in the script is already sensitive and loaded with moral pressures and expectations. The exceptionality of the news topic may affect the intensity of public identifications and their uptake in interaction. However, the nature of the news event cannot of itself produce the binding web of interrelations and obligations which has been seen in use in the data. This is provided by the cultural power invested in the membership categorization device. A category membership is the only criteria justifying the interrogation of ordinary people in the studio. In journalistic procedures, the institutional question-answer format already grants the journalists a significant tool for interactional control (Clayman and Heritage, 2002). Involving membership categorization in the question design further strengthens the initiative of the journalists. This study has evidenced how program-makers can apply this powerful cultural apparatus to script, cast and direct a seemingly unpredictable live discussion.

Acknowledgements

Special thanks go to Jörg Bergmann and his brilliant team for inspiring the first steps of this article during my research visit in Bielefeld in 2006. The final versions of the text were polished in the article circle Apaja in 2010–11.

Funding

This research has been funded by Sovako (The Finnish Doctoral Programme in Social Sciences) and The Finnish Cultural Association.

Note

1. This research is part of a PhD project on the formation of participation framework in Finnish discussion programs.

References

- Antaki C (1994) *Explaining and Arguing*. London: SAGE.
- Antaki C and Widdicombe S (1998) Identity as an achievement and as a tool. In: Antaki C and Widdicombe S (eds) *Identities in Talk*. London: SAGE, 1–14.
- Arminen I (2005) *Institutional Interaction*. Aldershot: Ashgate.
- Berg M (2003) *Syytöksiä ja epäilyksiä* [Accusations and Suspicions]. Helsinki: SKS.

- Bergmann JR (1998) Introduction: Morality in discourse. A special issue of *Research on Language and Social Interaction* 31(3–4): 279–294.
- Billig M (1995) *Banal Nationalism*. London: SAGE.
- Bovet A (2009) Configuring a television debate. In: Fitzgerald R and Housley W (eds) *Media, Policy and Interaction*. Farnham: Ashgate, 27–48.
- Butler CW and Fitzgerald R (2010) Membership-in-action: Operative identities in a family meal. *Journal of Pragmatics* 42: 2462–2474.
- Clayman S (1992) Footing in the achievement of neutrality. In: Drew P and Heritage J (eds) *Talk at Work*. Cambridge: Cambridge University Press, 163–198.
- Clayman S (1995) Defining moments, presidential debates and the dynamics of quotability. *Journal of Communication* 43(3): 118–146.
- Clayman S and Heritage J (2002) *The News Interview*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Drew P and Heritage J (1992) Analyzing talk at work: An introduction. In: Drew P and Heritage J (eds) *Talk at Work*. Cambridge: Cambridge University Press, 3–65.
- Eglin P and Hester S (1999) Moral order and the Montreal massacre. In: Jalbert PL (ed.) *Media Studies*. Lanham, MD: University Press of America, 195–230.
- Ekström M (2009) Announced refusal to answer: A study of norms and accountability in broadcast political interviews. *Discourse Studies* 11(6): 681–702.
- Fitzgerald R and Housley W (2002) Identity, categorization and sequential organization. *Discourse & Society* 13(5): 579–602.
- Garfinkel H (1967) *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Greatbatch D (1992) On the management of disagreement between news interviewees. In: Drew P and Heritage J (eds) *Talk at Work*. Cambridge: Cambridge University Press, 268–301.
- Hamo M (2006) Caught between freedom and control: An ordinary people's discursive positioning on an Israeli prime-time talk show. *Discourse & Society* 17(4): 427–445.
- Heritage J (1984) *Garfinkel and Ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.
- Hester S (2002) Bringing it all back home. In: Hester S and Housley W (eds) *Language, Interaction and National Identity*. Aldershot: Ashgate, 16–37.
- Hester S and Eglin P (1997) Membership categorization analysis: An introduction. In: Hester S and Eglin P (eds) *Culture in Action*. Washington, DC: International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis, 1–23.
- Hester S and Fitzgerald R (1999) Category, predicate and contrast. In: Jalbert PL (ed.) *Media Studies*. Lanham, MD: University Press of America, 171–193.
- Housley W and Fitzgerald R (2002) A reconsidered model of membership categorization analysis. *Qualitative Research* 2(1): 59–84.
- Housley W and Fitzgerald R (2007) Categorization, interaction, policy and debate. *Critical Discourse Studies* 4(2): 187–206.
- Housley W and Fitzgerald R (2009) Membership categorization, culture and norms in action. *Discourse & Society* 20(3): 345–362.
- Hujanen T (2002) *The Power of the Schedule*. Tampere: Tampere University Press.
- Hutchby I (2001) 'Witnessing': The use of first-hand knowledge in legitimating lay opinions on talk radio. *Discourse Studies* 3(4): 481–497.
- Hutchby I (2011) Non-neutrality and argument in the hybrid political interview. *Discourse Studies* 13(3): 349–365.
- Jayyusi L (1984) *Categorization and the Moral Order*. London: Routledge.
- Kajanne M (2001) *Kansalaiset kysyjinä* [Citizens as Questioners]. Helsinki: SKS.
- Lepper G (2000) *Categories in Text and Talk*. London: SAGE.
- Leudar I and Nekvapil J (2000) Presentations of Romanies in the Czech media: On category work in television debates. *Discourse & Society* 11(4): 487–513.

- Leudar I, Marsland V and Nekvapil J (2004) On membership categorization: 'Us', 'them' and 'doing violence' in political discourse. *Discourse & Society* 15(2–3): 243–266.
- Llewellyn N and Butler C (2011) Walking out on air. *Research on Language & Social Interaction* 44(1): 44–64.
- Montgomery M (2007) *The Discourse of Broadcast News*. London: Routledge.
- Nikunen M (2006) Parenthood in murder–suicide news. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 7(2): 164–184.
- Nuolijärvi P and Tiittula L (2000) *Televiisokeskustelun näyttämöllä* [On the Stage of Television Discussion]. Helsinki: SKS.
- Nylund M (2000) *Iscensatt interaction* [Staged Interaction]. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Nylund M (2003) Asking questions, making sound-bites: Research reports, interviews and television news stories. *Discourse Studies* 5(4): 517–533.
- Rautajoki H (2006) Televiisokeskustelun agendan moraaliset ulottuvuudet [Moral implications of agenda in television discussion]. *Tiedotustutkimus* 29(3): 52–70.
- Rautajoki H (2009) Staging public discussion. In: Fitzgerald R and Housley W (eds) *Media, Policy and Interaction*. Farnham: Ashgate, 88–109.
- Rautajoki H (2010) Tietämisoikeudet televiisokeskustelun vuorovaikutuksessa: Asiantuntijareviirit poliittisella areenalla [Epistemic rights in television discussion: Expert territories on political arena]. *Sosiologia* 47(1): 24–40.
- Sacks H (1972a) An initial investigation of the usability of conversational data for doing sociology. In: Sudnow D (ed.) *Studies in Social Interaction*. New York: The Free Press, 31–74.
- Sacks H (1972b) On the analyzability of stories by children. In: Gumberz J and Hymes D (eds) *Directions in Sociolinguistics*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 329–345.
- Sacks H (1979) Hotrodder: A revolutionary category. In: Psathas G (ed.) *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. New York: Irvington Publishers, 7–14.
- Sacks H (1984) On doing 'being ordinary'. In: Atkinson JM and Heritage J (eds) *Structures of Social Action*. New York: Cambridge University Press, 413–429.
- Sacks H (1995) *Lectures on Conversation: Volumes I & II*, ed. G Jefferson. Oxford: Blackwell.
- Sacks H, Schegloff EA and Jefferson G (1974) A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language* 50: 696–735.
- Schegloff EA (1991) Reflections on talk and social structure. In: Boden D and Zimmerman D (eds) *Talk and Social Structure*. Cambridge: Polity Press, 44–70.
- Schegloff EA (2007a) A tutorial on membership categorization. *Journal of Pragmatics* 39: 462–482.
- Schegloff EA (2007b) *Sequence Organization in Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Silverman D (1998) *Harvey Sacks: Social Science and Conversation Analysis*. Cambridge: Polity Press.
- Stetson J (1999) Victim, offender and witness in the emplotment of news stories. In: Jalbert PL (ed.) *Media Studies*. Lanham, MD: University Press of America, 77–110.
- Stokoe E (2010) 'I'm not gonna hit a lady': Conversation analysis, membership categorization and men's denials of violence towards women. *Discourse & Society* 21(1): 59–82.
- Thornborrow J (2001) Authenticating talk: Building public identities in audience participation broadcasting. *Discourse Studies* 3(4): 459–479.
- Thornborrow J (2010) 'Going public': Constructing the personal in a television news interview. *Discourse & Communication* 4(2): 105–123.
- Watson R (1997) Some general reflections on 'categorization' and 'sequence' in the analysis of conversation. In: Hester S and Eglin P (eds) *Culture in Action*. Washington, DC: International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis, 49–75.

Author biography

Hanna Rautajoki works as a researcher and a teacher in the School of Social Sciences and Humanities at the University of Tampere, Finland. Her publications show interest in institutional interaction, socio-political discussion on television, moral communication, expert talk, cultural memberships, public service media and the contemporary forms of a public sphere as members' phenomenon. She is finishing her sociological dissertation on the formation of participation framework in Finnish television discussion programs.

TIETÄMISOIKEUDET TELEVISIOKESKUSTELUN VUOROVAIKUTUKSESSA

ASiantuntijareviirit poliittisella areenalla

Hanna Rautajoki

ABSTRAKTI

Artikkelissa tutkitaan episteemisten suhteiden, eli tiedollisten oikeuksien ja velvollisuuksien, rakentumista institutionaalisesti säännellyssä journalistisessa keskustelussa eri alojen asiantuntijoiden kesken. Aineistona on televisiokeskustelu, joka lähetettiin viikko syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen. Yleisön informoiminen, erityistietämys ja asiantuntijuus ovat keskeisiä elementtejä ohjelman rakentamisessa. Artikkelissa tarkastellaan, miten tietämistä tehdään osallistujien keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja millaisia kulttuurisia järjestyksiä osallistujien orientaatiot tuottavat ja uusintavat. Tutkimus kiinnittyy etnometodologiseen perinteeseen, jonka mukaan asiantuntijuus ei ole staattinen ominaisuus, vaan se aikaansaadaan toiminnassa. Suurin valta vaikuttaa osallistujien rooleihin ja tilanteisiin identiteetteihin on keskustelua ohjailevilla toimittajilla, mutta myös keskustelijat työstävät tietämistä aktiivisesti omista puheenvuoroissaan. Tietäminen jäsenyytyä televisiokeskustelussa territoriaalisesti erityistietoon perustuvina etuoikeuksina ja hallinnallisina reviiireinä, jotka poliittisen keskustelun kentälle joutuessaan asettuvat kuitenkin jännitteeseen suhteeseen keskenään. Televisiokeskustelussa aktualisoituvat tiedolliset suhteet ja subjektipositiot muodostavat kiinnostavan tuokiokuvan modernin yhteiskunnan ominaispiirteistä.

Avainsanat: televisiokeskustelu, etnometodologia, episteemiset suhteet, asiantuntijatietämys, sosiaalinen järjestys

Televisiokeskusteluihin kutsutaan studiovieraita kertomaan kokemuksiaan, esittämään mielipiteitään ja kommentoimaan ajankohtaisia tapahtumia yhdessä muiden keskustelijoiden kanssa. Vieraiksi kutsutut ihmiset kytkeytyvät kukin jollakin merkittävällä tavalla puheena olevaan aiheeseen. Keskustelut lähetetään suorana ja niihin sisältyy aina ennakoimattomia aineksia. Toimitustiimi pyrkii kuitenkin suunnittelemaan ja käsikirjoittamaan ohjelmat huolellisesti ennalta (ks. Nuolijärvi & Tiittula 2000). Vierasjoukon valitsemisen lisäksi toimittajat hallinnoivat

keskustelijoiden roolituksia ja keskustelun kulkua erilaisilla tilanteisilla strategioilla. Yksi ohjelmien rakentamisessa hyödynnetty resurssi on asiantuntijatietämys. Artikkelissa tutkitaan, miten yhteiskunnallinen tietäminen oikeuksineen ja velvoitteineen jäsenyytyä eri alojen asiantuntijoista koostuvassa televisiokeskustelussa. Aineistona on syyskuun 11. päivän terrori-isku käsittelevä suora keskustelu vuodelta 2001.¹ Oikeus tietoon tehdään näkyväksi osallistujien keskinäisessä vuorovaikutuksessa, toimittajien kysymysmuotoiluissa ja keskusteluvieraiden vastauksissa. Keskuste-

lua kehystävä kriisitilanne tuo keskusteluun kuitenkin oman jännitteensä, joka osoittaa tiedon suhteellisuuden. Asiantuntijuus asettuu poliittiselle kentälle.

Tutkimuksen taustalla on etnometodologinen viitekehys (Garfinkel 1967; Heritage 1996), jonka mukaan sosiaalinen toiminta on läpeensä järjestynyttä ja tilanteen mieli syntyy kulttuurisesti kompetenttien jäsenten yhteistoiminnan tuloksena. Myös osallistujien identiteetit tehdään olemassa olevaksi vuorovaikutuksen keinoin. Asiantuntijuus ei ole valmis staattinen piirre, vaan se tuotetaan tilanteessa liittämällä yksilö aktiivisesti kategoriaan, johon assosioituu tiettyjä piirteitä (vrt. Antaki & Widdicombe 1998, 3). Tutkimuksessani lähestyn tietämistä ja tietäjänä kohtelemista keskeisenä asiantuntijuutta määrittävänä tekijänä. Olennaista ei näistä lähtökohdista ole se, *että* asiantuntija tietää, vaan olen kiinnostunut siitä, *kuinka* osallistujat keskenään tekevät jonkun tietäväksi ja millaisia suhteita identifikaatiot osallistujien välille tuottavat.

Etnometodologinen tutkimus keskittyy sosiaalisen kanssakäymisen pienten yksityiskohdian analysoimiseen. Sen kapea katselukulma saattaa aiheuttaa hämmennystä, mutta pikkutarkkuuden taustalta löytyy klassinen sosiologinen kysymys siitä, kuinka voimme ylipääntään selittää sen ilmiön olemassaolon, koossa pysymisen ja jatkuvuuden, jota kutsumme yhteiskunnaksi (Tolson 2006, 25). Sosiaalinen järjestys syntyy pienissä, eletyissä hetkissä, ja sosiaalisten kohtaamisten pienet säännönmukaisuudet ovat uusintamassa mitä keskeisimpiä kulttuurisia käytäntöjä. Yhteiskunnan jatkuvuutta on pohtinut myös Anthony Giddens teoretisoinneissaan. Giddensin (1984) rakenteistumisen teoria tulee lähelle etnometodologisia käsityksiä sosiaalisen järjestyksen synnystä. Giddensin mukaan yhteiskunnan rakenteita ja yhteiskunnallista toimintaa ei ole mielekäästä erottaa toisistaan. Rakenteet ovat toimintaa rajoittavia ja mahdollistavia yhteiskunnallisten järjestelmien ominaisuuksia, joita toteutetaan ja uusinnetaan jatkuvasti konkreettisen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen virrassa. Giddens muistuttaa, että toiminta edellyttää rakenteita, mutta rakenne to-

dentuu, ja tarpeen tullen myös muuntuu, vain toiminnassa. Sosiaalinen järjestys nojautuu siis toimintakäytäntöihin, joiden säännönmukaisuuksia toimijat vuorovaikutustilanteessa työstävät (mt., 112). Giddensin teoria tarjoaa tukea etnometodologisen katseen kohdistamiseksi konkreettisiin momentteihin, joiden hetkissä ympäröivä yhteiskunta saadaan aikaiseksi.

Tietämisen tutkiminen on melko tuore ilmiö etnometodologisessa vuorovaikutustutkimuksessa. Eräänlaisena avauksena voidaan pitää John Heritagen ja Geoffrey Raymondin (2006) artikkelia arkikeskustelussa ilmenevistä episteemisistä suhteista. He tutkivat keskustelua, jossa todentuu isoäidin ensisijainen oikeus esittää arvioita lastenlapsistaan sekä erilaiset tavat toteuttaa tätä oikeutta vuorovaikutuksen yksityiskohdissa. Artikkelin mukaan tietäminen oikeuksineen ja velvoitteineen kytkeytyy vuorovaikutustoiminnan kannalta merkityksellisiin identiteetteihin. Identiteetit eivät ole ennalta määrättyjä, vaan ne ovat seuraamuksellisia vuorovaikutuksen rakentumiselle ja aktualisoituvat niissä tavoissa, joilla osallistujat muotoilevat toimintansa. Episteemisiin suhteisiin liittyy tyypillisesti valta-asetelmia ja hierarkioita (mt., 679). Identiteettisidonnaista tietoa, episteemisten oikeuksien jakautumista ja omien oikeuksien ensisijaisuutta hallinnoidaan tilanteisesti. Tietämisen hallinnointi ja identiteettien rakentaminen ovat kytköksissä myös laajempiin sosiaalisiin rakenteisiin ja yhteiskunnallisen järjestyksen ylläpitämiseen (mt., 701).

Tarkoitukseni on soveltaa näitä tietämiseen ja episteemisiin identiteetteihin liittyviä oivalluksia institutionaalisen puheen tutkimiseen. Institutionaalisuus näkyy aineistossani monella tasolla ja monella tapaa. Keskustelua käydään institutionaalisten reunaehtojen varassa, mikä tarkoittaa, että vuorovaikutus on järjestynyt tiettyjen institutionaalisten tavoitteiden ja rajoitusten mukaisesti (Drew & Heritage 1992, 22). Osallistujien osallistumisoi-keudet ovat jo lähtökohtaisesti epäsymmetrisiä. Toimittajalla on etuoikeutettu rooli ohjata keskustelun etenemistä, jakaa puheenvuoroja ja muotoilla puheenaiheita. Mikä tahansa jutustelu ei käy, vaan tavoitteena on näyttämöi-

dä mahdollisimman kiinnostava ja kompakti keskustelu ajankohtaisesta yhteiskunnallisesta kysymyksestä. Televisiokeskustelujen välillä on eroja siinä, millaista käsittelytapaa painotetaan. Yksi keskustelu voidaan rakentaa raisuksi ja viihdyttäväksi, toinen ihmisläheiseksi ja elämänmakuiseksi, kolmas informatiiviseksi ja muodolliseksi. Tässä artikkelissa tarkasteltava ohjelma (A-Talk 19.9.2001) vastaa tyyliään näistä jälkimmäistä. Se pyrkii tiedottamaan yleisöä kriisin keskellä ja tarjoaa näin erityisen rikkaan aineiston tietämisen tarkasteluun.

A-Talk on säännöllisellä ohjelmapaikalla lähetettävä viikoittainen keskusteluohjelma, joka tällä kertaa käsittelee koko maailmaa kohahduttanutta tapahtumaa. Yhdysvaltoihin on viikkoa aiemmin tehty liki 3000 uhria vaatinut terrori-isku, ja nyt pohditaan, miten tilanteeseen tulisi reagoida. Tunnin mittaisen keskustelun otsikko on *Sota terrorismia vastaan*, vetäjinä on kaksi ammattitoimittajaa ja vieraksi on kutsuttu kansainvälisen oikeuden professori, ulkoministeri, arabian kielen professori, suojelupoliisin päällikkö ja majuri maanpuolustuskorkeakoulusta. Jo keskustelijajoukon kokoonpano vihjaa institutionaalisuuden olevan merkittävä piirre myös vieraiden roolittamisessa. Harvey Sacksin (1972) muotoilemat jäsenkategorisoinnin säännöt, taloudellisuus ja johdonmukaisuus, auttavat päättämään, että yhdessä tällainen joukko tuottaa yksikön, jolle ominaista eivät ole vaikkapa kokijuus tai yhteiset elämänkohtalot, vaan tiettyyn institutionaaliseen rooliin kytkeytyvä asiantuntijuus.

Michel Foucault (1980) on tehnyt tunnetuksi ajatuksen institutionaalisen tiedon ja vallan yhteenkietoutumisesta modernissa yhteiskunnassa. Valta toimii tällöin diskursiivisina totuuksina ja oikeuksina (mt., 93). Foucault'n mukaan modernissa hallinnassa poliittinen kamppailu on ennen kaikkea kamppailua totuudesta. Kamppailu vallasta on tällöin kamppailua siitä, kuka saa tuottaa oikeaa tietoa todellisuudesta ja todellisuutta koskevista tosiasioista. (Kantola 2005, 264.) Foucault'n valtakäsitys soveltuu keskusteluanalyttiseen tutkimukseen valtasuhteen tilanteisuutta korostavan luonteensa vuoksi (Hutchby 1996; Heiskala 2001; Heritage 2006). Valta nähdään

sosiaalisissa käytännöissä todentuvana osallistujien keskinäisenä suhteena (Foucault 1980, 97–98). Lähtökohta sopii hyvin esimerkiksi institutionaalisen puheen tutkimukseen, joka pyrkii osoittamaan vallan läsnäolon tiedon, luokitusten, vuorovaikutuskäytäntöjen ja institutionaalisten roolien toteuttamisessa (Heritage 2006, 22–23). Etnometodologisesti katsottuna tiedon ja vallan oletettu kytkös on kuitenkin vasta lähtökohta analyysille. Olennaista on osoittaa, kuinka osallistujat itse mahdolliseen kytkökseen orientoituvat ja millaisin keinoin he sitä hallinnoivat.

Käytän analyttisenä välineistönä keskusteluanalyysiä (Sacks ym. 1974), jäsenkategorisointia (Sacks 1972) sekä institutionaalisen vuorovaikutuksen tutkimusperinnettä (Drew & Heritage 1992; Ruusu vuori ym. 2001; Arminen 2005). Tarkastelen, miten meneillään oleva toiminta jäsenyyksiä puheenvuoroiksi, millaisia kulttuurisia jäsenyyksiä puheessa aktivoidaan ja miten toiminta kietoutuu institutionaalisten tehtävien ja identiteettien toteuttamiseen. Analyysin perustana on osallistujien oma orientaatio kysymysten ja vastausten muotoilemisessa. Osallistumiskehyksen käsitteen (Goffman 1981; Goodwin 1987) avulla tartun niihin asemiin, joita puhujalle ja vastaanottajille puheessa rakennetaan. Puhe on aina suunniteltu jossakin, joltakin ja jollekin. Lisäksi hyödynnän identiteettityön tarkasteluun retoriikan analyysiä (Perelman 1971; Palonen & Summa 1998). Puhuja-asemia ja erilaisia jäsenyyksiä oikeuksineen ja velvoitteineen toteutetaan argumentatiivisesti kehystämällä kannanotto tietyllä tavalla. Tämä piirre tulee erityisen selvästi esiin keskustelijoiden välisessä erimielisyydessä. Keskustelut on litteroitu alkuperäistä puhetta ja vuorovaihtoa mahdollisimman tarkkaan jäljitellen² (litterointimerkit ks. liite 1).

TIEDON TERRITORIAALISUUS

Toimittajat, jotka ohjaavat koko keskustelun kulkua, ovat olennaisessa asemassa keskustelijoiden episteemisten oikeuksien määrittelyssä ja jakamisessa. Toimittaja päättää, kuka saa puhua mistäkin, ja pystyy näin vaikuttamaan puheenvuorojen totuudellisuuteen ja

relevanssiin (Nylund 2000, 236–240). Mutta keskustelijat käyttävät identifioimisvaltaa myös itsenäisesti asiantuntijuutta korostavien itsekategorisointien muodossa sekä tekemällä korjauksia toimittajan jakamiin tiedollisiin rooleihin.

Asiantuntijoiden erityistietämys jäsentyy televisiokeskusteluissa territoriaalisesti. Kukin asiantuntija on studiossa vastaamassa ensisijaisesti tietyn alueen kysymyksiin. Aluejako tulee esiin toimittajan tavassa jakaa puheenvuoroja ja muotoilla kysymyksiä. Ohjelmassa käytetään kolmea kysymystyyppiä, joista selkeästi yleisin ovat kohdekysymykset. Kaksi kolmasosaa kysymyksistä on tällaisia tietylle vastaajalle kohdennettuja kysymyksiä. Kohdekysymyksillä on oma tunnusomainen rakenteensa ja tehtävänsä: ne toimivat keskustelussa tiedollisen etuoikeuden merkitsijänä.

Kysymyksen muotoilu ennakoii myös vastauksen luonnetta (vrt. Sacks ym. 1974, 727). Kohdekysymykset ovat tyypillisesti niin sanottuja vilpittömiä hakukysymyksiä. Ne muotoillaan tiedustelemaan faktista tietoa (mielipiteiden, näkemysten tai kokemusten sijaan) ja roolittavat vastaajan kompetentiksi tarjoamaan puuttuvan tiedon. Myös vastaus kehystetään täten objektiiviseksi tiedoksi maailmasta. Monenkeskisessä keskustelussa kohdentaminen on tehtävä huolellisemmin kuin esimerkiksi haastattelussa. Kohdekysymys rakentuukin tyypillisesti siten, että kysymyksen kohde, eli etuoikeutettu vastaaja, nimetään heti kysymysmuotoilun aluksi ennen varsinaisen kysymyksen esittämistä. Seuraavassa on kolme esimerkkiä kohdennetusta kysymyksestä.

ESIMERKKI 1. TIETÄMYSREVIIRIT - POLIITTINEN YHTENÄISYYS

1 T1: Ja (.) jos me (.) otamme tähän perään lyhyen raportin
 2 Suomesta ja (0.2) Suomen (.) poliittisesta yhtenäisyydestä
 3 ja: (.) ja onko (0.2) öö myös tämmösiä (.) kriittisiä
 4 ► (.)näkemyksiä niin (.) ulkoministeri Erkki Tuomioja, =>Miten<
 5 te (.) kuvaisitte (.) vastaavalla (0.2) tavalla (.) Suomen
 6 tilanteen.

ESIMERKKI 2. TIETÄMYSREVIIRIT - JIHAD

1 ► T1: ↑Miten (.) Heikki Palva kun (.) ööööö (.) Taleban-
 2 liikkeen johtajat (.) ovat (.) uhanneet (.) pyhällä (0.5)
 3 sodalla.=Jihad. (.) ööö mm jos (.) jos Yhdysvallat (.)
 4 hyökkää ja ryhtyy tämmösiin sotilaallisiin toimiin.=↑Mitä se
 5 tarkoittaa.

ESIMERKKI 3. TIETÄMYSREVIIRIT - TUOMITSEMINEN

1 ► T2: No (.) Martti Koskenniemi, (.) Minkälaiset ovat käytännössä
 2 mahdollisuudet (.) öö (.) saa- e- öh- ottaa kiinni ja sitten
 3 kan- jol-jollakin (0.2) oikeudellisesti hyväksyttävällä
 4 >tavalla< (.) öö >tuomita< (.) tällais- tällaisen teon
 5 tekijät.

Kysymys siis kohdennetaan ja vastaaja nimeään ennen kysymyksen esittämistä. Sijainti on merkityksellinen. Televisiokeskustelun kontekstissa vasta kysymyksen muotoileminen sallii vuoron siirtymisen vastaajalle (vrt. Schegloff 1992, 123). Kun vastaaja on useita, vuoro on selkeintä kohdentaa ennen vuoronvaihdon mahdollistavaa kohtaa (Sacks ym. 1974, 713). Kohteen nimeäminen ennen kysymystä takaa vastaajan tarkkaavaisuuden kysymyksen kuuntelemiseen sekä ilmaisee muille keskustelijoille, että vastaamisoikeus on rajoitettu tiettyyn ensisijaiseen vastaajaan. Se kertoo myös, että vastaajaksi halutaan suunnitelmallisesti juuri tietty henkilö. Koska kysymystä ei ole vielä esitetty, kohdentaminen ei voi johtua innokkaasta puheenvuoron pyytämisestä, vaan se on toimittajien syste-

maattinen keino nimetä keskustelijoiden joukosta etuoikeutettu vastaaja.

Keskeistä identiteettien tuottamisessa on yhteistoiminnallisuus osallistujien kesken. Toimittaja ei yksin pystyisi aktualisoimaan identiteettiä, jollei vastaaja vastaisi rooliin toimittajan ehdottamalla tavalla: asettumalla kysymyksen olettamuksen mukaisesti vilpittöntä tietoa tuottavaksi asiantuntijaksi. Keskustelijat vahvistavat identifiointia vastaamalla odotuksen mukaisesti mutta eksplikoivat identiteettiään myös omatoimisesti tekemällä kategorisia viittauksia omaan erikoisalaansa. Seuraavassa on esimerkkejä keskustelijoiden tekemistä itsekategoriisoinneista.

ESIMERKKI 4. ITSEKATEGORISOINTI – ITSE JURISTINA

1 MK: -- Sanomalehdistä hyvin vähän saamme kuulla siitä mi- minkä
2 vuoksi Osama Bin Laden itse asiassa olis tässä tä- (.)
3 ► tässä takana. (.) Itse en juristina ole nähnyt mitään
4 sellaista joka sitoisi hänet (.) mitenkään pitävästi tähän.

ESIMERKKI 5. ITSEKATEGORISOINTI – MEILLÄ POLIISIPUOLELLA

1 PS: -- Se mitä me tällä hetkellä tiedetään tuolla (.)
2 ► poliisipuolella on se että (.) Bin Ladenia (.) ei ole tällä
3 hetkellä edes etsintäkuulutettu (.) näistä rikoksista.

ESIMERKKI 6. ITSEKATEGORISOINTI – MEIDÄN ULKOMINISTERIKOKOUKSESSA

1 ET -- >Mut kyllä mä< (.) >kuitenkin< esimerkiksi meidän
2 ► ulkoministerikokouksessa niin (.) öö (.) heti sillan
3 keskiviikkona, (.) niin jokseenki (.) <kaikki> (0.5) eee
4 varoivat käyttämästä tällaista retoriikkaa.

Otteissa keskustelijat tuovat esiin oman viiteryhmänsä asiantuntijana. Itseviittaus on tulkittavissa Goffmanin (1981) puhuja-aseman (footing) käsitteen avulla. Goffmanille puhujan ja kuulijan identiteetit eivät ole yksilöllisiä, vaan äänessä voi olla samankin puhujan toimesta eri tahoja. Lausuma jakautuu kolmeen ulottuvuuteen. Animaattori ilmaisee puheen, tekijä muotoilee sen ja päämies on varsinainen lähde lausuman taustalla. Itsekategoriisoinneilla puhujat tekevät selväksi, että he

osallistuvat keskusteluun tietyn instituution nimissä, ja vahvistavat näin asiantuntijaidentiteetin muotoutumista. Instituutio yhdistetään kompetenssiin, johon liittyy pääsy tiettyyn sisäpiiritietoon. Esimerkin 5 viittauksessa toistuu jälleen territoriaalinen metafora. ”Poliisipuoli” on oma alueensa, jonka puitteissa vastaaja vastauksensa muotoilee.

Toimittajat kohdentavat episteemisiä oikeuksia jo suunnitellessaan kysymyksiä ja kysy-

myksille sopivia vastaajia. Yleensä keskustelijat mukautuvat roolitukseen ja toimivat sen edellyttämällä tavalla, mutta toisinaan studiovieras voi kommentoida ja korjata tietämyk-

sen kohdentamista. Esimerkiksi seuraavassa vastaaja rajaa oman vastauksensa alaa ja osoittaa kysymyksen alkuosalle vieraiden joukosta oikeamman vastaajan.

ESIMERKKI 7. REVIIRIKORJAUS – SOTILAALLINEN KYSYMYK

1 T2: No (.) Martti Koskenniemi, (.) Minkälaiset ovat käytännössä
2 mahdollisuudet (.) öö (.) saa- e- öh- ottaa kiinni ja sitten
3 kan- jol-jollakin (0.2) oikeudellisesti hyväksyttävällä
4 >tavalla< (.) öö >tuomita< (.) tällais- tällaisen teon
5 tekijät.
6 *MARTTI KOSKENNIEMI, KANSAINVÄLISEN OIKEUDEN PROFESSORI*
7 MK: No ne käytännön mahdollisuudet ottaa >kiinni<, se on tietysti
8 ► >sotilaallinen< kysymys. (.) Mitä kansainvälinen oikeus
9 tarjoo,=Siin on nyt <kaks> normistoa hh ehkä olemassa, --

Vastaajan korjaus vihjaa, että sotilaallinen kysymys kuuluu sotilaallisen tietämyksen alueelle ja sen ensisijaisena vastaajana tulisi olla

sotilaallinen asiantuntija. Seuraavassa toimittajan tietämyksen kohdentamisen korjaa asianomainen asiantuntija itse.

ESIM 8. REVIIRIKORJAUS – TIEDUSTELUPALVELU TIETÄÄ

1 T1: >Heikki Palva<, (.) Miten (0.2) luotettavia nämä (.) ää
2 julkisuuteen (.) tulleet tiedot (.) Bin Ladenista ja (.) tästä
3 organisaatiosta (.) teidän mielestänne ovat.
4 (0.5)
5 HP: Vaikea arvoida sitä luotettavuutta, (.) Eihän tätä järjestöä
6 kukaan tunne (.) oikein hyvin, --
7 ---
8 ► PS: >Paras tietohan< ilmeisesti löytyy tämmösisistä järjestöistä
9 (.) öö eri maiden tiedustelupalveluilta. (.) Ja
10 tiedustelupalvelujen tietojen perusteella (.) al-Qaida on
11 ainaki listattu (.) <brittien ja jenkkien> (.) listoille, --

Toimittaja kohdentaa kysymyksen (rivi 1) arabikulttuurin asiantuntijalle, arabian kielien emeritusprofessorille. Tämä ei kuitenkaan vahvista tietäjän roolia, vaan väistää kysymyksen liian vaikeana vastata (rivi 5). Hie-man myöhemmin suojelupoliisin päällikkö pyytää puheenvuoron. Vuorossa nimetään ”paras tieto” (rivi 8) esitettyyn kysymykseen sekä korostetaan omaa pääsyä tuohon tietoon

ja samalla omaa asiantuntijuutta asiassa (rivi 10). Tämän voi kuulla implisiittisenä kritiikkinä toimittajan vinoutuneeseen tietämyksen kohdentamiseen. Alla on vielä esimerkki re- viirikorjauksesta, jossa keskusteluvieras vartoi omia tiedollisia oikeuksiaan esittämällä poikkeuksellisesti kysymyksen toiselle keskustelijalle.

ESIMERKKI 9. REVIIRIKORJAUS - OIKEUSOPPINEET TIETÄÄ

- 1 ET: --- pitäisi (.) >ihannetapauksessa< YK:n turvaneuvoston
 2 kautta (.) hankkia sitten (.) valtuutus sille että voidaan
 3 ryhtyä (.) voimakeinojen käyttöön että ää nämä saadaan (.)
 4 oikeuteen.
 5 MK: Missä heidät pitäis saada oikeuteen?
 6 (0.2)
 7 ET: No (.) >tässä tapauksessa< kai ensimmäinen lähtökohta,
 8 ► (0.2) °Tämän nyt° [>tietysti< oikeusoppineet pystyy sanomaan,]
 9 [((katsoo ja viittaa kädellään MK:hon))]
 10 Mutta koska meillä ei ole vielä sellaista yksiselitteistä
 11 kansainvälistä tuomioistuinta (.) niin meillä <on> kuitenkin
 12 se periaate että: ää tekopaikan (.) oikeusjärjestelmä on se
 13 joka (.) joho- jossa syylliset tulee saattamaan vastaa- =>Että
 14 tässä tapauksessa< (.) siis amerikkalainen oikeus.

Keskustelijan esittämä kysymys (rivi 5) on muodoltaan testikysymys, johon kysyjä tietää vastauksen ja odottaa myös vastaajan vastaavan oikealla tavalla. Se toimiikin tässä vastalauseena enemmän kuin aitona kysymyksenä. MK ei avaa esittämäänsä kritiikkiä, koska on jo aiemmin keskustelussa tuonut esiin näkemysensä siitä, että sopivan oikeuslaitoksen löytäminen voi tilanteessa olla ongelmallista. Kiinnostavaa on se tapa, jolla toinen puhuja (ET) ottaa kysymyksen vastaan ja osoittaa sen nimenomaan testikysymykseksi. Hän alkaa vastata kysymykseen ikään kuin aitona kysymyksenä mutta epäröi ja takeltelee vastauksen muotoilussa sekä eksplikoi ”oikeusoppineet” tiedon etuoikeutetuksi hallitsijaksi (rivi 8). Oikeustieteen professorille tämä reviirin tunnustus riittää ja keskustelua jatketaan eteenpäin muista aiheista.

Foucault (2005) on tiedon arkeologiaa eritellessään nimennyt yhdeksi diskursiivisen muodostelman piirteeksi lausumistapojen ulottuvuuden. Oikeus esittää tiedollisia lausumia on tämän mukaan rajoitettu. Tiedon hallinnoimisessa keskeistä on se ”kuka puhuu? Kenellä kaikista puhuvista yksilöistä on lupa käyttää tällaista kieltä? Kuka on pätevä puhumaan? Kuka saa puheelta ainutkertaisuutensa ja arvovaltansa, ja keneltä puhe puolestaan saa ainakin oletetun totuutensa ellei peräti taakuutaan?” (Mt., 70.) Televisiokeskustelijoiden asiantuntijuuksien jakaminen tiedollisiin territorioihin osoittaa kulttuurisen käytännön,

jonka avulla tietyn alan asiantuntija auktorisoidaan tietyn alueen ja tiettyjen todellisuudesta esitettyjen toteamusten hallitsijaksi.

TIETÄMISEN TILANTEISUUS

Televisiokeskustelun kaikki kysymykset eivät ole kohdennettuja asiantuntijakysymyksiä. Muutoinhan keskustelu etenisi haastatteluina ja haastattelujen mahdollisena kommentoimisena. Keskustelullisuuden ja dialogisuuden lisäämiseksi joukossa on myös yhteiskysymyksiä. Ristiriita tiedon territoriaalisuuteen on ilmeinen, ja se selittyy keskustelutilanteen institutionaalisella kontekstilla. *Kuka tietää mitään* -kysymyksen rinnalle asetuu kysymys *missä tiedetään*. Monenkeskinen televisiokeskustelu pyrkii monipuolisen moniperspektiivisen julkisen keskustelun näyttämöimiseen. Yhteiskunnallis-poliittinen tematiikka kytkee keskustelun Jürgen Habermasin (1989) julkisen tilan käsitteeseen ja julkisen mielihetken muodostamiseen päätöksenteon tueksi ja perusteeksi. Vaikka tutkimani ohjelma ei koostu kansalaisyhteiskunnan edustajista, siinä näkyy orientaatio yhteisölliseen ongelmanratkaisuun, kansalaisten informoimiseen ja demokraattiseen poliittiseen systeemiin.

Kohdekysymysten ohella keskustelussa esiintyy myös kierroskysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Neljäntenä erityistapauksena ovat vielä televisiokatsojien lähettämät yleisökysymykset, jotka voidaan esittää missä tahansa

mainitusta kolmesta muodosta. Toinen kysymystyypeistä, eli kierros, on toimittajien tapa

velvoittaa jokainen asiantuntija vastaamaan yhteen ja samaan kysymykseen.

ESIMERKKI 10. NÄKEMYSKIERROS – SOTA KÄSITE

1 T1: Yksi (.) tässä (.) liikkuva >käsite< johon (.) ulkoministeri
2 >Tuomiojakin< viittasi että s- >virallinen Suomi< ei puhu
3 sodasta, (.) Mutta sota (.) sana (.) liikkuu (.) tässä (.)
4 myös (.) myös EU:n sanastossa, (.) Sota >terrorismia<
5 ► vastaan, (.) öyyy (.) Kierros siit-,=Olemmeko me sodassa.

Kierros vaikuttaa täysin päinvastaiselta kohdekysymyksen logiikan kanssa. Siinä kaikki keskustelijat esitetään kompetenteiksi ja velvollisiksi vastamaan esitettyyn kysymykseen. Erona kohdekysymykseen on kuitenkin se, että kysymysmuotoilussa tiedusteltu tieto esitetään jo lähtökohtaisesti ristiriitaiseksi. Näin keskustelijoiltakin kysytään pikemminkin institutionaalisesti perusteltuja näkemyksiä kuin objektiivista faktualisoitua tietämystä. Kysymysmuoto sallii keskustelijoiden erilinjaisuuden ja jopa kutsuu esiin erilaisuutta. Oletuksena on, etteivät kaikki keskustelijat vastaa kysymykseen täysin samalla tapaa, vaan kukin tarkastelee tematiikkaa vuorollaan oman ins-

tituutionsa perspektiivistä käsin. Näin territoriaalisuus säilyy myös yhteisen kysymyksen kohdalla. Kierroksia ehditään tunnin keskustelussa tehdä vain muutama. Mutta niiden kysymysaiheet ovat sitäkin polttavampia. Kierros näyttäytyy erityisen tärkeän epäselvän dilemman merkitsijänä, johon kaikilta tietäjiltä edellytetään kontribuutio.

Kolmantena kysymystyyppinä ovat avoimet kysymykset. Poiketen kahdesta muusta kysymysmuodosta, niissä toimittaja ei osoita vastausvuoroa kenellekään, vaan jättää vastaamisen keskustelijoiden itsensä päätettäväksi.

ESIMERKKI 11. AVOIN KYSYMYS – ODOTUKSET

1 T1: Ku- (.) Minkälaista toimintaa (0.4) te (.) Yhdysvalloilta
2 (0.2) >nyt odotatte<. (.) =>↑Mitä me (.) odotamme.
3 ► (1.5) ((etsii katseellaan vastaajaa))
4 T1: Paavo Selin.

Pitkä tauko (rivi 3) kysymyksen esittämisen jälkeen osoittaa, ettei kysymykseen tällä kertaa ole suunniteltu ennalta vastaajaa. Toimittaja katselee ympärilleen ja antaa puheenvuoron sitä pyytävälle. Myös kysymys on muotoiltu yleisesti kaikille keskustelijoille, ”teille” (rivi 1). Kiinnostavaa on me-retoriikan käyttö kysymyksen uudelleen muotoilussa. Samoin kuin edeltävässäkin esimerkissä (esimerkki 10, rivi 5), puheenaiheesta tehdään yhteistä ja yhteisesti tärkeää (vrt. Hester & Fitzgerald 1999,

176). Toisin kuin asiantuntijoiden puheessa, me-pronominia käytetään näissä toimittajien kysymysmuotoiluissa inkluusiivisesti. Me ja *meidän odotukset* (rivi 2), on myös moraalisesti latautunut kategoria. Se kutsuu yleisön identifioitumaan tiettyyn moraaliseen ja poliittiseen yhteisöön (vrt. Housley & Fitzgerald 2007, 198). Yleisöä puhutellaan läpi ohjelman, mutta paikka paikoin myös yleisölle sallitaan *ääni* keskustelun tuoksinassa. Alla esimerkki yleisön esittämästä nettikysymyksestä.

ESIMERKKI 12. KIERROS YLEISÖKYSYMYKSESTÄ - MAAILMANSOTA

1 T2: >Mut että< (.) kun ti- kun tilannetta ei ratke- (.) ratkea (.)
 2 ehh ratkaise se jos Bin Laden saadaan kiinni <ja> ja=ja
 3 >koston KIERRE< (0.4) >kierteen PELKO< on aika yleistä
 4 selvästi meidän (.) ↑katsojilla ainakin, (.) Ja tääl on (.)
 5 ► useampia kysymyksiä siitä että voiko tämä laajentua (0.2)
 6 isoksi sodaksi,=Voiko tästä tulla maailmansota. (.) öö-
 7 Minkälaisia (.) ehk öö (.) m- (.) Minkälai[sia-]
 8 T1: [Vasta]taan sii-
 9 ö- Otetaan siitä kierros.

Yleisökysymys on tässä muotoiltu asiantuntijakierrokseksi (rivi 9). Jälleen tiedustellaan asiaa, joka sisältää ristiriidan. Aiotut keinot eivät näytä ratkaisevan tilannetta (rivit 1–2). Yleisön esittämät kysymykset lisäävät erityistä moraalista velvoittavuutta kysymiseen ja vastaamiseen (Berg 2003, 62). Ne aktivoivat toimittajan vastuun yleisön edusmiehenä ja asiantuntijoiden vastuun tarjota kansalle tietoa. Velvoittavuutta vahvistetaan vielä korostamalla, että epä tietoisia on yleisön joukossa useita (rivi 5). Jotakin toimittajan orientoitumisesta keskustelun tiedollisiin rooleihin kertoo se, että varsinaisen kysymyksen muotoilusta ristiriita ja kritiikki on jätetty pois (vrt. Kajanne 2001, 154). Keskustelijoilta pyydetään lopulta vain arviota maailmansodan mahdollisuudesta (rivit 5–6), mikä tekee mahdolliseksi kysymyksen moraalisen haasteen ohittamisen. Jokainen on veloitettu vastaamaan, mutta asiantuntijan itsensä päätettäväksi jää, mihin kohtaan kysymysvuoroa hän vastauksensa kohdentaa.

Hätäntyneen yleisön kategoria aktivoi yhteisyyttä ja yhteisöllisyyttä vielä vahvemmin kuin kaksi edellistä esimerkkiä. Televisiokeskustelussa tietäminen, vastuu ja vastaaminen kulkevat käsikkäin. Asiantuntijoilla on tiedollisia etuoikeuksia, mutta he ovat myös velvollisia tarjoamaan yleisölle omaan tietämykseensä ja oman instituutionsa toimintaperiaatteisiin liittyviä julkisia selontekoja. Tietäminen ei tapahdu tyhjiössä, vaan se uppoutuu tilanteeseen toimintaan, julkisen keskustelun edesauttamiseen ja demokraattisiin prosesseihin. Keskusteleavan demokratian teorian mukaan vain riittävä inklusiivisuus takaa systeemin legitimiisyyden eriytyneessä

modernissa yhteiskunnassa (Habermas 1996). Toisin sanoen kansalaisille myönnetty perustuslaillinen oikeus poliittiseen osallistumiseen edellyttää kansalaisten riittävää osallistamista päätöksiin johtaviin keskusteluihin ja mielihiteenmuodostukseen. Erityisesti kriisitilanne nostaa yhteisöllisen ongelmanratkaisun etualalle ja vahvistaa poliittisen vallan kiertokulkua sekä kansalaisten oikeuksia (mt., 357). Yhteisöllisyyttä korostavat me-kysymykset uusintavat näin modernin demokratian reunaehtoja. Ne osoittavat, että aiheen äärelle on kokoonnuttu nimenomaan yhteiskuntana, jonka puitteissa yleisöllä on oikeus tiedustella ja saada tietoa avoimiin kysymyksiin.

TIETÄJEN TÖRMÄYS

Tarkastelen seuraavaa vuorovaikutusepisodia hieman yksityiskohtaisemmin. Sen käänneet paljastavat paradoksin, joka televisiokeskusteluihin tiedollisena alueena liittyy. Kun asiantuntijuudet törmäävät toisiinsa, keskustelun episteeminen järjestyneisyys rikkoutuu. Oletus tiedon territoriaalisuudesta säilyy läpi katkelman, mutta territoriaalisuus toissijaistetaan tilannekontekstin nimissä, ja asiantuntijoiden välille syntyy kamppailu ilmaisullisesta etuoikeudesta. Tietämisen rinnalle asettuu muita kriteerejä, jotka tekevät eron sen välille, mitä tiedetään ja miten vastataan. Territoriaalisuus ja tilannekonteksti joutuvat ristiriitaan. Katkelma alkaa toimittajan esittämällä yleisökysymyksellä, joka muotoillaan avoimeksi kysymykseksi. Vastaaminen ja tietämys jätetään siis keskustelijoiden itsensä päätettäväksi. Vuoron ottamisessa tulee päällekkäisyyttä, mutta vastauksen antaa lopulta kansainvälisen oikeuden professori.

ESIMERKKI 13. AVOIN YLEISÖKYSYMYS – KUOLEMAN VAATIMINEN

1 T1: Täällä on kysymys (.) katsojilta (.) öö
 2 |liittyen tähän mistä| Paavo (.) Selin puhui.=Kun puhutaan
 3 |*viittaa ja katsoo Seliniin* | *((katsoo muuten papereihin))*
 4 terrorisminvastaisesta taistelusta niin .hh onko |esimerkiksi|
 5 | *katsoo ET* |
 6 Yhdysvaltain presidentillä tai jollain (.) sivistyneellä (.)
 7 länsimaisella taholla .hhh oikeus |vaa|tia (0.2) toisen (.)|
 8 *((vilkaisee ensin MK sitten katsoo ET) |MK| ET* |
 9 kuolemaa, =>Viittaa< presidentti Bushin lausuntoon< .hhh jossa
 10 (0.2) hän haluaa Osama Bin Ladenin (.)
 11 |elävänä tai (.) kuollee|na.
 12 | *katsoo MK* | *kamerakuva vaihtuu lähikuvaan ET:sta*
 13 (0.5) *((pysyy lähikuvana ET:stä))*
 14 ET: .mthhh [No (.) tää Euroop]an- *((pysyy lähikuvana ET:stä))*
 15 ► T1: [Kuka haluaa tähän-]
 16 MK: No onko oikeus vaatia |kuolemaa.=Kyllähän se- (.) Eihän |
 17 *((ET muljauttaa silmiä ja katsoo MK))* | *kamerakuva lähtee liukumaan sivulle* |
 18 *MARTTI KOSKENNIMEI, KANSAINVÄLISEN OIKEUDEN PROFESSORI*
 19 kenelläkään ole oikeutta |sillä tavalla vaatia kuolemaa.=Tässä
 20 *((kamera liukuu kohti viereistä MK:ta))* | *kamera pysähtyy lähikuvaan MK:sta*
 21 ► ollaan jotenki oikeuden m- ulkopuolella näin puhuttaessa.
 22 .mthh Mutta (.) se mihin sivistysvaltion .hh poliitikolla
 23 ja johtajalla ↑on (.) oikeus >on vedota tähän
 24 universaalirikoksen käsitteeseen<.=joka on (.)
 25 sivistysvaltioiden rikoslaissa, .mhh eri puolilla (.)
 26 vahvistettu [ja joka kattaa tämäntyyppiset terroriteot,]
 27 ET: [.hhh .hhhh]
 28 [=>ja sanoo että< nyt se täytyy] tu- (.) tuomita tämä henkilö<,
 29 ET: [hhhhh]
 30 .hh Ja jos nyt sitte sattuu olemaan niin että se maa joka
 31 tuomitsee pitää yllä kuoleman rangaistusta,=>Kuoleman
 32 rangaistushan on< (.) m- edelleen yllä monissa maissa,=>mukaan
 33 lukien Yhdysvalloissa<, .hh Niin kun tässä laskee y- yks ynnä
 34 yks yhteen niin se johtaa siihen että tämä mies pitää saada
 35 hengiltä.

Katseen kohdentaminen on puhujan keino osoittaa puhuteltu vastaanottaja ja ehdottaa mahdollista seuraavaa puhujaa (Goffman 1981; Goodwin 1981). Kysymystä esittäessään toimittaja katselee vuorollaan kahta keskustelijasta (rivit 5, 8 ja 12). Katseen vuorottelu implikoi, ettei kysymys ole suunnattu kummallekaan heistä yksioikoisesti, mutta jompi kumpi heistä saattaisi olla kysymykseen sopiva vastaaja ja saattaisi osoittaa halukkuutta ottaa vuoro itselleen. Kameraohjaaja tekee oman tulkintansa seuraavasta vastaajasta ja ottaa lähikuvaan ulkoministerin (ET) toimittajan katsellessa tällöin kuitenkin lakiasiantuntijaa

(MK) (rivi 12). Toimittaja ei tässäkään ole vielä määräämässä vuoroa kenellekään vaan hakee vasta vastaajaa. Kukaan keskustelijoista ei ole erityisen innokas tarttumaan moraalisesti ja poliittisesti arkaluontoiseen aiheeseen. Tämän osoittaa myös kysymystä seuraava tauko (rivi 13) ja toimittajan vastaajaa tiedusteleva kysymys rivillä (r. 15). Sekä ulkoministeri että lakiasiantuntija tulkitsevat vuoron kuitenkin itselleen osoitetuksi ja alkavat vastata kysymykseen (rivit 14 ja 16). Vaikka toimittaja ja kameraohjaaja osallistuvat sekaannuksen aiheuttamiseen, olennaista on se, mitä tapahtuu epämääräisyyden seurauksena, kun keskuste-

lijoille jätetään vapaa tanner valloitettavaksi.

Ulkoministeri vetää henkeä ja alkaa vastata, mutta toimittaja puhuu epähuomiossa tämän päälle ja molemmat keskeyttävät vuoronsa (rivit 14–15), jonka seurauksena lakiasiantuntija nappaa vuoron itselleen (rivi 16). Hän tuottaa aluksi selonteon, joka yhtäaikaaisesti perustelee hänen tiedollista oikeuttaan tarttua kysymykseen sekä kysymysmuotoilun ongelmallisuutta. Kysymyksessä käytetään käsitettä ”oikeus” (rivi 7), jonka lakiasiantuntija katsoo kuuluvan omalle reviirilleen mutta tuo esiin, että sanaa on tässä käytetty yleistajuisesti ja tavalla, joka vie tarkastelun hänen oman alueensa ulkopuolelle (rivi 21). Tämä ylimääräi-

nen huomautus tekee näkyväksi vastauksen argumentatiivisen luonteen. Se on suostutteleva ja orientoituu kuulolla olevaan yleisöön (vrt. Summa 1998, 67). Mutta-sanalla (rivi 22) lakiasiantuntija ottaa etäisyyttä yleisöky-symyksen moraaliseen eetokseen ja tuottaa sitten lakitekni- sen objektivoidun päätelmän maan johtajan oikeuksista tässä tilanteessa. Ulkoministerin painokas hengenveto ja huokaus kesken päätelmän implikoi jo erilin- jaisuutta keskustelijoiden välillä (rivit 27 ja 29). Yleisön kysymykseen on nyt annettu vastaus, mutta sekvenssi ei pääty tähän, vaan toimittaja ohjaa vuoron arabikulttuurin asiantuntijalle.

ESIMERKKI 14. RIITTÄMÄTÖN VASTAUS

36 (0.2)
 37 T1: Mm,
 38 (1.0) ((kamerakuva etuviistosta koko keskustelijajoukosta))
 39 ► T1: Palva.
 40 (1.5) ((näyttää hämmästyneeltä, ei pyytänyt vuoroa))
 41 T1: mt' Voiko (.) öö- siis (.) Tä- (.) Tämä kysymys tulee aika
 42 monelta katsojalta että (.) et|tä (.) miten valtiot voivat (.)
 43 | kamerakuva vaihtuu toimittajiin
 44 .hh ööö (.) elää periaatteen hammas (.) hampaasta mukaan.
 45 (0.8) ((HP lähikuvaan))
 46 HP: No se tuntuu tietysti hyvin oudolta, (.) Periaatteessa, (.)
 47 *HEIKKI PALVA, ARABIAN KIELEN EMERITUSPROFESSORI*
 48 Sillä linjalla ei pitäis (.) edetä kovin pitkälle. .hhh
 49 Länsimaissahan on paljon (.) .hh moitittu >eräitä<
 50 yhteiskuntia kolmannessa maailmassa siitä että siellä ä- (.)
 51 ((vilkuilee puhuessaan MK:ta))
 52 siellä eletään tällasen .hh alkeellisen (.) .hhh moraalin
 53 varassa jossa (.) aina kostetaan silmä silmästä ja hammas
 54 hampaasta, .hh mutta meillä on toisin. (.) Ja nyt pitä-
 55 näyttää että meillä on toisin.

Katkelma jatkuu suoraan edeltävän esimerkin lopusta. Toimittaja ottaa lakiasiantuntijan vastauksen vastaan minimipalautteella (rivi 37) ja määrää sen jälkeen vuoron suoraan toiselle keskustelijalle (rivi 39). Toimittaja kohtelee kysymyksen käsittelyä siis keskeneräisenä. Esitettyyn kysymykseen ei olla vielä saatu riittävä vastaus, ja yleisöllä on oikeus saada vastaus tiedusteluunsa. Keskustelun jatkuminen kysymys-vastaus-vuoron jälkeen ei itsessään

ole merkillistä. Huomionarvoista on se, ettei arabian kielen professori (HP) ole pyytänyt itselleen tilanteessa puheenvuoroa. Yllättyneisyys näkyy eleiden lisäksi pitkänä taukona ja passiivisuutena vastaamiseen tarttumisessa (rivi 40), jonka seurauksena toimittaja joutuu muotoilemaan kysymyksen uudelleen. Vastaamista painostetaan korostamalla jälleen katsojakysymysten paljoutta (rivi 42) sekä kehystämällä kysymys arabikulttuurin asiantun-

tijan reviiiriin sopivaksi (rivi 44). Toimittajan uudelleen jakama vuoro vihjaa alkuperäisen kysymyksen kahtalaisuudesta: aiheeseen on muotoiltavissa myös toisenlainen kanta, jota yritetään nyt kalastella. HP tuottaakin vastauksen, jossa hän vahvistaa yleisökysymykseen

sisältyvän moraalisen paheksunnan (rivit 46–48) ja uusintaa oman reviiirinsä perspektiivin länsimaiden ja kolmannen maailman vertailijana. Puhujan vilkuilu sivulle vuoron aikana projisoi jo lakiasiantuntijan pyytämää seuraavaa vuoroa ja halua lisätä vastaukseen jotakin.

ESIMERKKI 15. RATIONAALINEN OIKAISU

56 (1.0) ((HP vilkuilee edelleen MK))
 57 MK: Valt- (0.2) Valtiothan elä|vät tavallaan (.) keskenään
 58 |kuva toimittajiin, T2 osoittaa MK:ta
 59 semmosessa luonnontilassa kun primitiivi<set> (0.3) ihmiset
 60 aikoinaa elivät. |.hh <Ja> (.) öö tuo koston ajatus on (.)
 61 | vaihtuu lähikuvaan MK:sta
 62 valtioiden väliseen retoriikkaan jollakin tavalla juurtunut ja
 63 siinä myöski >hyväksytty<. Diplomatiassa. .mthh >Toisella
 64 tavalla kun kansallisessa yhteiskunnassa<=>Nyt m- .hh meidän
 65 täytyy (.) m- pitää (.) e- eral- era- >irrallaan
 66 toisistaan< se tapa millä me käyttäydymme täällä
 67 kotimaisessa yhteiskunnassa.=Meillä on poliisi,=meil on
 68 rikoslaki,=tuomioistuimet,=Kaikki on hyvin järjestettyä. >.hh<
 69 Siellä ulkona jossaki kansainvälisessä elämässä, .hh (0.2) öö
 70 Se on pelkkä viidakko.=Kaikki taistelevat oma- (.) omasta
 71 (.) hengestään, .hh Se: >siellä pyritään< säilymään (0.2) öö
 72 <elossa> .hh ja se on sep- (.) paikka missä tapahtuu
 73 poikkeuksellisia tapahtumia <jatkuvasti>.=>Niitä
 74 ↑poikkeuksellisia tapahtumia ei voida pukea sääntöjen (.)
 75 s- verkostoon, >.hh< jossa tuomioistuimet normaalisti
 76 toimisivat.=>Jossa poliisit (.) <toimisivat>. .hh Nämä kaksi
 77 (.) toiminnan kontekstia |>ja myöski poliitista kontekstia<|
 78 ▶ |MK kääntyy katsomaan ET:hen.. |
 79 ovat |toisiinsa | nähden | niin (.) valtavasti erilaiset .hh että
 80 |vilkaisee HP.. |ja muita.. |ja kääntyy puhumaan taas toimittajien suuntaan
 81 ei ole <syytä> .hh os- uskoa että ne kotimaisen toiminnan
 82 periaatteet >.hh< ↑sellaisenaan soveltuisivat
 83 kansainvälisesti,=>.h< Niin >toivottavaa< kun se ehkä oliskin.=

Lakiasiantuntija pyytää itselleen vuoron ja kohentaa omaa tietäjyyttään ohjeistamalla ja oikaisemalla edeltävän vuoron argumenttia (rivit 63–66). Viimeistään keskustelijoiden välille virinnyt erimielisyys vie tarkastelua etuoikeutetusta tietämyksestä kohti todennäköisyyksien maailmaa, jossa oma versio pitää perustella retoristen keinojen avulla (vrt. Summa 1998, 66). Vastauksessa tartutaan valtion toimijuuteen provokatiivisen metaforan avulla. Valtioiden keskinäistä toimintaa MK:n mukaan ei voida pukea lainsäädännön verkostoon, vaan se muistuttaa enemmän villiä viidakkoa (rivi 69). Tällä perusteella hän

esittää edeltävän vuoron rinnastuksen yhteiskuntien ja valtioiden keskinäisten suhteiden välillä olevan virheellinen. Ryntäävä, tauoton vuoron muotoilu lisää asetelman kontrastiivisuutta (rivit 63–67 ja 72–75). Poliittisen kontekstin mainitessaan hän kääntyy voimakkaasti ulkoministeriin päin (rivi 77) osoittaen keskustelijoiden joukosta kyseisen reviiirin hallitsijan ja kenties myös haastaen tätä kommentoimaan esitystä. Vastauksessa tuotetaan jälleen eronteko moraalisuuden ja lakiteknisen rationaalisuuden välille. Se mikä on toivottavaa, on eri asia kuin se, miten asia on (rivi 82). Ulkoministeri vastaa välittömästi.

ESIMERKKI 16. MORAALINEN OIKAISU

83 ET: =Tietysti (.) | >kuoleman<rangaistuskin on kansainvälisest'ee
 84 | *kamera edelleen MK:ssa joka kääntyy heti ET:hen päin*
 85 | suhteissa .hhh i- | tärkeä | ihmisoikeuskysymys:|=Suomessa se
 86 | *kamera liukuu ET:hen* | *ja zoomaa vähän lähemmäs* |
 87 | *ET katsoo MK:ta* |
 88 on ↑poistettu, (.) .hh Kaikki Euroopan neuvoston maat ovat sen
 89 joko poistaneet tai hh ovat öööö eivät sitä toimeenpane,
 90 ((*ET suuntaa puheensa pääasiassa MK:lle, välillä vilkaisee toimittajiin*))
 91 >.hh< <ja:> (0.3) m- pyrkivät myöskin (.) YK:n ihmisoikeus
 92 yhteistyössä .hh kuolemanrangaistuksen poistamiseen. .hh <Ja:>
 93 siitä voi joskus olla seurauksena se että (.) >että:< (0.2)
 94 rikoksesta epäiltyä ei voida luovuttaa maahan jossa hh häntä
 95 saattas uhkaa tuo kuolemanrangaistus. .hhh Tässä nyt
 96 Afganistanin tapauksessa <tämä> (.) nyt ei ole oikein peruste
 97 >et maassa jossa< .hh on käytössä vielä julmempia
 98 rangaistuksia hhh ööö (.) kuolemanrangaistuksen ohella. h
 99 .hh Ja=ja s- sit- to- No tätä tämä tähän nyt ei kannata seh
 100 ▶ (.) (onko) tämä niin (.) | oikeudellisesti | (0.2) takertua.=Mutta
 101 | *ET katsoo MK:ta* | *ja sitten toimittajia*
 102 .hh mut ei tämä mielestäni (.) saa muuttaa meidän
 103 | periaatteellista asennoitumistamme | >kuoleman<rangaistukseen.
 104 | *ET katsoo MK:ta* | *ja sitten taas toimittajia*
 105 (.) .mhh Ja | [sen- (.)] siihen| että se tulisi poistaa kaikkialta.
 106 T2: [Mutta-]
 107 | *ET vilkaisee MK:ta* | *ja katsoo sitten toimittajiin*

Ulkoministeri tarttuu puheenvuorossaan alkuperäiseen yleisökysymykseen oikeudesta toivoa toisen kuolemaa. Puheenvuoro on poikkeuksellinen, koska yleensä keskustelijat kohdentavat puheensa toimittajille, myös ollessaan keskenään eri mieltä (Greatbatch 1992, 284; Clayman & Heritage 2002, 314). Tässä ulkoministeri kuitenkin katsoo pääasiallisesti lakiasiantuntijaan ja kohdentaa puheensa tälle (rivit 87 ja 90). Hän vetoaa ihmisoikeuksiin ja kuolemanrangaistuksen käsitteeseen, jotka istuvat alkuperäisen kysymyksen oikeudelliseen retoriikkaan mutta jotka keskeneräisenä lainsäädännöllisenä prosessina kuuluvat ennemminkin poliitikon reviirille. Perspektiivi on päätöksä tekevän poliitikon. Lakiasiantuntijan puhuttelu näyttäytyy tässä miltei nuhteluna (rivit 102–104). Ulkoministeri toteaa jopa, ettei oikeudellinen tietämys tässä ole olennaista (rivit 99–100), vaan se millaisten arvojen varassa toimitaan ja mihin pyritään. Erityistietämys ja periaatteet asettuvat vastakkain. *Oikea* vastaus ei ole yhtä kuin *hyvä* vastaus.

Puheensa muotoilulla ulkoministeri tunnustaa toisen reviirin ja tiedollisen etuoikeuden, mutta ohjeistaa ja oikaisee tämän argumenttia moraalisesti asettamalla asiat toisenlaiseen tärkeysjärjestykseen. Inklusiivinen me-retoriikan käyttö (rivi 102) implikoi ulkoministerin orientoitumista jälleen kuulolla olevaan televisioyleisöön ja keskustelussa rakennettavaan moraaliseen ja poliittiseen yhteisöön. Se, miten esitettyyn kysymykseen televisiokeskustelun toimintatilanteessa kuuluu vastata, erotetaan teknisestä tiedosta. Ottamalla kysymyksen haltuun omalla reviirillään ulkoministeri palaa itseltään alussa riistettyyn vuoroon, palauttaa auktoriteettinsa ja vihjaa samalla olleen oikeampi vastaaja koko kysymykseen. Vuoronsa loppuun ulkoministeri tuottaa ytimekkään, ja yleisökysymyksen kanssa linjassa olevan, moraalisen kannanoton kuolemanrangaistuksen tuomittavuuden puolesta. Sekvenssi ei pääty vielääkään vaan laajenee vielä yhden kysymyksen verran. Tällä kertaa ulkoministerin vastaus ta kohdellaan riittämättömänä.

ESIMERKKI 17. PALUU TIEDOLLISELLE REVIIRILLE

108 T2: Mutta missä määrin te (.) |hhh näette että (.) eh hh maailma
 109 | *kamerakuva vaihtuu toimittajiin, katsovat ET*
 110 (.) on (.) viidakko (.) jossa=jossa (.) valtiot joutuvat (.)
 111 y- >toisella tavalla kun:< (.) >järjestäytyneessä
 112 yhteis|kunnassa<,
 113 | *kamerakuva ET:hen, kohdentaa vastauksensa toimittajille*
 114 (.)
 115 T2: [suojaamaan itseään.]
 116 ET: [Siinä on ikävä kyl]lä viidakkomaisia piirteitä mutta
 117 ► sitähän varten siv- .hh me olemme tässä kansainvälisessä
 118 yhteisössä koettaneet rakentaa (.) sellaisia säännöstöjä .hhh
 119 jotka tekevät tästä ↓ennakoidun,=jossa lait määrittelevät sen
 120 öö mitä (.) mitä (.) voi tapahtua ja mitä ei, .hh ja jossa (.)
 121 ennalta säädetyllä tavalla .hh puututaan rikkomuksiin. >.hh<
 122 Näin sen täytyy myöskin olla tällaisen (.) t- terrorismin
 123 osalta. >.hh< >Sitähän varten tässä on< (.) nyt viimeisten
 124 vuosien aikana YK:n puitteissa rakennettu .hhh ↑aika <↓laaja>
 125 (0.5) terroritekoja vastaan suuntautunut kansainvälisten
 126 sopimusten verkosto. >.hh< Niitä on toistakymmentä sopimusta,
 127 (.) .thh Niitä eivät ole tietysti läheskään kaikki maat vielä
 128 ratifioineet. >.hh< <Mutta> (.) (ol-) toivon tietysti et
 129 >tätäkin< tilannetta käytetään nyt siihen että (0.2) >tätä
 130 ratifiointia< kaikkialla hh <nopeutettaisiin>, .hh Ja vaikka
 131 >sopimusta ei ole ratifioitu niin se ei estä toimimasta
 132 kuitenkin sen mukaisest' s- t'ste- lähtökohta on että
 133 kaikkien tulisi toimia näin<.

Sekvenssiä laajentava lisäkysymys osoittaa, ettei moraalilla ole kenellekään ekspertille yksinkertainen yhtälö. Asiantuntija pidetään territorionsa raja-aitojen sisäpuolella. Toimittaja palaa kysymyksessään lakiasiantuntijan esittämään tiedolliseen ristiriitaan, joka on samalla myös haaste ulkoministerin reviirin rationaalisuudelle (rivit 108–110). Viidakkomainen sekamelska jättää vähän tilaa valtioiden väliselle poliittiselle toiminnalle. Ulkoministeri ensin taitavasti myöntää eron järjestyneeseen yhteiskuntaan (säilyttäen näin toisen keskustelijan tiedollisen pätevyyden) mutta argumentoi sitten painokkaasti kansainvälisen yhteisön ja kansainvälisten sopimusten puolesta. Vastaus muotoutuu omaa reviiriä koskeväksi selonteoksi (rivit 117–118), jossa ulkoministerin on muotoiltava argumenttinsa uudelleen. Puheenvuoron puolustuksellisuutta ilmentävät myös toimittajan vuoron keskeyttäminen (rivi 116) ja voimakkaat sisäänhengitykset (rivit 121, 123, 126 ja 128), mitkä vies-

tivät vuoron tiukasta kiinnipitämisestä sanottavansa sanomiseksi. Ulkoministeri korostaa kansainvälisen yhteisön monia saavutuksia ja toistaa moraalisen eetoksensa arvojen ja pyrkimysten ensisijaisuudesta lainsäädännöllisiin keskeneräisyyksiin nähden. Näin hän vahvistaa oman reviirinsä tärkeyden ja tarpeellisuuden mutta joutuu samalla myöntämään myös sen rajat. Asiantuntijan moraaliarvostelma uppoutuu vääjäämättä jonkin institutionaalisen rationaliteetin toimintalogiikkaan, mikä rajaa tiedon hallitsijan moraalista liikkumatilaa.

Tietämykseen ja tiedollisiin oikeuksiin liittyvä vastuullisuus on monisyinen ilmiökenttä. Lakiasiantuntijan on omassa roolissaan tukeuduttava lakipykäliin ja pidättäydyttävä moraalista kannanotoista, ja politiikan on pyrittävä eteenpäin ja parempaan vallitsevien epäkohtien voittamiseksi. Edellinen saattaa oikaista muiden arvostelmia lakiteknisin perustein, kun jälkimmäinen taas ärtyy argumentoin-

nin moraalista kantaaottamattomuudesta. Lakiexpertin ja poliitikon sanailu aktualisoi sattuvasti Max Weberin (1978) yhteiskunta-analyysin keskeisen erottelun rationaalis-legalisen valtion ja politiikan toimintalogiikan välillä. Modernille valtiolle ominainen tekninen, suunnitelmallinen, persoonaton säännöstö törmää lähtökohdiltaan arvoperustaiseen avoimeen toiminnan muotoon. Moraalikeskustelun instrumentalisointi herättää politiikan närkästyksen. Asiantuntijuusien yhteentörmäys syntyy keskustelu ympäristön vuoksi. Poliittisen ajankohtaiskeskustelun yhteydessä asiantuntijatietämyksen normatiivisuus tulee selkeämmin esiin ja asettaa ekspertit helposti vastahankaan (Habermas 1996, 351). Keskustelijat kohtelevat tilanteista argumentointia poliittisesti seuraamuksellisenä ja sen tiedollisia tai moraalisia puutteita siksi kohtalokkaina. Kohdekysymyksissä implikoitu objektiivinen tietäminen asettuu törmäyksessä uuteen valoon. Tieto voi televisiokeskustelussa olla territoriaalisesti rajattua mutta ei täysin neutraalia. Keskustelua käydään poliittisella areenalla, yleisön katseen alla, keskeneräisten päätösten ja linjausten ristitulessa. Tietäjien keskinäinen erimielisyys riisuu lausumat objektiivisen totuuden verhosta ja tuo näkyville tietämyksen taustalla piilevät arvositoimukset ja toimintakehotukset.

PÄÄTELMÄ

Eriyistietämystä ja asiantuntijoiden keskinäisiä episteemisiä suhteita hallinnoidaan televisiokeskustelussa territoriaalisten tietämisen alueiden ja niihin liittyvien etuoikeuksien avulla. Selkeimmillään tiedollista etuoikeutta ilmennetään toimittajan tekemillä kohdekysymyksillä etuoikeutetun vastaamisen muodossa. Territoriaalisuuteen orientoidutaan kuitenkin myös itsekategorisoinneissa, kysymysten ja vastausten argumentatiivisessa muotoilussa, keskustelijoiden keskinäisissä viittauksissa sekä reviirikorjauksissa. Dialogisuuteen pyrkivä keskustelu ympäristö yhteiskysymyksineen kuitenkin myös tasapäistää asiantuntijoiden keskinäisiä suhteita. Joissain kysymyksissä vastaaja jätetään avoimeksi ja toisissa sama kysymys esitetään kaikille keskustelijoille. Yhteiskysymyksissä käytetty me-

retoriikka tekee tietämisestä paitsi territoriaalista myös yhteisöllistä. Aiheen äärelle on kokoonnuttu moraalisenä ja poliittisena yhteisönä. Varsinkin kaikille yhteiset kierroskysymykset yhtenäistävät asiantuntijat yksiköksi yleisön edessä. Jokaisen keskustelijoista tulee tällöin antaa selonteko samaan dilemmaan oman instituutiossa perspektiivistä. Yleisön esittämät nettikysymykset korostavat yhteisöllisyyttä entisestään. Asiantuntijuus ei olekaan vain etuoikeuksia, vaan siihen kuuluu myös velvoitteita tyydyttää yleisön tiedolliset tarpeet poliittisen yhteisön jäsenenä.

Televisiokeskusteluissa tietämys limittyy päivänpoliittisiin moraalisiin ja poliittisiin jännitteisiin. Asiantuntijoiden keskinäisessä erimielisyydessä lausumat törmäävät toisiinsa, mikä tekee näkyväksi tietämisen suhteellisuuden. Keskustelun identifioinneissa tietäjyyttä ja siihen liittyvää valtaa siis vahvistetaan ja horjutetaan yhtä aikaa. Yhtäältä territoriaalisuus etuoikeuksineen uusintaa tietoon kytkeytyvää elämänalueiden ja ihmisten rationalisointua hallintaa, ja toisaalta yleisön osallistaminen, tietäjien rinnastaminen ja asiantuntijankemysten ilmeinen poliittinen seuraamuksellisuus tuovat tilanteeseen myös vastarinnan elementtejä. Yleisöä informoidaan, mutta paikka paikoin tiedon totuusluonne himmenee, ja yleisölle tarjotaan roolia erilaisten tietämisten kriittisenä arvioijana.

Osallistujien orientaatiot ja toimintavalinnat herättävät eloon myös välitöntä vuorovaikutustilannetta laajempia yhteiskunnallisia rakenteita. Keskustelijat ylläpitävät ja uusintavat monia moderniin yhteiskuntaan liitettyjä järjestyksiä ja subjektipositiota. Liekö sattumaa, että jo keskustelijajoukko koostuu modernin valtion keskeisistä instituutioista: edustettuina ovat oikeuslaitos, poliittinen hallinto, poliisi, armeija ja tiede. Myös vuorovaikutuksessa työskentelee rationalisoidun valtion toimintalogiikka ja legitimitettä. Yhteiskunnallisen kriisikeskustelun keskiössä ovat tiedollista määrittelyvaltaa käyttävät asiantuntijat. Eriyistietämys näyttäytyy modernin yhteiskunnan julkiseen keskusteluun ladattuna resursina, jonka turvin voidaan pyrkiä puhuttelemaan yhteisöä ja palauttamaan arjen normaalia järjestystä. Demokraattisen systeemin

legitimiteetin kannalta merkityksellistä on se, että keskustelu käydään kansalaisten kuullen ja kansalaisten tiedontarpeita palvelleen. Analysoitu tapaus on aiheeltaan poikkeuksellinen, mutta se on tarjonnut mahdollisuuden kurkistaa niihin keinoihin, joiden avulla asiantuntijuus monenkeskisessä keskustelussa tehdään ja joiden avulla valtio ja poliittinen yhteisö voidaan kriisin sattuessa asiantuntijaidentiteetin ympärille koota.

VIITTEET

- 1 Tutkimus on osa laajempaa väitöskirjatyötä, jota on tukenut Yleisradion 75-vuotisjuhlarahasto, Suomen Kulttuurirahasto ja Sosiaalitieiden valtakunnallinen jatkokoulutusohjelma.
- 2 Olen litteroinut alkuperäiset aineistokatkelmat tarkkaa keskustelunanalyttistä merkintätapaa noudattaen säilyttääkseni analyysissä mahdollisimman tarkan muistikuvan keskustelun sävyistä ja painotuksista. Lukemisen helpottamiseksi olen esimerkeistä karsinut tarpeetonta tarkkuutta litteraatiosta.

KIRJALLISUUS

- Antaki, Charles & Widdicombe, Sue (1998) Identity as an Achievement and as a Tool. Teoksessa Antaki, Charles & Widdicombe, Sue (toim.) Identities in Talk. Sage, London, 1–14.
- Arminen, Ilkka (2005) Institutional Interaction. Ashgate, Aldershot.
- Berg, Maarit (2003) Syytöksiä ja epäilyksiä: toimittajan ja poliitikon vuorovaikutuksesta televisiokeskustelussa. SKS, Helsinki.
- Clayman, Steven & Heritage, John (2002) The News Interview. Cambridge University Press, Cambridge.
- Drew, Paul & Heritage, John (toim.) (1992) Talk at Work. Cambridge University Press, Cambridge.
- Foucault, Michel (1980) Power/Knowledge. Harvester Press, Brighton.
- Foucault, Michel (2005) Tiedon arkeologia. Vastapaino, Tampere.
- Garfinkel, Harold (1967) Studies in Ethnomethodology. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N.J.
- Giddens, Anthony (1984) The Constitution of Society. Polity, Cambridge.
- Goffman, Erving. (1981) Forms of Talk. Blackwell, Oxford.
- Goodwin, Charles (1981) Conversational organization. Academic Press, New York.
- Goodwin, Charles (1987) Forgetfulness as Interactive Resource. Social Psychology Quarterly 50:2, 115–131.
- Greatbatch, David (1992) On the management of disagreement between news interviewees. Teoksessa Drew, Paul & Heritage, John (toim.) Talk at Work. Cambridge University Press, Cambridge, 268–301.
- Habermas, Jürgen (1989) Structural Transformation of the Public Sphere. Polity Press, Oxford.
- Habermas, Jürgen (1996) Between Facts and Norms. Polity Press, Cambridge.
- Heiskala, Risto (2001) Theorizing power. Social Science Information 40:2, 241–264.
- Heritage, John (1996) Harold Garfinkel ja etnometodologia. Gaudeamus, Helsinki.
- Heritage, John (2006) Conversation analysis and institutional talk. Teoksessa Drew, Paul & Heritage, John (toim.) Conversation Analysis Vol. 4, Institutional Interactions. Sage, London, 1–26.
- Heritage, John & Raymond, Geoffrey (2006) The Epistemics of Social Relations. Language in Society 35:5, 677–705.
- Hester, Stephen & Fitzgerald, Richard (1999) Category, predicate and contrast. Teoksessa Jalbert, P. L. (toim.) Media Studies. University Press of America, Lanham, 171–193.
- Housley, William & Fitzgerald, Richard 2007. Categorisation, interaction, policy and debate. Critical Discourse Studies 4:2, 187–206.
- Hutchby, Ian (1996): Power in discourse: the case of arguments on a British talk radio show. Discourse and Society 7:4, 481–497.
- Kajanne, Milla (2001) Maallikot televisiokeskustelun osallistujina. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna, Haakana, Markku & Raevaara, Liisa (toim.) Institutionaalinen vuorovaikutus. SKS, Helsinki, 138–158.
- Kantola, Anu (2002) Markkinakuri ja Managerivalta. Loki-kirjat, Helsinki.
- Nuolijärvi, Pirkko & Tiittula, Liisa (2000) Televisiokeskustelun näyttämöllä. SKS, Helsinki.
- Nylund, Mats (2000) Iscensatt Interaktion. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) (1998) Pelkkää retoriikkaa. Vastapaino, Tampere.
- Perelman, Chaïm (1971) The New Rhetoric. University of Notre Dame Press, Notre Dame.
- Ruusuvuori, Johanna, Haakana, Markku & Rae-

- vaara, Liisa (toim.) (2001) Institutionaalinen vuorovaikutus. SKS, Helsinki.
- Sacks, Harvey (1972) On the analyzability of stories by children. Teoksessa Gumberz, J. & Hymes, D. (toim.) Directions in Sociolinguistics. Holt, Rinehart and Winston, New York, 325–345.
- Sacks, Harvey & Schegloff, E. A. & Jefferson, Gail (1974) A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language* 50:4, 696–735.
- Schegloff, Emanuel A. (1992) On talk and its institutional occasions. Teoksessa Drew, Paul & Heritage, John (toim.) Talk at work. Cambridge University Press, Cambridge, 101–134.
- Summa, Hilikka (1998) Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) Pelkkää retoriikkaa. Vastapaino, Tampere, 51–84.
- Tolson, Andrew (2006) Media Talk. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Weber, Max (1978) Economy and Society 2. University of California Press, Berkeley.

Chapter 5

Staging Public Discussion: Mobilizing Political Community in Closing Discussion Programmes

Hanna Rautajoki

Introduction

Socio-political television discussions represent a long-established programme format on the Finnish media. These familiar broadcasting formats may be considered intriguing or drop-dead boring, a valuable perspective opener or biased charade but, despite individual predilections, any competent member of the culture has some sense of them. In this chapter, I explore the details of the interaction through which the cultural recognizability of the programme format is accomplished *in situ*. I will focus on the closings of the discussions, asking how the relevant participant identities and the oriented-to task at hand are achieved in action. The analysis of interactional practices around closings opens up a perspective on broader democratic and nationalistic processes articulated through various strategies of address and ascriptions which are oriented to the audience, or ‘us’, as a political community. The theoretical framework of the study is ethnomethodological, and analytic tools are provided by conversation analysis and membership categorization analysis. My data consists of three live multi-party discussion programmes on 9/11.

The Public Sphere as a Members’ Phenomenon

The concept of the public sphere derives from Jürgen Habermas’s (1989) theoretization where he conceptualizes the ideal public sphere as the realm of social life in which the free exchange of information and views on questions of common concern can take place and public opinion formed. The rationally and critically generated public opinion is then taken to shape the policies of the state and the development of society as a whole. Since in modern society citizens can only be co-present in relatively small numbers, the mass media, dominantly television, has become the chief institution of the public sphere (Dahlgren 1995: 7-8). For Habermas, this institutional intervention has meant degradation, manifest through fragmentation, entertainmentization and vested interests. Be this as it may,

mass mediation has not abolished the public sphere. Institutionalized encounters still create forums for practices which are relevant to viable political life (ibid: 9). In these processes the media is increasingly channelling the formation of public opinion (Housley and Fitzgerald 2007, and this volume). Yet, the public sphere is not just a place for information and opinion exchange but also a major societal mechanism for the production and circulation of the culture which frames and gives meaning to our identities (Dahlgren 1995: 23). 'Us-ness' gets created in the fine-grained mechanisms of political discussion.

According to the ethnomethodological approach culture appears in action (cf Hester and Eglin 1997). Ethnomethodology highlights members' own situated orientations and sense-making practices and the collaborative maintenance of intersubjective understandings (Garfinkel 1967, Heritage 1984). Within the media environment, the aim of ethnomethodological inquiry is to describe the structures, practices and devices determining how a media text is produced and made recognizable (Jalbert 1999). Broadcast talk is a pervasive feature of everyday contemporary society although it has been studied relatively little (see, e.g. Scannell 1991, Livingstone and Lunt 1994, Hutchby 2006, Tolson 2006). One of the most distinctive features of broadcast talk in general is its 'double organization' (Scannell 1991) whereby talk is a communicative interaction between present participants but at the same time it is designed to directly address non-present overhearing audiences (see also Heritage 1985). Media talk attempts to engage the audience in a quasi-interactive relationship; for example, television talks to us in ways that invite our response, and in that process the individual audience member takes on a group identity (Tolson 2006: 15).

In mediated interaction the distanced and scattered constellation of participants allows creating extra-situational we-relations (cf Knorr Cetina and Bruegger 2002). The concept of participation framework (Goffman 1981) has been elaborated to investigate the positioning of the producers or receivers of talk in interaction (Goodwin 1987, Goodwin and Goodwin 1990). Participant roles are seen as mutual relations between participants, who are characterized as having specific discursive and social identities (Goodwin 1987: 119-120). The participant structure of television discussions is triangular. There are journalists and discussants present in the studio but talk is mainly targeted to a third party, the audience. Coordination of all these interrelated positions produces the organization of relevant identities. One device that the members use to manage mutual relations is the use of we-rhetoric. It can be deployed for inclusion and exclusion in categorizations, or as an invitation to self selection. The television audience is rarely categorized directly but it is constantly offered loci for identification through the ways the co-present speakers organize their talk (cf Housley and Fitzgerald 2007: 198). To get into the production of a public sphere in action, I will next investigate the machinery of political identity formation in the case of current affairs discussion programmes.

Methodological Toolkit

I will apply two methodological toolkits which are further elaborations of ethnomethodological considerations, both developed by Harvey Sacks, membership categorization analysis (MCA) (Sacks 1972a, 1972b) and conversation analysis (CA) (Sacks et al. 1974). Both see interaction as highly organized in the structures by which participants co-ordinate social activities in talk. CA provides tools for analysing the sequential organization of interaction, while MCA is targeted to explicate members' categorization work. Although emerging divisions and tensions between sub-methods have been evident since Sacks's death, there has been a move towards reconnecting the essential elements of both category and sequence in recent years (Watson 1997, Silverman 1998, Housley and Fitzgerald 2002a, Schegloff 2007). From this perspective, categorizing members and ascribing predicates to them, and making sequential moves in interaction are two sides of the same coin (Silverman 1998). Identities are developed reflexively in conjunction with the sequential flow of interaction (Fitzgerald and Housley 2002).

Media talk has also been of specific focus within CA under the institutional talk programme (Drew and Heritage 1992, Arminen 2005) which examines how institutional tasks, identities and inferences are accomplished in and through institutional practices (Arminen 2005: 27). Prior research on interaction in current affairs programs highlights the strategies of managing journalistic neutralism, and thus the institutional constraints of the conversation (Clayman 1992, Greatbatch 1992, Clayman and Heritage 2002). Whilst this approach has proved fruitful in highlighting the fine grained interactional work of interviews little is said about the wider socio-political context or address of the interaction. That is to say, although the methods of production are always local, the actions accomplished and identities evoked may, and often do, exceed the immediate interactional context. This perspective is facilitated by a reconsidered model of MCA, which provides access to the actualization of broader social relevancies (Housley and Fitzgerald 2002a). The wider social structure and processes can **also be located, observed and** described within situated action (ibid.: 60). Access to these is provided by looking closer at the moral organization of interaction, the normative and norm-in-action character of categorizations (ibid.: 65).

I approach democratic life and its public sphere as an interactional accomplishment that is located within discursive spaces, moments and sedimentations (cf Housley and Fitzgerald 2007: 189). In closing television discussions this domain of inquiry comes down to the aspects of question design, task completion and category-related rights and responsibilities. The initiation of the closing is sequentially organized in institutionally typical question-answer formats (Drew and Heritage 1992: 48). Asking and answering actualize the omni-relevant institutional categories of host and guest (Sacks 1995), **but what's** more interesting in relation to political identity formation, is the particular task that the question sets for the discussants to complete. The execution of the task is impregnated with various normative expectations, which invokes additional

categories mapped on to the studio guest category (Hester and Fitzgerald 1999: 184). Particular rights and responsibilities are manifested in the formulation of the question as well as in the sequential unfolding of the talk. Just any answer won't do, but the journalists carefully manage a sufficient set of second pair parts to the question, to get to the underlying institutional goal. As certain categories can be used to implicate certain category-bound activities (Sacks 1972b), then also, certain activities serve as an implication of certain categories, thus can be used to make activity-bound identifications. The activated categories in television discussions are mutually related. I consider the triangular interrelations and expectations in my data a duplicatively organized unit (see Sacks 1972b: 220-221), in this case built around democratic political activity.

Data in its Finnish Context

My data consists of three Finnish discussion programmes on the terrorist attacks in the USA on 11 September 2001, all broadcast within a few weeks of these events. All were produced by YLE, the Finnish public service broadcasting company. Finnish television has always been a combination of commercial and public service operators. It is obvious though, that until recent decades, the televisual domain has been dominated by YLE. Thus, Finland has a strong tradition of public service broadcasting, which according to its ideology is expected to secure equal access to its content, support democratic process and political equality, create and develop domestic culture, offer programming for minority groups and further enlightenment and education (Hujanen 2002: 20). I will scrutinize what this ideology looks like in its micro-characteristics and how it is realized in the situated machinery of interaction.

All the discussions in the sample are live and conducted by two journalists, male and female. The number of discussants varies from 5 to 23, and they are not divided along political party-lines or binary opinions, as in election discussions or in bi-polarized debates. On the contrary, the discussants (experts, politicians and ordinary people) are gathered together for a crisis situation and for airing out as many reasoned opinions on it as possible. Programmes share the same topics and the same socio-political conditions, referring to the phase in the news story in which the USA had been attacked and had declared war on terrorism, but there had not yet been any retaliation on its part. A counter-strike at Afghanistan was on everybody's lips, but it had not materialized yet. Due to its acuteness, the potential counter-strike is an omnipresent topic (Housley and Fitzgerald 2007: 197) in all three discussions. As demonstrated in the analysis, it is also the topic around which the closings are thematically organized. The potential counter-strike functions as a topic-opinion device: the ultimate underlying question which the discussants are supposed to give their opinion to (Fitzgerald and Housley 2002: 592).

Despite similarities between programmes, the compositions of the discussions differ markedly from each other, as do their perspectives and strategies in covering the topic. My initial interest in this data arose from the opportunity to compare various combinations of situated public spheres. The news event under investigation was large enough to be covered in all possible current affairs programming items and to arouse discussion which continued for weeks. It provides a productive case of public discussion which all journalistic institutions had to contribute to. The only challenge for the journalists was to find distinctive ways of organizing the coverage. A controversial news story is a bonus for discussion programmes, as well as for their comparative analysis, but it is also one that limits the generalizability of the research results. While the findings of the study are not generalizable *per se*, explicating the patterns used in these programmes aims to offer analytic insight and procedural frameworks for further studies. I will now set my analytic gaze to the end of the programmes, focusing on the ways the discussions are brought to their closure, in order to demonstrate perceptively the participant roles and goals of the discussion. I have translated the discussions into English. The programmes are presented in chronological order.

Stimulating and Wrapping up a Running Political Debate

The closing procedures in the three quite different discussions on 9/11 resemble each other considerably where the following pattern recurs. At the initiation of the closing the political weight of the discussion is first stimulated by applying strategies of temporal orientation, as well as activating the task-relevant identities by all-inclusive question formulation. Whilst at the end the local discussion is wrapped up and tied into broader ones by drawing one view to the fore, and consequently, elevating it above all the others.

Case 1 – Our Morals, Your Politics

PROGRAMME: TERVO AND PÄIVÄRINTA / ‘TO WAR AGAINST TERRORISM?’ 17 September 2001

*Journalists: Kari Tervo (J1) and Susanne Päivärinta (J2)

*Discussants: Peter Rappold (PRA, teacher in English and EDP, American), Nely Keinänen (NKE, lecturer in English, American), Eugene Holman (lecturer in English, American), Jeremy Gould (anthropologist, American) and Hamed Normand (HNO, human rights activist, Afghan)

The first of the discussions was broadcast six days after the attacks. The programme is called Tervo and Päivärinta, the names of the two journalists conducting the discussion. The guests on the programme consist of four Americans and one Afghan, all currently living in Finland and speaking good to fair Finnish. The four

Americans are introduced one by one from the beginning and talk first with each other, and the Afghan joins them in the middle of discussion. The tone is very critical of the actions and intentions of America and its leaders.

The following two extracts display the initiation of closing and the final closure of the discussion. I will first take a closer look at the question design and then the way this theme is brought to an end in the final words of the programme. Closing is prepared for by putting a future-oriented all-inclusive question to all the discussants. The extract starts from the journalist commenting on earlier discussion on the sense of USA's counter-strikes.

Data Extract 1.1

1J2: --- a country where there is (.) a lot of poverty
 2 and hunger as you said, .h a country which is almost put
 3 into the ↑ground, (.) there is- practically nothing left
 4 ► to bomb,=.h but a ↑question #e# to all of you (.) ↑what
 5 ► (0.2) from now on (0.2) should we think and do
 6 .hh so that (.) terrorism won't increase >so that ↑racism won't
 7 (points at Hamed while referring to racism)
 8 increase<, .hh[h it] feels that ↑racism might also increase
 9J1: [mm.]
 10 here quick[ly and anger-]
 11HNO? [hhhhh]
 12 (.)
 13J2: on [anger's account-
 14HNO: [I am] for example a foreigner? (0.7) <but>
 15 I don't think that I am an Afghan or
 16 a Finn or ↑something, (0.2) .h when people (.) die
 17 (.) in Africa (0.3) I feel the same, (0.3) in America the same,
 18 (.) in Asia the same, ---

The emphasis of the all-inclusive question (4-5) is on thoughts, attitudes and future actions. It is seemingly distanced from the prior comment on the counter strikes by 'but', which marks a topic shift and works to neutralize the ground for the question. The question involves a potential threat in the future course of current events, and it is presented in open and sincere form. Everybody is expected to give their opinion. Hatred and racism are self-evidently taken as bad, which implies a shared moral community. The pronoun 'we' (5) is used inclusively here, referring to us humans involved in this experiential turmoil. Interestingly, the formulation of the question presupposes general allocation of competence. Every discussant is taken to be competent to undertake the challenge to resolve the potential problem – or at least to give their opinion on it.

Hamed starts the responses in overlap with the journalist (14). He produces an anti-nationalistic and emotive account of his own universal position in relation to

racism and nationalism (14-18). After this, the others give their opinions in turn. The responses vary quite a lot, from personal attitudes to religious principles and criticism of the means intended to solve the situation. Positive prescriptions are also offered, as below, where Nely suggests organizing intercultural meeting places. She then gets rushed by the host because of lack of time. The subsequent final turn is from Jeremy, an anthropologist, who turns the moral viewpoint towards 'the hosts' themselves. I wish to pay attention to the way in which this turn is formulated, and then taken up by the journalists to provide the closure.

Data Extract 1.2

```

----- ((54 lines omitted))
73 NKE: -- it is ↑very ↑important that #e# this is ↑very- #e#  (.)
74     easy to talk about being a ↓world citizen but- .hhh
75     the important thing is that we organize ourselves .h
76     ↑meeting places, (.) where we can really (.)
77     <↑meet> .h other people and talk with them .h more
78     extensively, .h[hh      ]
79 ► J1:           [ sorry ] Nely we're [ru]nning out of time,
80 NKE:           [m.]
81 J1: Jeremy,
82 JGO: mt'.h
83 NKE: ↑I[ see. ]
84 JGO: [<well>] (.) I'd say (0.3) two things to what from now on,
85     (.) the one is that in the long run (we) reduce poverty
86     in the world (.) then (.) then these
87 ►     problems .hhh <erm> (.) will vanish but .h >if I may< .hh
88 ►     give these (.) hosts of ours (.) some advice then I'd say e-
89     after .h this .h once #eeh# this fear and (.) and (.)
90     and confusion .h settles then >let's hope that<
91     Europeans .hh would consider (0.3) a bit more carefully
92     whether (.) whether th- (.) to what extent they want to be
93     on the ride with the Americans, .h on this (.) this (.) #e#
94     military expedition, .h against an unknown faceless enemy
95 ►     and .h rather (.) the Europ- the Europeans
96 ►     and Finns would act #eer# in favour of international
97     understanding and (.) cultural- (.) inter- .hh cultural (.)
98     understanding.=
99     J1: =>well now, that's (.) a good thing to [end with, we'll see]
100    J2:           [.thhhhhh      ]
101 ► J1: >which< ride we are on, isn't that right Susa,
102    J2: hh that one must do,=Tony Blair <has> strongly expressed his
103     ((seems to be talking to Jeremy; not in any case to the
104     viewers ))

```

105 view that they (.) still support (.) the United States, #m#
 106 ► we hold our [bre]ath and continue following the situation.=
 107 ?: [(m).]
 108 J2 =>thank you to all and (.) [tha]n- (.) thank you #m#
 109 ?: [m,]
 110 to those who sent >text< message. ((turns to the camera))
 111 (.)
 112 .h good (.) restful night.
 113 (10s) ((a video insert on a shocked woman in a scarf))
 114 *A PALESTINIAN AFTER ATTACKS IN ISRAEL*
 115 ((text on the screen))
 116 "How do I feel? How do American women feel now. It's the same
 117 feeling. How do they feel now. Terrorist there, here.
 118 Terrorism, everywhere."
 119 ((signature tune))

By invoking the temporal contingencies of the air-time allocated to the debate as a reason, the host stops Nely from speaking further so that 'everyone is to have their say before the time is up' (79). However, and presumably unintentionally, this interruption also compromises the argumentative weight of her comment. This impression is somewhat reinforced by allowing the next respondent to reserve himself a rather long turn (84) and to complete it without interruption. Jeremy first makes a short practical suggestion to reduce conflict in the world and then moves on to the second point of his response. This is marked as exceptional by asking permission to make the advisory remark and by presenting it in propositional form (87-88). At this stage it remains unclear what the speaker is referring to by the term 'hosts' but later on in the turn he explains it as the Europeans and the Finns (95-96). The moral prescription is generalized as a shared wish by 'let's hope' (90), which again marks particular values as self-evident and implies a shared moral community. However, the advice is directed 'outside', being offered to a population which the speaker excludes himself from. Morality seems to be a shared domain but political agency lies elsewhere, with the Finns and Europeans. The national division can be seen as a display of the public sphere at hand (Housley and Fitzgerald 2002b: 58). By locating the discussion in Finnish publicity, the speaker marks the Finns as the primary recipient of the discussion (cf Hester 2002: 36).

The categorical device of nationality is applied interestingly in the argument as the speaker warns against his own nation (93). This may imply resistance to the nationalistic cleavages which are quite heavily deployed in the programme. It may also serve as an account of his personal responsibility in opposition to the foreign policy of his own country. The speaker addresses Finns directly (97) which, together with the declared intention of giving advice, orientates them as an overhearing participant category in the discussion. The Finns (at least those who decide upon joining a war) are taken to be somewhere within earshot

behind the camera lens. However, the journalist receives this prescription personally, as addressed to himself and his colleague 'Susa' (100-102). The journalists identify themselves either as literally 'the hosts' or as the metonymic targets of the prescription (we Finns) and confirms the moral stance by giving an account of updated alertness in this matter. In either case, the account is given from an institutional perspective. Reference to those in power and following the situation with a critical eye (106) produces a responsible 'journalistic us', a watch-dog who remains at a distance but completely informed of the events. The turn displays skilful management of both socially and institutionally proper journalistic morality. To sharpen the political edge of the discussion, it also works to stress the incompleteness of the situation.

The closing of this discussion demonstrates an upgrading of the omni-relevant institutional roles: the host asking questions, the others answering them. But most importantly, there are other member categories related to these discursive identities, which are manifested by orienting to and realizing activities relevant to the task at hand. I identify these categories as those of citizen and public servant. The citizen category is activated and made recognizable by ascribing the participants universalized competence and obligation to give non-expert societal opinions. The category of a public servant is mobilized within the institution of public service broadcasting by an additional account of undertaking critical surveillance of those in power. The moral agency is pointedly attributed to the journalists themselves. Emphasizing the commitment to serve the public is done under the categorization of the recipient being the Finns. This implicitly marks the boundaries of the public and reserves the journalists an important position on the side of it.

The firm acknowledgement of and provision of support for the moral condemnation in the last response manages to produce a hierarchy between the closing opinions of the discussants. The negative critical perspective on American actions and intentions remains as emphatic inference in the whole programme, and as such, it is granted more influence on the public opinion formation than the other views in the discussion. Finally, the thank yous and best wishes at the end (108-112) underline the rule over territory by the hosts, stress the guests' voluntary and non-routine visit to the studio, and establish a para-social bonding and enduring relationship with the audience. Paradoxically, immediately after condemning the Americans, the video insert again brings up cross-national universal humanity and individual experiences. The 'we' addressed is morally universal but follows national lines politically.

Case Two – Communal Accountability

PROGRAMME: A-TALK / 'WAR AGAINST TERRORISM' 19 September 2001

*Journalists: Riikka Uosukainen (J1) and Seppo Toivonen (J2)

*Discussants: Martti Koskeniemi (MK, professor of public international law), Erkki Tuomioja (ET, foreign minister), Heikki Palva (HP, emeritus professor of Arabic), Paavo Selin (PS, chief of security, security police) and Mika Kerttunen (MJ, major, national defence university)

The second discussion was broadcast eight days after the terrorist attacks. Like the previous one, *A-Talk* is a weekly current affairs discussion programme. It too has five guests, but the guest list is quite different. There is an expert in international law, the foreign minister, an expert in Arabic culture, a major from national defence university and a chief of security police. All the guests are sitting in the studio from the beginning. The particular emphasis in this programme is on expert accountability and information delivery.

The following data samples have been extracted from the formulation of the last question and the closing words, showing the initiation of the close and the end of the programme. The last question to the panel is derived from audience questions in which worries about possible threats of the intended means to handle the situation are raised. The question formulation stumbles a bit. It starts from insinuating irrationality and a contradiction between the means and ends, but ends up asking a closed question about the possibility of the conflict escalating into a world war in the future.

Data Extract 2.1

1 J2:>but that< (.) when the si- when the situation won't reso- (.)
 2 solve (.) ehh be resolved if bin laden is caught <and> and=and
 3 >a CYCLE of revenge< (0.4) >FEAR of the cycle< is clearly quite
 4 ► widespread among our (.)↑viewers at least, .hh and there are (.)
 5 several questions on whether this can expand (0.2)
 6 into a larger war,=can this turn into a world war. (.)
 7 hhhh (.) e- what kind of (.) ehhe eer (.) w- (.)
 8 what kin[d of-]
 9 ► J1: [let's] answer tha- #e# let's [take] a round on that.
 10 J2: [yeah,]
 11 (.)
 12 J1: what- whats- >let's start from<, (0.5) the foreign minister.=
 13 ET: =no.
 14 (0.4)
 15 ET: .hhh <and> (.) of course when one says this (.) it has to be
 16 in a sense a self-fulfilling (0.2) eer (.) se- prophecy ---

The contrastive 'but that' (1) marks the topic as unfinished business, as a question that is still unanswered and lacks a proper second pair part, thus pushing the discussants to respond and express their view on this matter. Indirectly the concern is again the USA's counter-strikes against Afghanistan, the omnipresent

topic of the programmes. The contradiction in the preface of the question (1-2) throws a rational and moral challenge to the respondents, which awakes the expert accountability based on knowledge and authority. As in the previous programme, the issue is about speculating on future events and possible courses of action. The audience is pointedly used as a third person referent, which secures journalistic neutrality and puts even more pressure on answering. Viewers are depicted as afraid and in need of information and clarification, and the group of experts is obliged to provide them. Although the audience is allowed a mediated voice, it is excluded from opinion formation. The initial question formulation implies an opinion, but it is flattened down to an inquiry in the end (6). With the categorization 'our viewers' the journalist implements an institutionalized journalistic 'we', who represent the audience and looks after its interests, pressuring the experts to deliver answers to its viewers' questions.

The round question format (where each expert answers in turn) (9) is used as a strategy to stress the importance of the topic and to insist on universalized expert accountability, commonly on an issue that carries potential discrepancy or contradiction. Again, everybody is involved in the preparation for closing which means upgrading the omni-relevant 'respondent' identity with membership in an 'expert' collection. It is noteworthy that the turn order is changed from the physical round of respondents, privileging the foreign minister to start the round. His response is an instant denial of the possibility of war (13) and continues with an elaboration in which he states that things are not entirely out of control. After the minister, the question goes on to the legal expert, Arabic expert and the major, ending with the chief of security. Some of the respondents only reply to the threat of a world war, but others take a more critical stance on the intended counter-strikes implied in the question preface. The following extract starts from the end of the last response in the round by the security police, after which the turn is handed yet again over to the foreign minister who gets the last word.

Data Extract 2.2

```

----- (( 78 lines omitted ))
95 PS: -- at the moment we know that .hh terrorist organizations (.)
96     have used gas. (.) poison gas. (.) and poison gas is
97     indeed .hh very dangerous (.) in the hands of terrorists.
98     (.)
99 ►J1: =>Tuomioja [once more.
100 ET:     [.hhhh
101     (0.5)
102 ET:#eer# it's also worth considering the fact that (.) hhhh (.)
103 ► >most < countries in the world are not (.) in the same way
104 ► .hh organized (0.2) democratic (.) transparent
105 ► societies a- hh constitutional states .hhh as in Europe.

```

106 .hhh and this then means that (.) these- when
 107 talking about these chains< then ↓if in some end there
 108 is .hhh an extremist terrorist .hhh #ee# group,
 109 .hh in the same society there may then be
 110 in the (.) m- continuum all (.) all the way to the government
 111 .hhh eer-connections which are never quite clear as to
 112 where the official organization (.)sort of begins and
 113 .h where be- eer- (.) m- be- (.) >begins< (.) .thh begins #eer#
 114 (.) an underground terrorist organization >.hhh< but ↑this
 115 (.) >should I say this ↑shock< (.) effect that this (.)
 116 strike has had (.) m- it must (.) now be taken
 117 advantage of in a sense so that ↑these chains
 118 ► are also cut. (.) >.h< if all the leaders of the world .hhh
 119 have=↑and <I believe quite genuinely >, (0.4) like condemned
 120 this and blanched at this .h (then) from that it must ↑follow
 121 ► then that=that in all the own (.) conflicts as well or
 122 in potential .h possible .hhh conflicts
 123 you disengage from violence and (.) >commit to<
 124 peace processes and >cut< the connections .h and isolate
 125 (.) those who still use violence.
 126 ► ((moderators lean backward at the table))
 127 ((signature tune))

The chief of security ends the round by elaborating the threat even further and aligning with the potential risks of the violent counter-action. However, the turn is allocated back to the foreign minister. ‘Once more’, marks the turn as additional, adding up to and continuing the round response already given (99). This additional post-sequence may have to do with the status and hierarchy of the speaker, since it allows him to have an additional opportunity to put his view, which indeed turns out to be the final word of the whole programme. Granting one of the discussants the locus of conclusion assigns him substantial definitional power over the news event (cf Drew 1992).

The response creates a contrastive categorization between us, the ‘civilized European societies’, and them, the ‘numerous other corrupted countries’ (103-105). This division between ‘us’ and ‘them’ locates the threat elsewhere and serves to diminish it. It serves to reassure people and invites the audience to identify with our kind of good system (see also Sloboda this volume). Another categorization, ‘the leaders of the world’ (118) defines the actor in charge. The moral agency lies with the leaders and the moral prescription is addressed to them. By providing an account on the proper way of handling any potential ‘own conflicts’ (121-125) the speaker identifies himself as one of the leaders, invites the audience to identify with his moral evaluation and indirectly provides his view on the omnipresent topic. The audience is subjected to the power of formal authority, but it also represents the source of legitimation for power. While in the previous discussion

prescriptions are given by ordinary people, from bottom-up, the perspective in the example above is from top-down. The minister's account activates a relational pair of a democratic leader and the people. It is consistent with the way in which expert category (us-in-charge and us-knowing) is mobilized by manifestations of public accountability throughout the discussion.

Repressing institutional intervention at the end of discussion (126) seems exceptional. It may be due to the ultimate running out of airtime but it may also indicate a proper fulfilment of conventionalized programme ending, an accented public moralization on the current topic. In any case, it serves to accomplish appropriateness by maintaining the impression of journalistic neutrality. By declining thank yous or overall summaries, the journalists put the emphasis of the programme on information delivery by experts under public accountability. The topic-opinion question is presented for the experts to analyse but the formation of an opinion is seemingly left up to the audience to decide – if only it is slightly guided by letting the minister draw the conclusion. The only goodbye to the viewers is a programme logo which appears on the screen while the minister is speaking. It says 'the discussion will continue' and has an internet address attached to it. This small symbolic gesture works to build identity for the programme and its viewers, and it further accentuates the impression that the local discussion has been a part of some greater unfinished business.

The extract shows how us–them division can be deployed to foster communal expert agency. The accountable expert formulates a societal system and a domain of governance which unifies certain group of people. He proposes identification for the audience as a better-equipped privileged community which should be led by restraining from violence in handling any conflicts of their own. The same device is used a bit differently in the next extract where the conclusive us-them division is made by the journalists. They first execute a vote among discussants and then ascribe agency to everybody within the privileged community in peace and isolation which must now rise up to the occasion by getting involved in the rest of the world and acting against a circle of revenge.

Case Three – Universalized Responsibility

PROGRAMME: AJANKOHTAINEN KAKKONEN / 'WAR BETWEEN WORLDS' 2 October 2001

*Journalists: Helena Itkonen (J1) and Jan Andersson (J2)

*Discussants: Khodor Chehab (KCH, imam, Islamic Society of Finland), Pertti Mäki-Hakola (PMÄ, member of parliament), Nely Keinänen (NKE, lecturer) Hamed Normand (HNO, human rights activist), Leena Kaartinen (LKA, doctor), Jyrki Käkönen (JKÄ, professor of international relations), Olli Kivinen (OLK, columnist), Teija Tiilikainen (TTI, head of research), Matti Myllykoski (MMY, docent in theology), Sylvia Akar (SAK, Islam researcher), Raija-Leena Punamäki (RPU, professor of psychology), Mustafa Kara (MKA, chair of Tampere Islamic Society), Jaakko Laakso (JLA, member of parliament), Pertti Multanen

(PMU, developing countries researcher), Otso Kivekäs (OKI, activist), Erika Weckström (EWE, activist), Ulla Karvonen (UKA, activist), Mikko Kuustonen (MKU, musician, UN goodwill ambassador), Heikki Hult (HHU, colonel), Liisa Eränen (LER, fears researcher), Juha Pihkala (JPI, bishop), Maija-Leena Pajari (MPA, missionary).

The third programme is a special broadcast called a theme evening, which is organized three or four times a year, produced by the makers of a weekly current affairs magazine programme, Ajankohtainen Kakkonen (Current Channel Two). The theme of the evening, ‘War between Worlds’, refers to the potential conflict between Muslims and Christians in the war against terrorism. This discussion differs from the two previous ones in its size and longer duration. It was broadcast three weeks after the attacks, but in terms of the news story, the conditions have remained the same. The USA’s retaliation is still undetermined. The group of studio guests is bigger and broader than in the other programmes with twenty-three guests altogether. Four of them join in one by one as interviewees at the beginning of each sub-theme. There is huge variation in the roles and status and opinions of the participants, and indeed the general approach to issues is confrontational.

The following extract takes place right before the closing interview and the concluding words from the journalists. It is a ‘hand vote’ (show of hands) on justifying the USA’s possible retaliation against Afghanistan. Since not showing one’s hand is considered a stance, there’s no possibility to abstain from the vote. Everybody is obliged to take a stance on the matter. However before getting to the vote the initial formulation of the question is mildly criticized, which then escalates into outright objection, leading to the journalist trying to reformulate the question. The transgression of the institutional order implies tensions embedded in the task. Institutional order is regained by negotiating additional specifications for the question but persisting with the topic and pushing the discussants to comply with it.

Data Extract 3.1

```

1  J1: .thh ↑and (.) now dear view- (.) dear (.) discussants
2  ►   it's time for (.) A2's ((programme's name)) traditional hand
3     vote, .hhh and this time (.) the question is that
4     (.) .mhhh if (0.2) the united states (.) mounts (.) a strike?
5     (.) in afganistan, .hhhh then (.)
6     ↑is this (.) #e# >military< (.) strike (.)
7     <justified>. (.) .hh those who think that it is
8     ↑justified (.) please raise your hand.
9     (1.2)
10 ((some raise their hands at once, including HHU and OLK, but then
    start to criticise the question))

```

11 ► HHU: the question is a bit wr[ong].
 12 JLA: [wrongly [put.
 13 OLK: [very wrong [question
 14 MMY? [it is (.)
 15 OLK: [im- impossible question to answer,]
 16 MMY? [badly (.) not (.)]not po[ssible to-]
 17 ► J1: [↑well (.)↑if] I
 18 [ask that- (.) that (.) i-] is it (.) is it
 19 OLK: [>impossible question to answer<.]
 20 right- (.) does: the u- nited state have the right (.)
 21 >the united states<have the right (.) is it
 22 justified to mount a military counterstrike.=
 23 JLA?=.thh[h the question is ()-]
 24 OLK: [the united states has a ↑cle]ar right to <strike> (0.2)
 25 against those terrorists pres- after presenting the ↑evidence
 26 that they are the ones ↑behind this,=most >clearly< has the
 27 right .h to strike (.) >specifically against those< [who-
 28 J1: [↑with
 29 J1: this specification, [those who (.) think so (.) they]
 30 ► J2: [based on this han- (.) hands up.]
 31 ► J1: raise their hands up.

Several sensitivity markers appear in the formulation of the question. Discussants are addressed with the warm token ‘hyvät’ (closest to ‘dear’ in English) (1), which creates a solid and cohesive atmosphere for the vote, and presumably serves to smooth the upcoming contrast. The temporal reference ‘it’s time’ in the question preface (2) also obscures the speaker’s intentionality and her own involvement in ‘causing trouble’. The question seems to come to them in a self-determined and temporally unavoidable fashion. Again, the question employs a journalistic ‘we’. The programme has a history of public hand votes as part of its tradition through which the question invites the audience to identify with the tradition. The question posits a propositional future scenario for the discussants to evaluate (4-7). Again, all discussants are involved in this moral challenge.

In this programme the topic opinion task in the final all-inclusive question is most extreme. A clear-cut split is a risky business in morally sensitive questions, since it implies a division into right- and wrong-minded people (7-8), especially when there is a limited chance to offer reason for one’s stance. The fierce escalation of criticism (11-15) from a cautious remark to extreme case formulations supports this impression. There are problems in reformulating the question (17-22) and, after two self-repairs, the journalist practically ends up repeating the original question, albeit now in generalized and abstract form. Sticking stubbornly to the topic and its moral challenge displays a task which must be accomplished in order to get the structure of the programme work. In the end it emerges that this vote is needed to glean a publicly-produced opinion from the discussion. The

discussants remain resistant and start negotiating the premises of the question in return for their compliance in voting (24-27). While putting strong pressure on for taking an action on the vote (30-31), the journalists have to accept the additional qualifications to get the job done (28-31).

The transgression in voting insinuates the power potential invested in journalistic inferences where the journalists are not only conducting public opinion formation but also allocating potential moral identities. The extracts shows that members can demonstrate their orientation to the task relevant duties through complying to take a stance but also by appearing reasoned and responsible in challenging that task on some moral or technical grounds. A public discussant can be held accountable for both. The transgression also demonstrates that the discussants take the task given to them very seriously. The hand vote is not oriented to like a light-minded game in a TV programme, but as a well-considered stance-taking in an open political decision. Seriousness displays voters understanding of being a part-taking citizen within a broader political process. After getting the vote co-ordinated, the journalists count the hands and state the majority result (that surprisingly few people support the retaliatory strikes). One voter from each side is then asked to state the reasons for their vote. The hand vote episode is followed by an interview sequence, in which a missionary is asked to describe and give tips on the peaceful co-existence of two religions and cultures. The final closure below takes the form of an explicit conclusion, addressed directly to the camera.

Data Extract 3.2

```

----- (( 105 lines omitted ))
136 J1: .hhhhh (0.2) <↑when> (.) (they say) that the world has got
137 ► smaller maybe >this< is what it means, .mthh we >can no
138 longer <<close> our eyes (.) to the rest of the world, .hh
139 the world is (.) right here (0.2) >today<.
140 (0.2)
141 ► J2: .thh we are >all< (.) responsible for the kind of
142 (.) world we (.) >up<hold, (.) all the
143 ► >evil< acts need <not> recur in ten
144 ► generations.
145 (0.3)
146 J1: .thh <and> now dear discussants thanks (.) to you?
147 (.) .th thanks (.) to the viewers, .thh <and> (.)
148 have a peaceful evening, (.) in spite of everything.=
149 J2: =sleep tight.
150 ((signature tune))

```

The concluding sequence is separated and marked as an action of its own. It draws persuasively on a common saying (136) and an inference (137) which is supposedly drawn from the preceding discussion. The demonstrative ‘this’

compresses the lesson learned although with the third party referent not specified provides the journalist with the authorization to make a statement. The statement is structured around an us–them division (138-139). The category ‘we’ here refers to nationality, us Finns, and the opposition is the rest of the world. The journalist acts as the didactic voice of gradually achieved enlightenment. The conflict at the outset of discussion has turned into consensus by the end. Since moral prescription is addressed to everybody (141), including the audience at home, viewers are involved in the group of morally accountable political actors. Strong audience inclusion at the end markedly intensifies us-ness within the triangular participant structure. The implicit moral prescription encourages breaking the cycle of evil acts (143-144). Interestingly, this creates a moral hierarchy between the voters in terms of responsible and irresponsible suggestions. One of the opinions is marked as better. Furthermore, the conclusion is put out as locally and democratically produced public opinion to the omnipresent question.

Before departing, thanking the visitors and the viewers (146-148) is used to manifest control over studio territory, but it also explicates nicely the contribution of all those who are needed to accomplish the intended activity (us programme makers, the discussants and the audience). Furthermore, the good night wishes (148-149) establish a caring para-social relationship with the audience (Horton and Wohl 1956). The phrase ‘in spite of everything’ sends the message that ‘we are in this together’ and suggests a shared identity for all the participants as belonging to the same time and place and experiential landscape, as members of the same moral and political community.

Again, the categorizations and memberships deployed and acted out in this closing are multilayered. There are duties that relate to being a guest in a discussion, being an accountable moral actor and being a part of a particular type of political system. Thus, whilst the underlying morality is broader than that of politics as participants have access to moral evaluations universally, the framework for acting and making moves is national. All three of the programmes conclude with this abstract nationalism. The political community is equated with the national community. Correspondingly, the addressed overhearing recipients of the discussions are categorized as citizens of a nation. Beside suggesting an identity for the viewers and sustaining a commonsense order of politics, this grouping indicates the characteristics of the public arena. Instead of specified target group niches, television discussions are played out on a stage of overarching national publicity. This ‘holistic audience scaling’, targeting the whole nation, is one way of accomplishing the identity and the task of a programme, aiming at the ideals of accessible public service broadcasting.

Summary

The analysis has shown that to grasp the closing procedure in television discussions and the identities that it evokes one needs to consider members’

categorizations and sequential actions as a combination. There is an upgrading of omni-relevant roles in all three programmes as discussions start to approach their end. This is realized through the format of all-inclusive questions. The journalists present a question and push on with answering it and every single discussant gives an answer or takes a stance on it. Besides discursive duties, however, there are other roles and orientations involved in these questions, which suggest broader social responsibilities. Firstly, the action at hand is not just any discussion. It is a serious, important and urgent one on a current issue. The political nature of discussion is achieved by topicalizing a shared concern which will require some political action and decision in the near future. This is already motivated at the beginning of the discussions. In the closings, a political community is remobilized by sketching a potential threat in the proceeding situation. Interestingly, this communal identity building is emphasized not by reporting the current situation but by speculating about the future. The approaching threat raises the need for some kind of response or reaction. In the all-inclusive question sequences the journalists obligate discussants to occupy a topic-opinion position in relation to the omnipresent burning question on counter attacks and the discussant take up the task in their responses. This procedure demonstrates an attempt to execute a process of public opinion formation *in situ*. Instead of just offering citizens scattered raw material for opinion building, television discussions aim at displaying and accomplishing the idea of a public sphere in the structures of its local practices.

The strategy of handling the threatening situation locally displays understanding of the form and mechanisms of political activity, whereby the democratic system is oriented to by staging a scene of public discussion. Public discussion is not just a location category, being in public, but an oriented-to institution of its own. It is activated by stressing the openness and incompleteness of the current situation (sketching future scenarios), together with encouraging or obliging the discussants to take a stance (all-inclusive questions). The principles applied in the closing question sequence resonate with broader democratic ideals. Eliciting different opinions on the matter, equity in voicing them, putting perspectives in dialogue or in parallel, voting on the issue and declaring a majority result, are indicators of these ideals. In the framework of public discussion, stance-taking becomes relevant only at the stage where discussion still has the potential to influence the related political actions and decisions. Just as in news broadcasting an unfinished story determines the newsworthiness of the event (Thornborrow and Fitzgerald 2004: 351), in broadcast public discussion the incompleteness of the situation maximizes the sense of societal participation. The local activity of stance-taking is taken to be distributed into global ones by its instant connection to related processes elsewhere (cf Latour 2005: 204). Incompleteness creates a sense of being part of something bigger and it invites audiences to identify with the political community that is now trying to solve the dilemmas aroused by the crisis.

One central strategy in building 'us'-ness is the use of moral rhetoric and references to shared values. However, membership in a moral community is not

equated with the political one. While morals cross nationalities, politics is situated in a national domain. A nation state is depicted as the agent and the location of political activity (cf Billig 1995: 177). In the end, the national domain is where morals have to be applied and where the democratic procedure resides. Thus, the locus of identification offered for the audience is nationalistic as well as moral and political. In the triangle of participant positions, the identity of the audience is related to the positions adopted by journalists and discussants. An understanding of the ongoing democratic process is displayed by activating the categories of citizen, expert-authority and public servant in the closings. I perceive these actor positions and their related obligations as interconnected elements of the same unit, namely a democratic political system, which are mobilized by activity-bound identifications. A citizen is to give a non-expert opinion or to take stance on the topic, an expert-authority is to provide public accounts to the people, and a public servant is to elicit those opinions, put pressure on answering, uphold public accountability, observe those in power, inform and educate the people across the nation and facilitate the formation of public opinion. The groupings of these incumbents vary across the programmes, but they all share an orientation towards an institutionally intermediated spread of political information and opinions for the wider public in the form of discussion. The triangle in which journalists are included as an institutionalized us, also serves to strengthen media's status as integral part of a functioning democracy.

Finally, activities are not quite as ideal and pure as they might appear. There are implicit unofficial power practices going on in the closings. Being media products to consume, with a limited amount of time and fierce competition over the audience, raises expectations of coherence and completeness for the programmes. The tricky questions at the opening of the programme, designed to tempt viewers, wire up expectations of achieving a solution or at least clarification in the course of the discussion. Conclusions at the end are laden with additional force in relation to these expectations. The concluding position affords precious control over putting facts together (Drew 1992: 510). It is the last description of events which sticks in the viewers' mind. As it happens, the journalists manage to raise one view above the others at the end of all three programmes. This is done by privileged turn allocation or by complimenting and commenting on a particular remark or by making a moral judgement on the contrary opinions. In television discussions allocating turns means allocating political agency. Paradoxically, creating a hierarchy of relevance between responses serves to facilitate broader public discussion, in terms of sending out a more condensed opinion, while it simultaneously erodes the ideals of open, equal and impartial discussion at the local level. For television discussions, supporting democracy remains the cake to pursue – but it is left up to programme makers to strike a balance between having it and eating it too.

References

- Arminen, I. 2005. *Institutional Interaction: Studies of Talk at Work*. Aldershot: Ashgate.
- Billig, M. 1995. *Banal Nationalism*. London: Sage.
- Clayman, S. 1992. Footing in the achievement of neutrality, in *Talk at Work*, edited by P. Drew and J. Heritage. Cambridge: Cambridge University Press, 163-198.
- Clayman, S. and Heritage, J. 2002. *The News Interview: Journalists and Public Figures on the Air*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Drew, P. 1992. Contested evidence in courtroom cross-examination, in *Talk at Work*, edited by P. Drew and J. Heritage. Cambridge: Cambridge University Press, 470-520.
- Drew, P. and Heritage, J. 1992. Analyzing talk at work: an introduction, in *Talk at Work*, edited by P. Drew and J. Heritage. Cambridge: Cambridge University Press, 3-65.
- Dahlgren, P. 1995. *Television and the Public Sphere: Citizenship, Democracy and the Media*. London: Sage.
- Fitzgerald, R. and Housley, W. 2002. Identity, categorisation and sequential organisation. *Discourse and Society*, 13 (5), 579-602.
- Garfinkel, H. 1967. *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Goffman, E. 1981. *Forms of Talk*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Goodwin, C. 1987. Forgetfulness as interactive resource. *Social Psychology Quarterly*, 50 (2), 115-131.
- Goodwin, C. and Goodwin, M.H. 1990. Context, activity and participation, in *The Contextualization of Language*, edited by P. Auer and A. di Luzo. Amsterdam: John Benjamins, 77-99.
- Greatbatch, D. 1992. On the management of disagreement between news interviewees, in *Talk at Work*, edited by P. Drew and J. Heritage. Cambridge: Cambridge University Press, 268-301.
- Habermas, J. 1989. *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Oxford: Polity Press.
- Heritage, J. 1984. *Garfinkel and Ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.
- Heritage, J. 1985. Analyzing news interviews, in *Handbook of Discourse Analysis*, vol. 3, edited by T. van Dijk. London: Academic Press, 95-119.
- Hester, S. 2002. Bringing it all back home, in *Language, Interaction and National Identity*, edited by S. Hester and W. Housley. Aldershot: Ashgate, 16-37.
- Hester, S. and Eglin, P. (eds) 1997. *Culture in Action*. Washington, DC: International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis.
- Hester, S. and Fitzgerald, R. 1999. Category, predicate and contrast, in *Media Studies*, edited by P.L. Jalbert. Lanham, MD: University Press of America, 171-193.

- Horton, D. and Wohl, R. 1956. Mass communication as para-social interaction: observations of intimacy at a distance. *Psychiatry*, 19 (3), 215-229.
- Housley, W. and Fitzgerald, R. 2002a. A reconsidered model of membership categorisation analysis. *Qualitative Research*, 2 (1), 59-84.
- Housley, W. and Fitzgerald, R. 2002b. National identity, category and debate, in *Language, Interaction and National Identity*, edited by S. Hester and W. Housley. Aldershot: Ashgate, 38-59.
- Housley, W. and Fitzgerald, R. 2007. Categorisation, interaction, policy and debate. *Critical Discourse Studies*, 4 (2), 187-206.
- Hujanen, T. 2002. *The Power of the Schedule: Programme Management in the Transformation of Finnish Public Service Television*. Tampere: Tampere University Press.
- Hutchby, I. 2006. *Media Talk. Conversation Analysis and the Study of Broadcasting*. New York, NY: Open University Press.
- Jalbert, P.L. (ed.) 1999. *Media Studies*. Lanham, MD: University Press of America.
- Knorr Cetina, K. and Bruegger, U. 2002. Global microstructures: the virtual societies of financial markets. *The American Journal of Sociology*, 107 (4), 905-950.
- Latour, B. 2005. *Reassembling the Social*. Oxford: Oxford University Press.
- Livingstone, S. and Lunt, P. 1994. *Talk on Television*. London: Routledge.
- Sacks, H. 1972a. An initial investigation of the usability of conversational materials for doing sociology, in *Studies in Social Interaction*, edited by D.N. Sudnow. New York: Free Press, 31-74.
- Sacks, H. 1972b. On the analyzability of stories by children, in *Directions in Sociolinguistics*, edited by J. Gumperz and D. Hymes. New York, NY: Holt, Rinehart and Winston, 325-345.
- Sacks, H., Schegloff, E.A. and Jefferson, G. 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50, 696-735.
- Scannell, P. 1991. Introduction, in *Broadcast Talk*, edited by P. Scannell. London: Sage, 1-13.
- Sacks, H. 1995. *Lectures on Conversation*, volumes I and II. (ed. G. Jefferson). Oxford: Blackwell.
- Schegloff, E.A. 2007. A tutorial on membership categorization. *Journal of Pragmatics*, 39, 462-482.
- Silverman, D. 1998. *Harvey Sacks: Social Science and Conversation Analysis*. Cambridge: Polity Press.
- Thornborrow, J. and Fitzgerald, R. 2004. Storying the event. *Communication Review*, 7 (4), 345-352.
- Tolson, A. 2006. *Media Talk. Spoken Discourse on TV and Radio*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Watson, R. 1997. Some general reflections on 'categorization' and 'sequence' in the analysis of conversation, in *Culture in Action*, edited by S. Hester and P. Eglin. Lanham, MD: University Press of America, 49-75.

